

Departament d'Història Medieval, de Paleografia i Diplomàtica
Facultat de Geografia i Història
Universitat de Barcelona

EL BAIX MARESME A L'ÈPOCA BAIX MEDIEVAL

Presentada per **Montserrat Richou i Llimona**
per optar al títol de Doctora en Història Medieval

Tesi de doctorat dirigida pel
Dr. Antoni Riera i Melis
Catedràtic d'Història Medieval de la Universitat de Barcelona

Programa de Doctorat "Món medieval i modern.
Últimes línies de recerca".
Bienni 2003-2005

Maig 2007

TERCERA PART

LA MORT

« Vita brevis breviter in brevi finietur mors
venit velociter quae neminem veretur »
(1399, Fol.26v de Ad mortem festinamus
del Llibre Vermell de Montserrat).

5.- LA MORT

Des de temps remots, la incidència de la mort ha generat diferents manifestacions culturals, que han reconduït l'expressió de temor dels nostres avantpassats. Amb l'estudi de la relació existent entre la pràctica testamentària escrita i la població rural que la produï, ens endinsem en un terreny on els afers jurídics, les creences i els ritus que aquestes comporten, ens reflecteixen elements, que ens apropen a l'imaginari col·lectiu d'aquells moments. El tractament de la mort ens obligarà a referir-nos a tota una sèrie de factors, que han estat el centre d'atenció de diferents especialitats. D'entre aquestes disciplines, podem esmentar la filosofia, la història de les mentalitats, de la religió cristiana i del dret¹¹¹⁸. La relació intrínseca entre la família i la mort dels integrants del grup familiar és un fet, que es materialitza mitjançant les reglamentacions, que els estudiosos del dret han analitzat per als diferents pobles que han deixat llur empremta jurídica en el nostre País¹¹¹⁹.

---

¹¹¹⁸ Des d'un punt de vista històric i sobretot medievalista, EMILIO MITRE FERNÁNDEZ, elabora una interessant introducció del tractament de la mort. En aquesta introducció, MITRE esmenta com diferents ciències tenen la mort com un tema d'estudi preferent. Entre aquestes ciències, esmenta a la teologia, a la sociologia, a la filosofia i a l'antropologia. Més endavant, quan MITRE defineix als testaments com a peces claus per a l'estudi de la incidència de la mort a la societat medieval, insisteix en la pluralitat de lectures que es poden realitzar: "En el momento actual, los testamentos constituyen una de las fuentes favoritas para la investigación del tema de la muerte. Y no se trata sólo de su utilización con vistas al estudio de la transmisión de patrimonios. Los testamentos son también pieza básica para el conocimiento de las mentalidades medievales y de los cambios de los sentimientos ante la muerte", a "La muerte y sus discursos dominantes entre los siglos XIII y XV" dins de Muerte, religiosidad y cultura popular: encrucijadas. Zaragoza, Institución Fernando el Católico, 1994, pàgs.15 i 25.

¹¹¹⁹ Com a mostra de treball històric, que ha recollit aquesta aquesta qüestió, es pot consultar una magnífica exposició, on es recull les diferents etapes del fet testamentari a Catalunya, a JOSÉ-RAMÓN JULIÀ VIÑAMATA: La sociedad de Barcelona de principios del siglo XIV a través de un manual notarial de testamentos. Tesis de licenciatura dirigida por Antoni Riera i Melis. Barcelona, Departament de Paleografia, Diplomàtica i Història Medieval de la Facultat de Geografia i Història de la Universitat de Barcelona, 1985.

La base documental d'aquest capítol es fonamenta en 525 testaments. D'aquestes escriptures, 178 testaments pertanyen al segle XIV i la resta, és a dir 347 testaments, a la centúria següent. La major part d'aquests documents pertanyen als diferents llibres notariais de l'Arxiu Parroquial de Sant Genís de Vilassar. També comptem amb testaments, localitzats a l'Arxiu Parroquial de Sant Pere de Premià i a l'Arxiu Històric de Protocols de Barcelona¹¹²⁰. Per tant, la major part d'aquestes disposicions testamentàries analitzades varen ser registrades pels rectors o els vicaris de les viles de Sant Genís de Vilassar o de Sant Pere de Premià¹¹²¹. L'actuació d'aquests eclesiàstics reflecteix com l'aparell eclesiàstic vol controlar tots els ritus i els actes, que s'emmarquen dins del fet mortuori¹¹²². A la documentació testamentària, hem d'afegir una altres altres fonts complementàries, que es mostren com a satèl.lits de la primera. Entre aquestes fonts, podem esmentar, els codicils, les consignacions d'òbits i d'enterraments, així com els diferents pagaments satisfets pels marmessors a l'Església. També comptem amb èpoques, amb deutoris, amb compravendes, amb litigis i amb procures, que ens relacionen el fet testamentari amb la societat civil¹¹²³.

¹¹²⁰ En aquesta ocasió, la importància documental d'aquest arxiu es visualitza amb els 450 testaments que hem estudiat. També hem d'esmentar, els 49 testaments procedents de l'Arxiu de Sant Pere de Premià i els 26 testaments de l'Arxiu Històric de Protocols de Barcelona. Aquests darrers pertanyen a quatre notaris: 1 a Joan Reniu, 3 a Jaume Mas, 5 a Pere Folgueres i 17 a Miquel Franquesa.

¹¹²¹ MARIE-THÉRÈSE LORCIN ha estudiat la col.laboració entre els notaris laïcs i eclesiàstics en la redacció de testaments al comtat de Forez i a la zona d'influència de la ciutat francesa de Lyon. L'esmentada estudiosa també comenta que el clergat notari, presentava com a evident avantatge davant del laïc, el fet que a més d'encarregar-se de l'escripturació de les darreres voluntats del testador, proporcionava els darrers socors espirituals, a "Notaires et prêtres-notaires: concurrence ou partage d'influence? Une enquête à poursuivre". París, *Revue Historique*, núm.580, octubre-décembre, 1991, pàgs.265 a 281.

¹¹²² JACQUES CHIFFOLEAU estudia l'aparell eclesiàstic BaixMedieval, tot i relacionant-lo amb les transformacions socials de l'esmentat període i la influència del clergat envers les estructures mentals (pràctiques i creences) de la societat civil avinyonesa. CHIFFOLEAU insisteix en la voluntat de controlar el fet mortuori per part de l'Església, pràcticament des l'antiguitat: "Des l'antiquité tardive la mort est au centre du processus de 'christianisation', au coeur des relations entre l'Église et la société. Des refrigeria aux indulgences pro mortis du Xvè siècle, en passant par le culte des saints et des reliques, le contrôle des cimetières, la mise en place de la liturgie des trépassés et la célébration de la Toussaint, l'effort constant des clercs consiste à entourer, à contrôler, à investir ce moment essentiel", a *La comptabilité de l'au-delà. Les hommes, la mort et la religion dans la région d'Avignon à la fin du Moyen Age (vers 1320-vers 1480)*. Rome, École Française de Rome ("Collection de l'École Française de Rome", 47), 1980, pàg.6.

¹¹²³ Època d'Eulàlia, muller del difunt Jaume Oliver, sastre de Vilassar, a Joan Febrer, marmessor del testament de son marit (1400,febrer, 20 a Fol.108 Manual 5 APSGVD i Llibre

5.1.- ELS TESTAMENTS I LA SEVA ESTRUCTURA

A la Baixa Edat Mitjana, l'elaboració de les darreres voluntats està restringida a una minoria social. Un ampli sector de la població no pot accedir a la successió testada. Dins d'aquest grup, podem situar-hi als menors, a les dones solteres, que encara estan sota la pàtria potestat del seu pare, així com als malalts, que no tenen plenes facultats mentals¹¹²⁴. Als anteriors, hem d'afegir-hi els pobres, que no posseeixen béns per a traspassar: "pour tester, il faut avoir quelque chose à léguer"¹¹²⁵.

En els darrers segles medievals, la importància de les escriptures testamentàries ha d'entendre's com l'exponent d'un cúmul d'interessos, que no només afecten al testador¹¹²⁶. Per això, Emilio Mitre defineix el testament "como instrumento de reconciliación del moribundo con los suyos, como reparación de entuertos, como 'pasaporte para la otra vida' o como instrumento de la 'matemática de la salvación'"¹¹²⁷. Per la seva banda, Marie-Thérèse

---

del Baixell AHMA). Enfrontament entre Antoni Colomer, de Premià, i Francesca, muller de Salvador Isern, de Vilassar, arran dels drets successoris envers els béns de la difunta Alamanda, vídua de Bernat Julià, mercader de fusta de Barcelona, i habitant de Sant Andreu de Llavaneres (Diversorum 25 APSGVD).

¹¹²⁴ MERCÈ AVENTIN i PUIG també en insisteix en el fet que només podia testar qui "reunia les condicions exigides pel règim de successions testades vigent a Catalunya i que es basaven el dret romà, la Lex Visigotorum i les successives disposicions legals i costums adoptats i aplicats des del segle XII". Després tot aquest cos jurídic, més d'altres disposicions posteriors, varen donar lloc el 1595, amb les Corts de Barcelona, convocades per Felip II, la Constitució determinativa del dret vigent a Catalunya, a La societat rural a Catalunya en temps feudals, pàg.541

¹¹²⁵ MARIE-THÉRÈSE LORCIN: Les campagnes de la région Lyonnaise aux XIVe et XVe siècles. Thèse de Doctorat d'État. Lyon, Imprimerie Bosc Frères, 1974, pàg.211.

¹¹²⁶ Els interessos que pertanyen a d'altres individus, com els diferents membres del grup familiar, així com els que mostren les institucions del moment, com l'Església, les anirem presentant a mesura que anem desenvolupant el nostre discurs als diferents fulls del present apartat.

¹¹²⁷ EMILIO MITRE FERNÁNDEZ, "La muerte y sus discursos dominantes entre los siglos XIII y XV", pàg.25. Quan BERNARD GUILLEMAIN presenta la investigació realitzada per MARIE-CLAUDE MARANDET assenyala que el testament, a part de ser susceptible a un anàlisi jurídic, també pot oferir-nos notícies vers la família (riquesa, relacions socials), la imatge de la mort, les

Lorcin assenyala la intensitat dramàtica, que rodeja l'escripturació d'aquests documents. És quan el testador o la testadora contempla la mort des d'una òptica propera i, per tant, és l'hora de fer balanç. En aquesta reflexió, es realitza una projecció de tres espais temporals força diferenciats: l'existència terrenal, que molt aviat pot esdevenir passat; el futur immediat, que ha de preservar-se en la memòria de familiars i amics, i l'eternitat, basada en la immortalitat de l'ànima¹¹²⁸. La cura o atenció d'aquests tres espais, que preocupen i ocupen l'atenció de la major part dels testadors, els constatarem a les diferents parts de les seves darreres voluntats escripturades. L'estructura del testament maresmenc té una organització similar a la d'altres contradades del nostre País. Per tant, en general, aquestes escriptures es troben dividides en tres apartats ben definits: el protocol inicial, les disposicions i el protocol final o escatocol¹¹²⁹.

5.1.1.-EL PROTOCOL INICIAL

Dins del protocol inicial, s'escriptura l'encapçalament o preàmbul i la presentació del testador o testadora. A l'encapçalament, es situa la "invocatio", que es desenvolupa, mitjançant diferents invocacions religioses. Les fòrmules més usuals són les que fan referència a la divinitat¹¹³⁰. A partir del segle XV, al

---

cerimònies funeràries, la visió del més enllà, les devocions religioses i la popularitat de les institucions eclesiàstiques, a *Préface* dins *Le souci de l'au-delà: la pratique testamentaire dans la région toulousaine (1300-1450)*. Perpignan, Presses Universitaires de Perpignan ("Collection Études"), 1992, V.I, pàg.5.

¹¹²⁸ MARIE-THÉRÈSE LORCIN : "Le temps chez les humbles : passé, présent, et futur dans les testaments foréziens (1300-1450) ". Vêdomme, *Revue Historique*, núm.566, avril-juin, 1988, pàg.314.

¹¹²⁹ Per al període precedent, pot consultar-se ANTONI MARIA UDINA ABELLÓ: La successió testada a la Catalunya Altomedieval. Barcelona, Fundació Noguera ("Col.lecció Textos i Documents, núm.5), 1984.

¹¹³⁰ "In Cristi nomine amen" a Testament de 3 de maig de 1423 de Bernat Galseran, de Vilassar (Fol.157v Manual 3 APSGVD), testament de 1471,10,18 de Pere Arnau de Cabrera (Fols.46v a 48 de Primus Liber Testamentorum de 1449-1505 de Jaume Mas AHPB) i testament de 3 d'octubre de 1480 de Pere Vail de la Serra(Fol.139 Manual 7 APSGVD). "In Dei nomine" a Testament de 26 de maig de 1355 de Guillem Soler, de Vilassar (Fol.107 Manual 1 APSGVD) i de 18 de gener de 1428 de Francesca, muller de Jaume Avella

costat dels encapçalaments o preàmbuls abans exposats, apareixen d'altres fórmules més elaborades, que incideixen en la incertesa de l'arribada de la mort¹¹³¹. D'altres encapçalaments es refereixen al paradís¹¹³², a Jesucrist i a la Verge Maria¹¹³³, a la Cort Celestial¹¹³⁴, així com a la Passió de Crist¹¹³⁵. També hi ha escriptures, que obvien la invocació religiosa i s'inicien amb la presentació de la testadora o del testador¹¹³⁶. Les fórmules invocatòries

---

(Fols.154v i 155 Manual 3 APSGVD). **"In nomine domini amen"** a Testament de 9 de març de 1362 de Guillem Aroles de Vilassar (Fol.162 Manual 8 APSGVD).

¹¹³¹ **"In Xristi nomine quoniam nullus in carne positus mortem corporalem evadere non posit id circo ego..."**, a Testament de 5 d'agost de 1441 de Bartomeua, muller del difunt Bernat Colom, àlies Lladó (Fol.136 manual 7 APSGVD) i de 14 de novembre de 1462 d'Antònia, muller de Bernat Macià de Premià (Fols.43v i 44 Manual 2 APSPPD). **"In Dei nomine quoniam nullus in carne positus mortem evadere potest corporalem et quod nill est cercius quam mori et incercius quam hora mortis quia propter ego rafaela uxor Gaspari Vincenci..."** a Testament de Rafaela, muller de Vicenç Gaspar, de Vilassar, de 14 d'agost de 1409 (Fol.168 Manual 3 APSGVD). Aquests encapçalaments també poden presentar-se amb l'obviació de parts del text, que es donen per suposats, ja que la població els coneix. Fet que podem observar en la gradació d'abreujaments en els exemples, que trobem a continuació: **"Quam nullus in carne positus mortem corporalem evadere non potest etc ideo ego Catarina, que fuy uxor Salvatoris Mas..."** (Testament de Caterina, vídua de salvador Mas, de Vilassar 1450,10,30 Fol.45 Manual 7 APSGVD); **"Cum nullus in carne positus et etc id circo ego Vincencius Juliani parroquie Sancti Genesi de Vilasario egritudine detentus et etc"** (Testament de Vicenç Julià de Vilassar 1451,8,24 Fol.31 Manual 7 APSGVD); **"Quam nullus in carne etc jo Salvadora"** (Testament de Salvadora, muller de Salvador Abril, de Vilassar 1451, 7,19 Fols.61v i 62 Manual 7 APSGVD); **"Quam nullus etc"** (Testament de Salvador Abril, de Vilassar 1451,8,26 Fols.70v i 71 Manual 7 APSGVD) i **"Quam etc"** (Testament de Caterina, vídua de Bartomeu Marc, de Vilassar 1467,6,2 Fol.134v Manual 7 APSGVD).

¹¹³² **"In Xristi nomine et eius divine gracie, qui nominem vult partire si omnes expectantinus custodit et fidelis ad gaudia paradisi producit id circo Ego Constanca Ponsa..."** (Testament de Constança, muller d'Antic Pons, de Vilassar 1468, 6, 2 Fol. 3 del Llibre d'Òbits APSGVD).

¹¹³³ **"In nomine Domini nostri Jhesu Christi et eius genitricis qloriose semperque virginis Marie amen"** (Testament de Miquela, muller de Salvador Avella, taberner de Barcelona 1465,10, 27 Fol.27 Secundus Liber Notularum Testamentorum de 1457-1472 d'Antoni Parera i testament de Salvador Avella, taberner de Barcelona, fill dels difunts Bernat Avella i d'Alamanda, de Sant Genís de Vilassar 1468,7,6 Fols.27 a 28v de Secundus Liber Notularum Testamentorum de 1457-1472 d'Antoni Parera).

¹¹³⁴ **"En nom de nostro senyor deus e de la humil verge Maria et tota la cort celestial..."** (Testament de Miquel Bramona 1464,11,7 Fols. 33v a 36 Primus Liber Testamentorum de 1449 a 1505 de Jaume Mas AHPB).

¹¹³⁵ **"In Christi nomine et eius gratia qui pro humani salute generis in sacro Virginis thalamo patibilem asumere voluit carnem et per lapsum hominis redimendum sacratissimum corpus suum humiliter exposuit passioni, ego..."** (Testament de 21 de juny de 1468 de Berenguer Tay, de Premià Fol.52 Manual 2 APSPPD).

¹¹³⁶ **"Ego Sancia Verdeguera..."** (Fol.9 Manual 1 APSGVD). **"Yo Constança..."** (Fol.13v Manual 8 APSGVD). MARIA TERESA FERRER MALLOLL ha estudiat les diferents fases de redacció dels documents notariais al nostre País i especifica les diferents fases de redacció de

mostren l'aportació dels notaris dels testaments¹¹³⁷ i la "uniformització imposada per la cultura notarial"¹¹³⁸. Per a Jacques Chiffolleau, el notari és el guardià del costum, perquè regula els llegats, l'elecció dels hereus i l'organització de les exèquies. És qui proposa al testador o a la testadora l'ordre dels llegats i qui adjunta a posteriori, durant l'escripturació, les fòrmules estereotipades als instruments testamentaris. El retorn del document escripturat a l'interessat i/o a la seva família, així com la intensa circulació dels homes de lleis i dels seus formularis contribueix a l'estarandització de la imatge del fenòmen de la mort. Així doncs, no ens trobem davant de discursos personalitzats de la mort, ja que "le moule juridique, le cadre étroit de la convention notariale laisse donc peu de place a l'individu"¹¹³⁹.

Després de la invocació, es procedeix a la presentació de la testadora o del testador, mitjançant la "Intitulatio". Com és lògic, en aquest apartat, els testadors i a les testadores es continuen identificant de la mateixa manera, que en d'altres fonts. És a dir, s'identifica als nois i als homes si són cabalers o hereus, segons el seu nom i cognom¹¹⁴⁰. En el cas dels pubills, el cognom adoptat al casar-se precedeix el cognom originari, que s'utilitza com a àlies¹¹⁴¹.

---

tot document (rogatio, scaeda, inserció i carta o instrumentum). Per tant, la majoria dels testaments analitzats formen part d'un procés d'elaboració i, en conseqüència, només visualitzen l'instrument final que s'estenia als interessats, a La redacció de l'instrument notarial a Catalunya. Barcelona, "Estudios Històricos y Documentos de los Archivos de Protocolos", IV, 1974, pàgs.29 a 191. En els casos que hem acabat de presentar, es tracta de documents que no presenten tot el desenvolupament habitual, perquè hem localitzat la scaeda o borrador o la inserció abreujada.

¹¹³⁷ Seguint a MARIE-THÉRÈSE LORCIN, penso que "seul un spécialiste de l'histoire religieuse pourrait traiter à fond le problème essentiel, c'est-à-dire montrer le rapport entre le dogme catholique enseigné à l'époque, et les pratiques dont font état les testaments (du Lyonnais), a "Les clauses religieuses dans les testaments du Plat Pays Lyonnais aux XIVe et XVe siècles", a *Le Moyen Age. Revue d'Histoire et de Philologie*. Vol.78, 1972, pàg.291. Com Lorcin, adreçem els nostres anàlisis vers d'altres temes, entre els quals podem esmentar: l'organització de les exèquies, la disposició dels llegats (profans i religiosos), els serveis religiosos demanats, etc.

¹¹³⁸ MERCÈ AVENTIN i PUIG: La societat rural a Catalunya en temps feudals, pàg.548.

¹¹³⁹ JACQUES CHIFFOLEAU: La comptabilité de l'au-delà. Les hommes, la mort et la religion dans la région d'Avignon à la fin du Moyen Age, pàgs.86, 87 i 105.

¹¹⁴⁰ Testament de Bernat Serra, de Vilassar (1451,6,13 Fols. 60 a 61 Manual 7 APSPGD). Testament de Guillem Pujol, de Premià (1463,4,19 Fols.44v a 45v Manual 3 APSPGD). Testament de Pere Arnau, de Cabrera (1471, 10, 18 Fols.46v a 48 de Primus Liber Testamentorum de 1559-1505 de Jaume Mas AHPB).

¹¹⁴¹ Testament de Pere Mataró, àlies Espinalt, de Vilassar (1410,5,9 Fols.103v i 104 Manual 3 APSPGD). Testament de Salvador Riera, àlies Botey, de Vilassar (1425,10,16 Fols.144v i 145

En algunes ocasions, també s'escriuren les identificacions dels antecessors del testador¹¹⁴². Aquesta circumstància permet la localització de maresmencs, que han marxat a viure a Barcelona¹¹⁴³. Quan els testadors desenvolupen algun tipus d'ofici, també es recull per escrit aquesta ocupació¹¹⁴⁴. La identificació de les testadores es basa en les dades, que s'aporten envers referents masculins, car la seva inserció social es realitza amb aquest procediment¹¹⁴⁵. En general, de les dones solteres es consigna el seu nom, seguit de les referències dels seus pares¹¹⁴⁶. Si aquestes dones estan casades

---

Manual 3 APSGVD). Testament de Bernat Teixidor, àlies Agell, de Vilassar (1441,8,16 Fols.169v i 170 Manual 7 i Diversorum 131 APSGVD). Testament de Pere Pons, àlies Tria, de Vilassar (Fols.148 a 149 Manual 8 APSGVD). Testament de Pere Fàbregues, àlies Dorca, de Premià (1466,3,1, Fols.54v i 55 Manual 3 APSPD). Testament de Llorenç Puig, àlies Bellot, de Cabrera (1480, 10, 22 Fols.41 a 42 Llibre de Testaments de 1474-1482 i Plec de Testaments de 1465-1482 de Miquel Franquesa AHPB).

¹¹⁴² Testament de Bernat Isern, fill de Salvador Isern, de Vilassar (1410,4,13 Fol.99v Manual 3 APSGVD). Testament de Joan Marquès, fill de Pere Marquès, de Vilassar (1430,1,4 Fols.13v i 14 Manual 6 i Fol.65 Manual 8 APSGVD). Testament de Joan Vidal, de Premià, fill d'Antoni Vidal, de Vilassar (1466,4,22 Fol.57 Manual 3 APSPD). Testament de Llorenç Partella, de Premià, fill de Bonanat Partella i Constança, difunts (1479,9,21 Fols.20 a 31 del Llibre de Testaments de 1474-1482 de Miquel Franquesa AHPB).

¹¹⁴³ Testament de Salvador Campins, assaonador i pellisser de Barcelona, orfe de Guillem i de Constantina, de Vilassar (1429,12,13 Fols.41v i 42 de Tercius Liber Testamentorum de 1405-1442 de Pere Folgueres AHPB). Testament de Francesc Colomer, fuster de Barcelona, fill de Berenguer Colomer, difunt d'Alella i de Francesca, vídua de Jaume Rossell, de Sant Pere de Premià (1435, 9, 8 Fols.104 a 105 de Tercius Liber Testamentorum de 1405-1442 de Pere Folgueres AHPB). Testament de Pere Riera, sabater de Barcelona, orfe de Jaume Riera de Premià, i de Francesca (1436,11,3 Fols.113 a 114 del Llibre de Testaments de 1420-1439 de Joan Reniu AHPB). Testament de Guillem Bartomeu, mercader de Barcelona, i fill de difunt Antoni Bartomeu i Vicenta, de Sant Feliu de Cabrera (1465, 6, 29 Fols.56 a 58v Llibre de Testaments de 1457-1480 de Miquel Franquesa AHPB). Testament de Joan Ferrer, taverner de Barcelona, fill de Ponç Ferrer i d'Alamanda, difunts de Premià (1479,2,20 Fols.180v a 182 Llibre de testaments de 1457-1480 de Miquel Franquesa AHPB).

¹¹⁴⁴ Testament de Jaume Orlhac, sastre i habitant de Vilassar (1399,11,8 Fol.77 Manual 3 APSGVD). Testament de Vicenç Oller, pescador de Vilassar (1434,6,26 Fols.35v i 36 Manual 6 i Fols.131bis Manual 7 APSGVD). Testament de Miquel Andreu, ferrer de Vilassar (1434,11,6 Fols.37 a 39 Manual 6 APSGVD). Testament de Bernat Mas, fuster de Vilassar (1444,11,19 Fol.165 Manual 3 APSGVD). Testament d'Arnau Carbonell, teixidor de lli de Vilassar (1449,9,4 Fols.150 a 151v Manual 8 APSGVD). Testament de Bartomeu Robí, sastre de França i habitant de Premià (1466, 10, 24 Fol.59 Manual 3 APSPD). Testament de Mateu Bayó, sastre de Premià (1476, 6, 18 Fol.54v Manual 2 APSPD). Testament d'Amador Bonivern, vidrier de Vilassar (1483,9,8 Fol.9 Llibre d'Òbits APSGVD).

¹¹⁴⁵ Aquesta circumstància també l'observa MARIE-THÉRÈSE LORCIN: "Vivre et mourir en Lyonnais à la fin du Moyen Age". Paris, Éditions du CNRS/Centre Pierre Léon ("Laboratoire associée au CNRS", 223), 1981, pàg.58.

¹¹⁴⁶ Testament de Francesca, òrfena de Pere Banyeres de Vilassar (1387,11,16 Fol.49v Manual 3 APSGVD). Testament de Constança, filla de Berenguer Amat, de Vilassar (1430,4,22 Fol.11 Manual 6 i Fol.39v Manual 8 APSGVD).

o són vídues es reflecteix les referències dels seus cònjuges¹¹⁴⁷. En algunes ocasions, la informació és mixta. És a dir, apareix la informació tant del cònjuge viu o difunt, així com la dels seus antecessors¹¹⁴⁸. Quan hi ha dones vídues, que han tornat a maridar, es fa constar les identificacions dels diferents cònjuges de la testadora¹¹⁴⁹. En d'altres ocasions, al costat del nom d'algunes dones apareix el cognom familiar o el del marit, el qual s'ha feminitzat¹¹⁵⁰. En aquesta ocasió, ens trobem l'expressió de les darreres voluntats d'algunes pubilles. Al costat de la identificació de les testadores i dels testadores, s'hi afegeix la població d'on són. Gairebé mai consta la seva edat ni la dels personatges, que es mencionen a l'escriptura, així com tampoc dates d'esdeveniments familiars, ni temps de convivència amb el corresponent cònjuge¹¹⁵¹. A continuació de la presentació del testador, es ratifica la seva

¹¹⁴⁷ Testament de Maria, muller de Pere Morell, de Vilassar (1384,10,12 Fol.48v Manual 3 APSTVD). Testament de Sança, muller de Jaume Estrany, àlies Soler, de Vilassar (1403,9,3 Fol.99 Manual 3 APSTVD). Testament de Bartomeua, vídua de Bernat Colom, àlies Lladó, de Vilassar (1441,8,5 Fol.136 Manual 7 APSTVD). Testament de Margarida, vídua de Pere Boter, de Premià (1463, 5, 27 Fol.48 Manual 3 APSTVD).

¹¹⁴⁸ Testament de Sança, filla de Pere Grau i muller de Bernat Bonivern (1358,11,6 Fol.29 Manual 3 APSTVD). Testament de Constança, muller de Pere Torrent, forner de Barcelona, i filla del difunt Guillem Artaguil i de Margarida, de Vilassar (1410,7,12 Fols.126 a 127 de Tercius Liber Testamentorum de 1405-1442 de Pere Folgueres AHPB). Testament de Margarida, muller de Salvador Colom, de Vilassar, i filla de Bernat Riera, de Vilassar (1413,11,25 Fols.131v i 132 Manual 3 APSTVD). Testament d'Antònia, muller de Berenguer Tria, de Vilassar, i filla de Pere Torra, d'Alella (1427,11,11 Fols.24v i 25 Manual 8 APSTVD). Testament de Joana, vídua de Pere Doy, mariner de Sant Martí d'Arenys, i filla del difunt Pere Arnau, de Cabrera (1478,3,8 Fols.167 a 168 Llibre de Testaments de 1457-1480 de Miquel Franquesa AHPB). Testament d'Angelina, vídua de Jaume Ferrer, de Premià, filla de Jaume Aroles de Sant Martí de Teià, i de Joana, difunts (1479, 3,3 Fols.183v a 184v Llibre de Testaments 1457-1480 de Miquel Franquesa AHPB).

¹¹⁴⁹ Testament de Clara, muller de Jaume Rovira, de Teià, i vídua de Salvador Serra, de Vilassar (1434,2,14 Fol.45 Manual 8 AHPB). Testament de Clara, muller de Pere Arnau, de Sant Feliu de Cabrera, vídua de Bernat Colomer, de Sant Pere de Premià i filla d'Antoni Canal i Constança, difunts de Sant Feliu de Cabrera (1472,8,20 Fols.98 a 99 Llibre de Testaments de 1457-1480 de Miquel Franquesa AHPB).

¹¹⁵⁰ Testament de Sança Verdeguera, de Vilassar (1348 Fol.9 Manual 1 APSTVD). Testament de Saurina Vaila, de Vilassar (1362,2,21 Fol.160 Manual 8 APSTVD). Testament de Sança Ferranda, muller de Guillem Ferran, de Vilassar (1362,3,8 Fol.161 Manual 8 APSTVD). Testament de Francesca Juliana, vídua de Pere Julià, de Vilassar (1389,11,28 Fols.55v i 56 Manual 3 APSTVD). Testament de Margarida Catalana (1402,6,16 Fol.84 Manual 3 APSTVD). Testament d'Antònia Diuerna, orfe d'Antoni Diumer, de Vilassar (1422,10,25 Fol.138 Manual 3 APSTVD). Testament de Margarida Marquesa, vídua de Bernat Marquès, àlies Sagi, de Vilassar (1430, 2,24 Fol.52 Manual 8 APSTVD). Testament de Francesca Tolrana, muller de Bernat Tolrà, de Vilassar (1454,12,12 Diversorum 133 APSTVD).

¹¹⁵¹ Aquesta circumstància també l'ha estudiat MARIE-THÉRÈSE LORCIN, per a qui "l'important est que l'acte soit conservé dans le coffre familial et puisse en être extrait en cas de besoin. Il en est de même des biens fonds acquis par les testateur", a "Le temps chez les humbles :

idoneïtat física i mental per a realitzar el testament¹¹⁵², la causa de l'elaboració del testament i es presenta als personatges, que han estat escollits com a marmessors.

L'estudi dels testaments, elaborats entre els anys 1348 i 1486 a la Parròquia de Sant Genís de Vilassar, aporta força informació sobre la població d'aquesta localitat. La distribució per gèneres dels testadors d'aquesta parròquia indica un percentage d'un 51% d'homes davant d'un 49% de dones. El sistema, que s'utilitza a les escriptures testamentàries, per a identificar les dones testadores, permet fàcilment classificar aquest sector de la població, segons el seu estat civil: 73% de dones casades, 24% de vídues i 3% de solteres. La classificació dels homes testadors, segons el seu estat civil, no és una tasca tan fàcil, ja que moltes vegades les escriptures no ens aporten la suficient informació¹¹⁵³. Per aquesta raó, oferim les següents dades, que presentem com a provisionals: 54% d'homes casats, 24% de vidus i 22% d'homes solters.

El predomini de testadors i testadores casats davant dels solters reflecteix la ideologia predominant del moment, que contempla aquest estat

---

passé, présent, et futur dans les testaments foréziens (1300-1450) ", pàgs.325 i 326. La manca de dades respecte a les edats dels testadors i les testadores no ens permet especificar gairebé res més per aquest tema. Segons MARIA ISABEL PÉREZ DE TUDELA VELASCO la classificació dels homes per l'edat, realitzat per Sant Isidor a la Etimologia XI, és la següent: "Seis son las etapas de la vida: infancia, niñez, adolescencia, juventud, madurez y senectud. La primera es la infancia, desde el momento en que el niño nace, hasta que cumple los siete años. La segunda es la niñez, o etapa pura y no apta para la procreación: abarca hasta los catorce años. La tercera es la adolescencia, 'adulta' ya para engendrar; dura hasta los veintiocho años. La cuarta es la juventud, que es la más firme de todas y llega hasta los cincuenta años. La quinta es la madurez o gravedad, que es el paso de la juventud a la ancianidad; no es todavía ancianidad, pero tampoco es juventud, porque se trata de una edad más avanzada...Esta etapa comienza a los cincuenta años y culmina a los setenta. La sexta edad es la senectud, que ya no tiene límite: después de transcurridas las cinco etapas precedentes, todo cuanto resta de vida se llama senium (ancianidad) por ser el final..."., a "Ancianidad, viudedad...El hombre medieval en su edad postrera", dins de *La Familia en la Edad Media. XI Semana de Estudios Medievales. Nájera, 2000*. Logroño, Gobierno de la Rioja y Instituto de Estudios Riojanos, 2001, pàg. 286.

¹¹⁵² Entre d'altres, trobem les següents expressions per a mostrar el que estem comentant: "fas e ordon meus testament ab bon enteniment e ab plena paraula" (1422,10,21 Fols.139v i 140 Manual 3 APSGVD); "in meo plenu sensu memoria integra cum firma loquela existens meum facio et ordino testamentum" (Testament de Constança, muller d'Antic Pons, de Vilassar 1468, 6, 2 Fol. 3 del Llibre d'Òbits APSGVD) i "in meo pleno sensu sana et integra memoria cum firma loquela" (Testament de Francesca, muller de Llorenç Puig, àlies Bellot de Cabrera, i orfe de Bernat Batlle, d'Argentona i Angelina 1480,10,22 Fols.5 i 6 del Llibre de Testaments de 1474-1482 de Miquel Franquesa AHPB).

¹¹⁵³ No hem trobat cap cas, que ens indiqui la viduetat d'un home.

civil com a prioritari per assegurar la continuïtat de la família. La diferència entre el nombre de solteres i de solters, s'explica perquè a la dona només se li reconeixen dos destins: el casar-se o dedicar la seva vida a Déu¹¹⁵⁴. Les noies malaltes no poden optar per cap d'aquests dos camins¹¹⁵⁵.

Com és impossible oferir l'edat exacte dels testadors i de les testadores, les dades, relatives als seus familiars, esmentats en els seus testaments, són crucials. Aquesta informació ens complementa la situació d'aquests individus i la del seu entorn familiar. D'entre les testadores casades vilassarenques, predominen les casades amb fills, amb un percentatge d'un 44%¹¹⁵⁶. A continuació, amb un 28%, es situen les vilassarenques casades, que esmenten a fills i a ascendents¹¹⁵⁷. Tot seguit, amb un 15%, les que donen donacions a fills i néts¹¹⁵⁸. Amb el percentatge d'un 7%, apareixen les casades vilassarenques, que només disposen llegats per ascendents i d'altres parents col.laterals¹¹⁵⁹, i

---

¹¹⁵⁴ En relació al que estem comentant, hem de recordar els resultats del buidatge dels contractes d'esposalles i enllaços matrimonials d'aquesta vila: es prioritza l'entrada de cabalers als masos de les pubilles. Per aquesta raó, els homes més joves poden entrar en competència amb els de més edat a l'hora d'accedir al mercat matrimonial.

¹¹⁵⁵ NÚRIA CAÑELLAS i VILAR: Entre l'aquí i el més enllà. Anàlisi d'una societat urbana del segle XV a la Catalunya Nova a través dels testaments: Tortosa 1425-1455, Memòria de "maîtrise" sota coodirecció de Maurice Berthe i Antoni Riera. Universitat Toulouse-Le Mirail. Octubre de 1992,pàg.49.

¹¹⁵⁶ Eulàlia, muller de Miquel Casals, de Vilassar, només esmenta fills i filles, entre els quals s'escriptura els noms de Joan, com hereu universal, d'Eulàlia i d'Angelina. No hi ha cap deïxa pel marit (1422,7,24 Fols.135v i 136 Manual 3 APSEGVD). Joana, vídua de Pere Doy, mariner de Sant Martí d'Arenys, i filla del difunt Pere Arnau, de Cabrera, només ofereix llegats a la seva filla, Bàrbara, al seu fill, Pere Doy, qui també es presenta com a hereu universal, i a la seva gendra, Antònia, muller de l'anterior (1478,3,8 Fols.167 a 168 Llibre de Testaments de 1457-1480 de Miquel Franquesa AHPB).

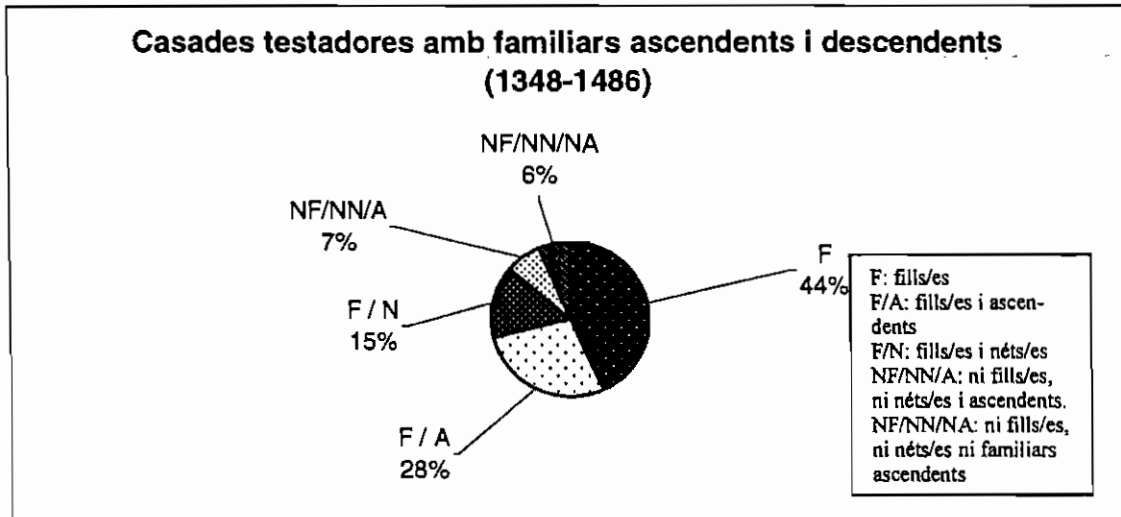
¹¹⁵⁷ Benvinguda, muller de Guillem Amat, de Vilassar, adreça al seu testament 45 sous a la seva mare i escull al seu fill, Bernat, com a hereu universal (1348,6,10 Fol.5v Manual 1 APSEGVD). Antònia, muller de Bernat Macià, de Premià, fa donacions a la seva mare, Francina Cabusa, als seus germans, al seu marit, i fa hereua universal a la seva filla, Eulàlia (1462,11,14 Fols.43v i 44 Manual 2 APSPD).

¹¹⁵⁸ Eulàlia, muller de Guillem Rafart, de Vilassar, disposa llegats per a les seves filles Juliana i Francesca, la quan serà la seva hereua universal. També s'esmenten néts i nétes, així com el seu gendre, Bartomeu, així com germanes de la testadora (1421,8,10 Fol.134 Manual 3 APSEGVD).

¹¹⁵⁹ Constança, muller de Pere Torrent, forner de Barcelona, i filla del difunt Guillem Artaguil i de Margarida, de Vilassar, escull com a hereu universal al seu marit. La resta dels llegats els ofereix a la seva mare, Margarida i a les seves germanes, Bartomeua i Antònia (1410,7,12 Fols.126 a 127 de Tercius Liber Testamentorum de 1405-1442 de Pere Folgueres AHPB). Antònia, muller de Salvador Verívol, de Vilassar, ofereix llegats als seus pares, Pere Agell i Bartomeua, i a les seves nebodes i nebots. El seu pare és escollit com hereu universal (1486,12,2 Fol.12 Llibre d'Òbits APSEGVD). Rafaela, muller de Salvador Pi, de Vilassar, recorda

amb un 6%, les que no esmenten a fills, ni a néts ni a ascendents, que hàgim pogut identificar¹¹⁶⁰.

Gràfic núm.22.-

Pel que fa a les dones vídues, els resultats obtinguts ens mostren el percentatge d'un 38% de dones vídues amb fills i néts¹¹⁶¹, d'un 38% amb fills¹¹⁶², d'un 18% sense fills, ni néts ni ascendents¹¹⁶³ i d'un 5% amb fills i

---

en el seu testament, mitjançant deixes, al seu marit i al seu pare, Joan Castellar, de Premià (1466,11,4 Fol.60 Manual 3 APSGVD).

¹¹⁶⁰ Francesca, muller de Jaume Avella, de Vilassar, només disposa deixes pel seu marit, a qui també reconeix 8 lliures « que aporta per via de dot » (Fols.154v i 155 Manual 3 APSGVD). Constança, muller d'Esteve Vidal, de Vilassar, només disposa la donació d'un cot per a Clara, la seva cunyada, la qual declara la seva hereua universal (1465,11,4 Fol.186 Manual 8 APSGVD).

¹¹⁶¹ Alamanda, vídua de Bernat Avella, de Vilassar, recorda amb llegats als seus fills (Pere, Joan i Salvador), així com als fills d'aquests, a la seva germana i a les seves nebodes (1428,4,15 Fol.7 Manual 6 i Fols.34v i 35 Manual 8 APSGVD). Margarida, vídua de Pere Boter, de Premià, esmenta com a escollits per a les seves donacions testamentàries, al seu fill, Bartomeu Boter, a Bartomeua, la seva gendra, a la seva filla, Angelina i a un nombre indeterminat de néts i nétas (1463,5,27 Fol.48 Manual 3 APSPD).

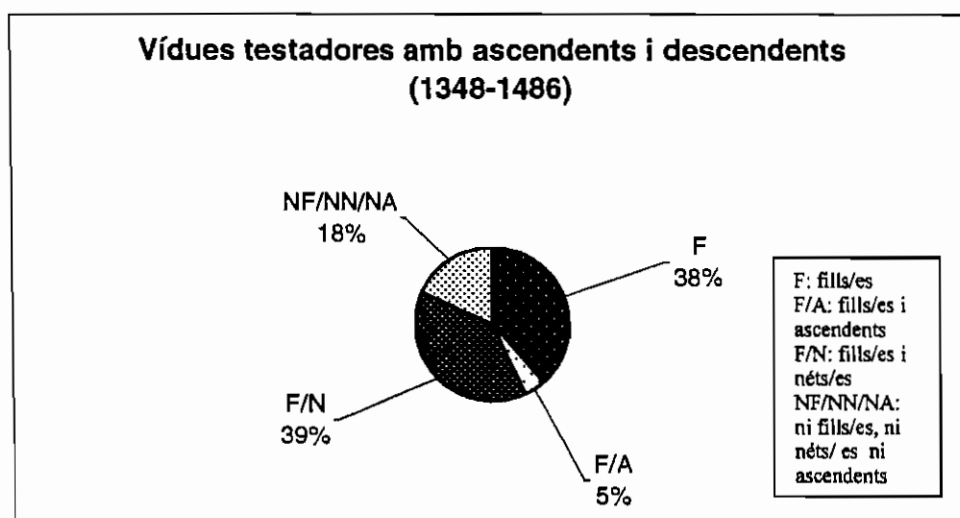
¹¹⁶² Geralda, vídua de Pere Sagalar, de Vilassar, només esmenta a dos fills, Genís Tolrà i Bernat Tolrà (1426,7,1 Fol.147v Manual 3 APSGVD). Narcissa, vídua de Jaume Draper, àlies Estrader, de Premià, només lliga al seu fill Bernat (Fol.64v i 65 Manual 3 APSPD).

¹¹⁶³ Margarida Marquesa, vídua de Bernat Marquès, àlies Sagi, de Vilassar, només fa el llegat adreçat a Antoni Riera, que és el seu hereu universal i un fill d'una neboda seva (1430,3,24 Fol.52 Manual 8 APSGVD).

ascendents¹¹⁶⁴. També hem detectat algun cas, que no hem comptabilitzat a la mostra realitzada, que contempla una dona vídua, que escull al seu avi, Bernat Carbonell, de Vilassar, com a hereu universal i li cedeix 40 lliures "in satisfaccionem provisionis et alimentacionis per ipsum michi facte", així com llega 6 lliures al seu germà, Pere Carbonell. Es tracta de Francina, vídua de Jaume Joan, habitant de Sant Pere de Premià, i filla de Bartomeu Carbonell, del veïnat del Sant Crist de Sant Genís de Vilassar, i d'Elionor¹¹⁶⁵.

Gràfic núm.23.-

Aquests resultats ens donen una visió ben diferenciada de la composició de les dones casades davant de les vídues. Així, la dona casada acostuma a ser la testadora, que només té fills, seguida per una altra, que a més de tenir-los també pot comptar amb ascendents. Ambdós casos, representen un 72% de la mostra i, amb algunes excepcions, representen dones de mitjana edat: les primeres sense pares ni avis i les segones amb alguns d'aquests. El tercer bloc correspon a dones més grans, ja que tenen fills i néts. En quart lloc, hi ha la dona molt jove, que no té encara fills, ni néts, però sí ascendents.

¹¹⁶⁴Francesca, vídua de Berenguer Saura, de Vilassar, esmenta al seu testament als seus dos fills, Antònia i Bernat, que serà el seu hereu universal, i la seva mare, de la qual no s'esmenta el nom (1421,5,24 Fol.124 Manual 3 APSGVD).

¹¹⁶⁵Fol.141 Llibre de Testaments de 1457-1480 de Miquel Franquesa AHPB.

Dins de les vídues, que acostumen a ser dotze anys més joves que els seus marits, predominen les que ja tenen fills i néts. A continuació, es situen les dones vídues més joves, que només esmenten als seus fills. Posteriorment, hi ha un grup de vídues, que no podem classificar per l'edat, ja que no esmenten ni ascendents ni descendents. A la cua, el darrer sector de vídues està comformat per les més joves, ja que disposen a les seves darreres voluntats per als seus fills i ascendents. Les vídues, que han tornat a maridat, les hem classificat dins de l'apartat de les casades, ja que aquest estat civil és el darrer, que detenten¹¹⁶⁶.

La presentació de les testadores i dels testadors restaria incomplet si no es contemplessin d'altres categories de familiars. Per aquest motiu, hem ampliat les categories de familiars tan consaguinis com per afinitat, així com hem incorporat els parents espirituals, com són els fillolls i els padrins¹¹⁶⁷. Els resultats obtinguts mostren, que els parents més esmentats en els testaments d'ambdós sexes són els fills i les filles, que figuren amb un percentatge d'un 32%. A continuació, figuren amb un 13% els néts, els germans amb un 11%, els respectius cònjuges amb un 9%, els pares amb un 8% i els néts amb un 5%. La resta de parents constatats, presenten unes xifres poc representatives. Per a les dones casades, els fills són els més esmentats amb un percentatge d'un 29%. A continuació, es situa amb un 22% el marit, amb un 13% els germans, amb un 10% els pares, amb un 9% els néts, amb un 5% als gendres, amb un 4% els nebots i amb un 3% els sogres. Les quantitats obtingudes per a les vídues testadores s'inicien amb un 39%, que correspon als fills. A continuació, s'observen les xifres d'un 21%, que corresponen als néts, d'un 11% als nebots, d'un 10% als germans i gendres, i d'un 5% als fillolls. Amb aquestes xifres ratifiquem el que dèiem envers aquestes testadores: la major part de les dones casades tenen una edat inferior a la de les vídues, ja que entre les primeres, es constata la presència de les que han tornat a emprendre unes segones núpcies. Amb aquests resultats observem una cohesió més

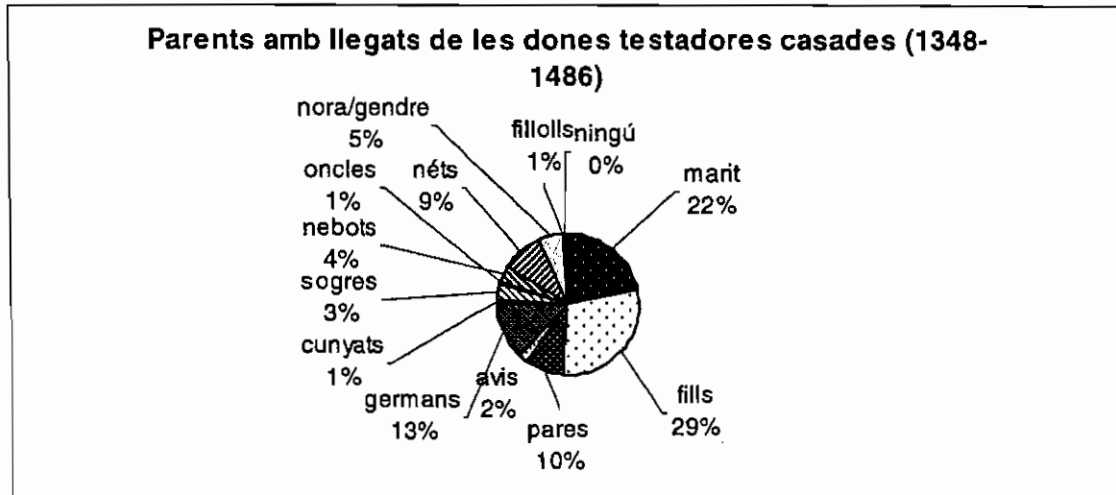
---

¹¹⁶⁶ Testament de Bartomeua, muller de Jaume Rovira, de Teià, i vídua de Salvador Serra, de Vilassar (1434,2,14 Fol.45 Manual 6 APSGVD). Testament de Clara, muller de Pere Arnau, de Sant Feliu de Cabrera, vídua de Bernat Colomer, de Sant Pere de Premià, i filla d'Antoni Cana i Constança, difunts de Cabrera (1472,8,20 Fols.98 a 99 del Llibre de Testaments de 1457-1480 de Miquel Franquesa AHPB).

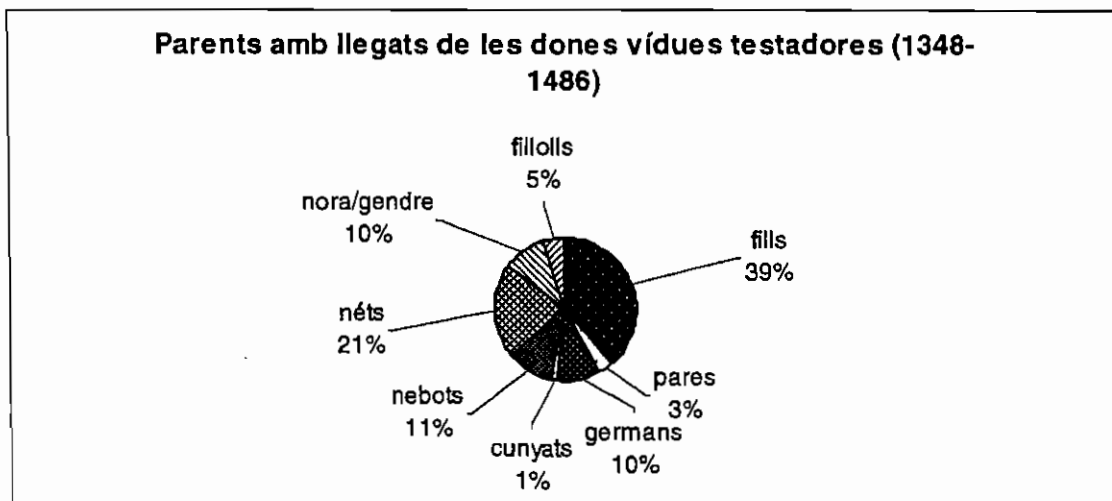
¹¹⁶⁷ Alamanda, muller de Pere Boscà, de Vilassar, també disposa llegats pels fills de Guillem Mataró, que apareixen com a fillolls seus (1368,5,10 Fol.6v Manual 3 APSGVD).

ferma de l'àmbit familiar, que acostuma a basar-se amb els lligams de parentiu més propers.

Gràfic núm.24.-

Gràfic núm.25.-

La percepció que tenen els testadors i les testadores del seu estat de salut és força negativa. Amb un 61%, la major part d'ells consideren estar "malalts"¹¹⁶⁸. Seguidament i amb un 22%, hi ha un grup que explicita a l'hora de testar, que estan "molt malalts"¹¹⁶⁹. A continuació, amb un 9%, figuren els testadors, que no ofereixen cap tipus d'explicació sobre el seu estat de salut. Finalment, amb un 6%, hi ha els que asseguren tenir un "bon estat de salut"¹¹⁷⁰, i el que, amb un 2%, escripturen són "grans"¹¹⁷¹. També comptem

¹¹⁶⁸ Les expressions més emprades per a mostrar que els testadors i les testadores estan malalts, són les següents: "detentus/a in infirmitate" (Testament de Guillema, muller de Bernat Colom, de Vilassar 1374, 5,22 Fol.75v Manual 3 APSGVD. Testament de Francesca, muller de Pere Cuquet, de Vilassar 1401,6,16 Fol.85v Manual 3 APSGVD)., "in infirmitate detentus/a" (Testament de Pere Boscà, àlies Dor, de Vilassar 1394,9,1 Fols.63v a 64 Manual 3 APSGVD. Testament de Vidal de Gordey, de Vilassar 1441,12,1 Diversorum 31 APSGVD); "detenta de malaltia" (Testament de Margarida, muller de Pere Marquès, de Vilassar 1430,5,29 Fol.63v Manual 8 APSGVD); "egritudine detentus/a" (Testament de Ferrer Morot, de Vilassar 1348, Fols.102 i 103v Manual 1 APSGVD. Testament de Pere Avella, de Vilassar 1448,3,8 Fols.141 a 142v Manual 8 APSGVD); "detenta egritudine de qua morti me timeo" (Testament de Joana, muller de Bernat Diumer, de Vilassar 1451,12,29 Fol.49v Manual 7 APSGVD); "detengut/da en malaltia de la qual me tem morir" (Testament de Margarida, muller de Salvador Colomer, de Vilassar 1449,7,14 Fol.112 Manual 7 APSGVD. Testament de Jaume Parera, fill de Pere Parera, de Vilassar 1464,2,25 Fol.168 Manual 8 APSGVD); "detengut/da de malaltia de la qual me tem morir de mort corporal" (Testament de Joana, filla de Salvador Colomer d'Amunt, de Vilassar 1466,1,9 Fol.186v Manual 8 APSGVD); "stant enferma" (Testament de Constança, filla de Bonanat Grau i muller de Morell, de Vilassar 1438,8,5 Diversorum 107 APSGVD) i "estant en malaltia de le cal me tem morir" (Testament de Bernat Tolrà, de Vilassar 1417,1,19 Fols.114v i 115 Manual 3 APSGVD).

¹¹⁶⁹ Cal constatar, que durant el segle XIV, l'accepció de "molt malalts o malalts" només apareix en el període 1362-1379. Se'ls reconeix perquè afirmen aquest estat, amb les expressions, que transcrivim a continuació: "gravi infirmitate detentus/a de qua per mortem corporalem mori me timeo" (Testament de Pere Pons, de Cabrera 1459, 6, 28 Diversorum 13 APSVD); "detentus/a ex magna infirmitate" (Testament d'Antoni Diumer, àlies Campins, de Vilassar 1449,7,20 Diversorum 133 APSGVD); "detengut/da en greu malaltia de la qual me tem morir" (Testament d'Antoni Diumer, àlies Campins, de Vilassar 1449,7,20 Diversorum 133 APSVD. Testament de Bartomeua, muller de Joan Estrany, de Vilassar 1453, 8, 12 Fols.99 a 100 Manual 7 APSVD) i "posat/da en greu malaltia" (Testament de Pere Ferrer, de Vilassar 1480, 3,25 Fol.188 Manual 8 APSGVD).

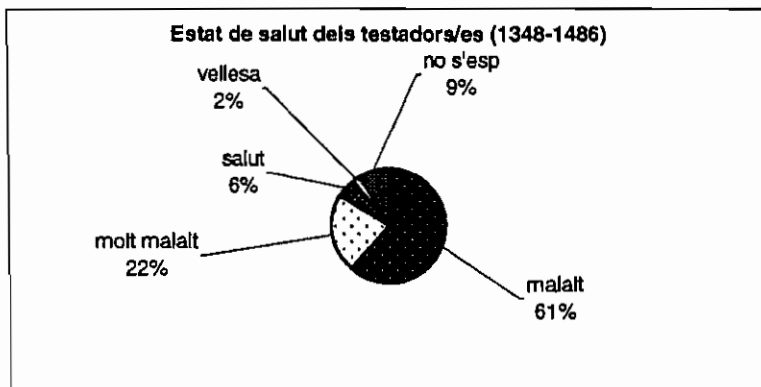
¹¹⁷⁰ "detentus in sanitate" (Testament de Bernat Casals, de Vilassar 1427,5,12 Fols.156v a 157v Manual 3 i Fols.19v a 21 Manual 8 APSGVD); "in mea bona sanitate" (Testament de Sança, muller de Bernat Eimeric, de Vilassar 1401,1,16 Fol.95 Manual 3 APSGVD. Testament de Pere Pons, de Vilassar (1412,5,3 Fol.128 Manual 3 APSGVD) i "ab me bona sanitat" (Testament de Sança, muller de Bernat Eimeric, de Vilassar 1401,1,16 Fol.95 Manual 3 APSGVD i Testament de Pere Pons, de Vilassar 1412,5,3 Fol.128 Manual 3 APSGVD).

¹¹⁷¹ Les expressions que ho consignen són les següents: "licet corpore languens" (Testament d'Antoni Veil, de Vilassar 1435, 12, 31 Diversorum 127 APSGVD); "in etate senili" (Testament d'Antoni Campins, de Vilassar 1450,5,6 Diversorum 133 APSGVD) i "ad etatem senectutis" (en el testament de Caterina, vídua de Bartomeu Marc, de Vilassar, al costat d'aquesta de la fórmula exposada, que mostra la seva vellesa, se'ns especifica "et etiam atenta ad etatem quasi centum annorum tamen in mea bona memoria atque firma loquela et bono sensum meum" 1467,6,2 Fol.134v Manual 7 APSGVD). Dins d'aquest petit grup, també hem d'assenyalar els que a més de ser grans, afirmen que estan malalts: "senio deducta et

amb dues escriptures, que mostren com el motiu que empeny a testar és l'inici d'una peregrinació. Es tracta de Guillem Grau, qui morí en "lo Sant Romiange del Sant Perdo de Roma de MCCCC". Testà a Vilassar, 4 anys abans¹¹⁷². Uns anys més tard, Pere Pons, fill d'Antoni Pons testa el 22 de març de 1479 i declara estar:

"sanus corpore...set quia deo duce atendere cupio in brevi viam longam videlicet ad Sanctum Jacobum Compostella et in longa via evenint pericula"¹¹⁷³.

Gràfic núm.26.-

infirmiate detenta/us de qua me timeo mori (Testament de Constança, muller d'Antic Pons, de Vilassar (1468,6,2 Fol.3 Llibre d'Òbits APSGVD. Testament de Francesca Rafarda, de Vilassar 1470,7,18 Fol.137 Manual 7 APSGVD).

¹¹⁷² Fol.79 Manual 3 APSGVD.

¹¹⁷³ Fol.140bis Manual 7 APSGVD.

En general, els testaments dels que es consideren "malalts" o "molt malalts" especifiquen el tipus de malaltia, que tenen. Com a cas singular, podem esmentar el de Pere Veil de la Serra, de Vilassar, qui el 3 d'octubre de 1480 ens explica que està "infirmus corpore per scaldament de vi calent e colp rebut" ¹¹⁷⁴. Quatre testaments de la parròquia de Sant Genís de Vilassar expliquen, que els testadors estan molt malalts per una epidèmia. En el primer d'ells, del 22 de maig de 1483, que pertany a Antònia, muller d'Amador Bonivern, podem llegir:

"in gravi infirmitate epidemie detenta de qua timeo mori"¹¹⁷⁵.

L'òbit d'Antònia esdevindrà 4 dies després. La mateixa expressió, la tornem a constatar al testament del dia 25 de maig de l'esmentat any, que pertany a Jaume Serra¹¹⁷⁶. L'escripturació de les darreres voluntats d'Antònia, muller de Miquell Carbonell del veïnat del Sant Crist, del dia 1 de juny de 1483, ens especifica el tipus d'emfermetat, que pot estar afectant a la població de Vilassar, quan declara:

"infirmitate detenta de gravi pestilencie de qua timeo mori"¹¹⁷⁷.

Una referència similar, on s'esmenta la presència de la pesta, s'observa al testament d'Eulàlia, muller de Pere Marquès, de Vilassar, qui testa 15 dies més tard i mor als dos dies d'haver fet les seves darreres voluntats¹¹⁷⁸. Aquestes referències podem completar-les amb la informació, recollida al Llibre d'Òbits de l'Arxiu Parroquial de Sant Genís de Vilassar. El resultat obtingut permet assegurar, que des del mes de maig al mes de novembre de l'any 1483, hi va haver en aquesta vila 17 òbits. Aquest resultat i el fet que la xifra d'òbits augmenta d'una manera poc significativa durant els mesos posteriors, ens fa

---

¹¹⁷⁴ Fol.139 Manual 7 APSGVD.

¹¹⁷⁵ Fol.5 Llibre d'Òbits APSGVD

¹¹⁷⁶ Fol.4 Llibre d'Òbits APSGVD

¹¹⁷⁷ Fol.7 Llibre d'Òbits APSGVD

¹¹⁷⁸ Fols.10 a 11 Llibre d'Òbits APSGVD

pensar, que les referències sobre la pesta, detectades als testaments comentats, poden interpretar-se com a falses¹¹⁷⁹. Per tant, es tracta d'una altra tipus d'emfermetat contagiosa que, en algunes ocasions, afecta a diversos membres d'una mateixa família. Tot i així, la incidència d'aquesta emfermetat és baixa, si la comparem amb la mortaltat, produïda per la Pesta o d'altres emfermetats contagioses¹¹⁸⁰.

Taula núm.43.-

Mortalitat a Vilassar del 1483,5,15 al 1483,12,8			
Data	Testador/a	Estat	Òbit
1483,5,15	Jaume Serra	"gravi infirmitate epidemie detentus"	—
1483,5,22	Antònia, muller d'Amador Bonivern	"in gravi infirmitate epidemie detenta"	1483,5,26
1483,5,22			Angelina, filla de Pere Veil del Sant Crist
1483,5,26			Filla de Pere Morot
1483,6,1	Antònia, muller de Miquel Carbonell del Sant Crist	"infirmitate detenta de gravi pes tilencie "	1483,6,6
1483,6,5			Pere Veil del Sant Crist
1483,6,7			Elisabet de n'Amat del Sant Crist
1483,6,16			Sebastià de n'Amat del Sant Crist, germà d'Elisabet
1483,6,19	Francesc Duran	"in infirmitate detentus"	1483,6,24
1483,6,21			Joan Veil del Sant Crist
1483,6,23			Climenta, filla de Saura del Sant Crist
1483,7,28			Filla de Saura del Sant Crist, germana de Climenta
1483,7,28			Albat de Saura del Sant Crist ¹¹⁸¹
1483,9,8	Amador Bonivern	"infirmitate detentus"	1483,9,9
1483,3,36			Sabatera, muller de Sabater

¹¹⁷⁹ Els següents exemples també apareixen dins del Llibre d'Òbits: Pere Veil de la Serra (1484,1,6 Fol.15v), Pere Ferrer (1484,1,29 Fol.16), Antònia, muller de Jaume Roudors (1484,2,2 Fol. 16v), Eulàlia, muller de Genís Campins (1484,8,2 Fol.17), una filla de Soler (1484,3,31 Fol.14) i Margarida, vídua de Pere Verívol (1484,10,24 Fol.17v).

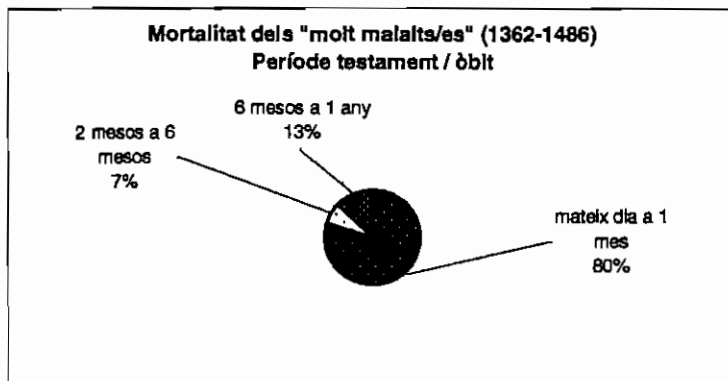
¹¹⁸⁰ En relació al que estem comentant podem recordar un paràgraf de CONRAD CURTO i SOLER amb el qual afirmava, que les mencions de la pesta constatades pels anys 1502 i 1507 "ens podrien indicar o bé la presència continuada d'aquesta malaltia o bé una manca de coneixements mèdics que comportava qualificar com a pesta a tipus variats de malalties infecto-contagioses...sigui quina sigui la seva causa real, sí que és evident la presència d'una microepidèmia (per una o dos malalties simultànies) que causa 55 morts entre els mesos d'abril i juny de 1507 i que afecta tan a albat com a cossos", a Aspectes Sanitaris dels Arxius Parroquials de Sant Feliu de Cabrera, de Sant Genís de Vilassar, de Sant Joan de Vilassar i Santa Creu de Cabriels en els segles XVI, XVII i XVIII. Barcelona, Seminari de Pere Mata de la Universitat de Medicina de Barcelona, 2000, pàg.55.

¹¹⁸¹ "Item quel matex dia del dit Saure un albat so es una petita minyona".

Mortalitat a Vilassar del 1483,5,15 al 1483,12,8			
Data	Testador/a	Estat	Òbit
1483,6,26			Joan Bonivern
1483,11,16	Eulàlia, muller de Pere Marquès	"in gravi infirmitate epidemie detenta"	1483,11,18
1483,11,2	Marc Rahull	" infirmitate detentus"	1484,5,24
1483,12,8			Antònia, muller de Pere Bernat

No s'observen diferències significatives en el temps transcorregut des de l'elaboració del testament i l'òbit entre els testadors o testadores "molt malalts" i "malalts"¹¹⁸². En conseqüència, podem afirmar que l'estat de salut de tots aquests testadors és similar¹¹⁸³. Per tant, la consignació per escrit de la gravetat de l'emfermetat correspon a apreciacions personals i subjectives.

Gràfic núm.27.-

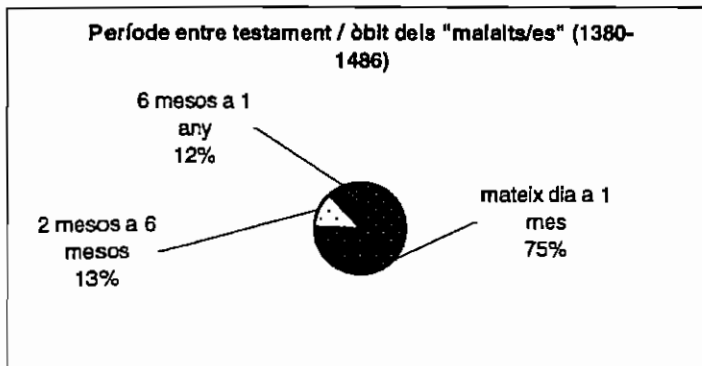

¹¹⁸² Comptem de l'Arxiu Parroquial de Sant Genís de Vilassar amb 118 testaments, acompanyats del seu respectiu òbit pel segle XIV i 299 testaments i òbits corresponents pel segle XV.

¹¹⁸³ MARIE-CLAUDE MARANDET presenta unes conclusions similars. Aquesta historiadora ha calculat per a 49 casos, que la supervivència és de 72 dies de mitjana i que la majoria de testadors escripturen les seves darreres voluntats pocs dies abans de morir, Le souci de l'au-delà : la pratique testamentaire dans la région toulousaine (1300-1450). Perpignan, Presses Universitaires de Perpignan ("Collection Études"), 1998, Tome I, pàg.116.

Gràfic núm.28.-

Com avui dia, i tal i com veurem més endavant, la mort i els rituals funeraris representen una gran despesa familiar. Per aquest motiu, els testadors i les testadores no realitzen el seu testament fins a l'últim moment, malgrat l'inconvenient, que això pot representar pels pagesos i pageses, sotsmesos al mal ús de la intèstia¹¹⁸⁴. Des de finals del segle XII, l'escripturació testamentària ha deixat de considerar-se com un acte de dret privat, adreçat a regular la transmissió de béns, i entra dins l'òrbita del control eclesiàstic. L'Església condemna amb l'excomunió als intestats i prohibeix soterrar les seves despulles als cementiris¹¹⁸⁵. Per tant i com afirma Jacques Chiffolleau, el morir intestat es considerat com un pecat capital, que pot aportar greus conseqüències al moribund intestat i al seu entorn familiar¹¹⁸⁶. Malgrat això, alguns exemples documentals ens demostren com la intèstia no representa un entrebanc per a que el cos del difunt sigui soterrat. Aquest és el cas d'Angelina, muller de Miquel Ferrer, de Vilassar, qui l'any 1433, es

¹¹⁸⁴ No hem localitzat cap cas, en el qual els marmessors haguessin de satisfer la intèstia d'un remença.

¹¹⁸⁵ PHILIPPE ARIÈS: L'homme devant la mort. Mayenne, Éditions du Seuil ("Collection Histoire", H 82), 1977, pàg.188.

¹¹⁸⁶ "Mourir intestat est un péché a la fois parce que la reproduction de la famille risque de souffrir de cette impréparation et parce que le pater familias risque, lui, de ne entrer au Paradis", si els seus familiars es barallen i no atenen els seus serveis religiosos, a JACQUES CHIFFOLEAU: La comptabilité de l'au-delà. Les hommes, la mort et la religion dans la région d'Avignon à la fin du Moyen Age (vers 1320-vers 1480). Rome, École Française de Rome ("Collection de l'École Française de Rome", 47), 1980, pàg.74.

sepultada amb la presència de dos preveres¹¹⁸⁷. La documentació consultada també ofereix mostres del pagament de l'eixòrquia. Aquest és el cas dels marmessors de Guillem Aroles, qui testa i mor el 9 de març de 1362. Aquests executors testamentaris han de satisfer al paborde de Cardedeu 100 sous¹¹⁸⁸. Sis anys més tard, el 17 de març de 1368 testa Agnès, muller de Francesc Riera, morint cinc dies després. El seu marit i marmessor satisfà 66 sous a

“Pere des Bosch per forsa e per destret de cort, per ters de les dites X lliures del dit terme, que lo dit senyor en Pere des Bosch lo seya per rao de ayxorquia”¹¹⁸⁹.

5.1.2.-LES DISPOSICIONS TESTAMENTÀRIES

A la part dispositiva dels testaments, es descriuen les darreres voluntats dels testadors i de les testadores. És l'apartat, que ens reflecteix més la individualitat de cada testador i el seu entorn familiar més proper. Aquí és on s'exposa la disposició de l'elecció de marmessors, del cementiri i la distribució dels béns. D'entre els marmessors, que acostumen a presentar-se en un nombre de dos a quatre, hi figura l'hereu o hereva universal¹¹⁹⁰. El fet d'incloure

---

¹¹⁸⁷ Al registre de pagaments, també s'observa una sèrie d'imports, que ens demostren com el sepeli d'Angelina va ser un enterrament segons el que s'estila en aquells moments: 2 preveres a la sepultura (6 sous), misses amb 2 preveres (4 sous), escolans (3 sous i 4 diners), dret d'església (1 sou i 6 diners) ; llit, creu i escolà (2 sous), extramunció (4 sous i 8 diners), lliura de candeles (2 sous), ciris per a la il.luminació del cos de la finada (4 sous), pa d'almoïna (3 sous i 6 diners) (1433,5,26 Fol.26 Manual 6 APSGVD). Aquesta situació també l'hem constatat amb Maria, muller de Pere Agell, de Vilassar (1485, 12, 13 Fol.18v Manual d'Òbits APSGVD).

¹¹⁸⁸ Fol.162 Manual 8 i Fol. 115v Manual 1 APSGVD.

¹¹⁸⁹ Fol.28 Manual 3 i Fol. 125 Manual 1 APSGVD

¹¹⁹⁰ Entre d'altres exemples, al testament de Berenguer Amat, de Vilassar, entre els marmessors trobem al seu fill Antoni, que també és el seu hereu universal: “facio et ordino ultimum testamentum, in quo eligo et pono manumissores huius mei testamenti executores

als hereus universals com a executors testamentaris és una manera d'assegurar, que no hi hagi problemes a l'hora d'obtenir el capital, per a finançar les darreres voluntats exposades. Amb aquesta inclusió, l'hereu o l'hereua haurà de responsabilitzar-se amb els altres marmessors d'una sèrie de tasques. Entre aquestes, podem esmentar: la distribució dels llegats entre els familiars i els amics, l'execució dels llegats religiosos, el protagonisme en nom del traspassat en compravendes de diferent tipologia i la liquidació dels deutes. En definitiva, els marmessors i les marmessores han de vetllar pel compliment de les darreres voluntats del finat o finada i, per tant, "juguen post mortem el paper de defensors dels interessos dels difunts enfront dels interessos particulars dels seus hereus"¹¹⁹¹. En general, com a pagament de les tasques de la marmessoria, els marmessors perceben de 2 a 5 sous. El ventall pecuniari que es satisfà va dels 6 diners als 50 sous. Aquesta circumstància demostra que, en algunes ocasions, aquestes quantitats també reflecteixen la situació econòmica i social dels testadors¹¹⁹².

La identificació dels executors testamentaris són similars a les exposades pels testadors i testadores. Per tant, en el cas dels homes, hi apareix el nom i el cognom, l'ofici si vé al cas, la relació familiar amb el testador/a, i per acabar, la localitat del marmessor. En el cas dels pubills i de les dones, ens remetem al que hem explicat amb anterioritat. A la nostra documentació, encara que figuren poques dones com a marmessores, la seva presència ens demostra que no estan excloses i, per tant, poden desenvolupar

---

videlicet Anthonium Amat, filium meum, et Berengarium Duran, de Vilaçario, ut ipsi distribuant de bonis meis" (1434,7,4 Fols.36v i 37 Manual 6 APSGVD).

¹¹⁹¹ MERCÈ AVENTIN i PUIG: La societat rural a Catalunya en temps feudals, pàg.540.

¹¹⁹² Així al testament de Pere Mayol, àlies Barbarasa, de Vilassar, hi contemplem un pagament de 6 diners a Guillem Aroles i a Pere Pons, de Vilassar, que actuen com a marmessors (1391,5,17 Fol.60v Manual 3 APSGVD). Com a imports de marmessoria més elevats, figuren els montants de 40 i de 50 sous. El primer correspon, al testament de Constança, vídua de Guillem Prats, de Barcelona, on consten com a marmessors Pere des Bosc, senyor dels castells de Sant Vicenç i de Vilassar i Pere d'Arenys, rector de Sant Feliu de Cabrera (1382,2,11 Fol.34 Manual 3 APSGVD). El segon testament correspon a Constança, muller de Miquel des Bosc, senyor dels castells de Sant Vicenç i de Vilassar. Com a marmessors, figuren Berenguer de Montjuïc, doctor en lleis, Jaume Civeller, Bernat de Montjuïc, de Barcelona, i l'àvia de la testadora, Sança, vídua de Nicolau de Montjuïc (1388,8,11 Fol.53v Manual 3 APSGVD).

la tasca d'executores testamentàries¹¹⁹³. En general, aquestes dones són marmessores dels seus marits¹¹⁹⁴, mentre que d'altres apareixen com a hereues universals als testaments analitzats¹¹⁹⁵.

A continuació de la presentació dels marmessors o marmessores, el testador escriptura la demanda de restituir el numerari degut, que es pugui provar, mitjançant testimonis i documentació escrita¹¹⁹⁶. La consignació

---

¹¹⁹³ Els costums de Tortosa exclouen a les dones de les marmessories, NÚRIA CAÑELLAS i VILAR: Entre l'aquí i el més enllà. Anàlisi d'una societat urbana del segle XV a la Catalunya Nova a través dels testaments: Tortosa 1425-1455, pàg.19.

¹¹⁹⁴ Entre d'altres, com a marmessores dels seus marits i al costat d'altres executors testamentaris, podem esmentar a les següents: Elisenda, muller de Guillem Oliu, àlies Simonet, de Vilassar (1375,5,16 Fols.10v i 11 Manual 3 APSGVD); Guillema, muller de Francesc Martí, de Vilassar (1384,9,22 Fols.39v i 40 Manual 3 APSGVD); Bianca, muller de Pere Martí, de València (1395,2,6 Fol.66 Manual 3 APSGVD); Francesca, muller de Pere Ferrer, de Vilassar (1402,4,20 Fol.94bis Manual 3 APSGVD); Francesca, muller de Pere Morera, de Vilassar (1404,6,23 Fol.88v Manual 3 APSGVD); Sança, muller de Bernat Julià, de Vilassar (1407,6,15 Fols.94v i 94 bis Manual 3 APSGVD); Eulàlia, muller de Guillem Rafart, de Vilassar (1410,7,28 Fol.126 Manual 3 APSGVD); Francesca, muller d'Antoni Dimer (1417,7,6 Fols.110 a 111 Manual 3 APSGVD); Bonanata, muller de Bernat Carbonell, de Vilassar (1425,11,4 Fols.153v i 154 Manual 3 APSGVD); Bartomeua, muller de Salvador Julià, de Vilassar (1427,4,5 Fols.150v i 151 Manual 3 i Fols.15 a 17 Manual 8 APSGVD); Violant, muller de Bernat Serra, de Vilassar (1429,2,13 Fol.41 Manual 8 APSGVD); Angelina, muller de Miquel Andreu, de Xàtiva (1430,5,11 Fols.77 i 78 Manual 8 APSGVD); Alamanda, muller de Bernat Bonivern, de Vilassar (1431,3,7 Fols.15v a 17 Manual 6 i Fols.55 i 56v Manual 8 APSGVD); Valençó, muller de Guillem Sagi, àlies..., de Vilassar (1438,11,15 Fol.43v Manual 8 APSGVD); Nicolaua, muller de Bernat Teixidor, àlies Agell, de Vilassar (1441, 8,16 Fols.169bis i 170 Manual 8 i Diversorum 131 APSGVD) i Alamanda, muller de Salvador Pons, de Vilassar (1444,3,2 Fol.164 Manual 3 APSGVD).

¹¹⁹⁵ Francesca, muller de Berenguer Saura, de Vilassar, i hereua universal d'aquest (1377,7,17 Fols.18v a 19v Manual 3 APSGVD). Sança Marquesa, muller de Bernat Flor, àlies Marquès, i hereua universal d'aquell (1377,11,10 Fols.21v a 22v Manual 3 APSGVD). Sança, muller de Pere Pi, àlies Rosselló, de Vilassar, filla i hereua universal de Francesc Pi, de Vilassar (1397,7,2 Fol.77v Manual 3 APSGVD). Benvinguda, mare i hereua universal de Francesca, muller de Pere Roig, de Vilassar (1397,6,30 Fol.72 Manual 3 APSGVD). Agneta, vídua de Berenguer Català i hereua universal de la seva filla Joana, muller de Salvador Pons, de Vilassar (1404,6,13 Fols.86v i 87 Manual 3 APSGVD). Bartomeua Julià, mare i hereua universal de Jaume Julià, de Vilassar (1430,5,18 Fol.10 Manual 6 i Fol.54 Manual 8 APSGVD). Antònia, muller de Joan Colomer, néta i hereua universal de Caterina, vídua de Bartomeu Marc, de Vilassar (1467,6,2 Fol.134v Manual 7 APSGVD). Joana, muller d'Antoni Borrell, ferrer de Cervera, i hereua universal de Jaume Vallès (1478,10,10 Diversorum 133).

¹¹⁹⁶ Una de les fórmules que acostuma a parèixer a les escriptures consultades és "in primis et ante omnia volo et mando, quod omnia debita, que die obitus debeant per solvantur omnesque iniurie ad quarum restitutionem teneare restituantur breviter simpliciter sumarie et de plano secundum dominum Deum et forum anime prout tamen probari potuerunt per testes, instrumenta et alia legitima documenta" (Testament de Bernat Galceran, de Vilassar 1423,5,3 Fol.140 i Fol.157v Manual 3 APSGVD). En els testaments escrits en català, podem trobar demandes escripturades, similars a la següent: "vull e man, que si se trobaran, que jo degua, qui se troberan e clarement se troberan per testimonis o per cartes publiques, que los dits manifasos ayen a pegar simplement e de pla" (Testament d'Antònia, muller de Pere Sabater, de Vilassar 1449,8,21 Fol.190 Manual 8 APSGVD).

d'importos deguts pel testador o de numerari, que s'ha de retornar a aquest o al seu hereu testamentari, demostren l'existència d'una sèrie d'operacions creditícies orals de petita quantia, que no s'han escripturat¹¹⁹⁷. El retorn dels deutes és un afer importantíssim. Per a deslliurar-se de les penes del purgatori s'ha de morir sens deutes. Des del segle XIII, l'Església insisteix, mitjançant els sermons dels frares predicadors, en que els difunts endeutats es converteixen en fantasmes i resten en aquest estat, fins que els seus parents no satisfant els imports deguts. Per aquest motiu, Alexandre-Bidon defineix l'actitud de l'Església medieval com a "terrorista", ja que per una banda utilitza la por davant l'infern i per l'altra, ofereix fòrmules d'atenuar l'angoixa, que pot provocar la mort¹¹⁹⁸.

L'elecció del cementiri i de la sepultura és la següent disposició de les escriptures testamentàries. L'escatologia catòlica insisteix en la necessitat de l'enterrament del cos i el justifica amb la creença d'una futura resurrecció. Es contempla el cos com un santuari, que ha d'unir-se amb l'ànima abans del Judici Final¹¹⁹⁹. Per tant, s'ha de soterrar els cossos dels difunts, per a poder assegurar la beatitud eterna i evitar les mutilacions, realitzades per animals. Per aquesta raó, es considera als fossars o cementiris recintes sagrats i es condemna amb anatemes als violadors de tombes¹²⁰⁰. Per a Manuel Riu, a la Catalunya dels segles XI i XII, encara era freqüent enterrar a infants i adults davant de les respectives llars. L'objectiu d'aquest procedir responia a la creença, que amb aquests enterraments els esperits continuaven protegint als

---

¹¹⁹⁷ JUAN VICENTE GARCÍA MARSILLA: Vivir de crédito en la Valencia medieval. De los orígenes del sistema censal al endeudamiento del municipio, pàg.71.

¹¹⁹⁸ DANIELE ALEXANDRE-BIDON : La mort au Moyen Age. XIIIè-XVIè siècle. Paris, Hachette ("La vie quotidienne"),1998, pàgs.72 i 36. D'altres restes mortals que tenen prohibit enterrar-se dins del cementiri, considerat com un recinte sagrat, són les corresponents als excomunicats, als pecadors públics, als usurers, als suicides i als ajusticiats, MARIE-CLAUDE MARANDET : Le souci de l'au-delà : la pratique testamentaire dans la région toulousaine (1300-1450), pàg.132.

¹¹⁹⁹ OLGA LÓPEZ i MIQUEL: Actituds col·lectives davant la mort i discurs testamentari al Mataró del segle XVIII. Premi lluro 1097.Barcelona, Editorial Rafael Dalmau, 1987, pàg.63.

¹²⁰⁰ MARIE-CLAUDE MARANDET : Le souci de l'au-delà : la pratique testamentaire dans la région toulousaine (1300-1450), pàg.133.

familiars vius¹²⁰¹. Més tard, es generalitza el soterrament als cementiris, que es troben al costat d'edificis eclesiàstics. Per això, al període que centrem el nostre estudi, els habitants de les diferents poblacions escullen els fossars parroquials de les seves respectives parròquies com a lloc de repòs de les seves despulles. Així els de Premià, assenyalen el cementiri de l'església parroquial de Sant Pere de Premià i els de Cabrera, el fossar de l'església parroquial de Sant Feliu de Cabrera. A Vilassar, els seus habitants poden optar entre el fossar de l'església parroquial i el de la capella de la Santa Creu¹²⁰². Mentre que el fossar de la capella de Sant Salvador està reservat als seus donats¹²⁰³. Els cementiris d'aquest període no només aixopluguen les despulles dels finats. També són espais públics d'asil i de refugi, de reunió, de passeig, de mercadeig i de diversió de petits i grans. Aquesta convivència entre vius i morts comença a trontollar al segle XVII. Més tard, durant la centúria següent, per causes higièniques i demogràfiques, es prohibeix els enterraments dins de les esglésies i els cementiris es traslladen fora dels nuclis urbans¹²⁰⁴.

---

¹²⁰¹ MANUEL RIU: "Alguns costums funeraris de l'Edat Mitjana a Catalunya, dins de *Necròpolis i sepultures medievals de Catalunya*". Barcelona, *Acta/Mediaevalia Annexos d'Arqueologia Medieval*. Annex 1, 1981-1982, pàg.32.

¹²⁰² Demanen ser sepultats al cementiri de la Santa Creu de Cabriels, entre d'altres: Benvinguda, muller de Guillem Amat (1348,6,10 Fol.5v Manual 1 AP SGVD), Guillem Soler (1355,6,6 Fol.107 Manual 1 AP SGVD), Bonanat Grau (1381,8,24 Manual 3 AP SGVD), Bartomeua, muller de Bernat Soler (1388,11,30 Fol.55 Manual 3 AP SGVD), Francesca, muller de Pere Cuquet (1401,6,16 Fol.85v Manual 3 AP SGVD), Saurina, muller de Bernat Rafart (1402,2,13), Ròmia, muller de Pere Riera (1418,9,8 Fols.117v i 118 Manual 3 AP SGVD), Eulàlia, muller de Guillem Rafart (1421,8,10 Fol.134 Manual 3 AP SGVD), Francesca, muller de Jaume Avella (1428,1,18 Fols.154v i 155 Manual 3 AP SGVD), Guillem Verívol (1429,11,11 Fols.24v i 25 Manual 6 i Fol.46 Manual 8 AP SGVD), Bernat Campins (1431,3,6 *Diversorum* 31 AP SGVD), Francesca, muller d'Antoni Campins (1441,12,19 *Diversorum* 31 AP SGVD), Angelina, muller de Salvador Cuquet (1478,5,6 *Diversorum* 146 AP SGVD) i Antònia, muller de Salvador Verívol (1486,12,2 Fol.12 Llibre d'Òbits AP SGVD).

¹²⁰³ Testament de Joan Lebrer, donat de Sant Salvador (1420,5,8 Fols.141v i 142 Manual 3 AP SGVD).

¹²⁰⁴ PHILIPPE ARIÈS qualifica la convivència entre vius i morts com a promiscua, a *Historia de la muerte en Occidente. Desde la Edad Media hasta nuestros días*. Barcelona, Quaderns Crema ("El Acanalado", 20), 2000, pàg.42. Malgrat les prohibicions de soterrar dins de les esglésies, OLGA LÓPEZ i MIQUEL observa per al Mataró del segle XVIII com hi hagueren excepcions. Les classes privilegiades, el clergat i els confreres pogueren garantir aquesta pràctica, a *Actituds col.lectives davant la mort i discurs testamentari al Mataró del segle XVIII*, pàgs.68 i 69.

Encara que es concreta el fossar, la majoria dels testadors i testadores no especifiquen el lloc concret de sepultura¹²⁰⁵. Segons Philippe Ariès, el més important per aquests testadors i testadores és poder assegurar, que les seves despulles reposin dins del fossar escollit¹²⁰⁶. Per tant, el lloc concret es deixa a l'arbitri dels representants eclesiàstics i dels marmessors, que hauran d'escollir l'indret i especificar-lo als interessats. En canvi, per a Jacques Chiffolleau, el que regeix és el costum. Si el testador prové d'una família arrelada a la zona, ja es coneix la tomba dels avantpassats. Si el testador és nouvingut, l'indret és indiferent, car no té cap parent al cementiri¹²⁰⁷. D'altres testadors i testadores especifiquen les tombes on volen ser enterrats. D'aquesta manera assenyalen la tomba on reposen els seus avantpassats¹²⁰⁸, parents¹²⁰⁹ o pertanyen al mas on viuen¹²¹⁰. Uns darrers especifiquen, que han d'ésser enterrats al fossar o

---

¹²⁰⁵ La fórmula que apareix a la major part dels testaments consultats és la següent: "Et eligo sepulturam corpori meo fiendan in cimiterio Sancti Genesi de Vilaçario, quam sepulturam fiendo mando fieri noticie et cognicione ditorum manumissorum" (Testament de Sança, muller de Bernat Eimeric, de Vilassar 1401,1,16 Fol.95 Manual 3 APSGVD).

¹²⁰⁶ Per a PHILIPPE ARIÈS, "en la Edad Media, y todavía en los siglos XVI i XVII, poco importaba la disposición exacta de los huesos con tal que se quedaran cerca de los santos o en la iglesia...El cuerpo era confiado a la Iglesia. Poco importaba lo que la Iglesia hiciera de él, con tal de que lo conservara en su recinto sagrado", a Historia de la muerte en Occidente, pàg.40.

¹²⁰⁷ JACQUES CHIFFOLEAU: La comptabilité de l'au-delà. Les hommes, la mort et la religion dans la région d'Avignon à la fin du Moyen Age, pàgs.183 a 186.

¹²⁰⁸ "en lo vas dels predecessors" (1477,2,16 Diversorum 33 APSGVD). "In tumulo videlicet quem ibidem habeo et in quo corpore antecessorum ac filiorum meum fuerunt sepulta" (1480,12,22 Testament de Francesca, muller de Llorenç Puig, àlies Bellot, de Cabrera, i filla de Bernat Batlle i Angelina, difunts d'Argentona Fols.5 a 6 del Llibre de Testaments 1474-1482 de Miquel Franquesa AHPB). "in tumulo predecessorum meorum" (Testament de Francesc Duran, de Vilassar 1483,6,19 Fol.8 Llibre d'Òbits APSGVD).

¹²⁰⁹ "al vas da mon pare" (1430,2,24 Testament de Margarida Marquesa, vídua de Bernat Marquès, àlies Sagi, de Vilassar Fol.58 Manual 8 APSGVD i 1430,4,20 Testament de Nicolaua Agella, muller de Bernat Teixidor, àlies Agell, de Vilassar Fol.66 Manual 8 APSGVD). "in tumulo videlicet in qua corpora posteritati mee fuerunt subhumata quam sepultura fieri volo bene et honoriffice prout in meis consimilibus fieri" (Testament d'Antoni Veil, del veïnat de la Santa Creu de Vilassar 1435,12,31 Diversorum 127 APSGVD). "in tumulo videlicet quem ibidet habeo in quo corpora ditorum parentum et aliorum antecessorum meorum fuerunt sepulte" (Testament de Jaume Ferrer, de Premià, i orfe de Pere Ponç i d'Eulàlia (Fols.91v i 92 del Llibre de Testaments de 1457-1480 de Miquel Franquesa AHPB).

¹²¹⁰ "in tumulum videlicem, quem heres mansi Boter ibidem habent" (Testament de Bartomeu Boter, de Premià 1466,5,16 Fol.53 Manual 2 APSPD). "in tumulo videlicet, que heres mansi Cases ibidem habent" (Testament d'Antoni Cases, de Premià 1470,1,9 Fol.57 Manual 2 APSPD). "in tumulo domus Bartholomei Botey, quondam viri mei" (Testament de Maria, vídua de Bartomeu Botey, de Premià 1471,6,16 Fol.63 Manual 2 APSPD). "in tumulo manci Font" (Testament de Jaume Font, de Premià, 1476,6,15 Fol.6 Manual 2 APSPD). "ubi heres mansi

cementiri de la parròquia on morin¹²¹¹. Alguns d'aquests testadors no són de la comarca¹²¹². Els que sí que ho són, esmenten aquesta opció, tot i insistint en que si moren a prop, els enterrin a la localitat d'origen¹²¹³. Només comptem amb dos testadors, que demanen ser enterrats amb els seus respectius cònjuges¹²¹⁴, ja que la resta de cabaleres i de pubills de la mateixa parròquia es soterran amb els seus avantpassats. Alguns d'aquests cabalers, provinents d'altres parròquies, especifiquen d'altres fossars, que corresponen als de les parròquies d'on són originaris¹²¹⁵. També hi ha testadors que continuen mantenint forts vincles i relacions amb el Maresme, encara que visquin a la ciutat comtal. Aquest és el cas de Jaume Aroles, de Barcelona, qui el 25 de març de 1430, escull com a hereua universal a Constança, la seva àvia de Vilassar. Escull com a fossar el cementiri parroquial de Vilassar, encara que matitza aquesta opció. Si mor a Barcelona, ha de ser enterrat al cementiri de la

---

Colomer jacent" (Testament d'Antoni Colomer, de Premià 1476,6,19 Fol.57 Manual 2 APSPD). "in tumulo domus Partela" (Testament de Berenguer Partella, de Premià, 1476,6,20 Fol.55 Manual 2 APSPD). "in tumulo mansi Partela" (Testament d'Eufrasina, vídua de Berenguer Partella, de Premià 1476,7,15 Fol.55v Manual 2 APSPD). "in tumulo videlicet parentorum predecessorum meorum dicti mei mansi Pons" (Testament de Pere Pons, de Vilassar 1479,3,22 Fol.140bis Manual 7 APSGVD). "in tumulo mansi Boter viri mei" (Testament de Bartomeu, vídua de Bartomeu Boter, de Premià, 1482,7,22 Fol.1 Manual 3 APSPD). "in tumulo mansi Cisa" (Testament de Bernat Cisa, de Premià Fol.2 Manual 3 APSPD). "in tumulo mansi Folgueres" (Testament d'Antoni Folgueres, de Premià 1485,3,1 Fol.4 Manual 3 APSPD). "in tumulo mansi Rossell" (Testament de Joan Rossell d'avall, de Premià 1485,8,1 Fol.5 a 6 Manual 3 APSPD).

¹²¹¹ Testament d'Eulàlia, muller de Pere Marquès de Vilassar (1483,11,16 Fols.10 a 11 Llibre d'Òbits APSGVD).

¹²¹² Testament de Joan Vell, de Coneza (1441,9,1 Diversorum 31). Testament de Pere de Lana, de Bigorra (1449,8,27 Diversorum 96 APSGVD), Testament de Jaume Vallès, de Sant Jaume ses Oliveres (1478,10,10 Diversorum 133).

¹²¹³ Testament de Pere Pons (1479,3,22 Fol.140bis Manual 7 APSGVD).

¹²¹⁴ "al fosar de Sent Genis al vas de me muler" (1418,3,25 Testament de Bernat Eimeric, de Vilassar Fol.111 Manual 3 APSGVD). "In tumulo videlicet in quo corpus dictus viri mei fuit tumulatum" (Testament d'Angelina, vídua de Jaume Ferrer, de Premià, i filla de Jaume Aroles de Sant Martí de Teià, i de Joana, difunts (1479,3,3, Fols.183v a 184v del Llibre de Testaments de 1457-1480 de Miquel Franquesa AHPB).

¹²¹⁵ Eulàlia, muller de Miquel Casals de Vilassar, expressa el desig de ser soterrada al fossar de Sant Pere de Premià (1422,7,24 Fol.135v i 136 Manual 3 APSGVD). Antònia, muller de Berenguer Tria, de Vilassar, i filla de Pere Tena, d'Alèlla, vol ser enterrada al fossar de la darrera localitat (1427,11,11 Fols.24v i 25 Manual 8 APSGVD). Joana, muller de Genís Tolrà, de Vilassar, expressa la voluntat de ser enterrada al fossar de Santa Maria de Mataró (1430, 4,12 Fol.12 Manual 6 APSGVD).

catedral, on reposa el seu pare¹²¹⁶. Miquel Bramona, prevere beneficiat de la Seu de Barcelona i rector de la parròquia de Sant Feliu de Cabrera és un altre dels casos, que ens mostren la dualitat d'opcions a l'hora d'elecció de la futura sepultura:

"Item vull la mia sepultura sia feta be e honestament a coneguda dels dits memessors. Item lex lo meu cos sia soterrat en la seu de Barcelona en lo carner dels Bramones, qui es a la porta de la claustra com honc ix de la seu devant la capella de Sent Jordi. Ço es, si jo muyri en la ciutat de Barcelona. Item vull que, si a mi se vendra morir en la parroquia de Sent Feliu de Cabrera de la qual jo so Rector e Senyor de la Casa de Cabrera, vull sia soterrat en lo carner, qui es dins la dita sglesia devant laltar de mossen Sent Miquel. Alla hon jau lo cos de mossen Arnau Fontanals, cavaller et de la honorable madona Ysabel, muller sua, cosina germana mia"¹²¹⁷.

Finalment, també hem d'assenyalar als testadors i a les testadores que escullen fossars de la ciutat de la ciutat comtal, malgrat els seus orígens maresmencs. Entre aquests, constatem el de l'església de Santa Maria de les Puelles¹²¹⁸, el de la capella de Sant Miquel del monestir dels Agustins¹²¹⁹ i el de

---

¹²¹⁶ "quod si forte contingerit me mori in civitate Barchinone, tunch volo et dimito corpus meus ad sepeliendum in simiterio catedralicio...in vaso hubi pater meus fuit sepelitus" (1430,3,25 Fol.2 Manual 6 i Fols.60v i 61 Manual 8 APSGVD). En una situació semblant trobem a Guillem Bartomeu, mercader de Barcelona i fill del difunt Antoni Bartomeu i Vicenta de Sant Feliu de Cabrera: "Eligo namque sepulturam corpori meo in clauso sedis Barchinone in tumulo videlicet in quo venerabilis et discretus Bartholomeus Agelli, quondam notarium civis dicte civitatum avunculus meus fuit sepultus si tamen in eadem civitate me mori continget. Et ubi in ipsa civitate non obiero, sed dies meos finiero dictam parrochiam de Capraria ipso casu volo dictum corpus meum sepeliri in tumulo ecclesie ipsius parrochie in tumulo videlicet in quo corpus dicti domini patris mei fuit sepultum" (1465,6,29 Fols.56 a 58v Llibre de Testaments de Miquel Franquesa de 1457-1480 APSGVD).

¹²¹⁷ 1464,11,7 Fols.33v a 36 Primus Liber Testamentorum de 1449-1505 de Jaume Mas AHPB.

¹²¹⁸ Testament de Francina, vídua de Jaume Joan, habitant de Premià, i filla de Bartomeu Carbonell, de Vilassar, i d'Elionor (1476,6,25 Fol.141 Llibre de Testaments de 1457-1480 de Miquel Franquesa AHPB).

¹²¹⁹ Al testament del 20 de febrer de 1479 de Joan Ferrer, taverner de Barcelona, i orfe de Ponç Ferrer i d'Alamanda, de Premià, el testador explicita que vol ser soterrat, on s'enterren els membres de la confraria dels freners de Barcelona, "in quo carnerio fuerunt tumulata corpore

Santa Maria del Mar¹²²⁰. L'elecció d'aquest darrer fossar ratifica la constatació, que hem anat realitzant en d'altres capítols, de l'existència d'un nucli important de vilassarencs en aquesta zona de la ciutat comtal.

Els béns que es distribueixen a les diposicions dels testadors i de les testadores, podem classificar-los en llegats religiosos, en deixes per a a familiars i amics i, si vé al cas, en donacions per als seus respectius senyors naturals. Els llegats religiosos consisteixen en la satisfacció d'un import adreçat al pagament de la sepultura i a la salvació de l'ànima. Es preveu el pagament del soterrament de les despulles del testador ja difunt en un fossar cristià, així com es demana la contemplació d'una sèrie donacions amb l'objectiu d'assegurar el perdó dels pecats. Més endavant, analitzarem els imports adreçats a l'Església i per a "la salut de l'ànima", així com la seva distribució¹²²¹. En relació aquest concepte, hem d'incidir en el fet, que a les donacions inter vivos, així com a les satisfaccions de les llegítimes corresponents, ja s'ha estipulat el capital que els testadors i les testadores hauran d'adreçar a les seves darreres voluntats¹²²². Per tant, els imports

---

domine Brigide, quondam uxoris mee et infantum meorum" (Fols.180v a 182 del Llibre de Testaments de 1457-1480 de Miquel Franquesa AHPB).

¹²²⁰ Constança, muller de Pere Torrent, forner de Barcelona, i filla del difunt Guillem Artaguil i de Margarida, de Vilassar (1410,7,12 Fols.126 a 127 de Tercius Liber Testamentorum 1405-1442 de Pere Folgueres AHPB). Salvador Campins, assaonador i pellisser de Barcelona, orfe de Guillem Campins i Constantina, de Vilassar (1429,12,13 Fols.41v i 42 de Tercius Liber Testamentorum 1405-1442 de Pere Folgueres AHPB). Pere Riera, sabater de Barcelona, i orfe de Jaume Riera i de Francesca, de Premià (1436, 11,3 Fols.113 a 114 Llibre de Testaments de 1420-1439 de Joan Reniu AHPB). Salvador Avella, taverner de Barcelona i orfe de Bernat Avella i Alamanda, de Vilassar (1468,7,6 Fols.27 a 28v de Secundus Liber Notularum Testamentorum d'Antoni Parera AHPB). JOSÉ- RAMÓN JULIÀ VIÑAMATA a la seva tesi de llicenciatura, quan presentava els diferents fossars o cementiris existents la ciutat comtal, situava el de Santa Maria del Mar en cinquè lloc en relació a les demandes de soterrament. Es trobava precedit pels de Santa Maria del Pi, el de la Catedral i els pertanyents al convents dels Germans Menors i de Sant Pere de les Puelles, a La sociedad de Barcelona de principios del siglo XIV a través de un manual notarial de testamentos, pàg.566.

¹²²¹ Comptem amb exemples d'alguns testadors i testadores, que no preveuen res "pro remedio anima". Malgrat tot, els seus marmessors procediran com si el difunt hagués disposat envers aquest concepte. Al registre de pagaments, referents als pagaments de l'òbit i la sepultura de Bartomeu Riera, àlies Orega, de Vilassar, podem llegir: "feu testament en lo qual no anomena res que pugua per anima sua". (1485, 9, 11 Fol.18 Manual d'Òbits APSGVD).

¹²²² El 13 de març de 1379, Pere Boscà, àlies Dor, i Benvinguda, de Vilassar, fan donació del seu Mas a favor del seu fill Berenguer. En aquesta escriptura, els donataris es reserven respectivament 10 lliures per a les seves darreres voluntats. Precisament aquesta quantitat és la que apareix com import a l'apartat dels llegats de tipologia eclesiàstica d'aquesta parella (Testament de Pere Boscà, àlies Dor 1394,9,1 Fols.63v i 64 Manual 3 APSGVD i Testament de Benvinguda, muller de Pere Boscà, àlies Dor 1394,9,7 Fol.64 Manual 3 APSGVD).

adreçats als familiars, als amics i a d'altres personatges, serà el provinent d'altres béns, que posseeix el testador. Per aquesta raó, precedint la descripció de la distribució d'aquestes donacions testamentàries, en la major part de les nostres fonts podem llegir "Item dimito de aliis bonis meis".

En general, aquestes donacions, adreçades als familiars, són llegats de poca quantia. No acostumen a superar els 5 sous¹²²³. Per a introduir l'exposició d'aquests llegats, s'utilitza l'expressió "Item lego", seguida de la presentació del llegatari corresponent i la descripció del llegat. Dins d'aquests llegats en numerari, cal assenyalar les llegítimes corresponents als fills i les filles, que encara no han maridat. Aquesta part de l'herència no acostuma a estipular-se, ja que s'insisteix en que la quantia de les llegítimes s'especifiqui, quan sigui el moment, amb la col.laboració i informació dels amics del grup familiar. Així, ho especifica en el seu testament Berenguer Amat, de Vilassar, l'any 1427, quan es refereix a Pere i Constança, fills seus:

"Item lo dit Pere et Constance, que sien colòcats e coneguda dels amics"¹²²⁴.

Un dels exemples, escripturats en llatí, que podem esmentar, en relació al que estem comentant, ens l'ofereix el 14 de març de l'any 1362, Berenguer Mataró, de Vilassar, qui havent escollit com hereua universal a la seva filla Sança, preveu pel fill que encara ha de néixer que :

"Omnibus aliis bonis meis heredo Sanciam, filiam meam, tamen si uxor mea est pregnatus et habebat filium masculum quod sit here, et quod supradicti filii heredet secundum posse mansi mei"¹²²⁵.

---

¹²²³ Per a MARIE-THÉRÈSE LORCIN, aquestes donacions s'expliquen "afin que les légataires ne puissent rien réclamer d'autre sur les biens du testateur, et qu'ils se contentent de ce qu'ils ont reçu. Les legs aux personnes de la famille sont non seulement des témoignages d'affection, mais aussi des précautions destinées à garantir aux héritiers la jouissance paisible de leur heritage", a Les campagnes de la région Lyonnaise aux XIVe et XVe siècles, pàg.221.

¹²²⁴ Testament de Berenguer Amat, de Vilassar (1427,6,8 Fol.22 Manual 8 APSGVD).

¹²²⁵ Fol.163 Manual 8 APSGVD.

La transmissió dels llegats constituïts per numerari és el que predomina, davant la poca incidència de la donació d'objectes materials, que oferim resumits a la següent taula. La percepció de numerari, derivat d'una donació testamentària, es reflecteix a les èpoques, on s'especifica la procedència del muntant rebut¹²²⁶.

Taula núm.44.-

Donacions de béns objectes, animals i immobles via testamentària (1353-1480)		
Testador/a	Deixa	Beneficiat/ada
Pere Morot, de Vilassar (1353)	Llit amb llençols	muller
Guillem Aroles, de Vilassar (1362, 3,9)	caixa i 50 sous túnica albada i 10 sous	Berenguer, germà Bernat Llorenç, marmessor
Elisenda Ponsa, de Vilassar (1365, 10,5)	El millor "cot" i 15 lliures, "quas habeo super mansum de Pons, aytori al axovar com pendra marit".	Francesca, filla
Pere Sabater, de Vilassar (1367, 11,27)	"totes les botes del alberch, que son mies"	Sança, muller
Bernat Casals, de Vilassar (1367, 8,25)	"carellam meam vocatam vocatam Trafaguera"	Bernat Isern
Guillem des Pon, prevere i beneficiat de l'altar de Sant Nicolau de Vilassar (1372,6,9)	Un sac ple d'ordi, que té sota el seu llit. Meitat del montant de la venda d'un hort.	Sança Riera, padrina

¹²²⁶ Època de Pere Botey, de Premià, i sa muller Francesca, a Andreu sa Verdera, de Barcelona, marmessor de Guillem Bassa, de Barcelona. S'ha rebut del darrer testament d'aquest darrer: 50 sous (Pere Botey), 100 sous (Francesca), 100 sous (Guillema, mare de Francesca) i 800 sous (a dividir entre 2 fills i 2 filles dels Botey, a 200 sous cadascú) (1376, 11, 23 Fols.15v i 16 Manual 4 APSGVD). Època de 100 sous de Bartomeu, fill de Pere Botey, de Premià, a Andreu sa Verdera, de Barcelona, i marmessor de Guillem Bassa, de Barcelona (1376, 11, 23 Fol. 16 Manula 4 APSGVD). Època de Pere Botey, fill de Pere Botey, de Premià, i procurador de Bernat Bassa d'Òrrius, a Andreu sa Verdera, de Barcelona, i marmessor de Guillem Bassa, de l'esmentada ciutat. Ha rebut 200 sous per al seu representat i 1000 sous per a dividir-los entre els cinc fills d'aquest (1376, 11, 23 Fol. 16 Manula 4 APSGVD). Època de 100 sous de Francesca, muller de Berenguer Oliver, de Sant Esteve de Vilanova i filla de Bernat Vives, de Premià, a Galcerà Roudors i Pere Isern, de Barcelona i marmessors de Benvinguda, muller de Galcerà Roudors (1381, 10, 25 Fol.148v Manual 4 APSGVD). Època de 300 sous de Constança, muller de Guillem Aroles, junior, de Vilassar, al seu pare Pere Bonivern, marmessor de Sança, vídua de Bernat Riera, de Vilassar (1394, 10, 27 Fol.2 Llibre del Baixell APSGVD). Època de Pere Bonivern, de Vilassar, marmessor del darrer testament de Sança, vídua de Bernat Riera, a favor de Bernat Ferrer, de Vilassar. Es tracta de 50 sous de 100 lliures, provinents del mas Verdaguer (1394, 10, 27 Fol.3v Llibre del Baixell APSGVD). Època de Galcerà Crosanyes, de Sant Cebrià e Vallalta, a Bernat Veil, de Vilassar. Es refereix a 10 sous que Pere Veil, àlies Crosanyes, gendre seu li deixà en testament, així com a 35 sous, adreçats pel testador als 7 fills de Galcerà (1398, 7, 17 Fol.100v Llibre del Baixell APSGVD). Època de Guillem Aulet, de Sant Iscle de Vallalta, a Bernat Veil, de Vilassar. Es tracta de 10 sous, que Pere Veil, àlies Crosanyes, gendre seu i germà de Bernat Veil, li llegà via testamentària. També apareix la donació de 20 sous per als quatre fills de Guillem Aulet (1398, 7, 17 Fol.100v Llibre del Baixell APSGVD).

Donacions de béns objectes, animals i immobles via testamentària (1353-1480)		
Testador/a	Deixa	Beneficiat/ada
Alamanda, muller de Pere Estrany, de Vilassar (1374,8,5)	Gomela	Alamanda, filla i muller de Pere Grau, de Cabrera.
Guillem Ferran, àlies Palou, de Vilassar (1377,12,28)	Parell de llençols, flassada, tovalles, un porc i una "barileta"	muller
Saurina, vídua de Guillem Banyeres, de Vilassar (1380,10,17)	Capa del testador i tot el fil que està a casa d'en Pasqual El millor cot	Francesca, filla Constança, néta
Francesca, muller de Simó Crosanys, d'Argentona (1381,5,15)	Túnica vermella amb botons d'argent i 5 vels de lli Túnica vermella petita	Sança, germana i muller de Bernat Eimeric i hereua universal Caterina, pobre que viu a la plaça d'Argentona
Constança, vídua de Guillem Prats, de Barcelona (1382,2,11)	Censal mort de 21 sous de la difunta Sança Marquesa de Vilassar, que ara satisfant els seus hereus	Joan, orfe de Joan de Saupenya, nét de Barcelona
Sança, vídua de Bernat Riera, de Vilassar (1385,10,29)	Millor cot blau	Vídua de Francesc Riera.
Saurina, vídua de Ferrer Eimeric, de Vilassar (1387,4,19)	El cot més gros i 10 sous	Francesca, filla.
Francesca, orfena de Pere Banyeres, de Vilassar (1387,11,16)	Gonela i tovallola	Muller de Pere Andreu
Saurina, muller de Pere Andreu, de Vilassar (1388,3,2)	"tequam" i tots els seus vestits	Francesca, filla
Guillema Deulofeu, de Sant Cristòfol de Folgars (1401,12,31)	"dues tovayes que ha en I sach" "tot aquel fil qui es en aquell sac matex"	Filla de na Cuca de Mataró (familiar sens especificar parentiu) Muller de Bernat Casals.
Constança, muller de Jaume Roudor, de Vilassar (1402,7,26)	"unes tovayes taulas et VI tovayons" si es casa	Pere Padró, fill
Guillem Vidal, de Vilassar (1410, 6, 1)	"I cambra amb 1 lit e la quaxia amo que es"	muller, de la qual no s'especifica el nom
Bernat Marc, de Vilassar (1422,1, 24)	"item que sie feta 1 gonela negra a ne Meria neboda mia qui cost XI sous"	Maria, neboda
Jaume Estrany, de Vilassar (1426,1, 16)	"calces e gonela e caparo" 4 peces de terra	Antoni Ferrer, germà Fill no hereu (no s'esmenta nom)
Geralda, vídua de Pere Sagalar, de Vilassar (1426,7,1)	Parell de llençols	Genís Toirà, fill.
Francesca, muller de Jaume Avella, de Vilassar (1428,1,18)	un parell de tovalles, una floca, 10 canes de drap de lli i tot el blat i la meitat dels espelsts.	Jaume Avella, marit
Constança, vídua de Guillem Aroles, de Vilassar (1428,3,1)	Mantell verd vi "lo cal es ancant Bonivern de Barcelona"	Nora d'Argentona (no s'esmenta nom)
Martina Bartomeua, muller de Feliu Estrany, de Vilassar (1430,2,9)	Tros de terra a Vallmorena, compra da a n'Arenes	Antoni, fill (no hereu)
Margarida Marquesa, vídua de Bernat Marquès, àlies Sagi, de Vilassar (1430, 2, 24)	Un parell de llençols	Francesca, filla de Francesc ..., de Teià.
Nicolaua, àlies Agella, muller de Bernat Teixidor, àlies Agell, de Vilassar (1430, 4, 20)	Un parell de llençols	Bernat, marit (no hereu)
Blanca, muller de Pere Parera, de Vilassar (1434, 12, 24)	Cot blau, mitja dotzena de tovalons de cotó i unes tovalles	Angelina, filla de Raimon Riba, de Sta. Agnes
Salvadora, muller de Salvador Abril, de Vilassar (1451, 7, 19)	Cofre amb roba	Antònia, filla i hereua universal

Donacions de béns objectes, animals i immobles via testamentària (1353-1480)		
Testador/a	Deixa	Beneficiat/ada
Miquel Bramona, prevere beneficiat de la Seu de Barcelona i rector de Sant Pere de Premià (1464,11,7)	"Breviari", "Diornal" i tots els seus llibres si vol ser prevere "alberch, que jo he al carrer de Sant Pere, prop la cantonada, qui va a la portella de Sant Johan, lo qual jo tench per certs senyors a cens de 8 sous tots ants en cert terme". "totes les mias robes de vestir, que hon sien". "aquell alberch, que jo he al carrer Udols, lo qual tench beniffet per Santa Maria, constituït en la sglesia de Sant Pere, a cens de quatre morabatins, pagadors en dos termens"	Pere Julià, fill de Galcerà Bramona Pere Bramona, germà
Bonanat Partella, de Premià (1464, 12,13)	Cofre	Antoni i Bonanat, fills no hereus.
Joan Vidal, de Premià i fill d'Antoni Vidal, de Vilassar (1466,4,22)	Vestits i armadura	Antoni, nebot i fill de Salvador Folgueres, hereu universal.
Antònia Cases, vídua de Bernat Calbús, de Premià (1473,12,26)	2 tovalles i 12 tovallons	Bernat, orfe de Bernat Calbús
Jaume Mir, de Cabrera, orfe de Francesc Mir i Sança (1475,1,31)	"dum vite sue habeat habitacione in domo mea, qua habeo in dicto parochia de Capraria, et quod ibidem pro videatur et alimentetur de bonis meis in cibo et pot, vestitu et calciatu et in omnibus aliis sive vite necessariis tam in sanitate quam in infirmitate".	Vicenç Mir, germà
Pere Libra, de Mataró, i habitant de Premià (1476,7,1)	Roba de lli i de llana	Aldonça, tia
Eufrasina, vídua de Berenguer Partella, de Premià (1476,7,15)	Cot Cofre, 2 tovalles i 2 llençols	Salvadora Mayol, mare Antònia i Agneta, germanes i hereues universals
Joan Ferrer, taverner de Barcelona, fill de Ponç Ferrer i d'Alamanda, difunts de Premià (1479,2,20)	2 botigues a lo Rial del Pou a Vilassar	Pere Ferrer, taverner de Barcelona, marmessor i nét del testador.
Pere Ferrer (1480, 3, 25)	Una cambra amb un llit guarnit	Francesca, muller

Com podem veure a la taula anterior, els beneficiaris de les donacions d'objectes materials i d'alguns immobles són els hereus o hereues universals dels titulars dels testaments analitzats¹²²⁷, diferents parents del grup familiar¹²²⁸, alguns marmessors i, fins i tot, pobres, que coneixen els testadors¹²²⁹. En quan als objectes que es traspassen via testamentària,

¹²²⁷ Al testament d'Eufrasina, vídua de Berenguer Partella, de Premià, les beneficiades són les seves filles, Antònia i Agneta, que a més han estat escollides com a hereues universals (Fol.3 Manual 3 APSPPD).

¹²²⁸ Entre aquests parents, el que predominen són els més propers al testador o testadora, com són els ascendents, els fills i els germans. En un segon terme, apareixen els nebots i només en un cas, apareix una nora.

¹²²⁹ Al testament de Francesca, muller de Simó Crosanyes, d'Argentona, observem com la testadora adreça una túnica vermella amb botons d'argents i 5 vels de lli a Sança, la seva germana i muller de Bernat Eimeric, de Vilassar, així com una túnica vermella petita a

podem observar un predomini de la roba. Aquesta donació s'especifica de manera genèrica, quan es llega tota la vestimenta dels testadors i la roba de la llar amb un cofre¹²³⁰. Precisament és el que s'assenyala en el testament del 19 de juliol de 1451 de Salvadora, muller de Salvador Abril, de Vilassar. En aquesta escriptura, s'explicita que el cofre amb roba s'adreça a Antònia, que és la seva filla i hereua universal¹²³¹. En aquestes donacions, també hi figuren algunes peces de roba, tant de vestir com per a la llar, que es donada de manera individual. Constatem capes, flassades, gomeles, llençols, mantells, tovalles i tovallons, així com la donació de fil¹²³². Per entendre aquestes donacions, hauríem de recordar que, en aquests moments, la roba no es un bé de consum. Per aquest motiu, es traspasa de generació en generació, amb la qual cosa es crea un lligam, "un pont d'unió", una certa continuïtat entre el testador, ja mort, i els seus¹²³³. Per una altra banda, alguns historiadors, com Chiffolleau, observen un altre simbolisme de caràcter religiós: "celle du dépouillement nécessaire au chrétien pour arriver 'humble et nu' devant Dieu"¹²³⁴.

Dins d'aquestes donacions, també es contata llegats de terra a fills, que no són hereus¹²³⁵ o a personatges importants per als testadors¹²³⁶, de

---

Caterina. Aquesta muller es definida com una pobre, que viu a la plaça d'Argentona (1381,5,15 Fols.36v i 37 Manual 3 APSGVD).

¹²³⁰ Al testament de Guillem Aroles, de Vilassar, del 9 de març, de 1362, aquest adreça una caixa i 50 sous al seu germà, Berenguer (Fol.162 Manual 8 APSGVD).

¹²³¹ Fols. 171 a 172 Manual 3 i Fols.61v i 62 Manual 7 APSGVD.

¹²³² A les darreres voluntats de Guillema Deulofeu, de Sant Cristòfol de Folgars, "tot aquell fil, qui es en aquell sac matex" el dona a la muller de Bernat Casals, de Vilassar (Fol. 79v Manual 3 APSGVD).

¹²³³ Miquel Bramona, prevere beneficiat de la Seu de Barcelona i rector de Sant Pere de Premià, llega a Pere Bramona, el seu germà: "totes les mias robes de vestir, que hon sien (i) aquell alberch, que jo he al carrer Udols, lo qual tench beniffet per Santa Maria, constituït en la sglesia de Sant Pere, a cens de quatre morabatins, pagadors en dos termens" (1464,11,7 Fols.33v a 36 de Primus Liber Testamentorum de 1445-1505 de Jaume Mas AHPB).

¹²³⁴ JACQUES CHIFFOLEAU: La comptabilité de l'au-delà. Les hommes, la mort et la religion dans la région d'Avignon à la fin du Moyen Age (vers 1320-vers 1480), pàg.73.

¹²³⁵ Segons el testament de Jaume Estrany, de Vilassar, s'haurà de lliurar 4 peces de terra, al fill. Consta Eulàlia, com a filla i hereua universal (1426,1,16 Fol.146 Manual 3 APSGVD). Quatre anys més tard, Martina Bartomeua, muller de Feliu Estrany, de Vilassar, farà una donació similar a Antoni, fill seu, cabaler (1430,2,9 Fol.70 Manual 8 APSGVD).

productes agrícoles¹²³⁷, de cases i de botigues. Dues d'aquestes, situades a lo Rial del Pou, a Vilassar, són les que rebrà de Joan Ferrer, taverner de Barcelona, fill de Ponç Ferrer i d'Alamanda, difunts de Premià, el seu nét, Pere Ferrer, taverner de Barcelona i marmessor¹²³⁸. Els parents de Miquel Bramona, prevere beneficiat de la Seu de Barcelona i rector de Sant Pere de Premià, rebran una sèrie de cases a Barcelona i en Pere Julià, fill de Galcerà Bramona és el beneficiari dels llibres del seu oncle:

“Item lex lo meu brevari et diornal et tots los meus llibres...si volia esser prevera... Item mes lex al dit Pere Julia, aquell alberch que jo he al carrer de Sant Pere, prop la cantonada qui va a la portella de Sant Johan lo qual jo tench per certs senyors a cens de 8 sous tots ants en cert terme”¹²³⁹.

---

¹²³⁸ Així, Guillem des Pon, prevere i beneficiat de l'altar de Sant Nicolau de Vilassar, disposa que la seva padrina Sança Riera rebi el següent: “unum sacum plenum frumenti, quod nunch est al sol del meu lit”, 30 sous i la meitat del que s'obtingui de la venda d'un hort: “Item volo et mando, quod unus ortus, quem ego emi per liberum et francum alodium, vendatur per manumisores cum consensu rectoris dicte ecclesie de Vilassario et medietatis precisit dicte domine Sencie Riera amore Dei et de alia medietate volo, quod ematur medium morabatinum in puro et tuto alodio, de quo fiat quolibet anno in prima die veneris quadragesime unum aniversarium in dicta ecclesia de Vilassario trium presbitorum et beneficiatus Sancti Nicolay accipiat dictum medium morabatinum et faciat fieri aniversarium et habeat pro suo labore VI denarios” (1372,6,9 Fols.31v i 32 Manual 3 APSGVD). Els marmessors no van complir les disposicions de Guillem des Pon, ja que en comptes de vendre l'hort, situat a la sagrera de Vilassar, el van establir a Bernat Colom, de Vilassar, a canvi de 9 sous anyals i amb una entrada de 7 sous. La meitat d'aquests imports es repartien a meitats iguals entre Sança Riera i els aniversaris del testador. Com és lògic, els marmessors varen triar l'opció de l'establiment davant del de la venda, ja que degueren considerar que era molt més rendible (1372,6,25 Fols.30v i 31 Manual 2 APSGVD).

¹²³⁷ Francesca, muller de Jaume Avella, de Vilassar, el 18 de gener de 1428, anomena a la seva ànima com a hereua universal i disposa pel seu marit cabaler, la donació d'un “un parell de tovalles e una floca ...de poc valor e X canes de drap de li e tot lo blat ceirit e la meytat dels asplets” (Fols.154v i 155 Manual 3 APSGVD).

¹²³⁸ Fols.180v a 182 del Llibre de Testaments de 1457-1480 de Miquel Franquesa AHPB.

¹²³⁹ 1464,11,7 Fols.33v a 36 de Primus Liber Testamentorum de 1445-1505 de Jaume Mas AHPB. Aquesta cita es complementa amb la de la nota 1233.

En d'altres ocasions, es reserva una habitació de l'habitatge per a les futures vídues¹²⁴⁰. Amb aquest tipus de llegat es contempla l'ampliació de l'úsdefruit, que ja s'ha reservat a les donacions inter vivos, als esponsalícis o a les aportacions d'eixovar, en el cas dels cabalers pubills. Només en una ocasió, se'ns especifica una donació d'aquesta tipologia per un germà de l'hereu d'un mas: el 31 de gener de 1475, Jaume Mir, de Cabrera, orfe de Francesc Mir i Sança, preveu per al seu germà Vicenç Mir, que

“dum vite sue, habeat habitacione in domo mea, qua habeo in dicto parrochia de Capraria, et quod ibidem provideatur et alimentetur de bonis meis in cibo et pot, vestitu et calciatu et in omnibus aliis sive vite necessariis tam in sanitate quam in infirmitate”¹²⁴¹.

Generalment, els testaments recorden a les cabaleres i als cabalers pubills, que han entrat en un mas aliè al maridar-se, que només podran quedar-s'hi, si resten castos, sense muller o marit ni amigues ni amics. Per exemple, Elisenda, muller de Pere Perpinyà, de Vilassar, en el seu testament, datat el 10 de juny de l'any 1385, adreça 40 sous i l'úsdefruit del seus béns al seu marit, sempre que aquell resti “sine uxore et sine amancia”¹²⁴². En comptades ocasions, apareix una fòrmula jurídica, que contempla l'exercici d'un úsdefruit lliure. El 21 de febrer de 1362, Saurina Vaila, pubilla del mas Vail de Vilassar, en el seu testament deixa ben clar, que el seu marit Pere:

“quod possit ducere uxorem cum filia vel cum filio intrate in manso meo”¹²⁴³.

---

¹²⁴⁰ Al testament de Guillem Vidal, de Vilassar, aquest reserva “l cambra amb 1 lit e la quaxia am so que es” per a la seva muller (1410,6,1 Fol.185 Manual 8 APSGVD).

¹²⁴¹ Fols.33v a 34 del Llibre de Testaments de 1474-1482 de Miquel Franquesa AHPB.

¹²⁴² Fol.43 Manual 3 APSGVD. Un altre exemple, és el de Saurina, muller de Pere Andreu, de Vilassar, que utilitza l'expressió “sine uxor et amica” (1388,3,2 Fol.50 Manual 3 APSGVD).

¹²⁴³ Fol.160 Manual 8 APSGVD.

L'exigència de castetat envers les mullers vídues dels testadors és un fet, que depassa les barreres existents entre els hereus i els cabalers. Més que un indicador de tipus social és un element d'un marcat caràcter sexual, mitjançant el qual es vol demostrar la possessió del cònjuge fins i tot després de la mort del seu consort. Pel que es desprèn de les nostres fonts, és una demanda, que en el cas de les dones, només poden permetre's les pubilles. A banda d'això, en aquest apartat, també s'acostuma a reflectir el capital aportat en temps de núpcies per les cabaleres i els cabalers¹²⁴⁴.

Dins de les donacions pecuniàries, també cal assenyalar els imports que alguns testadors adrecen als seus senyors. Aquestes quantitats van de 2 diners a 5 sous, malgrat un clar predomini del pagament d'un o dos sous¹²⁴⁵. En general, no es consigna el nom del senyor i, només alguns testaments expliciten, que el numerari s'adreça al senyor "iure dominus", al "domino terrenali dicti mansi o "ratione recognitionis"¹²⁴⁶. Com és lògic, alguns dels senyors territorials, que hem esmentat en d'altres capítols, tornen a comparèixer en aquestes escriptures. Els senyors més esmentats pertanyen a la família dels des Bosc, que són els senyors dels castells de Sant Vicenç o de Burriac i de Vilassar. Els altres senyors, que apareixen als testaments consultats, són el rei¹²⁴⁷, el prior del monestir de Sant Pol de Mar¹²⁴⁸, en Bemat

---

¹²⁴⁴ Per exemple, en Guillem Vidal, de Vilassar, reconeix haver rebut 25 lliures en concepte de dot de la seva muller, de la qual no s'escriptura el nom (1362,2,29 Fols.160v i 161 Manual 8 APSGVD).

¹²⁴⁵ Sança Ferranda, muller de Guillem Ferran, de Vilassar, preveu la satisfacció de 2 diners (1362,3,8 Fol.161v Manual 8 APSGVD) i Sança Marquesa, vídua de Berenguer Marquès, àlies Flor, l'entrega de 5 sous a Pere de Bosc (1381,2,29 Dols.26v i 27 Manual 3 APSGVD). JAUME CODINA observa com a partir de l'any 1380, els santboians deixen com a llegat testamentari al seu senyor natural o terrenal la quantia de 6 diners, a Sant Boi de Llobregat (segles XIV-XVII). Sant Boi de Llobregat, Columna Assaig, 199, pàg.59. Com podem observar és un import força inferior al que estem comentant per a la zona estudiada.

¹²⁴⁶ Testament de Ferrer Morot (1348 Fols.102v i 103 Manual 1 APSGVD). Testament d'Antoni Aulovara, fill de Joan Aulovara, de Vilassar (1397,8,2 Fol.73 Manual 3 APSGVD). Testament d'Alamanda, muller de Pere Estrany, de Vilassar (1374,8,5 Fol.13v Manual 3 APSGVD). Com la nota predominant és la d'obviar el nom del senyor, al qual se li adreça el corresponent pagament, se'ns generen una sèrie de qüestions, que obviament no podem contestar: no es consigna el nom del senyor com un acte de negació o rebel·lia? O, més aviat, per què és un fet tant conegut per a tothom que no cal? Més aviat, ens inclinem per aquesta darrera opció, ja que no són els testadors, qui escripturen els seus testaments, sinó els notaris de les respectives parròquies.

¹²⁴⁷ Pagament de mig meravedí a "domino regi meo terrenale" (Testament de Pere Morot, de Vilassar 1357 Fol.63 Manual 3 APSGVD).

de Sant Vicenç¹²⁴⁹, la pabordia de Cardedeu¹²⁵⁰, el benefici de Santa Maria de Vilassar¹²⁵¹, el rector del benifet de Sant Silvestre de la Seu de Barcelona¹²⁵² i el monestir de Montealegre¹²⁵³.

Una de les parts més important de les disposicions testamentàries de caràcter civil és el de la institució de l'hereu o de l'hereua universal. Per aquest llegatari privilegiat s'adreça la totalitat dels béns mobles i immobles, que resten de les donacions, realitzades a tercers¹²⁵⁴. En relació l'elecció de l'hereu universal, copsem tres tipus de testaments. Uns ratifiquen la figura de la pubilla o de l'hereu, designats en els heretaments o donacions inter vivos¹²⁵⁵. Uns altres, escullen un altre hereu universal per a heretar-los amb els pocs béns que encara resten en mans dels testadors i el darrers escullen l'hereu universal

---

¹²⁴⁸ Satisfacció de 2 sous de Guillema, muller de Guillem Vives, de Vilassar (1388,6,28 Fols.52v i 53 Manual 3 APSGVD). Previsió de pagament d'un sou de Francesca Saura, de Vilassar (1398,1,6 Fols.73v i 74 Manual 3 APSGVD). Donació d'un sou d'Alamanda, vídua de Guillem Carbonell, de Vilassar (1406,5,18 Fol.93 Manual 3 APSGVD).

¹²⁴⁹ Entrega de 2 sous d'Arnau Roudors, de Vilassar (1394,10,12 Fols.64v i 65 Manual 3 APSGVD).

¹²⁵⁰ Al testament de Suau sa Morera, aquesta testadora adreça 2 sous al "domino meo naturali preposito Carotituli" (1366,8,7 Fol.1 Manual 3 APSGVD).

¹²⁵¹ Pagament de 2 sous d'Alamanda, muller de Pere Boscà, de Vilassar (1368,5,10 Fol.6v Manual 3 APSGVD).

¹²⁵² Pere Vives, de Premià, li adreça en el seu testament 5 sous (1374,12,10 Fol.16 Manual 3 APSGVD).

¹²⁵³ Narcissa, vídua de Jaume Draper, àlies Estrader, reconeix aquest monestir com a senyor terrenal i li adreça un sou (1470,3,8 Fol.64v i 65 Manual 3 APSGVD).

¹²⁵⁴ Una de les fòrmules que acostumen a precedir l'elecció de l'hereu o hereua universal és la que observem al testament de Ferrer Morot, de Vilassar. Amb aquesta ens queda força clar, que tot el que resta dels béns mobles, immobles i dels drets del testador, s'adrecen al seu fill, Guillem: "Omnia vero alia bona mea mobilia et immobilia et iura universa quecumque sunt dimitto Guillermo, filio meo, instituciones ipsum Guillerum, filium meum, michi heredem universalem instituo" (1348 Fols.102v i 103 Manual 1 APSGVD). Una altra de les expressions més emprades és la corresponent al testament de Saurina Vaila, de Vilassar: "Dimitto Petrum, filium meum, heredem universalem meum de omnibus bonis meis habitis et habendis" (1362,2,21 Fol.160 Manual 8 APSGVD).

¹²⁵⁵ L'any 1385, Pere Parera, de Vilassar, ratifica a Antoni, el seu fill, com a hereu universal (1385,6, 28 Fols.43v i 44 Manual 3 APSGVD), mentre que la seva muller ho realitza dotze anys més tard (1397,6,20 Testament d'Elisenda, vídua de Pere Parera, de Vilassar Fol.84v Manual 3 APSGVD. 1403,10,18 Òbit d'Elisenda Fol.84v Manual 3 APSGVD). També hem de recordar, la donació del mas Rafart, sots domini i alou de Pere des Bosc, de Saurina Rafarda i del seu marit, Bernat Rafart, de Vilassar, a favor d'Eulàlia, filla de Saurina (1384,1,4 Fol.194 Manual 4 APSGVD). Aquesta pubilla és ratificada pel testament de la seva mare, el 13 de febrer de 1402, la qual morirà, tres anys més tard (1405,11,24 Òbit de Saurina Fol.91 Manual 3 APSGVD).

per primera vegada¹²⁵⁶. En conseqüència, no podem utilitzar definicions massa generalistes elaborades per alguns historiadors i juristes, que defineixen tot testament com “un negoci jurídic formal, unilateral, personalíssim i essencialment revocable”¹²⁵⁷. Aquesta definició no és vàlida per a l'època medieval per diverses raons, que ja hem comentat amb anterioritat. D'entre aquestes, en recordarem unes quantes. El testament que s'aplica el que prèviament s'ha pactat en Capitulacions Matrimonials es coneix com a “successió contractual o capitular”. Així doncs, aquest tipus de successió no és del tot unilateral ni personalíssima, ja que bona part del que s'estipula a l'escriptura ha estat pactat pel testador o testadora i el seu corresponent hereu o pubilla i, per tant, deixa un marge força estret a la iniciativa individual del testador o la testadora¹²⁵⁸. A més a més, en aquests moments, el testament abans d'escripturar-se, es comenta, es dicta, es discuteix davant de la presència d'una sèrie de persones, com són el notari, la família, els veïns i amics. És el que es coneix com a “nuncupatio”¹²⁵⁹. És a dir, una cerimònia

---

¹²⁵⁶ En general en aquests casos, ens trobem amb que el testador o la testadora tenen fills i filles, que encara són menors d'edat i, per tant, no s'ha realitzat el traspàs per donació inter vivos. Per tant, el testament és l'escriptura que, mitjançant la figura de l'hereu o hereua universal, ja els està assenyalant com a tals. Continuant amb exemples del grup familiar dels Rafart, esmentarem el testament del primer marit d'Eulàlia, la filla de Saurina. Es tracta de Guillem Rafart, àlies Serra, qui escriptura les seves darreres voluntats, el 28 de desembre de 1385, instituint com hereu el primer fill, que tingui Eulàlia (Fols.40v i 41 Manual 3 APSGVD). El segon marit d'Eulàlia, que també es diu Guillem, escull com a hereua universal a la seva filla Francesca (1410,7,28 Fol.126 Manual 3 APSGVD). Dotze anys més tard, Francesca també es escollida com hereua universal per la seva mare Eulàlia, que ja és àvia i sogre de Bartomeu Rafart, àlies Fonollet (1421,8,10 Fol.134 Manual 3 APSGVD). I ja per acabar, només volem indicar que Francesca, també serà designada per Bartomeu Rafart, el seu avi, com a hereua universal, especificant que si no ho pot ser, que els seus béns retornin al mas Abril, de Vilassar (1426,3,10 Fols.151v i 152 Manual 3 APSGVD).

¹²⁵⁷ DANIEL PIÑOL ALABART: A les portes de la mort. Religiositat i ritual funerari al Reus del segle XIV. Reus, Edicions del Centre de Lectura, 1998. Pàg.53.

¹²⁵⁸ Quan FRANCESC MASPONS i ANGLASELL presenta les característiques bàsiques del règim successori català, distingeix els dos tipus de successió comentats. En general, defineix el testament com a “personalíssim, interí, secret i canviable a voluntat del testador” i, en el cas concret de Catalunya, comenta la successió contractual o capitular. En relació aquesta darrera tipologia ens explica que “d'aquí vé que la successió contractual o capitular no sigui personalíssima, ni interina, ni secreta, en el sentit en què ho és la testada. No és personalíssima com ella, perquè la disposició és feta en comú acord entre el fill que es casa i els seus pares, o el germà hereu si aquells han mort, o entre els nuvis. No és interina, perquè les coses convingudes no es poden canviar més que en circumstàncies excepcionals ja previstes, o quan se n'han reservat la facultat”, El règim successori català. Barcelona, Editorial Barcino (“Col.lecció Popular Barcino”, volum CXL, 1938, pàgs.26 a 28.

¹²⁵⁹ “La nuncupatio, la pronuntiation solennelle des dernières volontés suppose la présence d'un public (le notaire, les témoins, la famille, les voisins, les clerics)...le testament de la fin de

pública, en la qual el testador dóna a conèixer el seu testament. En aquest acte, s'exerceix directa o indirectament una pressió per part dels diferents elements socials, que presencien l'acte. Així doncs, és molt poc probable que el testador o la testadora segueixi altres camins, que els que marca el costum¹²⁶⁰.

Si ens referim, com en anteriors ocasions, als resultats obtinguts de l'anàlisi realitzat dels testaments de la parròquia de Sant Genís de Vilassar pel període 1348-1486, en els cas dels testadors casats, observem com els escollits per a desenvolupar el paper d'hereu universal són els descendents de primer grau amb un percentatge d'un 71%¹²⁶¹. La resta de beneficiats i amb uns percentatges molt poc significatius són els ascendents de primer grau amb un 6%¹²⁶², els descendents de segon grau amb un 5%¹²⁶³ i els parents amb relació d'horizontalitat o col.laterals amb un 4%¹²⁶⁴. Amb resultats inferiors

---

du Moyen Age n'a jamais été le fruit des décisions parfaitement autonomes d'un individu libre d'agir à sa guise, comme certains juristes l'ont parfois laissé entendre", JACQUES CHIFFOLEAU : La comptabilité de l'au-delà, pàg.84.

¹²⁶⁰ MARIE-CLAUDE MARANDET : Le souci de l'au-delà : la pratique testamentaire dans la région toulousaine (1300-1450), pàg.57.

¹²⁶¹ Considerem els descendents de primer grau, els fills i les filles. Alguns d'aquests hereus, que no poden actuar per una incapacitat mental, són representats per tutors. Recordem les actuacions, ja comentades a fulls precedents, dels representants de Vicenç Morot, de Vilassar, qui es presentat com "dementis ac sensu carentis heredis universalis dicti patri suo" al testament del seu pare, Pasqual Morot, de Vilassar, de l'any 1437. Entre els tutors i curadors de la seva herència i de la seva atenció, trobem designats a Joanna, la seva mare, a Pere Arnau, de Cabrera, i a Nicolau Morot, de Vilassar.

¹²⁶² Com a ascendents de primer grau, contemplem les figures del pare i de la mare. Joana, muller de Salvador Pons, de Vilassar, institueix a la seva mare, Agneta, com a hereua universal (1404,6,13 Fols.86v i 87 Manual 3 APSGVD) i Jaume Roudor, de Vilassar, al seu pare, Jaume Roudor (1427,7,10 Fols.140v i 141 Manual 3 APSGVD).

¹²⁶³ Dins dels descendents de segon grau hi ha les nétes i els nets dels testadors i de les testadores. Al testament de Guillema Morella, muller de Guillem Morell, de Vilassar, aquesta testadora anomena al seu nét, Pere, fill de Bartomeu Serra (1383,5,4 Fol.38 Manual 3 APSGVD) i al de Caterina, vídua de Bartomeu Marc, de Vilassar, a Antònia, néta i muller de Joan Colomer (1467,6,2 Fol.134v Manual 7 APSGVD).

¹²⁶⁴ Dins d'aquesta categoria, contemplem els germans i les germanes, així com els nebots i les nebodes dels testadors i de les testadores. Margarida, vídua de Pere Mayol, escull al seu germà, Martí Ferrer de Cabrera (1403,9,29 Fol.85 Manual 3 APSGVD) i Salvador Estrany, fill de Jaume Estrany, a la seva germana, Eulàlia (1410,10,24 103 Manual 3 APSGVD). A les darreres voluntats de Simó Agell, de Vilassar, aquell institueix com a hereua universal, a la seva neboda, Elisenda, muller de Berenguer Agell, àlies Roquer (1364,4,11 Fols.29v i 30 Manual 3 APSGVD).

apareixen els cònjuges¹²⁶⁵, l'ànima dels testadors o diferents institucions eclesiàstiques¹²⁶⁶ amb el seu respectiu 3%, els ascendents de segon grau amb un 1%¹²⁶⁷ i els parents per afinitat¹²⁶⁸. Com es pot observar a la següent taula, les altres opcions d'elecció d'hereu o hereua són poc nombroses¹²⁶⁹. D'entre aquestes, podem destacar la institució dels hereus, que encara no han nascut¹²⁷⁰.

Taula núm.45.-

Hereus / hereves dels testaments dels parroquians casats i casades de Sant Genís de Vilassar (1348-1486)		
Hereus / Hereves	Mullers casades	Homes casats
ànima	1	-----
ànima i pobres de Crist	---	1
capella Sant Salvador	---	2
marit	5 ¹²⁷¹	-----
muller	---	6 ¹²⁷²
fill	102	82
filla	19	14 ¹²⁷³

¹²⁶⁵ Berenguer Saura, de Vilassar, tria a a la seva muller, Francesca, (1377,7,17 Fols.18v i 19 Manual 3 APSGVD) i Joana, muller de Salvador Campins, al seu marit (1477,4,22 Fol.141 Manual 1 APSGVD).

¹²⁶⁶ Bonanat Mas, de Vilassar, designa a la seva ànima com a hereua universal (1388,4,7 Fol.51 Manual 3 APSGVD).

¹²⁶⁷ Com a ascendents de segon grau, entenem els avis i les àvies dels testadors i les testadores. Al seu testament d'Antònia Diurera, de Vilassar, aquesta institueix al seu avi, Bernat Diurmer, com a hereu universal (1422,10,25 Fol.138 Manual 3 APSGVD).

¹²⁶⁸ Com a parents per afinitat classifiquem als que tenen una relació de parentiu no consanguínia. Es a dir, que la seva relació de parentiu s'ha iniciat arran de la unió de dos grups familiars. En el nostre cas, es tracta d'un únic cas, on l'hereua universal és la jove del testador. Així, Constança, muller d'Esteve Vidal, de Vilassar, designa com a hereua universal a la seva cunyada Clara (1465,11, 4 Fol.186 Manual 8 APSGVD).

¹²⁶⁹ Aquestes dades ratifiquen els resultats comentats per MERCÈ AVENTIN i PUIG a la seva Tesi Doctoral, basada en l'estudi del Vallès Oriental. En aquesta investigació, l'esmentada autora afirmava que "la família pagesa és, doncs, una estructura essencialment vertical formada per pares, fills i néts (73'5% dels familiars esmentats en els testaments), que de manera secundària, en la concepció dels testadors, s'entén de manera horitzontal per englobar germans casats fora de casa i nebots (14'8%)", a La societat rural a Catalunya en temps feudals, pàgs.550 i 551.

¹²⁷⁰ Eulàlia, muller de Jaume Cabanes, de Cabrera, escull al seu primer nounat, com a hereu universal (1411,1,18 Fol.107 Manual 3 APSGVD).

¹²⁷¹ L'hereu universal de Sança, filla de Pere Grau i muller de Bernat Bonivern, de Vilassar, és aquest darrer (1358,11,6 Fol.29 Manual 3 APSGVD).

¹²⁷² Berenguer Toxoner, àlies Salvà, de Vilassar, anomena a Bonanata, la seva muller com hereua universal (1384,1,11 Fol.42v Manual 3 APSGVD).

Hereus / hereves dels testaments dels parroquians casats i casades de Sant Genís de Vilassar (1348-1486)		
Hereus / Hereves	Mullers casades	Homes casats
fills / filles a néixer	4 ¹²⁷³	7 ¹²⁷³
1r nounat que arribi als 14 anys	—	1 ¹²⁷⁶
fills/es a parts iguals	3	1
pare	1	1
mare	6 ¹²⁷⁷	2
germà	5 ¹²⁷⁸	—
germana	3	1
cunyada	1	—
Neboda	—	1
nebot	1	1
nét	4 ¹²⁷⁹	3
néta	—	2
es reparteix entre diferents familiars no a parts iguals	1	—
no s'especifica relació familiar	—	4
No consta	1	1

Pel que es refereix a les testadors vídues, també són els fills i les filles, els que encapçalen el nombre d'eleccions com a hereus i hereues universals. A continuació, es constata la figura dels néts i les nètes, fet que ratifica el que dèiem a l'apartat on comentàvem les donacions inter vivos d'avis a néts. Aquests darrers són cridats pels seus avis, quan els fills d'aquests no volen o no poden realitzar el paper d'hereu o hereua.

¹²⁷³ Pere Flor, de Vilassar, escull a la seva filla, Guillema (1356,6,1 Fols.12v i 13 Manual 1 APSGVD).

¹²⁷⁴ Testament de Maria, muller de Pere Morell, de Vilassar (1384,10,12 Fol.84v Manual 3 APSGVD).

¹²⁷⁵ Testament de Guillem Rafart, àlies Serra, de Vilassar (1385,12,28 Fols.40v i 41 Manual 3 APSGVD).

¹²⁷⁶ Testament de Pere Amat, de Vilassar (1397,7,13 Fol.73v Manual 3 APSGVD).

¹²⁷⁷ Testament de Francesca, muller de Pere Roig, de Vilassar, (1397,6,30 Fol.72 Manual 3 APSGVD).

¹²⁷⁸ Saurina Ortaguila, de Vilassar, disposa que el seu germà Bernat sigui el seu hereu universal (1362,3,20 Fol.164 Manual 8 APSGVD).

¹²⁷⁹ Guillema Morella, muller de Guillem Morell, disposa com a hereu universal, al seu nét, Pere, fill de Bartomeu Serra (1383,5,4 Fol.38 Manual 3 APSGVD).

Taula núm.46.-

Hereus / hereves dels testaments de les parroquianes vídues de Sant Genís de Vilassar (1348-1486)	
Hereus / Hereves	Mullers vídues
ànima	1
Anima i pobres de Crist	1
fill	27
filla	6
germà	1
neboda	3
nebot	1
nét	3
néta	4
nora / gendre	1
Es reparteix entre varis a parts no iguals	1
no s'esmenta relació parental	1

Malgrat el predomini de la institucionalització d'un únic hereu o hereua, també comptem amb alguns exemples, on contempen la divisió de l'herència a parts iguals. Entre d'altres, podem esmentar el testament de Sança, muller de Pere Lladó, de Vilassar, qui el 2 de març de 1388, especifica que de

"Omnia alia mea mobilia et inmobilia et iure universa mihi pertinència dimito omnibus filis meis per equales partes et ipsos heredes meos universales instituo"¹²⁸⁰.

¹²⁸⁰ Fol.62v Manual 3 APSGVD. També trobem el testament d'Alamanda Morera, de Vilassar, datat el 20 de febrer de 1362, on observem "Item dimito de illis CCCC sous, quos ego habeo ad meas voluntates, dimito Guillermus viro meo C sous, residum vero omnium bonorum meorum mobilium et inmobiliu heredo omnes filios meos per equales partes et si unus desedet, quod revertatur de uno ad alterum et si omnes desederunt absque filios de legali matrimonio que detur totum amore Dei" (Fol.160V Manual 8 APSGVD). En el de Margarida, muller de Salvador Colomer, de Vilassar, de dia 14 de juliol de 1449, podem llegir: " ..de tots los altres bens fas areus per aguals parts et si aquests morien sens infants fas areve ne Sebastiana", que és la seva germana (Fol.112 Manual 7 APSGVD). Arnau Carbonell, teixidor de lli de Vilassar, el 4 de setembre del mateix any, també institueix com a hereus universals, a parts iguals, als seus fills, Antoni i Esteve: "que de dots mos bens los quals vull que lus sia departit per ugals parts e quen pugua fer cascun de la sua part a ses propies volentats fesadores" (1449,9,4 Fol.150 a 151v Manual 8 APSGVD).

El nombre de fills i de filles llegítims vius, que tenen els testadors i les testadores casats i vidus a l'hora de testar, és difícil de definir. A banda dels que s'identifiquen clarament amb aquesta condició, també n'apareixen d'altres, que s'engloben amb l'expressió "altres fills i filles". Algunes noies casades es mencionen i s'identifiquen en relació les dades del seu corresponen marit, sens especificar, que és filla del titular del testament. Per tant, les nostres dades es basen en la descendència, que hem pogut identificar. La majoria dels testadors i de les testadores casats i en el cas de les dones, les que són vídues, tenen un descendent¹²⁸¹. Aquest resultat representa el percentatge d'un 32% de la mostra. A continuació, i amb un 28%, trobem als testadors que no mencionen descendents. Posteriorment, els percentatges es presenten progressivament decreixents a mesura que augmenta el nombre de fills. D'aquesta manera, constatem 2 fills amb un 21%¹²⁸², 3 fills amb un 12%¹²⁸³, 4 fills amb un 4%¹²⁸⁴, 5 i 6 fills amb el seu respectiu 1%¹²⁸⁵. Finalment, hi ha un 2% de testadors, que no especifiquen el nombre de fills, que tenen. Com hem pogut constatar amb anterioritat, els fills que es mencionen en els testaments presenten un ampli ventall d'edats, que com és lògic no podem concretar. Així, ens trobem des dels que encara no han nascut i que s'esmenten com a "pregnatus", fins als que ostenten la majoria d'edat i, per tant, poden ser anomenats hereus o hereues universals, així com els menors, que quedaran a càrrec de curadors i tutors.

---

¹²⁸¹ Berenguer Mataró, de Vilassar, escull a la seva única filla, Sança, com hereua universal, amb la condició, que la seva muller no infanti un fill (1362 Fol.162v Manual 8 APSGVD).

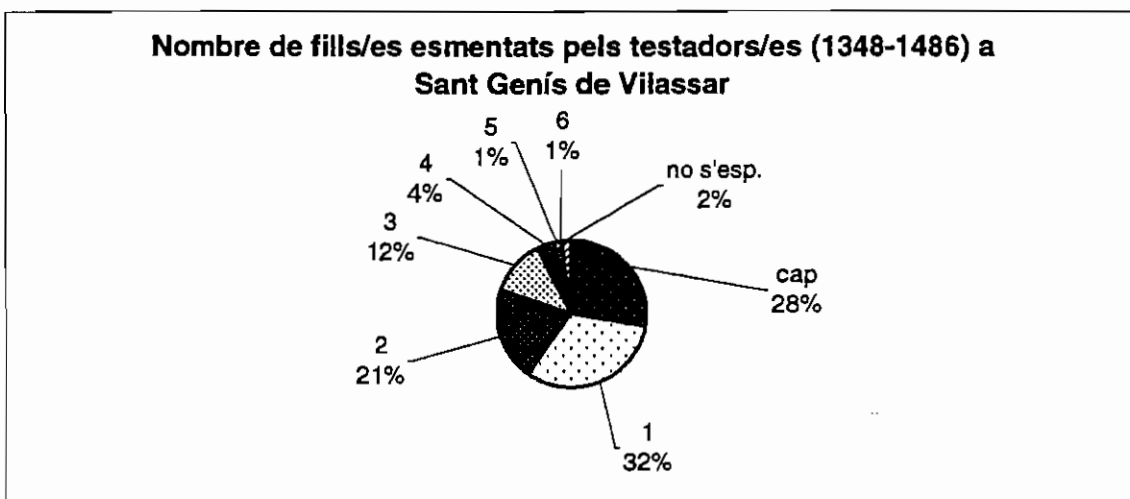
¹²⁸² Alamanda, muller de Bernat Colom, de Vilassar, recorda en el seu testament als seus dos fills, Bernat i Salvador (1386,7,28 Fol.46 Manual 3 APSGVD).

¹²⁸³ Jaume Grau, fill de Pere Grau, de Vilassar, al seu testament ofereix llegats als seus tres fills, Jaume, Constança i Francesca, i a més a més, preveu en la substitució de l'hereu universal, un lloc pels que encara puguin néixer (1390,8,7 Fol.57 Manual 3 APSGVD).

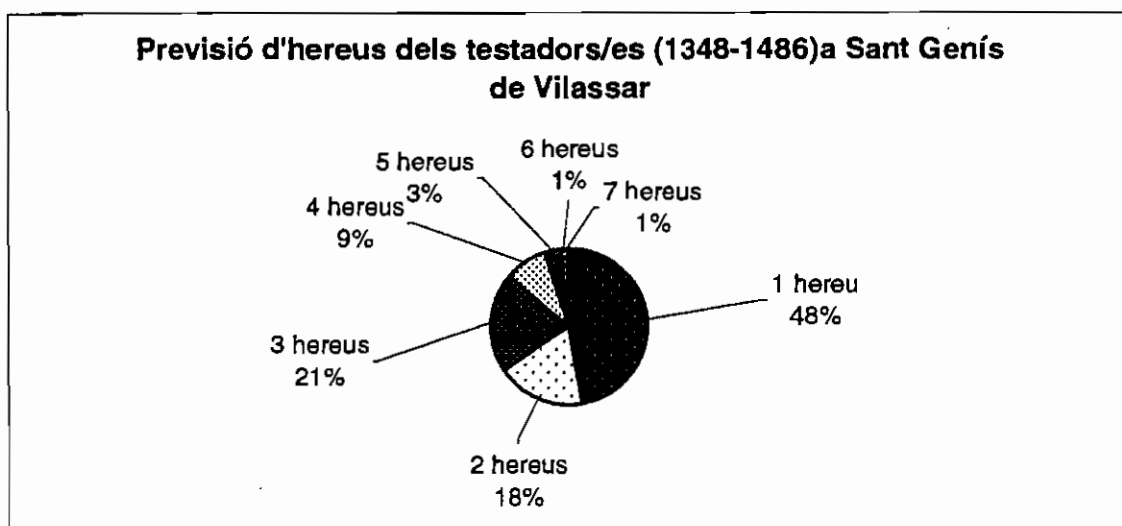
¹²⁸⁴ Saurina, muller de Pere Andreu, de Vilassar, esmenta als seus quatre fills: Pere, Nicolau, Simó i Francesca (1388,3,2 Fols.50 Manual 3 APSGVD).

¹²⁸⁵ Guillem Soler, de Vilassar, escull a la seva filla, Bartomeua i en substitució d'aquesta, els seus altres fills, Guillem, Pere, Bernat i Sança (1355,6,6 Fol.107 Manual 1 APSGVD).

Gràfic núm.29.-

Gràfic núm.30.-

Com és lògic, el nombre de fills i filles dels testadors condicionen el nombre de substituïts de l'hereu universal, que s'esmenten als testaments¹²⁸⁶. Com a previsió de la incapacitat de l'hereu universal a desenvolupar el seu paper, perquè és menor, renúncia a l'herència o ha mort, existeix una gran varietat de solucions. En general, els testaments inclouen l'escripturació dels substituïts de l'hereu. Han estat triats subsidiàriament o secundàriament, en previsió que els que hagin estat cridats preferentment no puguin o no vulguin desenvolupar aquell paper¹²⁸⁷. Per aquesta raó, en Pere Lladó, de Vilassar, en el seu testament de l'any 1432, institueix a la seva néta, Bartomeua, que ja va ser instituida com a hereua del mas, l'any 1411, i desplaça al seu fill, Pere Lladó, de Barcelona, al darrer lloc de la seva línia substituïtòria:

"In omnibus vero aliis bonis meis tamen mobilibus quod immobilibus, presentibus quod futuris... instituo michi heredem meam universalem facio Bartholomeam, nepotem meam, sive nete, si tunch vixerit et heres ea esse voluerit. Si tunch non vixerit vel vixerit et eres mea noluerit, tunch instituo sibi et michi, filium suum masculum majorem et sic instituo eis unum post aliud. Et si omnes masculi decederint, tunch instituo femelis unam post aliam et si omnes decederint vel eres mei esse noluerint, tunch instituo eis et michi, Petro Latoni, filio meo civitate Barchinone, ad suas omnimodas libere voluntate faciendas"¹²⁸⁸.

Amb l'exemple anterior, veiem com en Pere Lladó, malgrat mostrar una conducta que reflecteix la societat patrilinial del moment, ja que prioritza els

---

¹²⁸⁶ Vegeu el gràfic núm. 30, corresponen a la previsió d'hereus dels testadors, segons els testaments de la parròquia de Sant Genís de Vilassar durant el període 1348-1486.

¹²⁸⁷ FRANCESC MASPONS i ANGLASELL ens explica al respecte que "a la ciutat de Barcelona i les poblacions catalanes on regeix el Dret barceloní, en virtut del Capítol tercer del Reconoverunt Proceres, o sigui de la llei continguda al títol 13, llibre 1, vol 2^a de les Constitucions de Catalunya, l'hereu pot renunciar l'herència després d'haver-la feta seva, mentre se'n desprengui íntegrament, és a dir, el valor que tenia i els drets que la integraven en possessionarse'n", a El règim successori català, pàg.59.

¹²⁸⁸ Donació del mas Lladó de Pere Lladó a Bartomeua, néta, filla de Pere Lladó, de Barcelona (1411,3,15 Fols. 142v a 143v Manual 5 APSGVD) i Testament de Pere Lladó, de Vilassar (1432,8,25 Fols. 22v a 23v Manual 6 APSGVD).

homes davant de les dones com a substituïts, ha hagut d'acceptar com hereua universal a la seva néta Bartomeua. El seu fill, Pere, no vol deixar la ciutat comtal i desplaçar-se a Vilassar, per a complir el paper d'hereu. En d'altres ocasions, no es preveu l'existència de substituïts, sinó la divisió de l'herència en parts iguals entre els germans. És la solució que trobem en el testament del 10 d'octubre de l'any 1370 de Berenguer Mataró, de Vilassar. Com a hereus substituïts d'Antoni, l'hereu universal, apareixen a parts iguals els seus germans i germanes:

“si ipse noluerit accipere dictam hereditatem, volo quod dividatur per equales partes inter omnes filios et filias meos et si ipse acceperit dictam hereditatem et noluerit volo et mando quod na Sibilia, filia mea et ...Francesche, uxore me, habeant de dicta hereditate secundum pose mansi et ad cognicione amicorum meorum et suorum”¹²⁸⁹.

Per a la parròquia de Sant Genís de Vilassar, aportem els següents resultats: El 48% dels testadors i de les testadores escull un únic hereu i no esmenta cap substitució per aquell¹²⁹⁰. Aquests testadors, a part dels que han instituit a la seva ànima com a hereua universal o a institucions religioses, són els menys previsors. El 21% dels testadors escull un hereu o una hereua universal i, a continuació, preveu dues substitucions. En aquest cas, es constaten quatre fórmules diferents. La primera és tancada, ja que s'esmenta el nom de l'hereu o l'hereua i, seguidament, s'identifica als dos substituïts. La segona, és més oberta, ja que en el tercer grau de substitució es preveu als germans/es, a altres fills/es segons l'edat o als hereus d'un mas¹²⁹¹. La tercera combina les expressions dels “altres fills i filles de major a menor edat”, que

---

¹²⁸⁹ Fol.6 Manual 3 APSGVD

¹²⁹⁰ Sança, muller de Bernat Eimeric, de Vilassar, només escull al seu hereu universal, que és Bernat Duran, de Teià, el seu germà (1401,1,16 Fol.95 Manual 3 APSGVD).

¹²⁹¹ Antònia, muller de Bartomeu Casals, de Vilassar, disposa com a hereu a Bartomeu, el seu fill, i com a substituïts hipotètics, a la seva filla, Angelina, i als hereus del mas de Berenguer Trià, que és el seu pare (1449,7,28 Fol.163 Manual 3 i Fol.144 Manual 8 APSGVD).

apareix precedint, la fòrmula dels "altres parents més propers"¹²⁹². El 18% dels testadors i de les testadores escriptura l'elecció d'un hereu i el seu substitut. Aquesta modalitat també apareix, segons alguna de les fòrmules que hem indicat per a l'opció de dues substitucions de l'hereu¹²⁹³. Els testaments amb un major nombre de substituïts són les que millor identifiquen als substituïts escollits¹²⁹⁴. Com a darrera opció de l'elecció, es contempla la dels parents més propers. Alguns testadors també especifiquen a les seves darreres voluntats, la voluntat d'excloure-hi a alguns familiars¹²⁹⁵, així com la dependència d'altres llegataris no hereus i menors envers tutors curadors¹²⁹⁶.

A continuació del que hem comentat, en alguns testaments, apareix una clàusula codiciliar, que fa referència a la revocabilitat del testament, si el testador decideix canviar les seves darreres voluntats, mitjançant un altre testament o un codicil¹²⁹⁷. En d'altres, també s'afegeix una altra clàusula,

---

¹²⁹² Eulàlia, muller de Berenguer Amat, de Vilassar, en primera instància anomena al seu fill Jaume com a hereu universal. En substitució d'aquest trobem: els altres fills i filles de major a menor edat i als parents més propers (1410,6,5 Fol.104 Manual 3 APSGVD).

¹²⁹³ Francesca, muller de Francesc Riera, institueix com a hereu universal al seu fill Miquel. Com a substituïda apareix Salvadora, la seva filla (1429,3,23 Fol.8 Manual 6 i Fol.42 Manual 8 APSGVD). En canvi, Margarida Marquesa, vídua de Bernat Marquès, àlies Sagi, com a substituït de l'hereu, que és el seu renebot, Antoni Riera, esmenta als seus parents més propers (1430,2,15 Fol.52 Manual 8 APSGVD).

¹²⁹⁴ Joan d'Aulovara, de Vilassar, escull a Antoni Parera, com a hereu, i com a substituïts a Julià, a Joan Cisa, a Jaume Cisa i als parents més propers (1422,8,28 Fol.136 Manual 3 APSGVD). Sança, muller de Jaume Estrany, àlies Soler, de Vilassar, institueix al seu fill Salvador com hereu universal. Com a substituïts observem les seves filles, Eulàlia i Joana, els altres fills i els parents més propers (1403,9,3 Fol.99 Manual 3 APSGVD). Guillem Vidal preveu que el seu fill Antoni, de Vilassar, sigui el seu hereu universal i com a substituïts d'aquest esmenta al seu primer nomenat, a les seves filles Clara i Margarida, al seu germà, Pere Folgueres, i als parents més propers de part de pare (Fol.185 Manual 8 APSGVD). Joan Estrany, de Vilassar, després d'escollir com a hereu universal al seu fill Salvador, cita als seus substituïts, que també són fills seus. Es tracta de Joan, de Feliu, de Margarida, muller de Pere Agell, de Vilassar; de Joana, muller de Francesc Soler, de la Roca, i d'Angelina, muller de Pere Ferrer, de Vilassar (1461,4,13 Diversorum 48 i 133 APSGVD). Per la seva banda, Eulàlia, muller de l'anterior testador, a més dels anteriors substituïts esmenta a la seva filla Joana i per acabar, als parents més propers (1451,3,7 Fols.56v a 57v Manual 7 APSGVD).

¹²⁹⁵ Per exemple, en Berenguer Pons deixa ben clar que els seus germans no han de percebre res dels seus béns (1428,3,1 Fols.30v i 31 Manual 8 APSGVD).

¹²⁹⁶ El 13 de desembre de l'any 1464, en Bonanat Partella, de Premià, després d'haver escollit com a hereu universal al seu fill, Llorenç Partella, designa com a tutors dels menors Antoni i Bonanat, fins que aquests tinguin l'edat de 20 anys, a Jaume Ferrer, Pere Macià, nebot seu, i a Bernat Cisa, de Premià (Fol.50 Manual 3 APSGVD).

¹²⁹⁷ "Hec est autem ultima voluntas mea, quam volo valere jure testamenti, que si non valet aut valere non potuerint jure testamenti, volo quod valeat et valere posit iure codicillorum aut alia

mitjançant la qual el testador o testadora vol assegurar la transparència i coneixença de les seves darreres voluntats, ja que especifica expressament, que el testament original haurà de ser lliurat als marmessors, als hereus i a qui ho demani:

“Et volo quod de hiis fiant et fieri possint adque tradi per notarium infrascriptum dictis manumissoribus, heredibus et aliis quorum interessit tot originalia testamenta quod inde petita fuerint et requisita”¹²⁹⁸.

5.1.3.-EI PROTOCOL FINAL, ELS DEUTES I ELS CODICILS

En aquesta darrera part del testament, apareix la data i el lloc de redacció de l'escriptura, així com la signatura del testador o testadora, que corrobora el contingut del document¹²⁹⁹. Seguidament s'esmenta els testimonis¹³⁰⁰. A continuació d'alguns testaments, es consigna els imports, relacionats amb deutes pendents. Aquests deutes són imports, deguts pels titulars dels testaments o numerari pendent de cobrament al testador. La informació que ens aporten aquests imports és valuossíssima, ja que ens aporta dades sobre relacions comercials i agrícoles, que sovint no s'escriuren, així com preus de productes del moment. D'aquesta manera, trobem que Antònia Diuiera, orfe d'Antoni Diumer, de Vilassar, deu entre d'altres, a Julià “dos

---

pro ut melius de iure valere possit et tenere”(Testament de Bernat Galceran, de Vilassar, 1433, 5,3 Fol.158v Manual 3 APSGVD).

¹²⁹⁸ Testament d'Antònia, muller de Bartomeu Casals, de Vilassar (1449,7,28 Fol.163v Manual 3 APSGVD).

¹²⁹⁹ “Actum est hoc in dicta parrochia Sancti Genisi de Vilaçario vicesima octava mensis julii anno a Nativitate Domini MCCCC quadragesimo nono. Sig-num Anthonie, uxor Bartholomei Casals predicti, qui hoc meum testamentum seu hanc meam ultimam voluntatem laudo, concedo et firmo” (Testament d'Antònia, muller de Bartomeu Casals, de Vilassar 1449,7,28 Fol.163v Manual 3 APSGVD).

¹³⁰⁰ “Testes vocati et rogati huius testamenti sunt Salvador Ferrerii et Petrus Morot, parrochie de Vilaçario” (Testament d'Antònia, muller de Bartomeu Casals, de Vilassar 1449,7,28 Fol.163v Manual 3 APSGVD).

peges de lit per 2 jornals dels muls” i a Salvador Colomer 20 sous per podar les vinyes¹³⁰¹. En canvi, a Pere Avella, de Vilassar, se li deuen diferents imports de 11 sous, entre els quals podem assenyalar, els deguts per na Avella per una vaca i uns altres de Bemat Tolrà per un barril de vi. Aquest testador també confessa deure 3 sous i 6 diners per mitja quartera de faves a Tolrà i 2 sous per l'ànima d'un fadrí, que estava amb ell¹³⁰². La consignació escrita d'altres deutes, ens han ajudat a conèixer millor alguns testadors. Aquest és el cas de Francesc Duran, del veïnat del Sant Crist, de Vilassar. Mercès als deutes consignats, sabem que aquest personatge és rajoler. Com a cloenda dels imports mencionats, podem llegir la següent explicació :

“Item tinch teula al forn cuyta III milles, qui valen XI lliures i XI sous. Item rayola cuyta al dit forn III milles, qui valent VIII lliures es empero tot dita teula e rayola, qui es al dit forn a mitges entre mon fillastre Bartomeu Amat e mi”¹³⁰³.

També ens fem ressó de les 12 lliures i 4 sous que, el 16 de novembre de 1434, Miquel Andreu, ferrer de Vilassar, comptabilitza en el seu testament¹³⁰⁴. Mitjançant la lectura dels imports que li són deguts, constatem els del llosol¹³⁰⁵, el de feines relacionades amb l'ofici de ferrer¹³⁰⁶, d'altres per diferents productes o préstecs realitzats¹³⁰⁷, així com unes darreres quantitats de les quals no ens consta el concepte¹³⁰⁸.

¹³⁰¹ 1422, 10, 25 Fols.138 i 138v Manual 3 APSGVD.

¹³⁰² 1448,3,8 Fols.141 a 142v Manual 8 APSGVD.

¹³⁰³ 1483,6,19 Fols.8 i 8v Llibre d'Òbits APSGVD.

¹³⁰⁴ Fols. 37v a 39 Manual 6 APSGVD.

¹³⁰⁵ De Bartomeu Marc qui “deu tot lo vi, que fa de llosol de sis anys”, no consta la quantitat. 3 sous de llosol d'ordi de Dilmer i 5 sous i 6 diners de l'ordi del llosol de tres anys d'Antoni Riera.

¹³⁰⁶ 2 sous per ferrar, de Bonivern i 1 sou i 3 diners de na Roca per dos ferros.

¹³⁰⁷ 3 sous per una “vela” deguts per Miquel Riera, una quartera de vi a dos sous de Bonivern, 1 sou d'ordi de Julià, 2 sous i 1 diner ordi de Genís Tolrà ; 4 lliures i 18 sous prestades a Antoni Vidal i 5 sous i 6 diners de Pere Pujolar per una bóta de vi.

¹³⁰⁸ 8 sous d'Estrany, 11 sous de Sabater, 1 sou i 3 diners deixats a Orença, 5 sous i 6 diners de Genís Tolrà ; 12 sous de Tria, 12 sous de Pere Marquès, 8 diners de na Roca ; 8 sous de Salvador Colomer, 8 sous de Pere Colomer, 5 sous de Francesc Vidal ; 4 sous de Veil del Sant

Amb l'elaboració de codicils, els testadors i les testadores poden canviar aspectes dels testaments, que han escripturat amb anterioritat. Comptem amb poquíssimes mostres de codicils elaborats per aquest període¹³⁰⁹. És una fet, que no és estrany. Només ens cal recordar, que els testadors del Maresme deixen l'escripturació de les seves darreres voluntats per al darrer moment, deixant poc marge per a futures modificacions. Els codicils presenten una estructura interna, organitzada en les següents parts: la invocació i una fòrmula inicial molt similar a les testamentàries, que ja hem analitzat, la presentació de l'atorgant, les modificacions de les disposicions, la clàusula final; la identificació de la localitat de redacció del document, de la data i la signatura del titular i, per acabar, la presentació dels testimonis presents en la redacció del document.

Amb aquests codicils s'introdueixen modificacions o incorporacions que són cabdals pels testadors i testadores. Mentre uns incorporen algunes petites modificacions, d'altres capgiren les disposicions testamentàries, escripturades amb anterioritat. De la primera tipologia, podem esmentar-ne dos exemples. El primer correspon a Bartomeua, muller de Feliu Estrany, de Vilassar, que testa el 22 de febrer de 1434 i introdueix un nou substitut per l'hereu universal amb el seu codicil de l'any següent. D'aquesta manera, darrera de l'hereu universal, que és el seu fill Vicenç, i del primer substitut d'aquell, que és Antoni, s'incorpora a Bartomeu Marc, un altre fill de Bartomeua¹³¹⁰. El segon codicil es refereix a Clara, muller de Bernat Cisa, de Premià. L'any 1470, augmenta la donació realitzada a la seva neboda Francina amb 20 lliures i inclou a Eulàlia, néta seva, que viu a Barcelona. Aquesta darrera rebrà una túnica vermella. En el testament de Clara de l'any 1467, es disposava per Eulàlia l'entrega de 40 sous, que havien de formar part del seu dot. Com al codicil, Eulàlia apareix com a muller de Joan Parera, de Barcelona, és fàcil entendre que l'import adreçat al

---

Crist, 14 sous de Bernat Tolrà, 2 sous i 6 diners de Duran, 4 sous de Bergay, 4 sous de Narcís Riera, 2 sous i 2 diners de Garlanda, 2 sous i 2 diners de Pons, de Premià; 6 sous de Colomer, de Premià, 5 sous de Cases, de Premià, 4 sous de Castelar, 4 sous de Fornells, 1 sou i 4 diners de Dorca i 8 diners de na Roca.

¹³⁰⁹ De fet, les fonts dels llibres notariais de l'Arxiu Parroquial de Sant Genís de Vilassar, només ens ofereixen un codicil, les de Sant Pere de Premià cinc codicils i les de l'Arxiu Històric de Protocols de Barcelona un. Per tant, comptem amb 7 codicils.

¹³¹⁰ 1434,2,22 Fol.35 Manual 6 i Fol.52 Manual 8 i 1435,6,21 Fol.143v Manual 8 APSGVD.

testament pel dot d'aquella, ja s'ha satisfet¹³¹¹. Els quatre codicils restants presenten canvis més importants¹³¹². En el primer d'ells, el 24 de gener de 1470, Antoni Cases, de Premià, preveu que la seva dona pugui gaudir d'una habitació amb un llit ben fomit:

“legat sibi unum lectum furnitum, quod deset, et unam cameram in eadem domo ipsa vivente et comorante”¹³¹³.

En el segon codicil, el 20 de juny de 1476, en Berenguer Partella, de Premià, inclou un nou marmessor i designa tutors i curadors per a les seves filles¹³¹⁴. El tercer és de Bartomeu Riera, de Premià. S'escriptura sis dies després del testament. En el codicil, en Riera contempla les atencions que Constança, la seva madrastra haurà de rebre fins a la seva mort, substitueix al seu germà, Antoni Riera, com hereu universal i introdueix tutors i curadors per a la seva futura descendència. És important assenyalar, que Bartomeu Riera no discrimina entre els fills i les filles, així com que també disposa un ordre de prelación, per un hipotètic embaràs, que aporti més d'un descendent. A continuació, inserim alguns fragments del codicil, que acabem de comentar:

“...in meo testamento nullam facti mencionem de domina Constancia, matre mea sive madrastra, abeat provissione omni tempore vite sua tam in sanitate quam in infirmitate in mea hereditate et de bonis dicte hereditatis mei....in presente codicillo expresse revoco et anullo volendo et ordinando, quod in omnibus bonis meis mobilibus et immobilibus...dimito et concedo pregnatu, quam tenet in ventre domina Bartholomea, uxor mea, tam masculus quam femina, fillum et fillam, et si sunt duo vel due ille

---

¹³¹¹ Fols.61v a 62v Manual 3 APSPD.

¹³¹² El codicil d'Antoni Parera, notari barceloní, orfe de Guillem Parera i Sança, la seva darrera muller de Tiana, no podem contrastar-lo amb el seu testament (1472,7,30 Fols.97v i 98 Llibre de Testaments de 1457-1480 de Miquel Franquesa AHPB).

¹³¹³ El testament d'Antoni Cases correspon al dia 9 de gener de 1470 (Fol.62 Manual 2 APPSPD) i el codicil al dia 24 de gener del mateix any (Fol.62v Manual 2 APSPD).

¹³¹⁴ Testament de 1476,6,20 i codicil del dia següent (Fol.55 Manual 2 APSPD).

qui nacetur primus, volo quod habeat dictam hereditatem ...Item dimitto in tutores et curatores dicto pregnatu....¹³¹⁵.

En el darrer exemple, datat el 20 de gener de 1482 i que pertany a Margarida, muller de Salvador Triador, de Premià, la testadora inclou, una nova donació i canvia l'hereu universal. D'aquesta manera, Joan Soler, el seu gendre, podrà rebre 5 sous de la testadora, i Rafaela, filla de Margarida i muller de Soler, perdrà el paper d'hereua universal. Per la modificació codiciliar, ho serà Joan Soler, fill de la parella esmentada a línies anteriors¹³¹⁶. El temps transcorregut entre la redacció del testament i la del codicil és de cinc anys, que correspon al període més llarg observat entre les redacions d'aquest tipus d'escriptures.

Alguns testaments i codicils són completats pels inventaris, que es realitzen a la mort de testadors i de les testadores, que són hereus o pubilles¹³¹⁷. Aquestes fonts ens informen de la presència d'objectes quotidians, que, en certa mesura, permeten categoritzar social i econòmicament als habitants del mas o la casa inventariada i ens mostren les activitats agrícoles o artesanals a que es dediquen. Donada la poca documentació que per aquest període es conserva en algunes de les localitats estudiades, les notícies d'aquestes fonts, esdevenen encara més importants. D'aquesta manera, mitjançant l'inventari realitzat per Bartomeu, vicari de Premià, dels béns dels pubills de Llorenç Rossell de Premià, hem pogut saber que el difunt era pagès i que, entre d'altres eines, al celler del mas Rossell s'inventarien dos cups per a dipositar-hi vi i una arada¹³¹⁸. Per tant, aquestes dades ens informen que en Llorenç Rossell fou un pagès acomodats, ja que per a treballar el camp i elaborar vi comptava amb dos instruments agrícoles, que no estaven a l'abast de tothom. Aquest inventari també ens reflecteix la importància dels amics de la

---

¹³¹⁵ Testament de 1466,1,20 i Codicil, 26 de gener de 1466 (Fol.52 Manual 3 APSPDD).

¹³¹⁶ Testament de 1477,1,18 i codicil de 1482,1,20 (Fol.3 Manual 3 APSPDD).

¹³¹⁷ Com hem comentat a l'anterior capítol, algunes Capitulacions Matrimonials estipulen l'elaboració d'un inventari, quan s'esdevé l'entrada d'un cabaler al mas de la seva muller pubilla.

¹³¹⁸ 1362, 7,26 Fols.2v a 3v Manual 1 APSPDD.

família, car a l'inici d'aquest document se'ns indica, que l'inventari es realitza "ab instancia dells amichs dels pubills". En aquest inventari, també s'observa que si el testador no realitza l'elecció de tutors i curadors en el seu testament, aquestes figures són escollides per un membre extern del grup familiar. En el cas que estem comentant, qui realitza l'elecció de tutors i curadors és el veguer de la ciutat de Barcelona:

"e aço ab licentia he manament dell veguer de Barcalona, lo quall a elegits als dits pubills per tuodors he curados, que pusquen exequir los bens de aquels....axi com propis bens llurs. Ço es saber, lo senyer en Pere Mari, de la parroquia de Sant Cipa (sic) de Tiana, avi dells pubills, he lo enyer en Pere Andreu Rosell, alies Roselo, de la parroquia de Premia".

A meitat del segle XV, el bisbat de Barcelona exerceix un control de la tasca realitzada pels marmessors. Aquesta informació es desprèn d'alguns testaments, on a continuació del document, s'escripturen anotacions com les següents:

"A XVII del mes de nohembre any MCCCCXXXVI en Guillem Abril, marit de la dita defunta, dona compliment per raho del carrech de la marmassoria, la qual avia presa de fer per anima de la dita Alamanda, axi com de sapultures et altres lexes, donantna bon compte als oficials del Senyor bisba, present mossen Pere de Masnou, rector de aquesta sglesya"¹³¹⁹.

---

¹³¹⁹ Es refereix al testament d'Alamanda, muller de Guillem Abril, de Vilassar, del 8 de juliol de 1425 (Fol.144 Manual 3 APSGVD).

“A XXVII del mes de octubre any MCCCCXXXVI en Salvador Ermengou et Anthoni Amat, marmassos den Guillem Duran, dessus dit, reteren compte del desus dit testament en poder dels officials del senyor bisba, segons se mostra per 1 liura difinitiva, que tragneren”¹³²⁰.

“Los sobredits marmassors del dit defunt reteren compte al palau del bisbat et tragneran bona apocha de fi de la taula dels testimonis del palau del bisba”¹³²¹.

“donaren compte per raho del carrech de la marmasoria, que avia presa de totes aquelles 10 lliures, les quals la dita Margarita savia preses per la sua anima en la taula dels testaments del palau del bisba”¹³²².

---

¹³²⁰ En relació al testament de Guillem Duran, de Vilassar, de 23 d'agost de 1426 (Fols.148v i 149 Manual 3 APSGVD).

¹³²¹ Els marmessors són Salvador Pi, de Vilassar, i la muller del testador, Bartomeua (Testament de Salvador Julià, de Vilassar 1427,4,5 Fols.150v i 151 Manual 3 i Fols.15 a 17 Manual 8 APSGVD).

¹³²² Es tracta del testament de Margarida, muller de Narcís Riera, de Vilassar. Escripтурat el 20 d'agost de 1433. L'anotació transcrita correspon al 10 d'octubre de 1436 i es refereix als marmessors de Margarida, que són el seu marit, Narcís Riera, i el seu pare, Bernat Corbera (Fols.30 a 31 Manual 6 APSGVD).

5.2.- ELS RITUALS FUNERARIS AL VOLTANT DE LA MORT

La universalitat del fenomen de la mort i la seva transcendència comporta la realització d'una sèrie de rituals, que es desenvolupen al voltant del cos del difunt i en memòria del finat. Aquestes cerimònies ens mostren tant la inserció dels individus dins de la seva comunitat com la barreja d'un conjunt de pràctiques religioses i consuetudinàries, que ens permeten conèixer certs moments de la vida quotidiana d'altres períodes històrics. La població cristiana de l'època medieval s'endinsa a la seva comunitat, mitjançant el sacrament del baptisme, i s'acomiada de la vida terrenal amb d'altres sacraments (la confessió, l'eucaristia i l'extremunció). De fet, des dels seus inicis el cristianisme ha interpretat la mort com una conseqüència del pecat i estableix com a base del seu dogma la mort salvífica del seu fundador¹³²³. En conseqüència, el fenomen de la mort manté una estreta relació amb la "mitologia cristiana", que és una de les bases que regeixen el món de les creences a l'època, que centrem el nostre estudi¹³²⁴.

La historiografia, que ha adreçat i centrat els seus estudis en l'estudi de de la mort a l'època Baix Medieval, no mostra una postura unànime envers les actituds i els sentiments, que la població d'aquells moments pot experimentar davant del seu adveniment. Per aquesta raó, constatem un ampli ventall de propostes. Per a Philippe Ariès, el concepte de mort "domesticada" ha d'entendre's com l'antiga postura, segons la qual la mort és a la vegada "familiar, propera, atenuada i indiferent". Segons Ariès, a partir dels segles XI i

---

¹³²³ "Por el primer hombre el pecado ha entrado en el mundo. Por el pecado ha entrado la muerte. Ésta ha pasado a todos los hombres porque todos han pecado" (Sant Pau Rom 5,12), a EMILIO MITRE: "La muerte y su cristianización", dins de EMILIO MITRE (Coordinador): Historia del cristianismo II. El mundo medieval. Granada, Universidad de Granada, Editorial Trotta ("Colección Estructuras Procesos. Serie Religión"), 2004, pàg.324.

¹³²⁴ JEAN-CLAUDE SCHMITT defensa els arguments d'alguns antropòlegs com Paul Saintyves, que des del segle XIX han proposat el concepte de "mitologia cristiana", a Le corps, les rites, les rêves, le temps. Essais d'anthropologie médiévale, pàgs.53 a 76.

XII, aquesta antiga visió de la mort va transformant-se lentament. El canvi s'inicia a la Baixa Edat Mitjana amb la individualització de la concepció de la mort. Aquesta transformació continua amb "la mort de l'altre" del romanticisme i amb la mort prohibida i malaïda dels nostres dies. Per tant, a la Baixa Edat Mitjana la població és força conscient que la mort és propera i, per tant "present al seu interior". Fet que trenca les ambicions i aigualeix els plaers¹³²⁵. Per la seva banda, Emilio Mitre afirma que, durant el segle XIII i a principis del XIV, l'Església romana institucionalitza la diferència entre la "mort cristiana" (l'existència terrenal) i la "segona mort" (la condemna eterna). Per aquest autor, la intenció de l'aparell eclesiàstic comporta una "desdramatització" de la primera mort, que al seu tom "dramatitza" la "segona mort" i la vida terrenal¹³²⁶. Des de les aportacions de Michel Vovelle, la postura de la "resignació" es defensada per diferents erudits. Aquesta tendència assegura, que les societats de l'Antic Règim mostren més una actitud d'acomodació i de resignació davant la presència quotidiana de la mort, que veritable pànic¹³²⁷. Jacques Chiffolleau qüestiona la influència de les crisis demogràfiques i econòmiques vers la internalització de la mort i del dol, expressat per familiars, amics i veïns, i la conseqüent posada en escena de les "pompes funebres flamboyantes". Segons aquest autor, "les liens entre la crise démographique et l'évolution des images de la mort ne sont pas aussi simples et directs que les manuels le laissent parfois entendre...la sociologie et la géographie des pratiques funéraires révèlent en effet une grande diversité des attitudes mentales. L'égalité devant la mort n'est qu'un thème de Danse Macabre...ce sont dans les classes sociales les plus défavorisées que se maintiennent mieux les anciens usages coutumiers"¹³²⁸.

---

¹³²⁵ "Y ese hombre tenía una pasión por la vida que nos cuesta entender hoy, quizá porque nuestra vida se ha vuelto más larga", PHILIPPE ARIÈS: Historia de la muerte en Occidente, pàg.55.

¹³²⁶ EMILIO MITRE: La muerte vencida. Imágenes e historia en el Occidente Medieval.

¹³²⁷ MICHEL VOVELLE: La Mort et l'Occident: de 1300 à nos jours. Paris, Gallimard, cop. ("Bibliothèque des histoires"),1983.

¹³²⁸ JACQUES CHIFFOLEAU: La comptabilité de l'au-delà. Les hommes, la mort et la religion dans la région d'Avignon à la fin du Moyen Age (vers 1320-vers 1480), pàg.150.

Com la materialització de les pràctiques funeràries representa una inversió econòmica per part de la societat que les practica, Danièle Alexandre-Bidon qualifica com "economia de la mort", els mecanismes i les implicacions que el fet mortuori representa per a la societat medieval. Per aquesta historiadora "les morts animent une bonne part de la société des vivants, qui prient ou travaillent quotidiennement pour eux"¹³²⁹. Així doncs, la implicació que mostra la societat Baix Medieval envers els seus difunts és un fet, que precedeix el moment de les exèquies i alhora les transcendeix. Per a Jacques Chiffolleau, la democratització del testament comporta un augment considerable de les donacions religioses i de les demandes de misses, que en d'altres períodes restaven en mans de les classes socials més potents. D'aquesta manera, dels testaments sorgeix un nombre molt important de llegats de tipologia religiosa. Les donacions de cada testador o testadora acostuma a ser ínfima, però la totalitat de donacions conforma una massa considerable¹³³⁰.

5.2.1.- ELS LLEGATS RELIGIOSOS

Els imports adreçats per als llegats religiosos tenen com a objectiu accomplir una sèrie de fites¹³³¹. En primer lloc, figura la salvació de l'ànima. En segon lloc, la sepultura de les despulles i, en darrer lloc, els llegats relacionats

---

¹³²⁹ DANIÈLE ALEXANDRE-BIDON també deixa constància que "dès le XII siècle, les morts sont la principale source de revenus de l'economie monastique.... Aux XIIIè-XIVè siècles, ils nourrissent de leurs legs pieux les pauvres, les orphelins, les recluses ; leur argent placé à perpétuité en messes ou en dons, joue un rôle essentiel dans la vie médiévale". Així doncs, "il existe une économie de la mort, dont on peut détailler mécanismes et implications. Au Moyen Age, les morts sont toujours inscrits dans la société des vivants" La Mort au Moyen Age. XIIIè-XVI siècle, pàgs.13 i 14.

¹³³⁰ JACQUES CHIFFOLEAU: La comptabilité de l'au-delà. Les hommes, la mort et la religion dans la région d'Avignon à la fin du Moyen Age (vers 1320-vers 1480), pàg.225.

¹³³¹ Les disposicions acostumen a presentar-se precedides per les següents fòrmules notariales: "Et accipio de bonis meis pro animam meam et sepulturam faciendam" i "Accipio autem de bonis meis pro anima mea et sepultura et per quibusdam legatis per me inferius relictis... de quibus dimitto...".

amb l'Església¹³³². També hi ha testadors que, en aquesta darrera posició, expressen la demanda de misses i d'altres cerimònies, que han d'oficiar-se a favor de la seva ànima. En aquesta tipologia de llegats, sempre apareix un import general que, en la major part de les escriptures testamentàries, es va concretant en unes determinades assignacions pecuniàries o en peticions de misses. Tanmateix, sempre resta una sèrie d'imports, que no s'escriuren o que apareixen en els llibres notariais parroquials com a satisfets per als marmessors¹³³³. Això ens indica, que al Maresme, com en d'altres zones, hi ha una gran influència del costum. Per tant, la seguretat que mostra el testador vers la realització d'unes pràctiques consuetudinàries, provoca que es percebi com a innecessària la seva consignació per escrit. És a dir, el testador ja dona per a suposat que es realitzaran com és acostumat¹³³⁴. D'aquesta manera, no es precisa gaire l'organització de les exèquies, els sufragis ni les donacions adreçades als pobres vergonyants¹³³⁵.

Els imports generals de tipologia religiosa, que predominen en el període 1348-1486 a la parròquies de la zona estudiada, són les quantitats de 100 a 200 sous¹³³⁶. Aquests imports estan inserits dins d'una ampla gamma de

---

¹³³² Segons JACQUES CHIFFOLEAU, al darrera dels llegats religiosos, hi ha una "economia de la salut", que comporta la pràctica de satisfer le "prix du passage", que ja provenia de temps anteriors: "L'idée du prix global à payer pour les voyages vers l'au-delà n'a pas encore complètement disparu...Ainsi se retrouve la conception, sans doute très ancienne, de la 'part de Dieu', que l'on doit distraire de l'heritage si l'on veut gagner rapidement le repos éternel". Per aquest autor, la característica bàsica d'aquesta tipologia de llegats és el seu caràcter altament codificat, normalitzat i ritualitzat, a La comptabilité de l'au-delà. Les hommes, la mort et la religion dans la région d'Avignon à la fin du Moyen Age (vers 1320-vers 1480), pàg.215.

¹³³³ Aquests pagaments els anirem presentant a mesura que tractem els diferents rituals, relacionats amb les diverses cerimònies funeràries existents.

¹³³⁴ MARIE-CLAUDE MARANDET arriba a la mateixa conclusió per a la regió de Toulouse, a Le souci de l'au-delà : La pratique testamentaire dans la région toulousaine (1300-1450), pàg.58.

¹³³⁵ Precisament tots aquests conceptes són el que es poden incloure a la fórmula, que s'observa en la major part dels testaments analitzats, abans de començar amb la presentació dels llegats de caràcter civil: "Item tamen volo dari et distribuhi et erogari amore Dei in missas celebrandas et in aliis piis causis et operibus caritarum quas dicti mei manumissores voluerunt" (Testament de Pere Arnau, de Cabrera 1471,10,18 Fols.46 a 48 de Primum Liber Testamentorum de 1449 a 1505 de Jaume Mas AHPB).

¹³³⁶ Així, Francesca, muller de Llorenç Puig, àlies Bellot, de Cabrera, i filla de Bernat Batlle, d'Argentona i Angelina, difunts hi adreça 200 sous (Fols.5 a 6 de Llibre de Testaments de 1474-1482 de Miquel Franquesa AHPB). Per a la zona del Vallès Occidental, MERCÈ AVENTIN i PUIG ens ofereix unes dades molt similars: "la majoria dels pagesos en el període 1350-1550, gastava una mitjana de 200 sous per a remei de l'ànima, sepultura i obres pies", a La societat rural a Catalunya en temps feudals, pàg.573.

possibilitats. A la parròquia de Sant Genís de Vilassar, els montants s'inicien amb 20 sous i finalitzen amb 8000 sous. A la parròquia de Sant Pere de Premià, pel període 1462-1488, els imports més modestos també són de 20 sous i els més importants corresponen a la quantitat de 400 sous¹³³⁷. Per tant, els imports de numerari que es distancien de les quantitats més estandars, corresponen a les escriptures dels testadors més desfavorits econòmic i socialment o als que sobresurten, precisament pel seu potencial econòmic i social¹³³⁸. Els testaments de maresmencs, instal·lats a la ciutat de Barcelona, demostren que aquests reserven un import de 200 sous com a quantitat global de llegats religiosos¹³³⁹. Aquesta circumstància ens indica que aquests testadors i testadores continuen amb la utilització d'una de les quantitats estandaritzades o consuetudinàries de la zona rural d'origen.

---

¹³³⁷ JAUME CODINA ha estudiat que la quantitat de numerari destinada a aquest concepte a Sant Boi de Llobregat va dels 60 als 600 sous, A Sant Boi de Llobregat, pàg.47.

¹³³⁸ Entre d'altres exemples, podem esmentar els següents testadors, que adrecen la quantitat de 20 sous per a llegats religiosos: Sança Ferranda, muller de Guillem Ferran, de Vilassar (1362,3,8 Fol.161v Manual 8 APSGVD); Pere Mayol, àlies Barbarasa, de Vilassar (1391,5,17 Fol.60v Manual 3 APSGVD); Constança, filla de Berenguer Amat (1430, 4, 22 Fol.11 Manual 6 i Fol.39v Manual 8 APSGVD); Antoni Diumer, àlies Campins (1449, 7, 20 Diversorum 133 APSGVD); Bartomeu Robí, sastre francès i habitant a Premià (1466,10,24 Fol.59 Manual 3 APSPP); Jaume Manent, de Premià (1468, 9, 29 Fols.63v i 64 Manual 3 APSPPD).

En quan als testadors que hi dediquen uns imports més elevats, podem remarcar: 400 sous de Guillem Flor, batlle de Vilassar (1390, 2, 16 Fols.56 i 56b Manual 3 APSGVD); 400 sous de Bartomeu Flor, fill de Guillem Flor, de Vilassar (1410, 5, 1 Fols.100v i 101 Manual 3 APSGVD); 400 sous de Bonanat Partella, de Premià (1464, 12, 13 Fol.50 Manual 3 APSPPD) i 400 sous de Jaume Ferrer, fill dels difunts Pere Ponç Ferrer i d'Eulàlia, de Premià (1471, 10, 14 Fols.91v i 92 de Llibre de Testaments de 1457-1480 de Miquel Franquesa AHPB); 500 sous de Pere Botey, de Premià (1388, 7, 30 Fol. 54v Manual 3 APSGVD); 1000 sous de Bernat Isern (1390, 7, 15 Fol.56bis Manual 3 APSVD) i aquesta mateixa quantitat, poc temps després, Guillem Aroles (1404, 6, 5 Fols.87 a 88 Manual 3 APSGVD). Com podem constatar les quanties més elevades a llegats religiosos, corresponen a membres de les famílies més benestants de la contrada, que ja hem esmentat en d'altres ocasions en aquesta investigació. Un cas a part, és el que ens mostra el testament de Constança, la muller de Miquel des Bosc, senyor dels castells de Sant Vicenç i de Vilassar, que hi dedica 8000 sous (1388, 8, 11 Fol.53v Manual 3 APSGVD).

¹³³⁹ Testament de Francesc Colomer, fuster de Barcelona, i fill de Berenguer Colomer, difunt d'Alella, i de Francesca, vídua de Jaume Rossell, de Premià (1435, 9, 8 Fols.104 a 105 de Tercius Liber Testamentorum de 1405-1442 de Pere Folgueres AHPB). Testament de Francina, vídua de Jaume Joan, habitant de Premià, i filla de Bartomeu Carbonell i d'Elionor, de Vilassar (1476, 6, 25 Fol.141 de Llibre de Testaments de 1457-1480 de Miquel Franquesa AHPB). Testament de Joan Ferrer, taverner de Barcelona, fill de Ponç Ferrer i d'Alamanda, difunts de Premià (1477, 2, 20 Fols.180v a 182 de Llibre de Testaments de 1457-1480 de Miquel Franquesa AHPB). Testament de Joana, vídua de Pere Doy, mariner d'Arenys i òrfe de Pere Arnau, de Cabrera (1478, 3, 8 Fols.167 a 168 Llibre de Testaments de 1457-1480 de Miquel Franquesa AHPB).

Taula núm.47.-

Quantitats adreçades a "ànima, sepultura i llegats" dels testadors/es a Sant Genís de Vilassar (1348-1486)	
Quantitats	Freqüència
No s'esmenta	19
20 sous	7
25 sous	1
30 sous	7
33 sous	1
40 sous	11
44 sous	1
50 sous	51
55 sous	1
60 sous	10
61 sous	1
66 sous	2
75 sous	1
80 sous	4
90 sous	2
100 sous	125
105 sous	1
110 sous	2
120 sous	23
140 sous	8
150 sous	7
160 sous	14
170 sous	1
200 sous	88
220 sous	3
240 sous	8
280 sous	2
300 sous	32
320 sous	1
400 sous	11
500 sous	2
1000 sous	2
8000 sous	1

L'observació de les dades, referents als imports generals de llegats religiosos de la parròquia de Sant Genís de Vilassar, demostren un empobriment de les capes socials més humils. D'aquesta manera, podem constatar que les aportacions de 20 a 40 sous, que són les més modestes, corresponen al segle XV, mentre que les xifres més elevades són de la centúria anterior. Per tant, amb el pas del temps, hi ha hagut una disminució de la quantia dedicada als llegats religiosos: els imports més modestos del segle XIV, que eren de 40 sous, han estat superats pels del segle XV, que arriben al seu mínim amb els 20 sous. En relació al tema que estem comentant, Mercè Aventin constata al seu estudi del Vallès Oriental, dues observacions importants. La importància dels imports, sobretot si tenim en compte les dificultats materials del darrer període medieval, i la circumstància que, durant aquest període, s'acostuma a deixar les mateixes quantitats.

Aquest fet comporta, que amb el pas del temps s'aporti cada vegada menys riquesa per aquesta qüestió¹³⁴⁰.

Com avui dia, en aquells moments, també la mort produeix unes grans despeses, que poden desestabilitzar la situació econòmica d'alguns grups familiars. Per aquesta raó, alguns testadors i testadores cerquen els mitjans per poder recuperar numerari i adreçar-lo com a llegats religiosos. Aquesta és la situació de Constança, muller de Bartomeu Tria, de Vilassar, qui vol "invertir" 300 sous en llegats religiosos:

"quas recipio super omnia vasa vinaria del Soler et unam ollam de coura et super omnia vestimenta meam et do potestate dictis mulieria sororibus, quod si heres aut illi, qui tenebint dictam hereditatem meam, noluerit solvere dictas quindecim libras, quod ipsi accipiant dicta bona et sua propria auctoritate et potestate vendantur dicta bona usque integriter habeant quitadecim libras"¹³⁴¹.

Per a Jacques Chiffolleau, les testadores avinyoneses mostren una pietat més elevada que la dels seus pares, marits i germans, ja que adrecen unes quantitats similars, que aquells als llegats religiosos. Per aquest autor, aquest fet eviència una igualtat dels sexes davant de la mort, que no correspon amb els processos de transmissió dels patrimonis, que acostuma a deixar al marge a les testadores¹³⁴². Per a la zona estudiada, s'ha de tenir present certes característiques, ja comentades. Entre aquestes, la diferència existent en el tractament dels fills i de les filles dels diversos grups familiars, segons siguin hereus, pubilles i cabalers o cabaleres. Així doncs, al Maresme, aquesta situació depèn més de la situació del testador, circumstància que com

---

¹³⁴⁰ "com que en el llarg termini l'economia es mou amb tendència alcista predominant, malgrat les conjuntures depressives, resulta que en termes reals (en termes de poder adquisitiu) la societat pagesa destina cada cop menys riquesa (menys producte, menys treball) al remei de l'anima, a MERCÈ AVENTIN i PUIG : La societat rural a Catalunya en temps feudals, pàg.573.

¹³⁴¹ Fols.69v i 70 Manual 3 APSGVD.

¹³⁴² JACQUES CHIFFOLEAU: La comptabilité de l'au-delà. Les hommes, la mort et la religion dans la région d'Avignon à la fin du Moyen Age (vers 1320-vers 1480), pàg.220.

hem comentat, depassa les diferències de gènere. Tampoc hem d'oblidar, que a les donacions inter vivos i als Capítols Matrimonials, ja s'ha fet una reserva de numerari, perquè els atorgants i els beneficiats adrecin a testar¹³⁴³. Aquesta circumstància també l'observem amb les cabaleres i els cabalers. A l'esponsalici o a l'eixovar, es preveu una quantitat numerària per a les seves darreres voluntats¹³⁴⁴. Aquesta previsió pecuniària alleugereix fins a cert punt els conflictes entre marmessors i hereus, quan aquests darrers no volen assumir la satisfacció dels imports, reservats als testadors¹³⁴⁵.

, que els marmessors puguin tenir amb els hereus, quan no volen assumir la satisfacció dels imports, que s'han reservat els testadors.

L'observació més completa respecte el nombre de llegats religiosos realitzats pels testadors, correspon al buidatge de la documentació testamentària de la parròquia de Sant Genís de Vilassar. A partir de l'anàlisi d'aquestes fonts, constatem que un 28% dels testadors, preveuen la satisfacció de numerari per a quatre tipus de llegats religiosos. A continuació, es situen els testadors, que hi adrecen 3 llegats (23%), 5 llegats (13%), 2 llegats (14%), 1 llegat (9%) i 6 llegats (6%). Aquesta diversitat de resultats s'emmarquen en unes possibilitats, que s'inicien amb la disposició d'un llegat i finalitzen amb tretze¹³⁴⁶. En general, no hi ha una correlació entre l'import general, adreçat als

---

¹³⁴³ Vegeu la taula núme.32, als fulls. 265 a 275, on apareix la taula d'heretaments o donacions inter vivos. A la casella de les condicions, es pot constatar els imports esmentats.

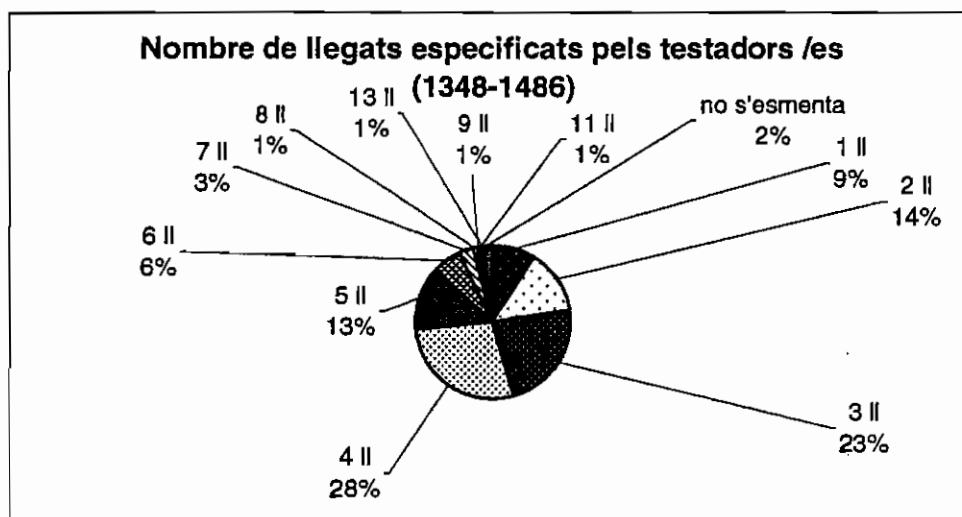
¹³⁴⁴ Per a les cabaleres, vegeu la pàg.306 i per als cabalers, la pàgina 334.

¹³⁴⁵ Com l'import adreçat a testar ja està estipulat (vegeu notes precedents), aquesta qüestió no genera conflictes.

¹³⁴⁶ Com a mostra de testadores i testadors, que preveuen un llegat religiós, podem esmentar: Sança Verdeguera (1348, Fol.9 Manual 1 APSGVD); Bernat Casals (1367,8,25 Fols.27v i 28 Manual 3 APSGVD); Constança, vídua de Guillem Prats, de Barcelona (1382,2,11 Fol.34 Manual 3 APSGVD); Bernat Campins (1431,3,6 Diversorum 31 APSGVD); Antígona, muller de Gabriel Carbonell (1437,11,29 Pergamí S/N Calaix 65 MMMVM i Diversorum 1 APSGVD); Antoni Tolrà (1449,7, 25 Diversorum 133 APSGVD); Guillem Abril (1451,8, 22 Fol.72 Manual 3 i Fol. 70 Manual 7 APSGVD); Constança, muller d'Antic Pons (1468,6,2 Fol.3 Llibre d'Òbits APSGVD) i Pere Ferrer (1480,3,25 Fol.188 Manual 8 APSGVD). Entre els testadors, que esmenten més llegats, podem trobar: Guillem des Pon, prevere i beneficiat de l'altar de Sant Nicolau de l'església parroquial de Sant Genís de Vilassar, amb 13 llegats (1372, 6, 9 Fols.31v i 32 Manual 3 APSGVD); Bernat Tolrà, fill i hereu de Bernat Tolrà, amb 11 llegats (1375,4,4 Fol.8 Manual 3 APSGVD); Caterina, muller d'Antoni Parera, amb 9 llegats (1417,12,28 Fols.107v i 108 Manual 3 APSGVD); Elisenda, muller de Bernat Tolrà, amb 8 llegats (1397, 7, 27 Fols.74v i 75 Manual 3 APSGVD); Bernat Isern amb 8 llegats (1432,9,23 Fol.57v Manual 8 APSGVD); Ròmia, muller de Pere Riera (1418, 9, 8 Fols.117v i 118 Manual 3 APSGVD); Sança, muller de Pere Sabater, amb 7 llegats (1413,11, 25 Fol.129 Manual 3 APSGVD); Constança, vídua de Pasqual, d'Argentona i filla de Pere Diumer, de Vilassar, amb 7 llegats (1416, 1, 30 Fols.111v i

llegats religiosos, i el nombre de llegats generats. Dins dels testadors, que adrecen un major nombre de llegats religiosos, destaquen algunes dones de principis del segle XV. En els testaments de la parròquia de Sant Pere de Premià, que pertanyen al període 1462-1488, el nombre de donacions religioses previstes es situa entre un i dos llegats. En aquesta ocasió, són les misses de diversa tipologia, les que apareixen com a més afavorides pels testadors i testadores premiarencs¹³⁴⁷.

Gràfic núm.32.-

112 Manual 3 APSGVD); Valençó, muller de Bernat Casals, amb 7 llegats (1425, 1, 17 Fol.143 Manual 3 APSGVD);

¹³⁴⁷ L'actitud dels premiarencs de finals del segle XV, podríem classificar-la com la que MARIE-TÉRÈSE LORCIN assenyala pels habitants de Lyon durant el període 1471-1501. L'esmentada autora anomena aquest procedir com "des messes encore et toujours", en contraposició, als períodes precedents observats. Així en els anys 1300-1348, el que predomina en els testaments lionesos és la demanda de misses d'aniversari i una gran quantitat de llegats pietosos i caritatius. Mentre que entre els anys 1390 i 1420, la població afavoreix les ordres mendicants i les processons, així com una demanda concreta de misses, que fa davallar la petició d'aniversaris, a "Trois manières d'enterrement à Lyon de 1300 à 1500". *Revue Historique*, núm.529, janvier-mars, 1979, pàgs.3 a 15.

Taula núm.48.-

Numerari adreçat pels testadors i testadores a llegats religiosos (Testaments elaborats a Vilassar 1372-1486)			
Testador/a	Capital (ànima, sepultura i llegats)	Nombre de llegats	Senyor terrenal
Guillem des Pon, prevere i beneficiat de l'altar de Sant Nicolau de SGV (1372,6,9)	No s'esmenta	13	Bisbe (9 sous)
Arnau Matosa, prevere de Barcelona, regent i vicari de Sant Pere de Premià (1377,9,20)	No s'esmenta	7	Bisbe de Barcelona (9 sous)
Constança, vídua de Guillem Prats de Barcelona (1382,2,11)	No s'esmenta	1	---
Sança, vídua de Bernat Riera (1385,10,29)	No s'esmenta	4	---
Sança, vídua de Guillem Palou, àlies Ferran (1388,1,5)	No s'esmenta	4	---
Francesc Carbó beneficiat de Sta. Maria de Montpau i vicari de Premià (1388,7,26)	No s'esmenta	2	Bisbe de Barcelona (15 sous)
Jaume Martí, de Girona (1390, 10, 7)	No s'esmenta	6	---
Pere Martí, de València (1395,2,6)	No s'esmenta	4	---
Raimon Claramunt, prevere i beneficiat de l'altar de Sant Nicolau de SGV (1395 11,6)	No s'esmenta	7	Bisbe de Barcelona (9 sous)
Margarida Catalana (1402,6, 16)	No s'esmenta	5	----
Sança, vídua de Guillem Glornella, de Cabre ra (1404,6,5)	No s'esmenta	3	---
Bernat Eimeric (1418,3,25)	No s'esmenta	5	No s'esp (6 diners)
Francesca, muller de Bartomeu Marc (1424,12,3)	No s'esmenta	3	No s'esp. (12 diners)
Vicenç Oller, pescador (1434, 6,26)	No s'esmenta	---	---
Constança, muller de Ramon Torra (1439,1,8)	No s'esmenta	3	---

Numerari adreçat pels testadors i testadores a llegats religiosos (Testaments elaborats a Vilassar 1372-1486)			
Testador/a	Capital (ànima, sepultura i llegats)	Nombre de llegats	Senyor terrenal
Margarida, muller de Salvador Colomer (1449, 7, 14)	No s'esmenta	1	---
Bernat Isern (1468, 10, 21)	No s'esmenta	---	---
Jaume Vallès, de Sant Jaume ses Ollveres (1478, 10, 10)	No s'esmenta	---	---
Pere Ferrer (1480, 3, 25)	No s'esmenta	1	---
Constança, filla de Berenguer Amat (1430, 4, 22)	20 sous	---	---
Amau Carbonell (1431, 6, 21)		4	---
An toni Diumer, àlies Campins (1449, 7, 20)		3	---
Constança, muller de Bartomeu Veil (1449 9, 9)	25 sous	2	No s'esp. (1 sou)
Margarida, vídua de Pere Mayol (1430, 9, 29)	30 sous	4	---
Genís Tolrà (1430, 4, 6)		4	No s'esp. (5 diners)
Salvadora, muller d'Antoni Diimer, àlies Campins (1449 6, 10)		6	---
Antoni Tolrà (1449, 7, 25)		1	No s'esp. (6 diners)
Salvador Diumer (1477, 2, 16)		1	Bosc (12 diners)
Joan Vell, de Coneza (1441, 9, 1)		33 sous	2
Geralda, vídua de Pere Sagalar (1426, 7, 1)	40 sous	2	---
Bartomeu Parera (1431, 8, 27)		3	---
Pere de Lana, de Bigorra (1449, 8, 27)		1	---
Antoni Campins (1450, 5, 6)		4	No s'esp. (1 sou)
Blai Mas (1478, 5, 1)		2	---
Francesca, muller de Bernat Alaquant, àlies Bonivern (1382, 2, 10)		50 sous	3
Saurina Vaila (1362, 2, 21)	4		No s'esp. (1 sou)
Guillem Vidal (1362, 2, 28)	4		No s'esp. (1 sou)
Elisenda, vídua de Guillem Galcerà (1375, 5, 7)	3		---

Numerari adreçat pels testadors i testadores a llegats religiosos (Testaments elaborats a Vilassar 1372-1486)			
Testador/a	Capital (ànima, sepultura i llegats)	Nombre de llegats	Senyor terrenal
Berenguer Galcerà (1375,6,17)	50 sous	3	No s'esp. (1 sou)
Pere Boscà (1375,7,12)		4	Benefici de Sta. Maria de SGV (2 sous)
Saurina, muller de Bonanat Canal (1379,8,8)		4	---
Guillem Verdguer (1382,11,22)		3	---
Francesca, orfe de Pere Banyeres (1387,11,16)		3	Pere des Bosc (6 diners)
Guillem Planoles, àlies Simonet (1391,6,26)		4	---
Bernat Soler (1392,2,16)		5	---
Pasqual Bonany (1394,9,29)		3	---
Salvador Mataró, fill de Guillem Mataró (1397,7,3)		3	---
Raimon Alzina (1397,7,3)		3	---
Bernat Colomer (1399,12,10)		4	No s'esp. (1 sou)
Blaí Mas, orfe de Salvador Mas (vers 1474,8,6)		3	---
Pere Morera (1404,6,23)		3	No s'esp. (1 sou)
Salvador Estrany fill de Jaume Estrany (1410,5,24)		4	No s'esp. (1 sou)
Pere Pons (1412,5,3)		2	Joan de Mataró (6 diners)
Constança, muller de Nicolau Colomer (1420,4,22)		2	No s'esp. (1 sou)
Bernat Galcerà (1423,5,3)		4	---
Constança, muller de Nicolau Colomer (1429,4,22)		2	No s'esp. (1 sou)
Joan Marquès, fill de Pere Marquès (1430,1,4)		3	---
Narcís Pons (1430,4,16)		3	---
Pere Bonivern (1430,4,20)	5	---	
Pere Marc, fill de Bartomeu Marc (1430,5,10)	3	No s'esp. 1 sou)	

Numerari adreçat pels testadors i testadores a llegats religiosos (Testaments elaborats a Vilassar 1372-1486)			
Testador/a	Capital (ànima, sepultura i llegats)	Nombre de llegats	Senyor terrenal
Margarida, muller de Pere Marquès (1430, 5, 29)	50 sous	3	---
Francesc Vidal de Gordey (1430,7, 26)		3	Miquel des Bosc (1 sou)
Bernat Campins (1431, 3, 6)		1	---
Francesca, muller de Berenguer Amat (1434, 4, 4)		2	No s'esp. (1 sou)
Berenguer Amat (1434, 7, 4)		1	No s'esp. (1 sou)
Bernat Diurner (1434, 7, 9)		3	No s'esp. (6 diners)
Bernat Vidal de Gordey (1441, 12, 1)		2	No s'esp. (1 sou)
Bernat Mas, fuster (1444, 11, 19)		3	---
Margarida, muller de Miquel Casals (1448, 7, 4)		4	No s'esp. (1 sou)
Guillem Abril (1451, 8, 22)		1	---
Salvador Abril (1451, 8, 26)		1	---
Bartomeu Marc (1451, 10, 7)		2	No s'esp. (12 diners)
Joan Camps (1451, 11, 16)		2	---
Bartomeua, vídua de Bernat Vidal del mas Gordey (1452, 5, 22)		4	No s'esp. (1 sou)
Angelina, muller d'Antoni Tolrà (1452, 7, 22)		1	No s'esp. (12 diners)
Francesca Tolrà, muller de Bernat Tolrà (1454, 12, 12)		2	Des Bosc (1 sou)
Bianca, muller de Pere Parera (1462, 4, 29)		1	---
Antoni Carbonell (1462, 8, 26)		----	---
Gabriel Carbonell (1463, 8, 13)		1	---
Joana, filla de Salvador Colomer de Munt (1466, 1, 9)		2	---
Caterina, vídua de Bartomeu Marc (1467, 6, 2)		1	---
Angelina, muller de Salvador Cuet (1478, 5, 6)		1	---

Numerari adreçat pels testadors i testadores a llegats religiosos (Testaments elaborats a Vilassar 1372-1486)			
Testador/a	Capital (ànima, sepultura i llegats)	Nombre de llegats	Senyor terrenal
Saurina Canal (1362,3,9)	55 sous	3	No s'esp. (1 diner)
Francesca Riera (1375,3,15)	60 sous	2	---
Alamanda, muller de Pere Sagalar (1378,3,16)		5	Pere des Bosc (1 sou)
Berenguer Toxoner, àlies Salvà (1384,1,11)		4	Pere des Bosc (2 sous)
Saurina, muller de Pere Andreu (1388,3,2)		3	Miquel des Bosc (1 sou)
Bartomeua, vídua de Pasqual Bonany (1404, 7, 25)		6	---
Pere Cuquet (1406, 10, 13)		3	No s'esp. (1 sou)
Pere Bonivern (1419, 5, 4)		3	---
Pere Serena (1429, 6, 26)		3	---
Joana, muller de Genís Totrà (1430 4, 12)		2	No s'esp. (6 diners)
Joana, muller de Bernat Diumer (1451, 12, 29)		2	---
Joan Perelló (1408, 1, 20)	61 sous	2	---
Guillem Verívol (1429, 11, 11)	66 sous	2	---
Bernat Verívol (1434, 6, 19)		2	---
Suau sa Morera (1366,8,7)	75 sous	6	Pabordia de Cardedeu (2 sous)
Guillem Abril (1364)	80 sous	4	---
Pere Martí (1418, 9, 3)		4	---
Pere Amat, fill de Berenguer Amat (1430, 5, 9)		4	---
Eulàlia, muller de Salvador Colomer (1450 11,22)		1	---

Numerari adreçat pels testadors i testadores a llegats religiosos (Testaments elaborats a Vilassar 1372-1486)			
Testador/a	Capital (ànima, sepultura i llegats)	Nombre de llegats	Senyor terrenal
Miquel Andreu de Xàtiva (1430, 5, 11)	90 sous	4	---
Marc Rahull (1483, 11, 2)		1	---
Guillem Soler (1355,8,6)	100 sous	3	No s'esp. (12 diners)
Pere Flor (1356,6, 1)		4	No s'esp. (12 diners)
Berenguer Mataró (1362)		3	No s'esp. (2 sous)
Alamanda Morera (1362,2,20)		2	No s'esp. (6 diners)
Pere Agell (1362, 3,10)		5	No s'esp. (2 sous)
Arnau Lladó (1362,3,12)		3	No s'esp. (2 sous)
Guillem Mataró (1362,3,14)		4	No s'esp. (2 sous)
Saurina Ortaguila (1362,3,20)		3	No s'esp. (2 sous)
Arnau Arbúcies (1365,4,15)		3	---
Elisenda Ponsa (1365,10,5)		4	---
Pere Sabater (1367,11,27)		3	Pere des Bosc (2 sous)
Benvinguda, vídua de Pere Serra (1368,1,16)		7	No s'esp. (1 sou)
Guillema, muller de Guillem Riera (1368,12,12)		4	---
Berenguer Mataró (1370,9,10)		3	---
Francesca, muller de Bernat Julià (1371, 5,21)		4	---
Francesca, muller de Pere Castellar (1371,6,10)		4	---
Guillem Verdader (1371,7,4)		5	---
Pere Castellar (1371,8,2)		4	---
Alamanda, muller de Pere Es trany (1374,8,5)		5	Pere des Bosc (2 sous)
Guillem Grau del mas Bergai (1375 5,10)		3	Pere des Bosc (1 sou)
Guillem Otiu, àlies Simonet (1375,5, 16)	4	---	
Sança, muller de Joan d'Aulovara (1375,8,24)	3	Pabordia de Cardedeu (2 sous)	

Numerari adreçat pels testadors i testadores a llegats religiosos (Testaments elaborats a Vilassar 1372-1486)			
Testador/a	Capital (ànima, sepultura i llegats)	Nombre de llegats	Senyor terrenal
Constança, muller Joan d'Au Iovara (1376,9,2)		3	No s'esp. (1 sou)
Constança, muller d'Arnau Castellar (1376,10,8)		4	---
Saurina, muller de Pere Vall (1377,12,1)	100 sous	2	Pere des Bosc (1 sou)
Gaicerà Martí, donat de la capella del Sant Salvador (1377,6,10)		4	---
Guillema d'Au Iovara, vídua de Bernat d'Aulovara (1377,8,24)		3	Pabordia de Sta. Maria de Cardedeu (2 sous)
Elisenda, muller de Bonanat Grau (1379,4,20)		5	Pere des Bosc (6 diners)
Elisenda, vídua de Berenguer Vilar (1381,11,18)		3	Pere des Bosc (2 sous)
Sança Riera, muller de Pere Riera (1384,5,5)	4	---	
Berenguer Riba (1384,8,13)	3	---	
Maria, muller de Pere Morell (1384,10,12)	3	---	
Jaume Vidal, fill de Guillem Vidal (1384,12,22)	4	Pere des Bosc (1 sou)	
Alamanda, muller de Bernat Colom (1386,7,28)	2	Pere des Bosc (2 sous)	
Saurina, vídua de Ferrer Eimeric (1387,4,19)	4	Miquel des Bosc (2 sous)	
Nicolau, fill d'Arnau Castellar àlies Mir, l de Constança, difunta (1388,10,18)	5	---	
Bartomeua, muller de Bernat Soler (1388,11,30)	5	---	
Pere Bonany (1391,4,28)	6	Miquel des Bosc (1 sou)	

Numerari adreçat pels testadors i testadores a llegats religiosos (Testaments elaborats a Vilassar 1372-1486)			
Testador/a	Capital (ànima, sepultura i llegats)	Nombre de llegats	Senyor terrenal
Jaume Mas, àlies Arola (1391,7,9)	100 sous	4	Miquel des Bosc (1 sou)
Bernat Soler (1393,4,1)		3	---
Margarida, muller de Raimon Alzina (1372,7,2)		4	No s'esp. (1 sou)
Berenguer Avella (1395,12,13)		4	No s'esp. (1 sou)
Sibília, vídua de Berenguer Avella (1397,7,17)		3	No s'esp. (1 sou)
Bonanata, vídua de Berenguer Salvà (1399, 10, 14)		5	No s'esp. (1 sou)
Jaume Orhac, sastre, habitant de Vilassar (1399,11,8)		5	---
Alamanda, vídua de Bernat Morera (1400,2,22)		4	---
Bernat Campins (...)		2	---
Margarida, vídua de Berenguer Mas, àlies Arola (1402,11 28)		4	No s'esp. (2 sous)
Bernat Alaquant (1403, 6, 20)		4	No s'esp. (1 sou)
Pere Grau, fill de Bonanat Grau (1403,8, 25)		2	Miquel des Bosc (1 sou)
Sança, muller de Jaume Estrany, àlies Soler (1403, 9,3)		4	---
Constança, muller de Guillem Campins (1404 2,1)		3	----
Saurina, muller de Pere Grau (1404,6,10)		4	No s'esp. (2 sous)
Elisenda, muller d'Arnau Castellar (1405, 3, 8)		3	---
Sança, vídua de Guillem Grau, àlies Bergay (1406, 6, 20)		3	No s'esp. (1 sou)

Numerari adreçat pels testadors i testadores a llegats religiosos (Testaments elaborats a Vilassar 1372-1486)			
Testador/a	Capital (ànima, sepultura i llegats)	Nombre de llegats	Senyor terrenal
Bartomeu Torner, de Mataró (1407, 1, 25)	100 sous	1	---
Elisenda, vídua de Bernat Agell (1408, 4, 10)		4	No s'esp. (1 sou)
Constança, muller de Bernat Galcerà (1408 10, 25)		4	No s'esp. (6 diners)
Guillem Vidal (1410, 6, 1)		4	---
Sança, vídua de Bernat Julià (1416)		4	---
Gullemona, muller de Bernat Ferrer (1417, 1, 2)		4	No s'esp. (12 diners)
Bernat Vidal (1417, 6, 8)		5	---
Pere Riera (1418, 2, 10)		6	No s'esp. (16 diners)
Constança, muller d'Alemaný Eimeric (1418, 4, 7)		3	No s'esp. (2 sous)
Ròmia, muller de Pere Riera (1418, 9, 8)		7	---
Pere Sagalar (1418, 10, 11)		3	No s'esp. (12 diners)
Benvinguda, vídua de Francesc Riera (1419, 6, 24)		5	---
Joan Lebrer, donat de la cape lla de Sant Salvador (1420, 5, 8)		4	---
Alemaný Eimeric (1420, 8, 18)		6	No s'esp. (12 diners)
Salvador Serè (1421, 9, 5)		5	No s'esp. (2 diners)
Salvador Colom, àlles Agell (1421, 9, 30)		3	No s'esp. (6 diners)
Bernat Avelia (1422, 5, 22)		5	No s'esp. (16 diners)
Jaume Roudor, fill de Jaume Roudor (1423, 7, 10)		3	---
Bernat Marc (1422, 1, 24)		4	No s'esp. (12 diners)
Benvinguda, muller de Guillem Morot (1424, 3, 12)		5	---
Alamanda, muller de Guillem Abril (1425, 7, 8)	4	----	
Antoni Parera (1425, 10, 2)	5	No s'esp. (12 diners)	
Bernat Colomer (1425, 12, 6)	3	---	

Numerari adreçat pels testadors i testadores a llegats religiosos (Testaments elaborats a Vilassar 1372-1486)			
Testador/a	Capital (ànima, sepultura i llegats)	Nombre de llegats	Senyor terrenal
Pere Roig (1426, 1, 27)	100 sous	4	No s'esp. (12 diners)
Constança, muller de Guillem Duran (1427, 1, 6)		---	---
Eulàlia, muller d'Antoni Vidal de la Penya (1427, 1, 19)		5	---
Salvador Julià (1427, 4, 5)		5	No s'esp. (12 diners pel mas Feliu d'Alèlla)
Alicsen, muller de Bemat Riera, carnisser (1428, 2, 9)		6	No s'esp. (12 diners)
Bemat Serra (1429, 2, 13)		2	---
Francesca, muller de Francesc Riera (1429, 3, 23)		2	No s'esp. (6 diners)
Alamanda, muller de Salvador Pons (1430, 1, 3)		2	No s'esp. (1 sou)
Constança, muller d'Antoni Vell (1430, 1, 13)		5	No s'esp. (6 diners)
Eulàlia, muller de Pere Pracoll (1430, 1, 18)		4	---
Jaume Aroles, de Barcelona (1430, 3, 25)		5	---
Bartomeua Juliàna, vídua de Salvador Julià (1430, 4, 18)		4	No s'esp. (1 sou)
Nicolaua, muller de Bernat Teixidor, àlles Agell (1430, 4, 20)		5	No s'esp. (4 diners)
Jaume Julià (1430, 5, 18)		3	---
Pere Roig (1433, 8, 21)		3	Miquel des Bosc (1 sou)
Pere Lladó (1432, 8, 25)		2	No s'esp. (6 diners)
Bemat Bonivern (1431, 3, 7)		2	---
Bartomeua, muller de Jaume Rovira, de Teià i vídua de Salvador Serra (1434, 2, 14)		3	No s'esp. (1 sou)
Miquel Andreu, ferrer (1434, 11, 6)		2	---

Numerari adreçat pels testadors i testadores a llegats religiosos (Testaments elaborats a Vilassar 1372-1486)			
Testador/a	Capital (ànima, sepultura i llegats)	Nombre de llegats	Senyor terrenal
Bartomeua, vídua de Salvador Serra (1434 2, 14)	100 sous	4	No s'esp. (1 sou)
Antígona, muller de Gabriel Carbonell (1437, 11, 29)		1	---
Constança, filla de Bonanat Grau i muller de Morell (1438, 8, 5)		2	Miquel des Bosc (12 diners)
Bernat Teixidor, àlies Agell (1441, 8, 16)		3	---
Francesca, muller d'Antoni Campins (1441 12, 19)		1	No s'esp. (1 sou)
Salvador Pons (1444, 3, 2)		3	No s'esp. (1 sou)
Pere Avella (1448, 3, 8)		3	No s'esp. (12 diners)
Francesc Roudor (1449, 2, 15)		4	---
Salvadora, muller de Pere Morot (1449, 7, 14)		2	---
Bartomeu Veil (1449, 7, 15)		4	No s'esp. (1 sou)
Rafaela, muller de Gaspar Vicens (1449, 8, 14)		2	---
Angelina, muller de Nicolau Gener, àlies Vilar (1449, 8, 17)		1	---
Arnau Carbonell, teixidor de lli (1449, 9, 4)		4	---
Salvadora, muller de Salvador Abril (1451, 7, 19)		6	---
Niccolaua, muller de Bartomeu Colomer (1452, 4, 4)		3	---
Bartomeua, muller de Joan Estrany (1453, 8, 12)		2	No s'esp. (1 sou)
Pere Pons (1459, 6, 28)		1	No s'esp. (12 diners)
Jaume Parera, fill de Pere Parera (1464, 2, 25)		1	----
Antic Serra (1465, 2, 12)		1	----
Constança, muller d'Antic Pons (1468, 6, 2)		1	No s'esp. (1 sou)
Francesca Rafarda (1470, 7, 18)	1	---	

Numerari adreçat pels testadors i testadores a llegats religiosos (Testaments elaborats a Vilassar 1372-1486)			
Testador/a	Capital (ànima, sepultura i llegats)	Nombre de llegats	Senyor terrenal
Joana, muller de Salvador Campins (1477 4, 22)	100 sous	---	---
Pere Pons, fill d'Antoni Pons (1479, 3, 22)		2	No s'esp. (1 sou)
Pere Veil de la Serra (1480,10,3)		1	---
Jaume Serra (1483, 5, 15)		---	No s'esp. (1 sou)
Antònia, muller d'Amador Bonivem (1483, 5, 22)		---	No s'esp. (1 sou)
Eulàlia, muller de Pere Mar quès (1483, 11, 16)		1	No s'esp. (1 sou)
Guillem Armengol (1404, 4,4)	110 sous	4	No s'esp. (6 ddiners)
Jaume Roudors (1471, 2, 4)		3	---
Francesca Serra, muller de Bernat Serra (1368,3,28)	120 sous	9	No s'esp. (1 sou)
Guillema, muller de Salvador Isern (1371,5,16)		3	---
Saurina, muller de Guillem Ortaguill (1373,9,1)		3	---
Guillema, muller de Bernat Colom (1374,5,22)		4	No s'esp. (1 sou)
Sança, vídua de Pere Gener, de Barcelona (1378, 9,17)		3	---
Ferrer Eimeric (1379,5,9)		3	Pere des Bosc (2 sous)
Guillema Simona filla d'en Simó Estruch (1379,6,15)		3	---
Sança, muller de Pere Morell, àlies Vilarasa (1379,8,22)		6	Pere des Bosc (1 sou)

Numerari adreçat pels testadors i testadores a llegats religiosos (Testaments elaborats a Vilassar 1372-1486)			
Testador/a	Capital (ànima, sepultura i llegats)	Nombre de llegats	Senyor terrenal
Salvadora Ar-mengola (1379,11 29)	120 sous	4	Pere des Bosc (1 sou)
Bemat Colom (1382,10,30)		5	Pere des Bosc (1 sou)
Francesca,muller de Pere Pons (1395,10,18)		3	No s'esp. (1 sou)
Francesca, muller de Pere Cuquet (1401, 6, 16)		3	No s'esp. (2 sous)
Guillem Vives (1401, 9, 21)		5	No s'esp. (2 sous)
Berenguer Agell (1403, 7, 17)		4	No s'esp. (1 sou)
Alamanda, vídua de Guillem Carbonell (1406, 5, 18)		9	Monestir de Sant Pol (1 sou)
Berenguer Pons (1426, 3,1)		4	---
Pere Roig (1430, 1, 24)		5	No s'esp. (1 sou)
Pere Serra (1432, 8, 19)		2	---
Bemat Isern (1432, 9, 23)		8	No s'esp. (1 sou)
Berenguer Saura (1434, 9, 26)		2	No s'esp. (1 sou)
Bemat Serra (1451, 6, 13)		2	---
Constança, muller d'Esteve Vidal (1465, 11, 4)		2	---
Francesc Duran (1483, 6, 19)		2	No s'esp. (1 sou)
Bonanat Grau (1381,8,24)	140 sous	5	Pere des Bosc (6 diners)
Elisenda, muller de Francesc Pl (1394,7,27)		5	No s'esp. (1 sou)
Berenguer Marquès (1431,5,19)		3	---
Pere Sabater (1413, 10, 29)		3	---
Amador Bonivern, vidrier (1483, 9, 8)		1	---
Guillem Abril (1431, 12, 24)		5	---
Antònia, muller de Salvador Verívol (1486, 12, 2)		1	No s'esp. (1 sou)
Caterina, vídua de Salvador Mas (1474, 3, 1)		1	---
Ferrer Morot (1348)	150 sous	3	No s'esp. 4 sous

Numerari adreçat pels testadors i testadores a llegats religiosos (Testaments elaborats a Vilassar 1372-1486)			
Testador/a	Capital (ànima, sepultura i llegats)	Nombre de llegats	Senyor terrenal
Berenguer Tria (1362,3,26)	150 sous	3	No s'esp. (2 sous)
Saurina Rafarda (1371,6,18)		6	Pere des Bosc (1 sou)
Guillema Morella, muller de Guillem Morell (1385,5,4)		4	Pere des Bosc (1 sou)
Guillem Morell (1383,6,14)		6	Pere des Bosc (1 sou)
Guillem Grau (1396,...,22)		4	No s'esp. (6 sous)
Antoni d'Aulovara fill de Joan d'Aulovara (1397,8,2)		2	No s'esp. (1 sou)
Guillem Riera (1372,6,20)		7	---
Guillema, vídua de Bartomeu Serra (1403, 9, 28)	160 sous	4	No s'esp. (1 sou)
Eulàlia, muller de Raimon Vidal (1404, 5, 30)		8	---
Joana, muller de Salvador Pons (1404, 6, 13)		5	No s'esp. (6 diners)
Antoni Ortaguil, àlies Lladó (1405, 7, 28)		4	---
Pere Vives (1408, 6, 26)		3	No s'esp. (2 sous)
Eulàlia, muller de Berenguer Amat (1410, 6, 5)		4	No s'esp. (1 sou)
Agnès, muller de Pere Serena (1418, 7, 22)		7	No s'esp. (12 diners)
Francesca, vídua de Berenguer Saura (1421, 5, 24)		6	No s'esp. (12 diners)
Saurina, muller de Pere Lladó (1422, 8, 13)		4	---
Salvador Riera, àlies Botey (1425, 10, 16)		4	---
Francesca, muller de Salvador Isern (1431 4, 8)		6	---
Bianca, muller de Pere Parera (1434, 11, 24)		2	Miquel des Bosc (1 sou)
Bartomeua, vídua de Bernat Colom, àlies Lladó (1441, 8, 5)		1	No s'esp. (1 sou)

Numerari adreçat pels testadors i testadores a llegats religiosos (Testaments elaborats a Vilassar 1372-1486)			
Testador/a	Capital (ànima, sepultura i llegats)	Nombre de llegats	Senyor terrenal
Antònia, muller de Miquel Carbonell (1483, 6, 1)	160 sous	1	No s'esp. (1 sou)
Bartomeu Serra (1399, 12, 8)	170 sous	5	No s'esp. (1 sou)
Guillem Aroles (1362, 3, 9)	200 sous	4	No s'esp. (2 sous) Pabordia de Cardedeu (1 sou)
Simó Agell (1366, 4, 11)		5	Pere des Bosc (1 sou)
Constança Casals (1365, 5, 15)		9	No s'esp. (1 sou)
Alemaný Eimeric (1367, 3, 20)		3	No s'esp. (1 sou)
Agnès, muller de Francesc Riera (1368, 3, 17)		2	No s'esp. (12 diners)
Alamanda, muller de Pere Boscà (1368, 5, 10)		3	Benefici de Sta. Maria de SGV (2 sous)
Bernat Tolrà, fill i hereu de Bernat Tolrà (1375, 4, 4)		11	Pere des Bosc (2 sous)
Alamanda, muller d'Alemaný Eimeric (1382, 6, 1)		5	Pere des Bosc (2 sous)
Francesc Martí (1384, 9, 22)		3	---
Bernat Serra (1385, 1, 8)		3	---
Pere Parera (1385, 6, 28)		6	No s'esp. (2 sous)
Guillem Rafart, àlles Serra (1385, 12, 28)		4	Pere des Bosc (2 sous)
Sança, muller de Guillem Mataró (1387, 1, 13)		4	No s'esp. (2 sous)
Constança, muller de Guillem Grau (1387, 4, 28)		4	---
Sança, muller de Pere Lladó (1388, 3, 2)		1	---
Bonanat Canal (1388, 4, 7)		3	---
Guillema, muller de Guillem Vives (1388, 6, 28)	2	Sant Pol de Mar (2 sous)	
Francesca Juliana, vídua de Pere Julià (1389, 11, 28)	5	---	

Numerari adreçat pels testadors i testadores a llegats religiosos (Testaments elaborats a Vilassar 1372-1486)			
Testador/a	Capital (ànima, sepultura i llegats)	Nombre de llegats	Senyor terrenal
Jaume Grau, fill de Pere Grau (1390,8,7)	200 sous	4	Miquel des Bosc (1 sou)
Antònia, muller de Bernat Ferrer, àlies Estruch (1391,9,11)		4	Miquel des Bosc (1 sou)
Berenguer Dor, àlies Boscà (1392,3,25)		6	No s'esp. (6 diners)
Pere Boscà, àlies Dor (1394,9,1)		5	No s'esp. (2 sous) Benef. Sta. Maria SGV
Benvinguda, muller de Pere Boscà, àlies Dor (1394,9,7)		2	No s'esp. (1 sou)
Arnau Roudor (1394,10,12)		3	Bernat de Sant Vicenç (2 sous)
Peregrí Catà, donat de la capella del Sant Crist (1395,1,22)		4	--
Mateu Argimon àlies Alzina, de Premià (1397,6,17)		3	No s'esp. (1 sou)
Elisenda, vídua de Pere Parera (1397,6,20)		5	No s'esp. (2 sous)
Berenguer Riera (1397,6,28)		4	Miquel des Bosc (1 sou)
Francesca, muller de Pere Roig (1397,6,30)		3	No s'esp. (1 sou)
Guillemona, muller de Berenguer Riera (1397,6,30)		2	No s'esp. (1 sou)
Francesc Pi (1397,7,2)		4	No s'esp. (6 diners)
Pere Amat (1397,7,13)		4	No s'esp. (1 sou)
Salvadora, muller de Berenguer Amat (1397,7,18)		3	No s'esp. (1 sou)
Francesca Saura (1398,1,6)		2	Sant Pol de Mar (1 sou)
Raimon Amat (1398,6,26)		4	No s'esp. (1 sou)

Numerari adreçat pels testadors i testadores a llegats religiosos (Testaments elaborats a Vilassar 1372-1486)			
Testador/a	Capital (ànima, sepultura i llegats)	Nombre de llegats	Senyor terrenal
Margarida, muller de Bernat Guardia, de Barcelona (1399, 1, 18)	200 sous	4	---
Saurina, muller de Raimon Amat (1399, 6, 16)		3	---
Antònia, muller de Vicens Colomer (...6, 24)		1	---
Saurina, muller de Bernat Rafart (1402, 2, 13)		4	No s'esp. (1 sou)
Sança, vídua de Guillem Morera (1402, 3, 2)		5	No s'esp. (2 sous)
Pere Ferrer (1402, 4, 20)		4	No s'esp. (2 sous)
Constança, muller de Jaume Roudor (1402, 7, 26)		4	---
Antoni Aizina (1402, 9, 16)		2	Miquel des Bosc (2 sous)
Francesca, vídua de Francesc Vidal (1402, 11, 6)		2	---
Simó Isern (1402, 12, 14)		2	---
Guillem Artaguil (1405, 6, 16)		4	---
Constança, muller de Bernat Colomer (1406 10, 10)		3	---
Bernat Jullà (1407, 6, 15)		4	--
Bernat Ferrer (1409, 10, 28)		3	No s'esp. (1 sou)
Bernat Isern, fill de Salvador Isern (1410, 4, 13)		2	---
Pere Mataró, àlies Espinalt (1410, 5, 9)		4	---
Jaume Casals, fill de Pere Casals (1410, 5, 12)		4	No s'esp. (1 sou)
Miquel Casals, fill de Pere Casals (1410, 5, 17)		3	No s'esp. (1 sou)
Francesca, muller de Pere Bonivern (1410, 5, 30)		3	---
Salvador Isern (1413, 5, 22)		5	--
Sança, muller de Pere Sabater (1413, 10, 23)		7	No s'esp. (1 sou)
Margarida, muller de Salvador Colom i filla de Bernat Riera (1413, 11 25)		4	No s'esp. (12 diners)

Numerari adreçat pels testadors i testadores a llegats religiosos (Testaments elaborats a Vilassar 1372-1486)			
Testador/a	Capital (ànima, sepultura i llegats)	Nombre de llegats	Senyor terrenal
Constança, vídua de Pasqual, d'Argentona, i filla de Pere Diumer, de Vilassar (1416, 1, 30)	200 sous	7	No s'esp. (1 sou)
Sança, muller de Pere Pi (1417, 1, 22)		5	No s'esp. (1 sou)
Bernat Morot (1417, 4, 22)		5	---
Caterina, muller d'Antoni Parera (1417, 12, 28)		9	No s'esp. (12 diners)
Bartomeua, muller de Mateu Bergay (1418, 5, 16)		4	No s'esp. (2 diners)
Alamanda, muller de Salvador Serè (1419, 6, 24)		4	No s'esp. (12 diners)
Eulàlia, muller de Guillem Rafart (1421, 8, 10)		6	No s'esp. (12 diners)
Salvadora, muller de Salvador Pi (1422, 9, 8)		2	No s'esp. (12 diners)
Valençó, muller de Bernat Casals (1425, 1, 17)		7	No s'esp. (12 diners)
Bernat Carbonell (1425, 11, 4)		1	No s'esp. (12 diners)
Jaume Estrany (1426, 1, 16)		3	No s'esp. (12 diners)
Guillem Duran (1426, 8, 23)		---	---
Berenguer Amat (1427, 6, 8)		3	No s'esp. (12 diners)
Antònia, muller de Berenguer Tria, de Vilassar, i filla de Pere Torra, d'Alella (1427, 11, 11)		6	---
Francesca, muller de Bartomeu Folelet (1427, 12, 27)		4	---
Francesca, muller de Jaume Avella (1428, 1, 18)		6	---
Constança, vídua de Guillem Aroles (1428, 3, 1)		5	---
Joana, muller de Pere Sabater (1430, 7, 3)		2	Miquel des Bosc (1 sou)
Guillem Ros, donat de la ca pel·la de Sant Salvador (1430 10, 10)		3	---
Margarida, muller de Narcís Riera (1433, 8, 20)		4	---

Numerari adreçat pels testadors i testadores a llegats religiosos (Testaments elaborats a Vilassar 1372-1486)			
Testador/a	Capital (ànima, sepultura i llegats)	Nombre de llegats	Senyor terrenal
Bartomeua, muller de Fellu Estrany (1434, 2, 22)	200 sous	5	---
Valençó Veil, muller de Guillem Veil (1434, 12, 8)		3	Miquel des Bosc (1 sou)
Antoni Veil (1435, 12, 31)		2	Miquel des Bosc (1 sou)
Antònia, muller de Bartomeu Casals (1449, 7, 28)		4	---
Francesca, muller de Bernat Tolrà (1449, 7, 28)		3	No s'esp. (6 diners)
Antònia, muller de Pere Sabater (1449, 8, 21)		2	No s'esp. (1 sou)
Avinent, muller de Salvador Pl (1450, 5, 18)		2	No s'esp. (1 sou)
Antoni Amat (1450, 10, 9)		4	No s'esp. (1 sou)
Caterina, vídua de Salvador Mas		1	---
Joan Estrany (1461, 4, 13)		3	No s'esp. (12 diners)
Antònia, muller de Jaume Roudor (1466, 1, 16)		4	---
Guillema Deulofeu, de Sant Cristòfol de Folgars (1401, 12, 31)	220 sous	5	---
Alamanda, vídua de Bernat Avella (1428, 4, 15)		3	No s'esp. (6 diners)
Pere Pons Guillem, àlies Tria (1449, 8, 16)		5	---
Guillem Carbonell (1399, 3, 31)	240 sous	4	No s'esp. (1 sou)
Bernat Veil (1402, 9, 15)		3	No s'esp. (2 sous)
Guillem Rafart (1410, 7, 28)		6	No s'esp. (2 sous)
Francesca, vídua de Pere Bonat (1415, 4, 7)		4	No s'esp. (12 diners)
Antònia Diümera, òrfena d'Antoni Diümer (1422, 10, 25)		4	No s'esp. (12 diners)
Bernat Rafart (1426, 3, 10)		5	No s'esp. (12 diners)
Bartomeu Tria (1427, 11, 28)		4	---
Sança, muller de Pere Roig (1389, 2, 12)	280 sous	6	No s'esp. (1 sou)
Bernat Soler, de Mataró (1422, 10, 21)	280 sous	4	---

Numerari adreçat pels testadors i testadores a llegats religiosos (Testaments elaborats a Vilassar 1372-1486)			
Testador/a	Capital (ànima, sepultura i llegats)	Nombre de llegats	Senyor terrenal
Pere Morot (1353)	300 sous	3	No s'esp. (1/2 morabat)
Berenguer Saura (1377,7,17)		5	Sant Pol de Mar (1 sou)
Bernat Flor, àlies Marquès (1377, 11,10)		6	Pere des Bosc (2 sous)
Sança Marquesa, vídua de Berenguer Marquès (1381,1,28)		5	Pere des Bosc (5 sous)
Francesca, muller de Simó de Crosa nyes, d'Argentona (1381,5,15)		6	No s'esp. (2 sous)
Elisenda, muller de Pere Perpinyà (1385,6,10)		4	Pere des Bosc (2 sous)
Saurina, muller de Bernat Isem (1387,10,7)		5	---
Guillem Vidal (1388,6,27)		2	Miquel des Bosc (2 sous)
Saurina, muller de Guillem Aroles (1396,2,20)		3	---
Constança, muller de Bartomeu Tría (1397,6,23)		4	---
Angelina, muller de Bernat Ferrer (1397,6,28)		6	No s'esp. (1 sou)
Pasquala, muller de Salvador Pons (1397,6,29)		3	No s'esp. (3 sous)
Elisenda, muller de Bernat Tolrà (1397,7,27)		8	No s'esp. (2 sous)
Bernat Flor, fill de Guillem Flor, batlle de Vilassar (1397,7,6)		4	No s'esp. (2 sous)
Bernat Cartet, de Moyó (França) (1401, 10,6)		3	---
Eulàlia, muller de Salvador Pi (1410, 4, 30)		5	No s'esp. (1 sou)
Angelina, muller de Miquel Casals (1410, 5,2)		2	---
Sança, muller de Jaume Roudor (1410, 5, 6)		6	---
Eulàlia, muller de Jaume Cabanes, de Cabrera (1411, 1, 18)		3	No s'esp. (1 sou)

Numerari adreçat pels testadors i testadores a llegats religiosos (Testaments elaborats a Vilassar 1372-1486)			
Testador/a	Capital (ànima, sepultura i llegats)	Nombre de llegats	Senyor terrenal
Francesca, vídua de Pere Palau, de Mataró (1411, 10, 21)	300 sous	1	---
Jaume Roudor (1412, 5, 8)		5	---
Bernat Tolrà (1417, 1, 19)		4	No s'esp. (12 diners)
Antoni Diumer (1417, 7, 6)		5	No s'esp. (1 sou)
Eulàlia, muller de Miquel Casals (1422, 7, 24)		6	No s'esp. (16 diners)
Eulàlia, muller de Bernat Tolrà (1423, 9, 24)		4	No s'esp. (12 diners)
Bernat Casals (1427, 5, 12)		7	No s'esp. (12 diners)
Margarida, muller de Pere Veil (1430, 2, 15)		6	No s'esp. (1 sou)
Margarida Marquesa, vídua de Bernat Marquès, àlies Sagí (1430, 2, 24)		5	---
Martina Bartomeua, muller de Feliu Estrany (1430, 2, 9)		1	---
Bartomeua, muller de Feliu Estrany (1432, 10, 16)		5	---
Pere Pi, pagès (1434, 11, 29)		4	Miquel des Bosc (2 sous)
Guillem Sagí (1438, 11, 15)		5	No s'esp. (1 sou)
Pasquala, muller de Salvador Isern (1410, 4, 27)	320 sous	3	----
Guillem Ortaquil (1369, 8, 13)	400 sous	6	---
Pere Vail (1397, 6, 7)		4	No s'esp. (1 sou)
Berenguer Mas Àlies Arola (1400, 10, 23)		4	No s'esp. (1 sou)
Guillem Flor, batlle de Vilassar (1390, 2, 16)		5	No s'esp. (2 sous)
Sança, muller de Bernat Eimeric (1401, 1, 16)		4	No s'esp. (2 sous)
Bartomeu Flor, fill de Guillem Flor (1410, 5, 1)		4	No s'esp. (2 sous)
Pau Vestrell, àlies Arola (1410, 5, 24)		4	No s'esp. (1 sou)

Numerari adreçat pels testadors i testadores a llegats religiosos (Testaments elaborats a Vilassar 1372-1486)			
Testador/a	Capital (ànima, sepultura i llegats)	Nombre de llegats	Senyor terrenal
Joan Palau, de Tiana (1410,8,17)	400 sous	2	---
Sança, vídua de Bernat Veil (1413, 5, 22)		7	No s'esp. (12 diners)
Joan d'Aulovara (1422, 8, 28)		7	---
Eulàlia, muller de Joan Estrany (1451, 3, 7)		3	No s'esp. (1 sou)
Jaume Flor (1387, 3,13)	500 sous	4	Miquel des Bosc (2 sous)
Pere Botey, de Premià (1388,7, 30)		2	No s'esp. (1 a cada senyor)
Bernat Isern (1390, 7, 15)	1000 sous	3	---
Guillem Aroles (1404, 6,5)		3	---
Constança, muller de Miquel des Bosc, senyor dels castells de Sant Vicenç i de Vilassar (1388, 8, 11)	8000 sous	3	---

Com al Maresme, es segueixen unes pràctiques consuetudinàries, bona part de les donacions només especifiquen l'import adreçat a aquests llegats, sense concretar-se l'objectiu de la donació. Dins d'aquesta tipologia, trobem a les esglésies parroquials de la contrada, que són les màximes beneficiàries dels llegats¹³⁴⁸. En canvi, d'altres escriptures testamentàries especifiquen que s'haurà de fer amb l'import de la donació. Per exemple, s'observa la previsió d'adquisició de vi "com és acostumat", la qual cosa ens fa pensar que aquesta pràctica és molt més generalitzada del que ha restat escripturat¹³⁴⁹. Dins dels

¹³⁴⁸ Els imports adreçats a l'església parroquial de Sant Genís de Vilassar van dels 2 diners als 22 sous. D'aquestes quantitats, en general, no se n'especifica la finalitat, només la destinatària. Les quanties més elevades corresponen al segle XIV i són les següents: 10 sous de Jaume Martí, de Girona (1390, 10, 7 Fols.57 a 58 Manual 3 APSGVD); 10 sous de Bernat Cartet, de Moyó (1401,10,6 Fols.81v i 82 Manual 3 APSGVD); 14 sous de Ferrer Morot (1348 Fols.102v i 103 Manual 1 APSGV) i 22 sous de Sança, vídua de Bernat Riera (1385, 10, 29 Fols.44v i 45 Manual 3 APSGVD).

¹³⁴⁹ Al testament d'Amador Bonivern, vidrier de Vilassar, veiem com a la mort del testador s'haurà de satisfer vi "com es acostumat" (Fol.9 a 11 Llibre d'Òbits APSGVD). D'altres

respectius temples parroquials, com a beneficiaris trobem als diferents altars. Aquests altars es divideixen en l'altar major o principal i en els secundaris. Com és lògic, els altars majors de les diferents esglésies parroquials estan consagrats als sants principals, el nom dels quals coneixem, perquè apareixen sempre identificant cada parròquia¹³⁵⁰ : sant Feliu per a Cabrera, sant Genís per a Vilassar i sant Pere per a Premià. Els altres altars, els considerats com a secundaris, estan dedicats a d'altres sants, que també són venerats, però que no es consideren tan importants com els anteriors¹³⁵¹. La nostra documentació no acostuma a reflectir quins sants es veneren en aquests altars secundaris. Mercès a un nombre reduït de documents, hem pogut esbrinar-ho. A la Baixa Edat Mitjana, a l'església parroquial de Sant Genís de Vilassar, hi ha dos altars secundaris: els dedicats a la Verge Maria a Sant Nicolau. De l'església parroquial de Sant Feliu de Cabrera, només ens consta l'altar de la Verge Maria. A l'església parroquial de Sant Pere de Premià, hi ha tres altars secundaris, que són els que corresponen a Sant Rafael, a Sant Antoni i a Sant Nasari¹³⁵².

En general, també en aquestes donacions no es concreta la finalitat material de la donació, malgrat que hi ha referències escadusseres d'aquesta tipologia de llegats¹³⁵³. Un nombre reduït de testadors vilassarencs preveuen la donació de numerari per al retaule de Sant Genís de Vilassar¹³⁵⁴, per a

---

escriptures que també ens mostren l'adquisició d'aquest producte per a donar-lo a l'església parroquial de Sant Genís de Vilassar són els següents: 5 lliures de vi d'Antònia, muller de Miquel Carbonell (Fol.7 Llibre d'Òbits APSGVD); 6 diners per a vi de Francesc Duran (Fol.8 Llibre d'Òbits APSGVD); 4 diners per a vi d'Eulàlia, muller de Pere Marquès (Fols.10 a 11 Llibre d'Òbits APSGVD) i 2 diners per a vi d'Antònia, muller de Salvador Verívol (Fol.12 Llibre d'Òbits APSGVD).

¹³⁵⁰ De fet, encara les parròquies s'identifiquen pels noms dels sants, que nosaltres tenim documentat.

¹³⁵¹ No hem observat una influència en l'antroponímia de la zona, pel que respecte a la utilització dels noms dels sants, que tenen un altar a les diferents esglésies parroquials. Per exemple: hi ha molts pocs Genís a Sant Genís de Vilassar i no es presenten amb gaire freqüència els Feliu a Sant Feliu de Cabrera.

¹³⁵² Testament d'Antònia, muller de Guillem Castellar, de Premià (Fol.44 Manual 3 APSPPD).

¹³⁵³ Els imports més acostumats són els que van dels 2 diners als 2 sous.

¹³⁵⁴ Sança, vídua de Bernat Veil, de Vilassar, entre d'altres llegats, esmenta 12 diners pel retaule de Sant Genís (1413, 5, 22 Fols.129v 130 Manual 3 APSGVD). Bernat Rafart, de Vilassar, adreça al mateix concepte 11 sous (1426, 3 10 Fols.151v i 152 Manual 3 APSGVD).

l'esmentat altar "ratione parrochianatus"¹³⁵⁵, per a la candela o la llàntia de l'altar de Santa Maria¹³⁵⁶, per al retaule d'aquest altar¹³⁵⁷, així com per a les obres de l'esmentada capella¹³⁵⁸, un ciri de 8 sous¹³⁵⁹ i "unes tovaylles de lli" per a l'altar de Sant Nicolau¹³⁶⁰. A les escriptures premiarenques, se'ns informa de les obres de Sant Pere de Premià¹³⁶¹ i de la donació de 40 sous per a una casulla per a l'ofici de difunts¹³⁶².

En un segon pla, apareixen com a destinàries dels llegats religiosos les capelles, que es troben dins de les demarcacions parroquials de la zona¹³⁶³. En aquesta ocasió, el comportament dels testadors és el mateix: predomina l'esment de l'import adreçat davant de les demandes concretes¹³⁶⁴. Dins

---

¹³⁵⁵ 1 sou de Guillem Rafart (1410, 7, 28 Fol.126 Manual 3 APSGVD), de Jaume Roudor (1412, 5, 8 Fol.127 Manual 3 APSGVD), de Pere Pons (1412, 5, 13 Fol.128 Manual 3 APSFVD), de Salvador Isern (1413, 5, 22 Fols.128v i 129 Manual 3 APSGVD) i de Pere Sabater (1413, 10, 29 Fols.130v i 131 Manual 3 APSGVD). 2 sous de Sança, muller de Pere Sabater (1413, 10, 23 Fol.129 Manual 3 APSGVD) i 3 sous de Sança, vídua de Bernat Veil (1413, 5, 22 Fol.129v i 130 Manual 3 APSGVD).

¹³⁵⁶ Un ciri de 5 sous de Guillema Deulofeu, de Sant Cristòfol de Folgars (1401, 12, 31 Fol.79v Manual 3 APSGVD); 1 sou per a la llàntia de Santa Maria de Constança, muller d'Esteve Vidal (1465, 11, 4 Fol.186 Manual 8 APSGVD) i d'Antònia, muller de Jaume Roudors (Fol.187 Manual 8 APSGVD).

¹³⁵⁷ 6 diners d'Elisenda, muller de Pere Perpinyà (Fol.43 Manual 3 APSGVD); 2 sous d'Elisenda, muller de Bernat Tolrà (1394, 7, 27 Fol.74v i 75 Manual 3 APSGVD).

¹³⁵⁸ 2 sous per a la nova capella de Santa Maria, que s'està construint, de Bernat Isern (Fol.57v Manual 8 APSGVD) i d'Antoni Veil (Diversorum 127 APSGVD); 6 diners per a les obres de Santa Maria d'Antoni Amat (1450, 6, 23 Fols.46v i 47 Manual 9 APSGVD).

¹³⁵⁹ 8 sous per a un ciri de Raimon Claramunt, prevere i beneficiat de l'altar de Sant Nicolau (1395, 11, 6 Fols.66v i 67 Manual 3 APSGVD).

¹³⁶⁰ Testament de Sança, muller de Pere Sabater (1413, 10, 23 Fol.129 Manual 3 APSGVD).

¹³⁶¹ Clara, muller de Salvador Cabús, àlies Folgueres, hi adreça el 14 de novembre de 1462, 6 diners (Fols.55 a 56 Manual 3 APSPPD).

¹³⁶² Testament de Guillem Castellar (1464, 8, 7 Fol.49 Manual 3 APSPPD).

¹³⁶³ Per a la parròquia de Sant Feliu de Cabrera, tenim documentats llegats adreçats a les capelles de Santa Helena d'Agell, a la de Santa Margarida i a la de Sant Vicenç de Cabrera o de Burriac. Per a la parròquia de Sant Genís de Vilassar, les nostres fonts ens indiquen donacions a les capelles de la Santa Creu, de Sant Cristòfol i de Sant Salvador. Per a la parròquia de Sant Pere de Premià, les capelles esmentades són Santa Maria de la Cisa, Santa Anastàsia i Sant Mateu.

¹³⁶⁴ Malgrat que els llegats són menys nombrosos, els imports són equivalents als percebuts pels diferents altars de l'església parroquial. Com en aquells, també es constata l'existència d'alguns llegats que trenquen la tònica general. Només en un cas, el testament d'Alamanda, vídua de Guillem Carbonell, de Vilassar, el 8 de maig de 1405, demana la satisfacció de 10 sous per a la capella de Santa Helena, per a ornaments (Fol.93 Manual 3 APSGVD).

d'aquestes darreres, destaca la il·luminària de les diferents capelles, que només ens consten documentades fins a mitjans del XV¹³⁶⁵.

A continuació, els testadors preveuen uns imports de menor quantia, que s'engloben dins del terme de "recaptes". Les quanties adreçades s'entregaran als bacins de cada església parroquial, que es divideixen en els "propis" i en els "altres recaptes acostumats"¹³⁶⁶. Com és lògic, els primers sempre reben unes quantitats més elevades que els segons¹³⁶⁷. Segons el testament del sastre Jaume Orlhac, que viu a Vilassar, i que escriptura el seu testament el 8 de novembre de 1399, els recaptes de Sant Genís són 5, mentre que els altres estan constituïts per 4 bacins. Orlah adreça 4 diners per a cada un dels primers i 1 diner per a cada un dels segons. Malauradament, aquest testador no identifica els bacins de cada tipologia¹³⁶⁸. Mercès als detalls aportats per d'altres testadors, hem pogut identificar alguns dels bacins vilassarencs del segle XIV, així com hem pogut observar que aquestes recaptacions varien durant la centúria següent.

---

¹³⁶⁵ 2 ciris amb l'import de 20 sous de Jaume Flor per a la capella de Sant Cristòfol, de Vilassar (1387, 3 13 Fols.46v i 47 Manual 3 APSGVD); 4 diners per a cada una de les llànties de les capelles de Sant Cristòfol, de la Santa Creu i de Sant Salvador, de Vilassar, de Pere Amat, fill de Berenguer Amat (1430, 5, 9 Fol.4 Manual 6 APSGVD); 6 diners pels ciris de l'altar de Santa Maria de Sant Genís de Vilassar, 6 diners per a les llànties de les capelles de la Santa Creu i de Sant Cristòfol i 1 sou per a la corresponent a la capella de Sant Salvador de Bartomeua, vídua de Bernat Vidal del mas Gordey, de Vilassar (1452, 5, 22 Fols.84v i 85 Manual 7 APSGVD). 6 diners per a les obres de Santa Maria de la Cisa de Bartomeu Boter, de Premià (1466, 5, 16 Fol.53 Manual 2 APSGVD).

¹³⁶⁶ Com d'altres testadors, en Guillem Rafart, àlies Serra, de Vilassar, diferencia els "acaptis propriis dicte ecclesie", als quals fa donació de 6 diners per a cada un d'ells, dels "acaptis asuetis in dicta ecclesia", que rebran respectivament de 4 diners cada un d'ells (1385, 12, 28 Fols.40v i 41 Manual 3 APSGVD).

¹³⁶⁷ En el cas de la parròquia de Sant Genís de Vilassar, estimacions realitzades per al segle XIV, ens mostren com amb un 77'6% (149 donacions) els recaptes de Sant Genís superen ampliament als recaptes acostumats.

¹³⁶⁸ Fol.77 Manual 3 APSGVD.

Taula núm.49.-

Recaptes de Sant Genís de Vilassar (segle XIV)	Recaptes de Sant Genís de Vilassar (segle XV)
.....	ànimes del purgatori ¹³⁶⁹
.....	obres de llàntia de les ànimes dels difunts ¹³⁷⁰
caixa dels pobres	.....
candela de Santa Maria ¹³⁷¹	candela de Santa Maria
candela o ciris dels cos de Crist ¹³⁷²	candela o ciris dels cos de Crist ¹³⁷³
custòdia del cos de Crist de l'altar de Santa Maria ¹³⁷⁴	custòdia del cos de Crist de l'altar de Santa Maria ¹³⁷⁵
.....	Hospital de la Seu de Barcelona ¹³⁷⁶
.....	Hospital del Sant Esperit de Barcelona ¹³⁷⁷
obres de l'església de Sant Genís ¹³⁷⁸	.....
obres de la Seu de Barcelona ¹³⁷⁹	.....
redempció de cristians captius ¹³⁸⁰	redempció de cristians captius ¹³⁸¹

¹³⁶⁹ 4 diners de Joana, muller de Pere Sabater (1430, 7, 3 Fol.83 Manual 3 APSGVD), 6 diners de Pere Pons, àlies Tria (1449, 8, 16 Fols.148 a 149 Manual 8 APSGVD) i 1 sou d'Antoni Campins (1450, 5, 6 Diversorum 133 APSGVD).

¹³⁷⁰ 4 diners de Nicolaua, muller de Bartomeu Colomer (1452, 4, 4 Fols.90 a 91 Manual 7 APSGVD).

¹³⁷¹ 6 diners per a cada un dels següents conceptes: ciris del cos de Crist, candela de Santa Maria, custòdia del cos de Crist i caixa dels pobres de Pere Parera (1385, 6, 28 Fols.43v i 44 Manual 3 APSGVD).

¹³⁷² 6 diners per a als ciris del cos de Crist i 6 diners per a la custòdia del cos de Crist de Bernat Colom (1382,10,30 Fols.35v i 36 Manual 3 APSGVD).

¹³⁷³ 2 sous de Sança, vídua de Guillem Morera (1402, 3, 2 Fol.88 Manual 3 APSGVD).

¹³⁷⁴ 1 sou per a cada concepte d'Alamanda, muller d'Alemaný Eimeric (1382,6,1 Fols.34v i 35 Manual 3 APSGVD). 4 diners per a la caixa dels pobres de Guillem Morell (1383, 6, 14 Fol.43 Manual 3 APSGVD).

¹³⁷⁵ 6 diners d'Angelina, muller de Miquel Casals (1410, 5, 2 Fols.101v i 102 Manual 3 APSGVD).

¹³⁷⁶ 4 diners de Jaume Roudors de Vilassar (1471, 2, 4 Diversorum 27 APSGVD).

¹³⁷⁷ 6 diners a cada un dels recaptes de Sant Genís, 1 sou per a l'Hospital del Sant Esperit i 4 diners per als altres recaptes de Sança, muller de Pere Sabater (1413, 10, 23 Fol.129 Manual 3 APSGVD).

¹³⁷⁸ 6 diners per a les obres de l'església, els ciris del cos de Crist, la candela del retaule de Santa Maria de Pere Vail (1397, 6, 7 Fol.68 Manual 3 APSGVD).

¹³⁷⁹ 6 diners per a les obres de la Seu de Barcelona, per als cristians captius, per a la candela de Santa Maria, per a la caixa dels pobres vergonyants i per als ciris de l'església parroquial de Constança Casals, de Vilassar, 1366, 5, s5 Fol.33 Manual 33 APSGVD).

¹³⁸⁰ Constança, muller de Guillem Grau, diferencia els recaptes de Sant Genís, als quals adreça 6 diners, dels bacins de les obres de la Seu de Barcelona i dels captius, pels quals preveu uns altres 6 diners i, a més, encara vol que els altres recaptes rebin cada un d'ells 2 sous (1387, 4, 28 Fol.66 Manual 3 APSGVD).

¹³⁸¹ 2 sous de Bernat Isern (1432, 9, 23 Fol.57v Manual 8 APSGVD); 1 sou d'Antoni Campins (1450, 5, 6 Diversorum 133 APSGVD) i 4 diners de Jaume Roudors (1471, 2, 4 Diversorum 27 APSGVD) i de Blai Mas (1478, 5, 1 Diversorum 145)

Recaptes de Sant Genís de Vilassar (segle XIV)	Recaptes de Sant Genís de Vilassar (segle XV)
retaula de Santa Maria ¹³⁸²	.....
Santa Maria de Montserrat ¹³⁸³	Santa Maria de Montserrat ¹³⁸⁴
.....	Santíssima Trinitat ¹³⁸⁵

Estem segurs, que durant el segle XIV, els bacins o collectes dels "recaptes propis" són els que recull cada parròquia per a finançar el sosteniment i la realització d'obres dels edificis parroquials, així com per a la il.luminació d'aquells. Els llegats per a il.luminació són més freqüents que els adreçats per a les obres. La necessitat d'il.luminació real, així com el símbol de veneració que comporta supera, segons els llegataris, les necessitats de reparació o construcció d'edificis¹³⁸⁶. Els llegats acostumats s'adrecen a d'altres membres de la comunitat cristiana, com poden ser els captius de les incursions de pirateria¹³⁸⁷. Si observem la taula dels recaptes de Sant Genís de Vilassar,

¹³⁸² 6 diners respectius per a la custòdia del cos de Crist, el retaula de Santa Maria i la caixa dels pobres d'Elisenda, muller de Pere Perpinyà (1385, 6,10 Fol.43 Manual 3 APSGVD).

¹³⁸³ 2 sous de Bonanat Canal (1388,4,7 Fol.51 Manual 3 APSGVD). Mitja lliura de cera de Pere Boscà, àlies Dor (1394, 9, 1 Fols.63v i 64 Manual 3 APSGVD).

¹³⁸⁴ Apareix com a retaula de Santa Maria de Montserrat a la donació d'un sou de Bernat Isern (1432, 9, 23 Fol.57v Manual 8 APSGVD) i "item capelles devotes Sancte Marie Montisserrati dimito duos solidos" al testament de Jaume Roudors de Vilassar (1471, 2, 4 Diversorum 27 APSGVD). Les altres quantitats adreçades van dels 6 diners de diversos testadors com Jaume Roudors (1412, 5, 8 Fol.127 Manual 3 APSGVD) als 3 sous de Sança, muller de Bernat Veil (1413, 5, 22 Fols.129v i 130 Manual 3 APSGVD). També hi ha donacions de cera, com la de Ròmia, muller de Pere Riera, que adreça mitja lliura de cera i, a més a més, una cana de roba de lli (1418,9,8 Fols.117v i 118 Manual 3 APSGVD).

¹³⁸⁵ 1 sou de Margarida, muller de Miquel Casals (1448, 7, 4 Fol.162 Manual 3) i de Francesc Roudors (Fol.161 Manual 3 APSGVD) i 2 diners de Rafaela, muller de Gaspar Vicenç (Fol.168 Manual 3 i Fol.147 Manual 8 APSGVD).

¹³⁸⁶ En aquest sentit, MARIE-CLAUDE MARANDET també observa que les donacions que s'ofereixen per a la il.luminació acostumen a ser ciris davant de l'opció de llànties d'oli. Considera que la donació d'un ciri és més personal, a Le souci de l'au-delà: la pratique testamentaire dans la région toulousaine (1300-1450), pàg.17.

¹³⁸⁷ JOSÉ-RAMÓN JULIÀ VIÑAMATA constata que, durant el segle XIV, a Barcelona les donacions per a la redempció de captius, sobretot era practicada per a mercaders de llargues distàncies, per mariners, per patrons de nau. És a dir, per aquells qui coneixien els perills de la pirateria, a La sociedad de Barcelona de principios del siglo XIV a través de un manual notarial de testamentos, pàg. 586. Al ser el Maresme una comarca litoral, les incursions dels pirates són freqüents durant aquest període.

podem constatar l'aparició de nous recaptos durant el segle XV. Durant aquesta centúria, s'introdueixen nous bacins: els de les ànimes del purgatori, el de la Santíssima Trinitat i els adreçats a certs hospitals de la ciutat comtal, com són els de la Santa Creu i el de la Seu. Els recaptos identificats de la parròquia de Sant Pere de Premià són similars als de Vilassar¹³⁸⁸. Constatem la col·lecta per a obres, per a les llànties de la Verge Maria, per a les ànimes del purgatori¹³⁸⁹ i per al cos de Crist, per als cristians captius¹³⁹⁰ i per a Santa Maria de Montserrat¹³⁹¹. Aquestes donacions es realitzen els diumenges i els dies festius¹³⁹².

Dins dels llegats religiosos efectuats pels testadors, també es consideren d'altres causes piadoses: l'assistència als pobres i l'ajut de noies pobres a maridar. Per a Teresa-Maria Vinyoles, "la pobresa era considerada...com un mal necessari; no es mira d'esborrar-la, sinó d'alleugerar una mica la vida del pobre. No veiem cap interès en la societat de l'època que estem estudiant per eliminar la pobresa en què vivien els miserables, si bé les obres de caritat estaven molt generalitzades i tothom feia almoines, especialment a través de les deixes testamentàries. Però només s'exercitava aquesta virtut per tal

---

¹³⁸⁸ De fet, la historiografia que ha estudiat els llegats de tipologia religiosa d'aquests moments a Catalunya, ens mostra com aquestes recol·lectes són similars arreu. Aquesta circumstància ens indica com l'Església actua com a element cohesionador i alhora uniformitzador que influeix notablement en relació a les decisions dels testadors i testadores d'aquests darrers segles medievals.

¹³⁸⁹ 3 sous per a obres, per a la llàntia de la Verge Maria i per a les ànimes del purgatori de Bonanat Partella (1464, 12, 13 Fol.50 Manual APSSPPD); 1 sou per obres de Pere Fàbregues, àlies Dorca (1466, 3, 1 Fols.54v i 55 Manual 33 APSSPPD); 5 sous per a obres de Llorenç Partella, fill de Bonanat Partella i de Constança, difunts (1479, 9, 21 Fols.20 a 21 Llibre de Testaments de 1474 a 1482 de Miquel Franquesa AHPB); 2 diners per a la llàntia de la Verge Maria i per a la de les ànimes del purgatori de Joana, muller de Bernat Macià (1466, 2, 22 Fol.53 Manual 3 APSSPPD); 6 diners per a la llàntia del cos de Crist i per a la de la Verge Maria de Rafaela, muller de Salvador Pi, de Vilassar (1466, 11, 4 Fol.60 Manual 3 APSSPPD) i 4 diners pels mateixos bacins de Salvadora, muller de Rafael Rosselló (Fol.60v i 61 Manual 3 APSSPPD).

¹³⁹⁰ 2 diners de Berenguer Tay (1468, 6, 21 Fol.52 Manual 2 APSSPPD); 4 diners d'Antoni Cases, que també aporta 20 sous per a ornaments (1470, 1, 9 Fol.62 Manual 2 APSSPPD) i 4 diners del sastre premiarenç Mateu Bayó (1476,6, 18 Fol.54v Manual 2 APSSPPD).

¹³⁹¹ 6 diners de Miquel Soler (1468, 2, 29 Fols.62v a 63v Manual 3 APSSPPD).

¹³⁹² Els testadors premiarençs que especifiquen aquest fet, entre d'altres són els següents : Bartomeu Botey (1466, 2, 28 Fols.53v i 54 Manual 3 APSSPPD); Clara, muller de Joan Castellar (1466, 4, 13 Fol.56 Manual 3 APSSPPD); Clara, muller de Bernat Cisa (Fols.61v i 62 Manual 3 APSSPPD) i Antònia, muller de Bernat Calbús (1473, 12, 26 Fol.26 Manual 2 APSSPPD).

d'ajudar el pobre en les necessitats més primàries i no pas per alliberar-lo de la pobresa”¹³⁹³. Per la seva banda, Marie-Claude Marandet comenta, que des del segle XII, la pobresa era considerada com “un châtiment, elle était la rançon du péché, la richesse passait au contraire comme un gage de la faveur divine”. Aquest concepte justificador de l'estat econòmic de certs sectors de la població es modifica posteriorment amb la influència dels predicadors de les ordres mendicants, que veuen al pobre com a representant de Crist. Per tant, els pobres també se'ls veurà com a intercessors de la salvació personal. Així doncs, hi ha compassió acompanyada d'interès: “l'aumône est d'ailleurs doublement efficace puisqu'elle permet acquérir des mérites et aussi de bénéficier des prières des pauvres, intercessors privilégiés puisque proches du Christ”¹³⁹⁴.

En relació al tema, que estem parlant, i centrant-nos en la ciutat de Barcelona del 1400, Teresa-Maria Vinyoles percep com a la ciutat comtal es classifica els pobres, segons siguin considerats: pobres captaires o pobres vergonyants. Els primers, pobres des del seu naixement, contrets o malalts, capten pels carrers, s'agrupen a les portes de les esglésies i viuen en carrers especials. Les autoritats acostuma a considerar-los com a delinqüents, ja que dins d'aquest grup, també demanen almoïna falsos pobres i falsos contrets, que no tenen cap intenció de treballar. Per tant, en general, es criminalitza als pobres de solemnitat. Els coneguts com a pobres vergonyants provenen de les capes socials més humils i adquireixen aquest estatus, perquè un canvi en la seva situació familiar els ha portat a aquesta situació¹³⁹⁵. Aquest grup és el més compadit i ajudat¹³⁹⁶. Aquests pobres vergonyants són els “pobres oficials, controlats per les parròquies i que reben diners procedents dels llegats testamentaris, canalitzats a través del “baci o plat dels pobres”¹³⁹⁷. D'aquest

---

¹³⁹³ TERESA-MARIA VINYOLES: La vida quotidiana a Barcelona vers 1400, pàg.113.

¹³⁹⁴ MARIE-CLAUDE MARANDET: Le souci de l'au-delà : la pratique testamentaire dans la région Toulousaine (1300-1450), pàg.453.

¹³⁹⁵ Pensem en els casos de malaltia perllongada, de viduetat i d'orfanesa, que desestabilitzen les llars de les famílies, que viuen al llindar de la pobresa.

¹³⁹⁶ TERESA-MARIA VINYOLES: La vida quotidiana a Barcelona vers 1400, pàg.113 a 115.

¹³⁹⁷ DANIEL PIÑOL I ALABART: A les portes de la mort. Religiositat i ritual funerari al Reus del segle XIV, pàg.56.

tipus de deixes ja n'hem parlat a pàgines anteriors. Ara volem referir-nos a una altra tipologia de llegats, que també són presents a les nostres fonts. Es tracta de la demanda d'una minoria de testadors que volen assegurar-se l'entrega de roba o de pa als pobres de la contrada¹³⁹⁸:

"Item que sien dades les mies vestadures e calces a pobres vergonyants"¹³⁹⁹.

"Item quod detur elemosine panis cogti die obitus mei per quatuor solidos"¹⁴⁰⁰.

"vull que lo dia de la mea sepultura se do una quartera de forment en pa quit et que se do lo dit pa sobre sobre lo meu vas per honoria de Deu"¹⁴⁰¹.

Malgrat les poques demandes realitzades per part dels testadors en relació a l'ajut dels pobres de l'indret, sabem que els seus marmessors materialitzen l'almoïna, mercès a les anotacions que apareixen registrades als llibres notariais de la parròquia de Sant Genís de Vilassar. D'aquesta manera, els executors testamentaris compleixen la fórmula estandaritzada que fa tot testador, quan demana que amb el que resta de l'import reservat es realitzin misses i causes pies:

"Totum vero residuum predictarum decem librarum quarum super pro anima mea accipio, facta dicta mea sepultura, et solutis legatis predictis et completis omnibus et singulis per me ordinatis,

---

¹³⁹⁸ De l'entrega de pa en concepte d'almoïna des de les cases dels finats i el cementiri, serà un tema que desenvoluparem més endavant, quan parlem de la importància simbòlica dels àpats funeraris.

¹³⁹⁹ Testament de Bernat Rafart, de Vilassar (1426, 3, 10 Fols.151v i 152 Manual 3 APSGVD).

¹⁴⁰⁰ Testament de Guillem Abril, de Vilassar (1431, 12, 24 Fols.21 a 22 Manual 6 i Fols.67v i 68 Manual 8 APSGVD).

¹⁴⁰¹ Testament de Francesca Tolrana, muller de Bernat Tolrà, de Vilassar (1454, 12, 12 Diversorum 133 APSGVD).

volo dari, distribui et erogari per dictos manumissores meos in missis pro anima mea celebrandis et in aliis piis causis et operibus caritatis noticie manumissorum meorum predictorum”¹⁴⁰².

També hi ha alguns testadors i testadores, que dins d'aquesta fórmula inclouen ajuts per a les noies pobres que vulguin maridar:

“volo dari, distribui, erogari amore Dei et pro anima mea in missis celebrandis, puellis pauperibus maritandis et aliis piis causis et elemosinis ad noticiam dictorum manumissorum”¹⁴⁰³.

Els pagaments, que realitzen els marmessors per acomplir les voluntats dels testadors, es divideixen en tres conceptes : la “donació de pa per amor a Déu” als pobres, les almoines adreçades als pobres vergonyants i els imports pecuniaris per ajudar a finançar una part dels dots de les noies més humils. D'aquesta manera, veiem com els pobres de solemnitat també són inclosos dins de les obres pietoses de la població del Baix Maresme d'aquest període. De fet, les donacions de pa als pobres de la contrada supera les altres donacions. Aquest pa s'entrega a la porta de la casa del finat o es reparteix al cementiri, després d'haver soterrat el cos del difunt¹⁴⁰⁴. També es dona el cas d'almoina de pa, quan es celebra els aniversaris en memòria del testador o testadora¹⁴⁰⁵.

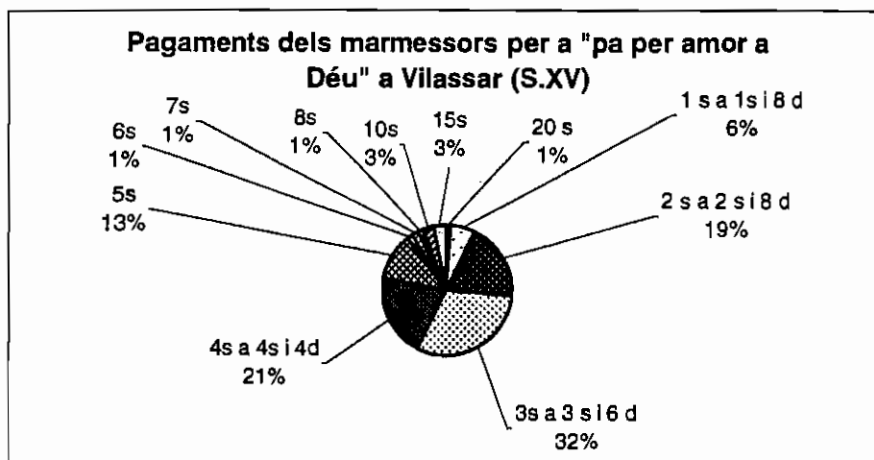
¹⁴⁰² Testament de Salvador Campins, assaonador i pellicer de Barcelona, fill de Guillem Campins i Constantina, difunts de Vilassar (Fols.41v i 42 de Tercius Liber Testamentorum de 1405 a 1442 de Pere Folgueres AHPB).

¹⁴⁰³ Testament de Francesca, muller de Llorenç Puig, àlies Bellot, de Cabrera, i filla de Bernat Batlle, d'Argentona, i d'Angelina, difunts (Fols.5 i 6 de Llibre de Testaments de 1474-1482 de Miquel Franquesa AHPB).

¹⁴⁰⁴ “Item pa que donaren damunt lo vas” al registre de pagaments que segueix el testament de Bernat Carbonell, de Vilassar, (1425, 11, 4 Fols.153v i 154 Manual 3 APSGVD). “Pa que donaren per amor de Deu al fosar” (Registre de pagaments corresponent al testament de Guillem Rafart, de Vilassar 1410, 7, 28 Fol.126 Manual 3 APSGVD).

¹⁴⁰⁵ Entre d'altres exemples, podem comentar el de Francesca, vídua de Pere Palau, de Mataró, enterrada al fossar de la parròquia de Sant Genís de Vilassar. En aquest cas ho observem: el dia de la sepultura, s'entreguen 4 sous i 6 diners de pa als pobres en concepte d'almoina i, més tard, durant el cap d'any, celebrat el 1413, se n'ofereixen 5 sous (Fols.132v i 133 Manual 3 APSGVD).

Gràfic núm.32.-

A la parròquia de Sant Genís de Vilassar, durant el segle XV, els imports que es destinen per a la compra de pa van de 1 sou a 20 sous¹⁴⁰⁶. D'entre aquests imports, les quantitats predominants són les de 3 sous a 3 sous i 4 diners amb un percentatge d'un 32%, les de 4 sous a 4 sous i 4 diners amb un 21%, les de 2 sous a 2 sous i 8 diners amb un 19% i les de 5 sous amb un 13%. Els imports més elevats corresponen als testaments dels membres de les famílies més acomodades. Per exemple, els marmessors de Guillem Aroles satisfant un import de 15 sous¹⁴⁰⁷. La comparació dels pagaments realitzats pels marmessors durant els segles XIV i XV ens reflecteix un descens generalitzat de la quantitat pecuniària, que s'adreça a l'almoina del pa durant el darrer segle. Si comparem els resultats, obtinguts per a la mostra realitzada del segle XV amb les informacions del segle anterior, observem com els imports disminueixen amb el pas de la centúria. Malgrat que els registres de pagaments dels marmessors del segle XIV són inferiors als satisfets durant el posterior segle, es constata una minva general de la quantitat que s'adreça a l'almoina de pa¹⁴⁰⁸.

¹⁴⁰⁶ Els marmessors de Francesca, muller de Jume Avella, de Vilassar, adrecen un sou per « pa per amor de Déu » (1428, 1, 18 Fols.154v i 155 Manual 3 APSGVD). Els executors testamentaris d'Eulàlia, muller de Bernat Tolrà, de Vilassar, hi adrecen 20 sous (1423, 9, 24 Fol.141 Manual 3 APSGVD).

¹⁴⁰⁷ Testament de Guillem Aroles, de Vilassar (1404, 6, 5 Fols.87 i 88 Manual 3 APSGVD).

¹⁴⁰⁸ Dels 20 casos localitzats pel segle XIV, s'observa : 2 sous (1 llegat), 2 sous i 2 diners (1 llegat), 4 sous (1 llegat), 4 sous i 6 diners (1 llegat), 5 sous (4 llegats), 6 sous (2 llegats), 8 sous

Taula núm.50.-

Pagaments dels marmessors a l'òbit dels testadors/es (Segle XIV)		
CONCEPTE	Testador/a	Import
"Pa per amor de Deu" (POBRES)	Guillem Ferran, àlies Palou (1387,3,16)	2 sous
	Francesca, muller de Pere Roig (1397,7,6)	2 sous i 6 diners
	Mateu Argimon, àlies Atzina, de Premià (1397,6, 17)	4 sous
	Constança, muller de Guillem Grau (1395,9, ...)	4 sous i 6 diners
	Francesca, òrfena de Pere Banyeres (1387,11, 16)	
	Salvadora Armengola (1379,12,12)	5 sous
	Guillem Vidal (1388,6, 27)	
	Pere Boscà, àlies Dor (1394,12,16)	
	Arnau Roudor (1395,12,28)	
	Sança Riera, muller de Pere Riera (1384,5,15)	6 sous
	Bonanat Grau (1381,9, 4)	8 sous
	Bervinguda, muller de Pere Boscà, àlies Dor (1394,9,9)	
	Berenguer Riera (1397, 7,6)	9 sous
	Raimon Claramunt, prevere i beneficiat de l'altar de Sant Nicolau de Sant Genís de Vilassar (1395,11,6)	9 sous i 7 diners
	Maria, muller de Pere Morell (1387,7,6)	10 sous
	Elisenda, muller de Bernat Tolrà (1398,12,11)	
	Pasquala, muller de Salvador Pon (1397,6, 29)	
	Saurina, muller de Bernat Isem (1387,10,7)	11 sous i 5 diners
	Antònia, muller de Bernat Ferrer, àlies Estruch (1391,9,11)	12 sous
	Saurina, muller de Guillem Aroles (1396, 2, 20)	

Taula núm.51.-

Pagaments dels marmessors a l'òbit dels testadors/es (Segle XV)		
CONCEPTE	Testador/a	Import
"Pa per amor de Deu" (POBRES)	Francesca, muller de Jaume Avella, de Vilassar (1428, 1, 18)	1 sou
	Bernat Carbonell (1425, 11, 4)	1 sou i 6 diners
	Pere Roig (1433, 8, 21)	
	Francesca, muller d'Antoni Campins (1441, 12, 19)	1 sou i 8 diners
	Constança, muller de Guillem Campins, de Vilassar (1404, 2, 1)	2 sous
	Bartomeua, vídua de Pasqual Bonany, de Vilassar (1404, 7, 25)	
	Pere Sagalar (1418, 10, 11)	
	Bernat Soler, de Mataró (1422, 10, 21)	
	Joan d'Aulovara (1422, 8, 28)	
	Bernat Galcerà (1423, 5, 3)	
	Alamanda, muller de Guillem Abril (1425, 7, 8)	
	Constança, muller de Nicolau Colomer (1429, 4, 22)	
	Constança, muller d'Antoni Veil (1430, 1, 13) ¹⁴⁰⁴	
	Bernat Verívol (1434, 6, 19)	
	Bartomeu Veil (1449, 7, 15)	
	Alemany Eimeric (1420, 8, 18)	2 sous i 6 diners
	Antoni Veil (1435, 12, 31)	2 sous i 8 diners

(2 llegats), 9 sous (1 llegat), 9 sous i 7 diners (1 llegat), 10 sous (2 llegats), 10 sous i 2 diners (1 llegat), 11 sous i 6 diners (1 llegat) i 12 sous (2 llegats). Així doncs, al segle XIV predomina, segons les fonts conservades, els llegats de 5 sous amb un 20%, alhora que es presenten amb més quantia el de quantitats superior, que van dels 6 als 12 sous.

Pagaments dels marmessors a l'òbit dels testadors/es (Segle XV)		
CONCEPTE	Testador/a	Import
"Pa per amor de Deu" (POBRES)	Guillema Deulofeu, de Sant Cristòfol de Folgars (1401, 12, 31)	3 sous
	Simó Isern (1404, 12, 14)	
	Alamanda, vídua de Guillem Carbonell, de Vilassar (1406, 5, 18)	
	Constança, vídua de Pasqual, d'Argentona, i filla de Pere Diumer, de Vilassar (1416, 1, 30)	
	Pere Riera (1418, 2, 20)	
	Bervinguda, vídua de Francesc Riera, de Vilassar (1419, 6, 24)	
	Francesca, vídua de Berenguer Saura, de Vilassar (1421, 5, 24)	
	Eulàlia, muller de Guillem Rafart, de Vilassar (1421, 8, 10)	
	Salvadora, muller de Salvador Pi, de Vilassar (1422, 9, 8)	
	Bernat Colomer (1425, 12, 6)	
	Jaume Estrany (1426, 1, 16)	
	Bernat Rafart (1426, 3, 10)	
	Alamanda, vídua de Bernat Avella, de Vilassar (1428, 4, 15)	
	Guillem Verívol (1429, 11, 11)	
	Jaume Julià (1430, 5, 18)	
	Berenguer Amat (1430, 7, 4)	
	Vicenç Olier, pescador (1434, 6, 26)	
	Pere Pi (1434, 11, 29)	
	Avinent, muller de Salvador Pi, de Vilassar (1450, 5, 18)	
	Salvadora, muller de Salvador Abril, de Vilassar (1451, 7, 19)	
	Eulàlia, muller de Jaume Cabanes, de Cabrera (1411, 1, 18)	3 sous i 6 diners
	Bartomeua, muller de Mateu Bergay, de Vilassar (1418, 5, 16)	
	Bernat Julià (1407, 6, 15)	4 sous
	Bertomeu Flor, fill de Guillem Flor (1410, 5, 1)	
	Jaume Roudor (1412, 5, 8)	
	Salvador Isern (1413, 5, 22)	
	Bernat Tolrà (1417, 1, 19)	4 sous
	Pere Martí (1418, 9, 3)	
	Ròmia, muller de Pere Riera (1418, 9, 8)	
	Antònia Diamera, orfe d'Antoni Diumer, de Vilassar (1422, 10, 25)	
	Pere Roig (1426, 1, 27)	
	Eulàlia, muller d'Antoni Vidal de la Penya, de Vilassar (1427, 1, 19)	
	Jaume Aroles, de Barcelona (1430, 3, 25)	
Berenguer Marquès (1431, 5, 19)		
Guillem Abril (1431, 12, 24)	4 sous i 4 diners	
Miquel Andreu, ferrer (1434, 11, 6)		
Sança, muller de Pere Sabater (1413, 10, 23)	4 sous i 6 diners	
Francesca, vídua de Pere Palau, de Mataró (1411, 10, 21)		

¹⁴⁰⁹ Al Cap d'any de l'any 1433, s'entreguen 6 sous per al mateix concepte (Fol.60 Manual 9 APSGVD).

Pagaments dels marmessors a l'òbit dels testadors/es (Segle XV)		
CONCEPTE	Testador/a	Import
"Pa per amor de Deu" (POBRES)	Guillem Rafart (1410, 7, 28)	5 sous
	Francesca, vídua de Pere Palau, de Mataró (1411, 10, 21) a l'aniversari	
	Valençó, muller de Bernat Casals, de Vilassar (1425, 1, 17)	
	Antoni Parera (1425, 10, 2)	
	Salvador Riera, àlies Botey (1425, 10, 16) ¹⁴¹⁰	
	Bartomeu Parera (1431, 8, 27)	
	Antònia, muller de Miquel Carbonell, de Vilassar (1483, 6, 1)	6 sous
	Jaume Roudor, fill de Jaume Roudor (1423, 7, 10)	7 sous
	Margarida, muller de Pere Veil, de Vilassar (1430, 2, 15) ¹⁴¹¹	8 sous
	Alamanda, muller de Salvador Serè (1419, 6, 24) ¹⁴¹²	10 sous
	Francesc Duran (1483, 6, 19) ¹⁴¹³	
	Eulàlia, muller de Pere Marquès, de Vilassar (1483, 11, 16) ¹⁴¹⁴	
	Antònia, muller de Salvador Verívol, de Vilassar (1486, 12 2) ¹⁴¹⁵	15 sous
	Constança, muller de Jaume Roudor, de Vilassar (1402, 7, 26)	
	Guillem Aroles (1404, 6, 5) ¹⁴¹⁶	20 sous
Eulàlia, muller de Bernat Tolrà, de Vilassar (1423, 9, 24)		

¹⁴¹⁰ Per aquest testador també s'entreguen 18 diners pel mateix concepte (Fols.144v i 145 Manual 3 APSGVD).

¹⁴¹¹ Es satisfà durant el cap d'any.

¹⁴¹² També hi consta anotat un altre pagament de 2 sous.

¹⁴¹³ Aquesta quantitat s'ofereix primer durant el sepeli i, posteriorment, al Cap d'any de l'any 1385 (Testament de 1483, 6, 19 i òbit del 1483, 6, 24 Fol. 8 Llibre d'Òbits APSGVD).

¹⁴¹⁴ Al soterrament es satisfà una quartera de forment, que val 10 sous, i al cap d'any, 5 sous (1483, 11, 16 Fols.10 a 11 Llibre d'Òbits APSGVD).

¹⁴¹⁵ Pel cap d'any, celebrat l'any 1487, es satisfant 10 sous per una quartera de forment d'almoïna (Fol.20v Manual d'Òbits APSGVD).

¹⁴¹⁶ L'import ha de ser superior, però no es pot concretar, ja que ens apareixen dos pagaments més de 25 sous i de 27 sous i 6 diners, que es satisfant posteriorment. El concepte escripturat és per a misses i almoïnes (Fols.87 i 88 Manual 3 APSGVD).

En una segona posició, eclipsades per les donacions de pa, apareixen les donacions de numerari per als pobres vergonyants i per a les noies pobres a maridar. Els imports que s'adrecen per als pobres vergonyants s'inicien amb la quantitat de 2 sous i fineixen amb la de 16 sous i 6 diners. Les quantitats adreçades per ajudar a les noies pobres a maridar comencen amb 6 sous i ascendeixen fins a 60¹⁴¹⁷. Com aquesta darrer import correspon a un termini de pagament de debitori d'un dot mitjà, no creiem pas que aquests llegats ajudessin gaire. Tots els llegats, que hem anat presentant al llarg dels presents fulls, coexisteixen amb les diverses misses, que s'oficien en memòria dels difunts. Per tant, a la zona del Baix Maresme, durant el període 1348-1486, no hi ha una "rarefacció" dels llegats piadosos, com la que observa Marie-Thérèse Lorcin per a la zona de Lyon¹⁴¹⁸.

Taula núm.52.-

Pagaments dels marmessors a l'òbit dels testadors/es (Segles XIV i XV)		
CONCEPTE	Testador/a	Import
POBRES VERGONYANTS	Sança Marquesa, vídua de Berenguer Marquès, àlies Fior (1381,3,2)	2 sous
	Saurina, muller de Bernat Isern (1387,10,7)	2 sous
	Elisenda, vídua de Berenguer Vilar (1381,11, 27)	2 sous i 6 diners
	Sança, vídua de Bernat Riera (1385,11,29)	4 sous
	Bernat Isern (1390,7, 15)	.
	Constança, muller de Guillem Campins, de Vilassar (1404, 2, 1)	5 sous i 6 diners
	Antònia, muller de Miquel Carbonell, de Vilassar ¹⁴¹⁹	.
	Antònia, muller de Salvador Verivól, de Vilassar (1486, 12, 2) ¹⁴²⁰	7 sous
	Bernat Veil (1402, 9, 15) ¹⁴²¹	10 sous

¹⁴¹⁷ En general, en aquest tipus d'ajut no es concreta la destinatària de la donació: "Item paga a meridar l nina" (Fol.125 Manual 3 APSGVD), "Item dona Bernat Isern a l pobre a maridar" (Fol.49 Manual 3 APSGVD), "l fadrina a maridar" (Fols.101v i 102 Manual 3 APSGVD) i "Item donaren ha dues nines a maridar" (120 sous) (Fol.69 Manual 8 APSGVD). En d'altres llegats testamentaris, s'esmenta el nom de la noia a la qual es vol ajudar: s'especifica que la donació es per a la filla d'Artaguil, de Vilassar (Fols.100v i 101 Manual 3 APSFVD).

¹⁴¹⁸ "La raréfaction des legs pieux est donc un phénomène général, qui se manifeste dès le deuxième tiers du XIVe siècle, et s'accroît au cours du siècle suivant, pour aboutir, dans certains cas, à une complète disparition", a "Les clauses religieuses dans les testaments du Plat Pays Linnais aux XIVe et XVe siècles", pàg.307.

POBRES VERGONYANTS	Jaume Martí, de Girona (1390,10,19)	11 sous
	Guillema Marca, vídua de Ramon Marc, àlles Gosau de Sant Cristòfol de Folgars i mare de Berenguer Marc, rec- tor de SGV (1382,11, 20)	12 sous
	Jaume Julià (1430, 5, 18)	16 sous i 6 diners
AJUTS A NOIES POBRES PER A MARIDAR	Francesca, vídua de Pere Bonanat, de Vilassar (1415, 4, 7)	6 sous
	Saurina, muller de Bernat Isern, de Vilassar (1387,10,7)	
	Francesca Juliana, vídua de Pere Julià (1398,12, 6)	10 sous
	Pere Vail (1397, 6,10)	
	Bernat Ferrer (1409, 10, 28)	11 sous
	Bartomeu Flor, fill de Guillem Flor, de Vilassar (1410, 5, 1)	
	Francesca, muller de Bernat Julià (1371,6,7)	20 sous
	Angelina, muller de Miquel Casals, de Vilassar (1410, 5, 2)	40 sous
	Jaume Casals, fill de Pere Casals (1410, 5, 12)	50 sous
	Pere Amat, fill de Berenguer Amat (1430, 5, 9)	120 sous

5.2.2.- LES CERIMÒNIES FUNERÀRIES

Amb l'escripturació de les darreres voluntats d'un testador, que està malalt i, per tant, es troba al llit, ja comença a iniciar-se el conjunt de pràctiques funeràries, que desenvoluparem en aquest apartat. Com en comentat en un altre moment, l'elaboració del testament es és desenvolupa en una cerimònia pública, que aconpleix interessos i funcions de diversa tipologia. Com és lògic, la tasca desenvolupada pel notari és un servei que es remunera, quan esdevé la mort del testador¹⁴²². En els pagaments registrats als diferents manuals notariais consultats, no s'observa la satisfacció d'un import

¹⁴¹⁹ Al registre de pagaments satisfets pels executors testamentaris d'Antònia, consta que s'han efecetuat 7 misses a les capelles "ab honor dels vergonyants" (Fols.7 Llibre d'Òbits APSGVD).

¹⁴²⁰ Apareix anotat que es paguen 7 sous, per 7 misses celebrades en honor dels pobres vergonyants (Fol.20v Manual d'Òbits APSGVD).

¹⁴²¹ "Item que donaren a ll pobres vergonyamnts a cobrir enfra ambdosos" (Fol.82v Manual 3 APSGVD).

¹⁴²² Pel testament de Margarida, muller de Bernat Guàrdia, de Barcelona, es satisfant 11 sous: "Item per lo testament a pandre et notari et metra en el libre et fer et scriura totes les despeses enfra tot" (1399, 1, 18 Fol.75 Manual 3 APSGVD).

estandaritzat per a les tasques realitzades pel notari¹⁴²³. Els montants que es satisfan per aquest concepte van dels 4 als 11 sous¹⁴²⁴. Mercès a les notícies d'aquests registres, podem anar desgranant alguns dels pagaments, que realitzen els marmessors a la mort del testador. Aquests imports ens informen tant de l'entrega dels diferents llegats de diferent tipologia com del pagament de tots aquells serveis i objectes, que s'utilitzen als diferents rituals funeraris. D'aquesta manera, veiem com amb aquells imports generals, adreçats als llegats religiosos, assenyalats a l'inici del testament, s'ha de preveure l'acompliment d'una sèrie de cerimònies i rituals, que ens assenyalen la importància del tractament de la mort a la societat que estem analitzant. D'aquesta situació, l'aparell eclesiàstic en treu un gran profit. A l'erigir-se com a mitjancer de la divinitat, monopolitza part dels serveis remunerats, que s'han d'acomplir, alhora que intenta desplaçar certes pràctiques consuetudinàries, que considera com a reminiscències paganes. Els testadors malalts, que intueixen el seu final molt a prop, es confessen, combreguen i reben l'extremunció abans o després de testar. A la Baixa Edat Mitjana, al Maresme, la pràctica del sacrament de l'extremunció està força estesa entre els testadors laics, malgrat les afirmacions d'alguns autors, com Marie-Claude Marandet, que només asseguren l'obligatorietat de la confessió¹⁴²⁵ i d'altres, com Danièle Alexandre-Bidon, que s'interroguen sobre les causes de la lenta difusió de l'extremunció entre els moribunds seglars¹⁴²⁶. Per la seva banda, Emilio Mitre que ha estudiat els escrits sobre l'extremunció de Ramon Llull, aquesta pràctica significa "la unió de Cristo tomada en la cruz por su preciosa sangre... (i que) la unió final supone la última prueba de que el hombre da de su fe. Simbolización, en definitiva, de la sacramentalización total de la vida del

---

¹⁴²³ Així pel testament de Pere Boscà, àlies Dor, es justifica que l'import de 5 sous i 6 diners és "lo testament a pandre et notar et metra en el libre e III o IIII vagades quel notari" hi anà (1394, 9, 1 Fols.63v i 64 Manual 3 APSGVD).

¹⁴²⁴ Pel testament de Sança, vídua de Guillem Geronella, de Cabrera es satisfan 10 sous i per l'inventari dels béns del difunt 5 sous (1404, 6, 5 Fols.93v i 94 Manual 3 APSGVD), mentre que pel de Mateu Argimon, àlies Alzina, de Premià, per "moltes escriptures que feu et lo testament" s'entreguen 11 sous al rector de la parròquia de Sant Genís de Vilassar (1397, 6, 17 Fol.69 Manual 3 APSGVD).

¹⁴²⁵ MARIE-CLAUDE MARANDET: *Le souci de l'au-delà: la pratique testamentaire dans la région Toulousaine (1300-1450)*, pàg.179.

¹⁴²⁶ DANIÈLE ALEXANDRE-BIDON: *La Mort au Moyen Age. XIIIè-XVI siècle*, pàg.85.

cristiano"¹⁴²⁷. La cerimònia de l'extremunció es realitza per un o més preveres, acompanyats per un o més escolans, que apliquen l'oli de la unció a les diferents parts dels cos del moribund: sobre el pit, entre les espatlles, al cap i als peus¹⁴²⁸. L'import resultant per a l'execució d'aquest ritual dependrà del nombre de personal eclesiàstic assistent, així com per la cera, que s'hagi utilitzat durant aquest acte¹⁴²⁹. En d'altres casos, com el de Guillem Aroles, de Vilassar, apareix la demanda del testador, que requeix la presència de dotze preveres, per a recitar 7 psalms penitencials amb lletania. Cada un d'aquests preveres rebrà la quantitat de 3 sous¹⁴³⁰.

Segons els llibres o tractats de les "artes moriendi" dels segles XIV al XVI, apareixen davant del testador agonitzant éssers sobrenaturals que, només aquell percep. Per una banda, s'ementa a la Trinitat, a la Verge i a tota la Cort Celestial i, per l'altra, a Satan i a l'exercit de dimonis, que l'acompanya. Per a Philippe Ariès, la interpretació d'aquesta visió del trànsit cap a la mort pot respondre a la superposició de dues interpretacions. La primera correspondria a la lluita còsmica, que enfrontaria el bé i el mal per a la possessió del moribund. La segona es referiria a la darrera prova, que encara hauria de superar el moribund. Del resultat d'aquesta prova en dependria el seu devenir durant l'eternitat¹⁴³¹. En conseqüència, s'observa la substitució de la creença del Judici Final per una visió més interioritzada i més propera del judici, que a més vé recolzada per la creença d'un tercer estadi, el purgatori, del qual en parlarem més endavant.

---

¹⁴²⁷ EMILIO MITRE FERNÁNDEZ: La muerte vencida. Imágenes e historia en el Occidente Medieval (1200-1348), pàgs.112 i 113.

¹⁴²⁸ DANIÈLE ALEXANDRE-BIDON: La Mort au Moyen Age. XIIIè-XVI siècle, pàg.84.

¹⁴²⁹ Per l'extremunció d'Eulàlia, muller de Miquel Casals, de Vilassar, que es realitza amb un prevere, es satisfan 2 sous (1422, 7, 24 Fols.135v i 136 Manual 3 APSGVD), mentre que per la d'Alemanys Eimeric, de Vilassar, que es celebra amb dos preveres i un escolà, l'import resultant és de 6 sous i 6 diners (1420, 8, 18 Fols.121v i 122 Manual 3 APSGVD). L'extremunció de Benvinguda, muller de Guillem Morot, de Vilassar, ascendeix a 4 sous i 6 diners. S'especifica que aquest import correspon per un prevere, un escolà i la cera (1424, 3, 12 Fol.142 Manual 3 APSGVD).

¹⁴³⁰ Testament de Guillem Aroles, de Vilassar (1404, 6, 5 Fols.87 i 88 Manual 3 APSGVD).

¹⁴³¹ PHILIPPE ARIÈS: Historia de la muerte en Occidente. Desde la Edad Media hasta nuestros días, pàgs.48 i 49.

Abans de començar els preparatius per a l'inici de les diferents cerimònies i ritus funeraris, s'ha de comprovar que efectivament el moribund ha mort. Segons Danièle Alexandre-Bidon, són les dones o els representants de l'Església, els encarregats de verificar-ho¹⁴³². Per a Alexandre-Bidon, l'antic costum de vetllar durant tres dies el cos o almenys fins a la nit del dia següent s'explica per a poder confirmar el traspàs del moribund. Aquesta pràctica anirà desapareixent, a mesura que "les clerics confisquent à leur profit cette bruyante nuit de larmes et de deuil", ja que a partir del segle XIII els estatuts sinodals intenten imposar la vetlla a l'església, que resta amb les portes tancades durant la nit¹⁴³³. Jacques Chiffolleau interpreta aquest intent d'escurçar el màxim possible el temps entre l'òbit i l'enterrament, basant-se en dues explicacions. En la primera, es constataria l'intent d'evitar commemoracions incompatibles amb les creences cristianes. Així, els festins i les danses estarien a l'ull de mira d'aquest control eclesiàstic. La segona explicació derivaria de la visió contagionista, que predomina dins de la població i seria d'origen secular¹⁴³⁴. Pel segle XI, Manuel Riu constata la contemplació dels difunts per part dels familiars i amics. Aquests vetllaven els cossos dels finats, durant tres dies, abans d'enterrar-los¹⁴³⁵. Als segles XIV i XV, s'escurça el temps de la vetlla. Al Maresme, durant l'època medieval i moderna aquesta cerimònia es realitza a la casa del difunt i, si és possible amb la presència d'escolans¹⁴³⁶. Com a mostra del que estem comentant, podem esmentar que en el registre de pagaments efectuats pels marmessors de Bernat Flor, àlies Sagi, de Vilassar, trobem la

---

¹⁴³² DANIÈLE ALEXANDRE-BIDON: *La Mort au Moyen Age. XIIIè-XVI siècle*, pàgs.98 a 100.

¹⁴³³ Per aquesta autora, l'explicació rau en els ritus pagans, que es poden celebrar durant aquesta cerimònia, així com per la por de la influència del dimoni. Es considera que l'ànima encara no ha deixat el cos del difunt i, per tant, està a mercè de les temptacions d'aquell, a *La Mort au Moyen Age. XIIIè-XVI siècle*, pàgs.121 a 124.

¹⁴³⁴ JACQUES CHIFFOLEAU: *La comptabilité de l'au-delà. Les hommes, la mort et la religion dans la région d'Avignon à la fin du Moyen Age (vers 1320-vers 1480)*, pàg.124.

¹⁴³⁵ MANUEL RIU: "Alguns costums funeraris de l'Edat Mitjana a Catalunya", pàg.29.

¹⁴³⁶ OLGA LÓPEZ i MIGUEL ens demostra que, durant l'època Moderna, continuen celebrant-se processons, que acompanyen el cos del difunt des de casa seva fins a l'església, on s'oficiarà les exèquies, a *Actituds col.lectives davant la mort i discurs testamentari al Mataró del segle XVIII*, pàg.49. Entre els diferents pagaments, satisfets pels marmessors de Pere Sagalar, de Vilassar, podem observar el pagament de 3 sous i 6 diners per "ascolans entre la pernoccio e al dia quel soterram e al sendema" (Fol.120 Manual 3 APSGVD).

satisfacció de 1 lliura i 22 sous en concepte de carn i peix. Es tracta d'un àpat funerari, que es realitza durant la vetlla del difunt:

"Item per los qui vellaren per carn e per pex et per carn"¹⁴³⁷.

Entre els preparatius, que precedeixen la vetlla, destaquen els adreçats al cos del difunt: rentar-lo, adecentar-lo, tallant-li les ungles i els cabells, i abillar-lo. A banda d'aquestes cerimònies de neteja i de purificació, també se'n poden realitzar d'altres més relacionades amb l'escatologia cristiana. Ens estem referint a la recitació de psalms. Aquesta pràctica pot repetir-se o realitzar-se en d'altres moments, com per exemple, durant el seguici funerari o davant de la sepultura del finat¹⁴³⁸. D'altres qüestions importants són la neteja de l'habitació, on s'ha produït el traspàs, l'adquisició del drap o llençol per a la realització de la mortalla, amb la qual s'embolcallarà el cadàver, així com la comunicació als familiars i amics del traspàs. De totes aquestes tasques se'n parla poc a les disposicions testamentàries analitzades. Com en d'altres ocasions, interpretem que l'absència generalitzada de demandes concretes per part dels testadors correspon a la confiança, que mostren vers els seus familiars, amics i veïns. Com es seguirà les pràctiques acostumades, no cal especificar a les escriptures testamentàries una sèrie de ritus, que tothom ja coneix. Així, doncs, les referències sobre aquestes pràctiques provenen dels diferents pagaments, que realitzen els marmessors arran de la mort del testador. Entre aquestes informacions, podem citar les relacionades amb els sudaris o llençols, únic embolcall, que separa el cos del finat de la tomba. Aquestes mortalles, documentades com a "draps", són de color blanc i de lli¹⁴³⁹. En general, medeixen dues canes i el seu import varia dels 3 als 8 sous¹⁴⁴⁰:

---

¹⁴³⁷ 1430,2,15 Fol.82 Manual 8 APSGVD.

¹⁴³⁸ DANIEL PIÑOL i ALABART: A les portes de la mort. Religiositat i ritual funerari al Reus del segle XIV, pàgs.97 i 98.

¹⁴³⁹ Aquest color evoca diferents significats simbòlics, entre els quals podem esmentar: l'òs, l'esquelet, la resurrecció i la imatge del cos del mort a, JACQUES CHIFFOLEAU: La comptabilité de l'au-delà. Les hommes, la mort et la religion dans la région d'Avignon à la fin du Moyen Age (vers 1320-vers 1480), pàg.140.

¹⁴⁴⁰ Per Sant Boi de Llobregat, en JAUME CODINA ens explica que "quan mor un malalt...és amortallat. La roba és massa cara i la roba s'ha d'aprofitar per a uns altres usuaris. La mortalla

"Item li canes de drap, que li compra, de que la cubrim a llll sous la cana" (8 sous)¹⁴⁴¹

"Item per lo drap quel meteren" (7 sous)¹⁴⁴².

"Item paga per lo drap ab que fou cubert a la sepultura" (3 sous)¹⁴⁴³.

"Item donam a li dones, qui la cobriren et la materen al drap" (3 sous)¹⁴⁴⁴.

Un cas excepcional per la informació, que ens aporta, és el de la documentació referent a Jaume Martí, de Girona, que mor el 19 d'octubre de 1390, després d'haver estat malalt 20 dies, a l'hostal de la parròquia de Sant Genís de Vilassar. Dels registre de pagaments, satisfets pels seus marmessors, en Berenguer Marc, rector de l'esmentada parròquia, i Sança, muller de Bernat Eimeric, volem assenyalar una sèrie de pagaments. Entre aquests, podem destacar que al ser un personatge sens família a la zona, es retribueix amb 40 sous les atencions que Jaume Martí va rebre d'alguns vilassarencs:

"Item dona a l'ostaler un el jac malalt XX joms et aquels quil pensaren, vaylarem de nits et li lavarem los draps, tots dies que el

---

és de drap mitgençà de lli produït als llinars santboiants...El seu preu, 3 sous la cana (1'60 metres). Segons l'estatura del cadàver se'n necessita més o menys. La mida estàndard és de dues canes i mitja. Només una minoria dels difunts són enterrats amb caixa (però sempre amortallats)", a A Sant Boi de Llobregat (segles XIV-XVII), pàg.96.

¹⁴⁴¹ Es tracta del cadàver de Guillema Deulofeu, de Sant Cristòfol de Folgars (1401, 12, 31 Fol.79v Manual 3 APSGVD).

¹⁴⁴² Es refereix al cos de Salvador Serè, de Vilassar (1421, 9, 5 Fols.122v i 123 Manual 3 APSGVD).

¹⁴⁴³ Pagaments escriturats a continuació del testament de Miquel Andreu, ferrer de Vilassar (1434, 11, 6 Fols,37v a 39 Manual 6 APSGVD).

¹⁴⁴⁴ Tornem a referir-nos a Guillema Deulofeu, de Sant Cristòfol de Folgars (1401, 12, 31 Fol.79v Manual 3 APSGVD).

nos podia moura, que nol movia avia forta malaltia et tenien net com tan enfra lo dia et la nit en que havia mort”¹⁴⁴⁵.

La resta de pagaments registrats, que es realitzen arran del sepeli d'aquest gironí, ratifiquen algunes de les explicacions, que hem anat desenvolupant al voltant de les cerimònies pre-funeràries.

Taula núm.53.-

PAGAMENTS REALITZATS PELS MARMESSORS DE JAUME MARTÍ DE GIRONA ¹⁴⁴⁶	
Conceptes	Import
2 canes de drap de lli a 4 sous la cana	8 sous
Per qui “lo meteren en lo drap”	4 sous
“Item missatges, que trameten als clergues, anats a Argentona, a Cabrera, a Premia”	2 sous i 6 diners
Creu que li posaren sobre els cos	6 diners
“Item dona a l'ostaler un el jac malalt XX jorns et aquels quil pensaren, vaylarem de nits et li lavarem los draps, tots dies que el nos podia moura, que nol movia avia forta malaltia et tenien net com tan enfra lo dia et la nit en que havia mort”	40 sous
“Item lum, que tenien de dia et de nits enfra oli et candeles”	4 sous
“Item fem lavar com el fo mort tot lo lit del ostal et tots los draps en que jaya et aquells ab quel dugeuern a la fossa”	4 sous
“Item donam com prenguem lanvantari enfra lo procurador del senyor et lo dret de batllia et del sag, qui hi foren presents et lo notari enfra tots”	22 sous

Com en d'altres indrets, només els més ben situats econòmicament poden permetre's ser enterrats dins d'una caixa o taüt. Per aquest motiu, els testimonis d'aquesta pràctica funerària són poc usuals. Malgrat tot, podem esmentar l'exemple del recull de pagaments dels marmessors de Guillem Aroles, de Vilassar, on podem llegir :

“Item l Cayxa que compraren” (11 sous)¹⁴⁴⁷.

¹⁴⁴⁵ Fols.57 i 58 Manual 3 APSGVD.

¹⁴⁴⁶ Els altres es refereixen als pagaments de les cerimònies fúnebres.

¹⁴⁴⁷ Com a marmessors constatem a més del rector de l'esmentada vila, als seus dos fills: en Berenguer i en Guillem (1404, 6, 5 Fols.87 i 88 Manual 3 APSGVD). Vuit anys abans, la seva muller, Saurina, també es enterrada dins d'una caixa, per la qual es satisfant 12 sous (1396,6,20 Fol.68 Manual 3 APSGVD). En Bernat Tolrà i en Pere Riera, de Vilassar, també són enterrats en un taüt. Per la caixa del primer, es satisfà la quantitat de 11 sous i 1 diner (1417, 1, 19 Fols.114v i 125 Manual 3 APSGVD) i, per la del segon, 25 sous (1418, 2, 20 Fol.122 Manual 3 APSGVD).

Per una altra banda, a les disposicions del seu testament, en Guillem Aroles adreça la quantitat de 100 sous, per a adquirir un pal.li, que podrà aprofitar-se, mitjançant pagament, per a posteriors difunts¹⁴⁴⁸. Aquesta disposició testamentària, demostra com Guillem Aroles vol diferenciar-se, fins i tot després de mort, de la resta de la població vilassarenca, de la qual sobresurt tant econòmicament com socialment. Aquesta demanda també ens reflecteix com aquest vilassarenc manté estrets contactes amb la ciutat comtal, on es més usual la utilització d'aquest tipus de monuments funeraris¹⁴⁴⁹.

Abans de la realització de les exèquies, també ha de preveure's l'organització de tots els elements necessaris per a la processó, que acompanyarà al difunt des de casa seva a l'església parroquial o al fossar d'aquella, on es procedirà al soterrament en el "vas" o túmul corresponent¹⁴⁵⁰. Ens estem referint, a les campanes i esquelles, al llit i a la creu parroquial, així com als missatges, que s'hauran de fer arribar per avisar als familiars i amics del difunt d'altres parròquies i, si es dóna el cas, als preveres i escolans d'altres

---

¹⁴⁴⁸ "de quibus volo et mando, quod ematur per manumissores meos unum palium et si aliqui decesserit, quod proceres solvatur ut ipsi ussum" (Fol.88 Manual 3 APSGVD).

¹⁴⁴⁹ FLOCEL SABATÉ ens aporta una interessant descripció del cadafalc, que pot incloure un pal.li: "Amb una estructura de fusta i cobert de teles luxoses, s'ubica davant l'altar...L'estructura del monument sempre sol aplegar tres espais: una base elevada, un sostre i l'espai d'entremig obert per a col·locar el taüt amb el seu suport o lit de fusta. El cadafalc de la base mesura al voltant d'una vintena de pams de llarg i una mica menys d'ample. S'enlaira d'uns tres a sis pams, espai recorregut per unes escales...Les parets laterals del monument són verticals...De cadascuna de les quatre cantonades d'aquesta superfície de fusta, s'eleven els pilars que aguanten el sostre...Aquest pot conformar un capell ardent o un capell de draps...es configura un sostre ardent...a còpia de sumar-hi petits ciris, completats amb uns de normals -d'unes 5 lliures de pes- a cadascun dels quatre extrems, i un altre d'ídic al mig, sobre la part més elevada...Ultra aquests dos cobriments, sols destaca la possibilitat de substituir el sostre per un pal.li, el qual, tot i ser emprat a Barcelona per a indicar una ostentació menor, en d'altres ciutats com Tarragona o Tortosa, les respectives catedrals n'aporten un de bo per assolir una notòria ostentació", Cerimònies fúnebres i poder municipal. Barcelona, Rafael Dalmau Editor ("Episodis de la història", núms. 333 i 334), 2003, pàgs, 25 i 26.

¹⁴⁵⁰ Els registre de pagaments, que segueix el testament de Salvador Serè, de Vilassar, és un dels pocs que ens mostra separatament l'import de la realització de la tomba, que és de 2 sous (1421, 9, 5 Fols.122v i 123 Manual 3 APSGVD). En general, aquest concepte apareix acompanyat d'altres elements, que no deixen entreveure, el seu cost real. Com exemple, podem esmentar, la satisfacció de 8 sous, en concepte de campanes i realització del "vas" de Francesca, muller de Pere Bonivern, de Vilassar (1410, 5, 30 Fol.104 Manual 3 APSGVD). Segons MARIE-CLAUDE MARANDET, l'ofici de morts podia realitzar-se a la casa del difunt, a l'església o al mateix cementiri, a Le souci de l'au-delà : la pratique testamentaire dans la région Toulousaine (1300-1450), pàg.194.

viles¹⁴⁵¹. També s'haurà d'adquirir el vi, el pa, la carn o el peix per l'àpat funerari, que comentarem més endavant.

El toc de campanes anunciarà la realització al temple parroquial de la missa amb cos present. L'import d'aquesta missa oscil·la entre 1 i 4 sous¹⁴⁵². També es remunera als homes, que "toquen a morts", i als que confeccionen el llit funerari, amb el qual es transporten els cossos durant la processó. Per aquests dos conceptes, en Salvador Abril i en Bernat Serra, marmessors de Guillem Abril, de Vilassar entreguen 4 sous, l'any 1432:

"Item solverunt cuiusdam homini, qui pulsavit simbala et campana et fecit lectum dicti defunctis"¹⁴⁵³.

Els marmessors d'altres difunts lloguen el dret d'utilitzar el llit funerari i la creu parroquial durant la processó al rector de la parròquia¹⁴⁵⁴. Una consuetud de la parròquia de Sant Genís de Vilassar, datada entre els anys 1380 i 1410, estudiada per Benet Oliva i Ricós, ens informa de les obligacions entre el rector i els parroquians¹⁴⁵⁵:

"Item los majos peroquians deuen donar per lo lit del cos mort VIII dinés et per albat VI dinés.

Item los manuts deuen pagar per lit de cossos VI dinés e per albat IV dinés"¹⁴⁵⁶.

---

¹⁴⁵¹ Com a imports satisfets per Pere Pons i Guillem Bergai, marmessors de Bernat Isern, de Vilassar observem: 2 sous per als missatges als clergues, 12 sous (sic) "item missatges que tramateren ab Barchinona ab III muls que hi manaren que logaren a III sous per mul" i 2 sous i 6 diners per a trametre els missatges als amics (1390, 7, 20 Fol.56bis Manual 3 APSGVD).

¹⁴⁵² "Item per tocar senys e esqueles" (2 sous als pagaments del sepeli de Bernat Vidal, de Vilassar Fol.109 Manual 3 APSGVD).

¹⁴⁵³ Fols.67v i 68 Manual 8 APSGVD.

¹⁴⁵⁴ En general, l'import per la creu, el llit i l'escolà va de 18 diners a 2 sous. Així, Antoni Parera i Francesc Riera, marmessors de Benvinguda, vídua de Francesc Riera, de Vilassar, satisfant el primer d'aquests dos imports (1419, 6, 24 Fols.123v i 124 Manual 3 APSGVD).

¹⁴⁵⁵ BENET OLIVA i RICÓS: El plet de l'escó, pàgs.328 a 338.

¹⁴⁵⁶ Els albat són els nens menors de vuit anys, MANUEL RIU: "Alguns costums funeraris de l'Edat Mitjana a Catalunya", pàg.32.

El llit amb el cos del difunt serà portat per familiars i amics dels finats. En d'altres ocasions, els marmessors paguen la realització d'aquest servei¹⁴⁵⁷. No ens consta la utilització de carros, ni de mules per al trasllat del cos, com constata Manuel Riu per a èpoques anteriors¹⁴⁵⁸. A tots aquests preparatius, hem d'afegir els ciris o la cera, que s'ha de lliurar al rector, així com la que portaran els assistents a la processó¹⁴⁵⁹. L'import d'aquesta il.luminària a la comitiva del cos de Bernat Vail, de Vilassar, suposa als seus marmessors, en Jaume Roudor, de Vilassar, i en Guillem Ponseta, de Premià, el pagament de 12 sous¹⁴⁶⁰.

Sovint els funerals es realitzen el mateix dia de l'òbit. Es celebren l'endemà, quan la mort ha esdevingut després del migdia, perquè està prohibida la realització de misses nocturnes¹⁴⁶¹. Per tant, la durada de la vetlla del cos del finat depèn del moment en que es produeix el traspàs. Després, és quan comença el plat fort o moment més important dels funerals: la processó funerària. Amb aquesta processó es procedeix a acompanyar el cos del difunt de casa seva a l'església parroquial. Si no es celebra l'ofici el mateix dia, la comitiva s'adreça directament al fossar de la parròquia, on es soterrarà el cadàver dins del túmul o vas corresponent¹⁴⁶². Durant el recorregut de la

---

¹⁴⁵⁷ "Item el die de la profeto, qui le tregui en to cap de parroquia" (2 sous, 1422, 7, 24 Fols.135v i 136 Manual 3 APSGVD). "Item a quiscu, qui haura portat lo cors quel dit defunt a suterrar" 4 sous (1459,9,6 Diversorum 14 APSGVD).

¹⁴⁵⁸ MANUEL RIU: "Alguns costums funeraris de l'Edat Mitjana a Catalunya", pàg.35.

¹⁴⁵⁹ Segons la consuetud de la parròquia de Sant Genís de Vilassar, presentada amb anterioritat, a més d'estipular-se la donació de cera, també apareix consignada la quantitat de numerari, que ha de percebre el rector i l'escolà: "Item deuen donar per cascun cos o cascuna missa II trossos de candela a cada missa e a la missa major IV trossos. Item deuen oferir a cascuna missa III dines e a la missa major VI dines. Item deuen donar per cascun cos I liura de sera e per albat mige liura y lo rector deu los dar candela a la sepultura tan solament. Item deuen donar al escola per cada un cos, los majos VIII dines e per albat VI dines, e los manos per cos VI dines e per albat III dines", BENET OLIBA i RICÓS: El plet de l'escó, pàg.336.

¹⁴⁶⁰ "Item candelas, que donaren a tothom a la oferta" (1402, 9, 15 Fol.82 Manual 3 APSGVD).

¹⁴⁶¹ MARIE-CLAUDE MARANDET: Le souci de l'au-delà : la pratique testamentaire dans la région Toulousaine (1300-1450), pàg.193. En el nostre cas, podem citar l'exemple, Joan Agell, de Vilassar, rep l'atenció de 2 preveres durant la missa matinal i la sepultura del seu cos (1486, 11, 5 Fol.20 Manual d'Òbits APSGVD).

¹⁴⁶² Segons PHILIPPE ARIÈS, a partir del segle XIV, entre la població laica comença a introduir-se la pràctica de la realització de misses amb cos present. Aquesta cerimònia no es generalitza fins el segle XVII: "El cuerpo, en vez de ser conducido directamente al lugar de la inhumación...podía ser dispuesto frente al altar durante la duración de algunas de las 'misas en

processó, es visualitzen els elements de diferent tipologia que ens informen del tipus de cerimònia que s'està realitzant. El clergat encapçala la comitiva en un estricte ordre. Primer el secular, després el regular i, a continuació, l'escolà o escolans, cridats per a l'ocasió. Ben a prop, es situa el monument funerari amb el qual es transporta el cos del finat. Després, figuren els familiars i els amics del difunt i, finalment, els veïns i d'altres coneguts del traspassat o de la seva família¹⁴⁶³. També participen a la processó els pobres vergonyants, beneficiats pels llegats testamentaris, així com els altres pobres, que han rebut pa a la porta de la casa del finat o que esperen percebre'l més endavant¹⁴⁶⁴. Encara que sigui de dia, l'ostentació de candeles o de ciris és important. La seva lluentor contrasta amb els diferents colors, que simbolitzen la pèrdua i, per tant, el dol¹⁴⁶⁵. Els colors més destacats són el blanc, el negre, el vermell, el gris i el daurat¹⁴⁶⁶. Aquesta gamma és la que protagonitza la roba del llit funerari o la roba de dol dels més propers al difunt¹⁴⁶⁷. Els tocs de campanes també acompanyen la processó, d'igual manera que l'olor de l'incens, si més endavant es realitza l'absolta del finat.

---

voz alta' previstas en honor del difunto", a Historia de la muerte en Occidente. Desde la Edad Media hasta nuestros días, pàg.122.

¹⁴⁶³ No comptem amb dades que ens informin sobre la presència de "ploraneres" a les processons funeràries del Baix Maresme. Creiem que la seva presència no es necessària en aquest entorn rural, on els difunts comptem amb un entorn familiar i social, que ja compleix amb l'expressió del dol correspon.

¹⁴⁶⁴ En el seu testament, Constança, muller de Pere des Bosc, demana ser sepultada a l'església dels frares menors de Barcelona i la presència de 16 pobres, per acompanyar-la durant el sepeli (1388, 8, 11 Fol.53v Manual 3 APSGVD).

¹⁴⁶⁵ FLOCEL SABATÉ afirma, que en aquests moments, la llum evoca la vida celestial, a Cerimònies fúnebres i poder municipal, pàg.31.

¹⁴⁶⁶ DANIELÉ ALEXANDRE-BIDON: La Mort au Moyen Age. XIIIè-XVI siècle, pàgs.166 a 169.

¹⁴⁶⁷ Francesca, vídua de Pere Palau, de Mataró, que serà enterrada al fossar de la parròquia de Sant Genís de Vilassar, disposa la donació de "dos canes de drap blau que donaren per amor de Déu", que val 20 sous (1412, 1, 30 Fols.132v i 133 Manual 3 APSGVD). Suposem que aquesta peça també la utilitzà l'esmentada testadora com a complement del seu llit funerari i, després, en feu donació perquè en disposessin els finats, que no poguessin costejar-s'ho. Joan Ferrer, taverner de Barcelona, fill de Ponç Ferrer i d'Alamanda, difunts de Premià, disposa 300 sous, perquè amb una part d'aquest numerari es costegi la roba de dol d'Antònia, la seva muller: "Et ulterius dimito sibi de bonis meis pro anno lutus vestitus lugubribus et pro omniorum aliis juribus sibi pertinentibus in bonis meis" (1479, 2, 20 Fols.180v a 182 del Llibre de testaments de 1457-1480 de Miquel Franquesa AHPB).

Com veurem al següent apartat, no tots els testadors expressen el nombre de misses, que s'han d'oficiar durant les exèquies, ni els pavordes, que hi han d'assistir¹⁴⁶⁸. Alguns documents reflecteixen la realització de tres misses consecutives¹⁴⁶⁹. D'altres testadors insisteixen en ser honorats amb una solemne sepultura de prevere¹⁴⁷⁰. Aquesta circumstància, talment pot explicar-se per la por que alguns parroquians mostren davant certes deficiències de l'administració dels sacraments, detectades per Pere Benito¹⁴⁷¹. L'observació dels pagaments anotats en alguns dels testaments, escripturats a la parròquia de Sant Genís de Vilassar, ens mostren com els testadors i les testadores d'aquesta parròquia comptem amb un nombre divers de preveres a la seva sepultura. En un 44% dels pagaments, es constata la presència de preveres, però no s'especifica la quantitat. En un 14%, es concreta el nombre de dos preveres¹⁴⁷². Amb el respectiu 9%, figuren els pagaments efectuats per a 3 i 4 preveres¹⁴⁷³ i amb un 6% figura el pecentatge corresponent a l'assistència d'un prevere, que acostuma a ser el vicari de la parròquia¹⁴⁷⁴. La suma de la resta

---

¹⁴⁶⁸ Entre d'altres exemples, com excepció de la poca demanda detectada, podem esmentar el testament de Bernat Isern, de Vilassar, qui expressa "item volo et mando, quod in die sepulture mee, fiant novem leccionem defunctorum et officium defunctorum" (1390, 7, 15 Fols.56bis Manual 3 APSGVD).

¹⁴⁶⁹ Als pagaments de les despeses, que segueixen el testament de Sança, vídua de Bernat Veil, de Vilassar, podem llegir "item pagaren al terç jorn" per a 7 preveres 14 sous. Abans, ja s'han comptabilitzat a més de 8 preveres per a la sepultura, per la qual cosa es satisfan 24 sous, la realització de 4 misses (1413, 10, 22 Fols.129v i 130 Manual 3 APSGVD). Segons Philippe Ariès, aquests oficis corresponen a les misses de l'Esperit Sant, de Nostra Senyora i de Difunts a, *Historia de la muerte en Occidente. Desde la Edad Media hasta nuestros días*, pàg.122.

¹⁴⁷⁰ Així, ho demana, el 7 d'octubre de l'any 1423, en el seu testament en Jaume Roudor, de Vilassar: "Item que sie feta sepulture de prevere solemnement" (Fols.140v i 141 Manual 3 APSGVD).

¹⁴⁷¹ PERE BENITO i MONCLÚS: *Les parròquies del Maresme a la Baixa Edat Mitjana. Una aproximació a les visites pastorals (1305-1447)*, pàgs. 189 a 191.

¹⁴⁷² En la major part dels casos, els preveres assistents no s'especificuen. En canvi, en d'altres, se'ns explica que són el rector i el vicari de la parròquia. Així, podem esmentar els sepelis de Pere Veil de la Serra (1484, 1, 6 Fol.15v Manual d'Òbits APSGVD) i de Margarida, muller de Pere Morot (1486, 10, 8 Fol.19v Manual d'Òbits APSGVD).

¹⁴⁷³ Sepultura amb 3 preveres per a Ròmia, muller de Pere Riera, de Vilassar, i misses de l'endemà amb dos preveres (1418, 10, 1 Fols.117v i 118 Manual 3 APSGVD). 4 preveres a la de Pere Morera, de Vilassar (1404, 7, 20 Fol.88v Manual 3 APSGVD).

¹⁴⁷⁴ A la sepultura de Pere Sabater, de Vilassar, es satisfan 2 sous per 1 prevere. A la missa del tercer dia d'aquest testador, es paguen 4 sous per a dos preveres (1413,12, 6 Fols.130v i 131 Manual 3 APSGVD). També compte amb un únic prevere per al dia de la sepultura, Eulàlia,

d'opcions, que va dels 5 als 16 preveres, suposa un percentatge d'un 22%. Encara que la lectura per separat d'aquestes opcions ens mostri uns resultats poc significatius, la seva suma és una xifra certament important, si la comparem amb el 38%, que representa les opcions majoritàriament escollides¹⁴⁷⁵. El nombre de preveres, que una família pot costejar, també palesa les diferències econòmiques i socials existents dins d'aquesta societat rural¹⁴⁷⁶.

Taula núm.54.-

Preveres assistents a la sepultura de finats a Sant Genís de Vilassar	
Testador/a	Nombre de preveres
Guillema, muller de Bernat Colom (1374, 5, 22)	Sens concretar
Jaume Flor (1387, 3, 14)	
Constança, muller de Guillem Grau (1387, 4, 28)	
Sança, muller de Pere Liadó (1388,3,2)	
Guillem Flor, batlle de Vilassar (1390, 2, 16)	
Berenguer Tria, àlies Palau, de Tiana (1389, 8, 29)	
Jaume Martí, de Girona (1390, 10, 7)	
Pere Bonany (1391, 4, 28)	
Jaume Mas, àlies Arola (1391, 7, 9)	
Antònia, muller de Bernat Ferrer, àlies Estruch (1391, 9, 11)	
Pere Draper, àlies Domènec (1391, 8, 26)	
Margarida, muller de Raimon Alzina (1394, 7, 2)	
Pere Boscà, àlies Dor (1394, 9, 1)	
Benvinguda, muller de Pere Boscà, àlies Dor (1394, 9, 7)	
Pascasi Bonany (1394, 9, 29)	
Peregrí Catà, donat de la capella el Sant Crist de Vilassar (1395, 1, 22)	
Raimon Claramunt, prevere i beneficiat de l'altar de Sant Nicolau de l'església parroquial de Sant Genís de Vilassar (1395, 11, 6)	
Berenguer Avella (1395, 12, 23)	
Saurina, muller de Guillem Aroles (1396, 2, 20)	
Pere Veil (1397, 6, 7)	
Mateu Argimon, àlies Alzina, de Premià (1397, 6, 17)	
Elisenda, vídua de Pere Parera (1397, 6, 20)	
Constança, muller de Bartomeu Tria (1397, 6, 23)	
Berenguer Riera (1397, 6, 28)	
Angelina, muller de Bernat Ferrer (1397, 6, 28)	
Guillemona, muller de Berenguer Riera (1397, 6, 30)	
Francesc Pi (1397, 7, 2)	
Elisenda, muller de Francesc Pi (1397, 7, 2)	
Salvador Mataró, fill de Guillem Mataró (1397, 7, 3)	
Bernat Flor, fill de Guillem Flor, batlle del castell de Vilassar (1397, 7, 6)	
Raimon Alzina (1397, 7, 3)	

muller de Guillem Rafart, de Vilassar, (1422, 8, 27 Fol.134 Manual 3 APSGVD) i Bernat Soler, de Mataró, (1423, 2, 14 Fols.139v i 140 Manual 3 APSGVD).

¹⁴⁷⁵ L'opció de 5 preveres per a la sepultura ens aporta un percentatge d'un 7%. La de 7 i 8, un 3% cada una, la de 12 preveres un 2% i, la resta de preveres presents, el seu respectiu 1%.

¹⁴⁷⁶ 5 preveres amb escolans propis i foranis, a la sepultura d'Alamanda, vídua de Bernat Morera, de Vilassar (1401, 3, 27 Fol.80 Manual 3 APSGVD) i 5 preveres a la d'Angelina, filla de Pere Veil (1453, 5, 22 Fols.6 i 13v Manual d'Òbits APSGVD). 8 preveres a la sepultura de Sança, vídua de Bernat Veil, de Vilassar (1413, 10, 22 Fols.129v i 130 Manual 3 APSGVD). 11 preveres el dia de la sepultura i el de l'endemà, a 24 sous, per Benvinguda, muller de Guillem Morot, de Vilassar (1424, 5, 12 Fol.142 Manual 3 APSGVD). 14 preveres al sepeli de Pere Ferrer (1484, 1, 29 Fol.16 Manual d'Òbits APSGVD).

Preveres assistents a la sepultura de finats a Sant Genís de Vilassar	
Testador/a	Nombre de preveres
Sibilia, vídua de Berenguer Avella (1397, 7, 17)	Sens concretar
Francesca, muller de Pere Roig (1397, 6, 30)	
Pere Amat (1397, 7, 13)	
Salvadora, muller de Berenguer Amat (1397, 7, 18)	
Antoni Aulovara, fill de Joan d'Aulovara (1397, 8, 2)	
Francesca Saura, (1398, 1, 6)	
Raimon Amat (1398, 6, 26)	
Bernat Carbonell, donat de la capella de Sant Salvador (1399, ..., 5)	
Margarida, muller de Bernat Guardiola, de Barcelona (1399, 1, 18)	
Guillem Carbonell (1399, 3, 31)	
Saurina, muller de Raimon Amat (1399, 6, 16)	
Bonanata, vídua de Berenguer Salvà (1399, 10, 14)	
Jaume Orlhac, sastre i habitant de Vilassar (1399, 11, 8)	
Bartomeu Serra (1399, 12, 8)	
Bernat Colomer (1399, 12, 10)	
Berenguer Mas, àlies Arola (1400, 10, 23)	
Guillem Vives (1401, 9, 21)	
Guillema Deulofeu, de Sant Cristòfol de Folgars (1401, 12, 31)	
Saurina, muller de Bernat Rafart (1402, 2, 13)	
Sança, vídua de Guillem Morera (1402, 3, 2)	
Constança, muller de Jaume Roudor (1402, 7, 26)	
Bernat Veil (1402, 9, 15)	
Antoni Alzina (1402, 9, 16)	
Francesca, vídua de Francesc Vidal (1402, 11, 6)	
Constança, muller de Guillem Campins (1404, 2, 1)	
Guillem Armengol (1404, 4, 4)	
Eulàlia, muller de Raimon Vidal (1404, 5, 30)	
Sança, vídua de Guillem Geronella (1404, 6, 5)	
Joana, muller de Salvador Pons (1404, 6, 13)	
Antoni Artaguil, àlies Lladó (1405, 7, 28)	
Alamanda, vídua de Guillem Carbonell (1406, 5, 18)	
Constança, muller de Bernat Colomer (1406, 10, 10)	
Pere Cuquet (1406, 10, 13)	
Bernat Isern, fill de Salvador Isern (1410, 4, 13)	
Pericó Tria, hereu del mas Tria (1410, 6, 6)	
Pere Pons (1412, 5, 3)	
Francesca, vídua de Pere Bonanat (1415, 4, 7)	
Bernat Eimeric (1418, 3, 15)	
Agnès, muller de Pere Serena (1418, 7, 22)	
Benvinguda, muller de Francesc Riera (1419, 6, 24)	
Joan Lebrer, donat de la capella de Sant Salvador (1420, 5, 8)	
Alemanys Eimeric (1420, 8, 18)	
Francesca, vídua de Berenguer Saura (1421, 5, 24)	
Salvador Colom, àlies Agell (1421, 9, 30)	
Bernat Marc (1422, 1, 24)	
Eulàlia, muller de Bernat Tolrà (1423, 9, 24)	
Joan Aulovara (1422, 8, 28)	
Bernat Carbonell (1425, 11, 4)	
Jaume estrany (1426, 1, 16)	
Bernat Rafart (1426, 3, 10)	
Guillem Duran (1426, 8, 23)	
Constança, muller de Guillem Duran (1427, 1, 6)	
Eulàlia, muller d'Antoni Vidal de la Penya (1427, 1, 19)	
Salvador Julià (1427, 4, 5)	
Bartomeu Tria (1427, 11, 28)	
Francesca, muller de Jaume Avella (1428, 1, 18)	
Alicsen, muller de Bernat Riera, carnisser (1428, 2, 9)	
Bernat Bonivern (1431, 3, 7)	

Preveres assistents a la sepultura de finats a Sant Genís de Vilassar		
Testador/a	Nombre de preveres	
Margarida, muller de Miquel Casals (1448,7,4) Avinent, muller de Salvador Pi (1450, 5, 18) Joan Camps (1451, 11, 16) Pere Sabater (1413, 10, 29)	Sens concretar	
Eulàlia, muller de Guillem Rafart (1421, 8,10) Bernat Soler, de Mataró (1422, 10, 21) Joan Jacob (1456, 1, 19) Antoni Riera (1459, 8, 6) Francesca, muller de Jaume Renu (1460, 1, 6) Eulàlia, vídua de Pere Bonany (1460, 1, 12) Bartomeu Rafart (1460, 5, 4) Francesca, vídua de Pere Lladó, assaonador de Barcelona (1460, 10, 16) Filla de Soler (1484, 3, 31) Eulàlia, muller de Genís Campins (1484, 8, 2) Bartomeu Riera, àlies Orença (1485, 9, 11) Maria, muller de Pere Agell (1485, 12, 13) Joana, muller de Bernat Verívol (1486, 2, 16) Constança, muller d'Alemaný Eimeric (1418, 4, 7) Constança, muller de Bernat Tolrà (1420, 4, 19) Salvador Serè (1421, 9, 5) Jaume Roudor, fill de Jaume Roudor (1423, 7, 10) Bernat Colomer (1425, 12, 6) Constança, muller d'Antoni Veil (1430, 1, 13) Angelina, muller de Miquel Ferrer, de Vilassar (1433, 5, 26) Vicenç Oller, pescador (1434, 6, 26) Constança, muller de Bartomeu Veil (1449, 9, 9) Angelina, muller d'Antoni Tolrà (1452, 7, 22) Antònia, filla d'Antic Pons i muller de Jaume Botey, de Teià (1460, 9, 12) Bartomeu Cuquet (1460, 11, 16) Antònia, muller d'Amador Bonivern (1483, 5, 22) Pere Veil (1483, 6, 5) Francesc Duran (1483, 6, 19) Filla de Pere Morot (1426, 5, 26) Joan Veil (1483, 6, 21) Joan Bonivern (1483, 11, 2) Marc Rahull (1483, 11, 2) Antònia, muller de Pere Bernat (1483, 12, 8) Antònia, muller de Jaume Roudors (1484, 2, 2) Margarida, muller de Pere Verívol (1484, 10, 24) Antònia, muller de Salvador Verívol (1486, 12, 2) Joan Agell (1486, 11, 5) Blai Mas (1478, 5, 1) Pere Veil de la Serra (1484, 1, 6) Margarida, muller de Pere Morot (1486, 10, 8) Bernat Tolrà (1417, 1, 19) Ròmia, muller de Pere Riera (1418, 9, 8) Alamanda, muller de Guillem Abril (1425, 7, 8) Antoni Parera (1425, 10, 2) Jaume Aroles, de Barcelona, nét de Constança Aroles, de Vilassar (1430, 3, 25) Pere Bonivern (1430, 4, 20) Pere Amat, fill de Berenguer Amat (1430, 5, 9) Jaume Julià (1430, 5, 18) Bernat Campins (1431, 3, 6) Margarida, muller de Narcís Riera (1433, 8, 20) Bartomeu Oller (1433, 9, 16) Antoni Veil (1435, 12, 31) Bernat Lladó (1437, 1, 6) Francesca, muller d'Antoni Campins (1441, 12, 19) Bernat Mas, fuster (1444, 11, 19) Antoni Vidal (1454, 5, 6) Eulàlia, muller de Pere Marquès (1483, 11, 16)		1
		2
		Rector i vicari
	3	

Preveres assistents a la sepultura de finats a Sant Genís de Vilassar		
Testador/a	Nombre de preveres	
Guillem Puig, prevere i beneficiat de l'altar de l'església parroquial de Sant Genís de Vilassar (1372, 6, 9)	4	
Alamanda, vídua de Bernat Morera (1400, 2, 22)		
Pere Morera (1404, 6, 23)		
Margarida, muller de Salvador Colom i filla de Bernat Riera (1413, 11, 25)		
Antoni Diumer (1417, 7, 6)		
Pere Sagalar (1418, 10, 11)		
Antònia Diuamera, orfe d'Antoni Diumer (1422, 10, 25)		
Salvador Riera, àlies Botey (1425, 10, 16)		
Alamanda, vídua de Bernat Avella (1428, 4, 15)		
Guillem Verívol (1429, 11, 11)		
Bernat Flor, àlies Sagi (1430, 2, 15)		
Berenguer Marquès (1431, 5, 19)		
Pere Roig (1433, 8, 21)		
Berenguer Saura (1434, 9, 26)		
Bernat Serra (1451, 6, 13)		
Narcisa, vídua de Berenguer Marquès (1452, 1, 13)		
Bartomeua, muller de Bernat Vidal del mas Gordey (1452, 5, 22)		
Salvador Armengol (1459, 9, 20)		
Sança, muller de Pere Sabater (1413, 10, 23)		5
Constança. Vídua de Pasqual, d'Argentona, i filla de Pere Diumer, de Vilassar (1416, 1, 30)		
Pere Riera (1418, 2, 20)		
Francesca, muller de Bartomeu Marc (1424, 12, 3)		
Pere Roig (1426, 1, 27)		
Bernat Verívol (1434, 6, 19)		
Berenguer Amat (1434, 7, 4)		
Pere Pi (1434, 11, 29)		
Francesc Roudor (1449, 2, 15)		
Bartomeu Veil (1449, 7, 15)		
Arnau Carbonell, teixidor, (1459,9,6)		
Nicolaua, muller de Bartomeu Marc (1452, 4, 4)		
Joan Estrany (1461,4,16)		
Angelina, filla de Pere Veil (1483, 5, 22)	6 i 1 frare	
Amador Bonivern, vidrier (1483, 9, 8)		
Valençó, muller de Bernat Casals (1425, 1, 17)	7	
Bernat Teixidor, àlies Agell (1441, 8, 16)		
Pasquala, muller de Salvador Pons (1397, 7, 29)		
Salvador Isern (1413, 5, 22)		
Saurina, muller de Pere Lladó (1422, 8, 13)		
Salvadora, muller de Salvador Pi (1422, 9, 8)		
Bernat Galcerà (1423, 5, 3)		
Carbonella (1434, 3, 28)	8	
Lina, muller de Salvador Estruch de la Font, àlies Ferrer (1452, 12, 21)		
Guillem Rafart (1410, 7, 28)		
Jaume Roudor (1412, 5, 8)		
Sança, vídua de Bernat Veil (1413, 5, 22)		
Pere Serra (1432, 8, 19)		
Constança, muller de Ramon Torra (1439, 1, 8)		
Valençó, vídua d'Antoni Bofill, de Tiana (1451, 2,6)		
Salvadora, muller de Salvador Abril (1451, 7, 19)	9	
Guillem Aroles (1404, 6, 5)		
Francesca, muller de Francesc Riera (1429, 3, 23)	10	
Francesca Rafarda (1470, 7, 18)		
Francesca, vídua de Pere Palau, de Mataró (1411, 10, 21)	11	
Salvador Pons (1444, 3, 2)		
Benvinguda, muller de Guillem Morot (1424, 3, 12)	12	
Saurina, muller de Bernat Isern (1387, 10, 7)		
Bernat Isern (1390, 7, 15)		
Etisenda, muller de Bernat Tolrà (1394, 7, 27)		
Arnau Roudor (1394, 10, 12)		
Pere Diumer (1393,6,13)	14	
Pere Ferrer (1484, 1, 29)		
Sança, muller de Pere Pi (1417, 1, 22)	15	
Guillema Marcha, vídua de Ramon Marc, àlies Gosau, de Sant Cristòfol de Folgars (1382,10, 26)	16	

De totes les misses, que es celebren durant les exèquies en honor del finat, la més important és la que s'efectua com a solemne ofici¹⁴⁷⁷. D'aquesta cerimònia, Flocel Sabater assenyala tres moments per la seva vistositat. Es tracta de l'ofertori, del testimoni i de l'absolució¹⁴⁷⁸. Durant l'ofertori, es realitza la donació de numerari per als diferents bacins o recaptos, que hem comentat amb anterioritat. En aquests moments també s'ofereix el pa d'almoïna als pobres de la contrada. Es tracta del pa, que apareix escripturat com a "pa per amor de Deu"¹⁴⁷⁹. El sermó o collació, també conegut com a testimoni, consisteix en el sermó d'un frare, que comenta un passatge bíblic, relacionat amb la mort. Diversos són els documents que ens indiquen la presència de frares durant l'"ofici solemne" en commemoració dels difunts¹⁴⁸⁰. Com exemple del que estem comentant, podem esmentar els 2 sous, que els marmessors d'Antònia Diuenera, orfe d'Antoni Diuener, de Vilassar¹⁴⁸¹, i els de Benvinguda, muller de Guillem Morot, de l'esmentada parròquia, satisfant als respectius oficis¹⁴⁸². Amb el ritual de l'absolució s'intenta la consecució d'una sèrie d'objectius: allunyar els dimonis del cos del difunt, recordar les bones accions del finat i la inviolabilitat dels recintes sagrats¹⁴⁸³. La utilització de carbó i

---

¹⁴⁷⁷ 12 preveres, acompanyats de 8 escolans, a la sepultura d'Elisenda, muller de Bernat Tolrà, de Vilassar, "per tal com li faren ofici de perversa et IX liçons" (1398, 13, 11 Fols.74v i 75 Manual 3 APSSGD). DANIELE ALEXANDRE-BIDON explica que l'ofici, en general, es desenvolupava amb els assistents, que restaven drets, ja que les esglésies d'aquests moments no acostumaven a tenir seients, a La Mort au Moyen Age. XIIIè-XVI siècle, pàgs.126.

¹⁴⁷⁸ FLOCEL SABATÉ: Cerimònies fúnebres i poder municipal a la Catalunya BaixMedieval, pàgs.31 a 35.

¹⁴⁷⁹ Al maresme, com en d'altres contrades del nostre País, aquestes donacions també s'acostumen a realitzar al fossar. Es col.loca un cove ple de pa sobre de la tomba del finat. Donació de 5 sous per a donar pa al fossar (Testament de Margarida, muller de Pere Verívol de Vilassar 1484, 10, 24 Fol.17v Manual d'Òbits APSSGD).

¹⁴⁸⁰ Pagament de 2 sous, pel sermó realitzat per un frare, durant el sepeli de Bernat Morot, de Vilassar (1419, 2, 8 Fols.112v a 113v Manual 3 APSSGD). S'entrega la mateixa quantitat "pel testimoni del frare" per a les exèquies de Valençó, muller de Bernat Casals, de Vilassar (1425, 1, 17 Fol.143 Manual 3 APSSGD). Satisfacció de 1 sou pel frare, assistent al sepeli de Bernat Teixidor, àlies Agell, de Vilassar: "Item donaren al frare que feu la collacio 1 sou" (1441, 8, 16 Fols.169 bis i 170 Manual 8 i Diversorum 131 APSSGD).

¹⁴⁸¹ "Item 1 frare qui feu lo testimoni" (1422, 10, 25 Fol.138v Manual 3 APSSGD).

¹⁴⁸² "Item per le collacio del frare" (1424, 3, 12 Fol.142 Manual 3 APSSGD).

¹⁴⁸³ MARIE-CLAUDE MARANDET: Le souci de l'au-delà : la pratique testamentaire dans la région Toulousaine (1300-1450), pàg.220.

d'incens afegeix noves sensacions als assistents del sepeli, que completen els diferents elements del llenguatge funerari, que hem anat presentant. Alguns testadors mostren un interès especial envers la celebració d'aquesta cerimònia. Així, podem esmentar a Sança, muller de Pere Pi, de Vilassar, qui el 22 de gener de l'any 1417, demanda en el seu testament:

“faciat absolutionem super tumulum meum”¹⁴⁸⁴.

Després de l'enterrament, es celebra el dinar dels morts, que està documentat per a Catalunya des del segle XII. L'origen d'aquest àpat funerari es remonta als primers temps del cristianisme. Segons Manuel Riu, malgrat les reticències, que les altes jerarquies eclesiàstiques sempre han mostrat envers aquest esdeveniment, aquest ritual subsisteix en algunes zones del nostre País fins al segle XX¹⁴⁸⁵. Al principi, aquests àpats es celebren al fossar¹⁴⁸⁶. Després es desplacen a les llars dels finats. Més endavant, només perviuen en el món rural. A les ciutats, aquests àpats es realitzen als menjadors de convents i monestirs, que dedicaran les seves oracions a l'ànima del benefactor. Per tant, com escrivia José-Ramón Julià Viñamata, a les zones urbanes “es manté el costum, però varien els comensals”¹⁴⁸⁷. Així doncs, l'origen primigeni de l'àpat funerari en part sobreviu amb l'ofrena de pa, que es realitza sobre la tomba del difunt durant les exèquies, així com a la cloenda

---

¹⁴⁸⁴ Fol.1 Manual 6 APSGVD.

¹⁴⁸⁵ MANUEL RIU: “Alguns costums funeraris per l'Edat Mitjana a Catalunya”, pàg.35.

¹⁴⁸⁶ “Dans les premiers tombeaux chrétiens était quelquefois ménagé un conduit par lequel on envoyait un peu d'eau au défunt assoiffé ; on laissait aussi des reliefs de repas sur les tombes ; signe que l'on ne croyait pas la mort tout à fait réalisée. Les banquets faits sur les tombes le jour des funérailles, le neuvième jour et les jour anniversaire du décès furent peu a peu interdits par les conciles, mais les ofrandes alimentaires continuèrent de se faire jusqu'au XVIIIè siècle”, a MARIE-CLAUDE MARANDET : Le souci de l'au-delà. La pratique testamentaire dans la région Toulousaine (1300-1450),pàg.222. PHILIPPE ARIÈS assenyala com l'església “primitiva” ja prohibí les pràctiques funeràries, que podien mostrar reminiscències paganes. Per això, intenta substituir els “refrigerium” o oferiments sobre les tombes i els menjars funeraris amb la celebració de l'eucaristia al fossar, a L'homme devant la mort, pàgs.147 i 148.

¹⁴⁸⁷ JOSÉ- RAMON JULIÀ VIÑAMATA: La sociedad de Barcelona de principios del siglo XIV a través de un manual notarial de testamentos, pàg.581.

d'alguns oficis religiosos commemoratius. Entre aquests, destaquen la novena i l'aniversari¹⁴⁸⁸.

El tradicional i reiteratiu menyspreu, que l'aparell eclesiàstic ha mostrat, vers la celebració d'aquest tipus d'àpats, pot en part explicar-nos la manca d'informació que, en general, es detecta a les fonts testamentàries. Al considerar-se una celebració poc adequada per als bons cristians, aquest àpat apareix situat en un segon terme i reclòs en un àmbit estrictament domèstic¹⁴⁸⁹. Per una altra banda, algunes institucions civils, com el Consell de Cent barceloní, estableixen mesures per a limitar el nombre de comensals. Com exemple del que estem dient, podem esmentar les Ordinacions de l'any 1394. Mitjançant aquestes, els Consellers de la ciutat de Barcelona prohibeixen l'assistència de més de deu persones als refrigeris funeraris. Aquesta mesura es flexibilitza, perquè no es comptabilitzen com a comensals a les persones vestides de dol¹⁴⁹⁰. Malgrat tot, l'àpat funerari es continua celebrant, segons el costum, tal i com ens mostren els registres de pagaments, efectuats pels marmessors dels finats de la parròquia de Sant Genís de Vilassar i com s'ha documentat per a la ciutat comtal¹⁴⁹¹. Així doncs, a les despeses que hem anat presentant en aquests darrers fulls, també s'hi ha de sumar els imports

---

¹⁴⁸⁸ Per la novena, realitzada en memòria de Francesca, vídua de Pere Lladó, assaonador de Barcelona, els seus marmessors satisfant 3 sous: "Item fuit datum panis super tumulum amore Dei" (1460,19, 16 Diversorum 14 APSGVD).

¹⁴⁸⁹ Pere Bonivern demana al seu testament, que la "macio" del dia de la sepultura es faci amb d'altres béns que no siguin els 60 sous adreçats a llegats religiosos. Al registre de pagaments, efectuats pels seus marmessors, no apareix cap indicació sobre aquesta celebració (1419, 5, 4 Fol.121 Manual 3 APSGVD). Al registre de pagaments, referents a l'òbit de Benvinguda, muller de Pere Boscà, àlies Dor, de Vilassar, trobem: "Item pa que compraren ops de macio de casa et que donaren per amor de Deu VIII sous". Malgrat que s'esmenta l'àpat funerari, aquesta cerimònia no consta al registre (1394, 9, 7 Fol.64 Manual 3 APSGVS).

¹⁴⁹⁰ EQUIP BROIDA : "Els àpats funeraris segons els testaments vers el 1400", dins de Alimentació i societat a la Catalunya Medieval. Barcelona, Consell Superior d'Investigacions Científiques / Institució Milà i Fontanals / Unitat d'Investigació d'Estudis Medievals ("Anuario de Estudios Medievales. Anex 20"), 1988, pàg.267.

¹⁴⁹¹ Són 55 documents els que ens informen sobre el pagament de diferents ingredients per a menjar o beure. Aquestes fonts representen el percentage d'un 46'61% dels pagaments enregistrats, realitzats pels marmessors de Sant Genís de Vilassar. En el cas dels testaments referents a la parròquia de Sant Pere de Premià, també comptem amb demandes d'alguns testadors que ens mostren la celebració d'aquests tipus d'àpats. Entre d'altres fonts, podem destacar, el testament de Guillem Castellar, en la qual trobem: "fiat provisio amicis et parentibus meis, qui illa die intervenerunt dicte mee sepulture bene et honorifice ad noticiam dictorum manumissorum" (Fol.49 Manual 3 APSPDP). Per a la ciutat de barcelona, EQUIP BROIDA : "Els àpats funeraris segons els testaments vers el 1400", pàg.267.

resultants dels dinars de difunts, així com d'altres montants, corresponents al menjar i beure dels assistents a la vetlla i als que han fet certes tasques durant la processó i el soterrament¹⁴⁹²:

“Item maçio que feu aquels que el dugueren, el aydaren a sotarar enfra pa vi et carn en fra tot” (5 sous i 7 diners)¹⁴⁹³.

“Item macio que feu aquell qui vallaren lo cors et leydaren a sotarar enfra pa et vi et companya VI sous VI diners”¹⁴⁹⁴.

“Item boura que dona als promens, qui lo dugueren, et aquells lacompanyaren et aquells, qui anaren pendra lenvantary com lo cos fo soterrat, qui foren VIII o X qui hi tornaren per pendra lanvantari, VII sous”¹⁴⁹⁵.

D'altres documents també ens indiquen la satisfacció de numerari, corresponen a l'allotjament del clergat i els escolans:

“Item le pernoccio de dos preveres” (4 sous)¹⁴⁹⁶.

“Item el pernoctar IV sous i VI diners” de dos prevers¹⁴⁹⁷.

“Item per ascolans entre la pernoccio e al dia quel soterram e al sendema II sous i VI diners”¹⁴⁹⁸.

---

¹⁴⁹² Es satisfà 8 sous i 8 diners per al menjar de 3 preveres, que assisteixen a la sepultura de Bernat Tolrà, de Vilassar (1417, 1, 19 Fols.114v i 115 Manual 3 APSGVD).

¹⁴⁹³ Registre de pagaments de l'òbit i la sepultura de Jaume Orhac, sastre i habitant de Vilassar (1399,11,8 Fol.77 Manual 3 APSGVD).

¹⁴⁹⁴ Registre de pagaments de l'òbit i la sepultura de Alamanda, vídua de Ber nat Morera (1400, 2, 22 Fol.80 Manual 3 APSGVD).

¹⁴⁹⁵ Registre de pagaments, relatiu a l'òbit i la sepultura de Galcerà Martí, donat de la capella de Sant Salvador (1377, 6, 10 Fol.45v Manual 3 APSGVD).

¹⁴⁹⁶ 1418, 4, 7 Fol.119v Manual 3 APSGVD.

¹⁴⁹⁷ 1418, 9, 8 Fols.117v i 118 Manual 3 APSGVD

De la mateixa manera que Marie-Thérèse Lorcin, observem com els hereus i els executors testamentaris s'esforcen per acollir d'una manera honorable a tots els assistents a les exèquies : clergat, pobres, familiars, amics i veïns. Com el més important és la presència de tots aquests individus durant el sepeli, ningú ha de marxar amb les mans buides¹⁴⁹⁹. Als representants eclesiàstics se'ls remunera els serveis oferts i, a més a més, se'ls pot arribar a satisfer la pemocció i les menges. Als pobres i pobres vergonyants se'ls ofereix les donacions, consignades al testament o les ofrenes de pa i, als assistents més propers, se'ls ofereix un àpat d'enterrament, que com a commemoració excepcional és abundant¹⁵⁰⁰. És pagaments referents als ingredients, satisfets per aquests àpats poden aparèixer escripturats de diferent manera. La fòrmula més acostumada és la que recull els productes comprats, sense especificar res més. La resta de pagaments pot aparèixer sota la denominació de "macio de casa", explicitant que els productes adquirits són per als familiars del difunt o per als seus amics¹⁵⁰¹. Aquesta circumstància ens demostra, que en aquests moments, es realitzen dos tipus d'àpats funeraris. El primer és un dinar de difunts, en el qual els parents comparteixen amb els amics el mateix menjar i beguda. En canvi, en el segon àpat, es distingeix el menjar, que s'ofereix als familiars del que s'adreça als amics. Com a mostra del primer tipus de cerimònia, podem esmentar dos exemples. El primer és l'àpat, realitzat després del soterrament de Bonanat Canal, a casa d'en Boscà, de Vilassar, i el segon, el que s'ofereix en commemoració de Francesca, muller d'Antoni Campins:

"Item macio de casa, que faem a casa de Bosca as sos amichs, lo die de la sua sepultura et sendema a les mises XXV sous"¹⁵⁰².

---

¹⁴⁹⁸ 1418, 10, 11 Fol.120 Manual 3 APSGVD.

¹⁴⁹⁹ MARIE-THÉRÈSE LORCIN: "Les clauses testamentaires religieuses dans les testaments du Plat Pays Lyonnais aux XIV è et Xvè siècles", pàg.295.

¹⁵⁰⁰ MARIE-THÉRÈSE LORCIN: "Vivre et mourir en Lyonnais à la Fin du Moyen Age", pàg.173.

¹⁵⁰¹ "Item donaren a menjar als parents, qui foren a la sepultura pex" (Òbit i sepultura de Salvador Armengol, de Vilassar 1459, 9, 20 Diversorum 14 APSGVD).

¹⁵⁰² 1388, 4,7 Fol.51 Manual 3 APSGVD.

"Item despeneren an companatge per parents et amichs XIV sous"¹⁵⁰³.

Un exemple del segon tipus d'àpat és el registre de pagaments, referents a la sepultura de Sança, vídua de Guillem Morera, de Vilassar. En aquest, es distingeix el pagament de 8 sous, satisfets per la "macio de casa" i "pa per amor a Déu", dels 10 sous pagats pel pa i la carn "ops dels amics"¹⁵⁰⁴. D'altres fonts només en assenyalen, els productes adquirits per l'àpat dels amics :

"en macio de casa als amichs qui vengueren X sous"¹⁵⁰⁵.

"Item pex que compraren per fer le mesio als amichs VIII sous"¹⁵⁰⁶.

"Item per la carn ques menjaren los amichs costa XVI sous i VI diners"¹⁵⁰⁷.

Com en d'altres indrets, en aquest tipus d'àpats, els productes que es consumeixen amb més abundància són el pa, la carn i el vi¹⁵⁰⁸. Del buidatge dels pagaments efectuats pels marmessors, hem obtingut els següents resultats: 39% de les compres efectuades són de carn, 28% són de pa, 13% de vi, 12% de productes que no s'especifiquen i apareixen com a "macio de casa",

---

¹⁵⁰³ Diversorum 31 APSGVD.

¹⁵⁰⁴ Fol.88 Manual 3 APSGVD.

¹⁵⁰⁵ Òbit i sepultura de Pere Mayol, àlies Barbarrasa 1391, 5, 17 Fol.60v Manual 3 APSGVD.

¹⁵⁰⁶ Òbit i sepultura de Benvinguda, vídua de Francesc Riera (1419, 6, 24 Fols.123v i 124 Manual 3 APSGVD).

¹⁵⁰⁷ Òbit i sepultura de Jaume Estrany (1426, 1, 16 Fol.64 Manual 7 APSGVD).

¹⁵⁰⁸ "El pa, a més d'una ofrena simbòlica, era una reminiscència d'un culte ja existent a l'antiguitat, consistent en l'ofrena de pa als morts perquè tinguessin menjar en el mes enllà. Amb la cristianització, el símbol del pa es manifesta en la vessant commemorativa de l'Eucaristia", a EQUIP BROIDA : "Els àpats funeraris segons els testaments vers el 1400", pàg.263.

7% de peix i un percentatge d'un 1% de carn i peix¹⁵⁰⁹. El resultat obtingut en relació a l'adquisició de carn ratifica el estudis, que d'altres historiadors han elaborat en quan a la poca presència d'aquest producte a les dietes pageses¹⁵¹⁰. En conseqüència, la presència de la carn en un àpat ens reflecteix la importància d'aquest esdeveniment. Només dos documents ens especifiquen que la carn és de moltó¹⁵¹¹. Per a la resta de fonts, que no ens concreten el tipus de carn, suposem deuria ser de vedella, de bou, de xai, de cabra o de porc¹⁵¹². El percentatge observat en relació l'adquisició de pa és relativament baix. Aquest resultat entra en contradicció amb el gran consum detectat per aquests moments¹⁵¹³. Aquesta paradoxa pot explicar-se pel fet, que molts pagesos poden elaborar-ne a les pasteres de casa seva i, d'aquesta manera, minimitzar les despeses¹⁵¹⁴. Com hem vist amb anterioritat, el pa comprat pot ser blanc o negre¹⁵¹⁵ i el seu consum depèn del poder adquisitiu del grup familiar, que organitza la cerimònia. La relativa importància de la presència del peix a la zona estudiada, hem de relacionar-la amb dos aspectes. Per començar, no hem d'oblidar la gran tradició marinera del maresme. Per tant, la pesca és una activitat pròpia i quotidiana. A part d'això, també hem de tenir en

---

¹⁵⁰⁹ El percentatge d'un 1% de l'adquisició de carn i peix correspon a una sola font documental. Es tracta de productes, adreçats a la vetlla de Bernat Flor, àlies Sagi, de Vilassar (1430, 2, 15 Fol.82 Manual 8 APSGVD).

¹⁵¹⁰ ANTONI RIERA MELIS: "Panem nostrum quotidianum da nobis hodie. Los sistemas alimenticios de los estamentos populares en el Mediterráneo noroccidental en La Baja Edad Media", dins de La vida cotidiana en la Edad Media. VIII Semana de Estudios Medievales. Logroño, Gobierno de la Rioja i Instituto de Estudios Riojanos, 1988, pàg.39.

¹⁵¹¹ Òbit i sepultura d'Alamanda, muller d'Alemanys Eimeric, de Vilassar (1382, 9, 10 Fols.34v i 35 Manual 3 APSGVD) i Òbit i sepultura de Francesca, muller de Pere Pons, de Vilassar 1395, 10, 18 Fol.66v Manual 3).

¹⁵¹² ANTONI RIERA MELIS: "Panem nostrum quotidianum da nobis hodie". Los sistemas alimenticios de los estamentos populares en el Mediterráneo noroccidental en La Baja Edad Media", pàg.39. MARIE-THÉRÈSE LORCIN: "Vivre et mourir en Lyonnais à la Fin du Moyen Age", pàg.173.

¹⁵¹³ MARIE-CLAUDE MARANDET calcula que cada comensal consumia una ració d'un quilo i mig, a Le souci de l'au-delà. La pratique testamentaire dans la région Toulousaine (1300-1450), pàg.228.

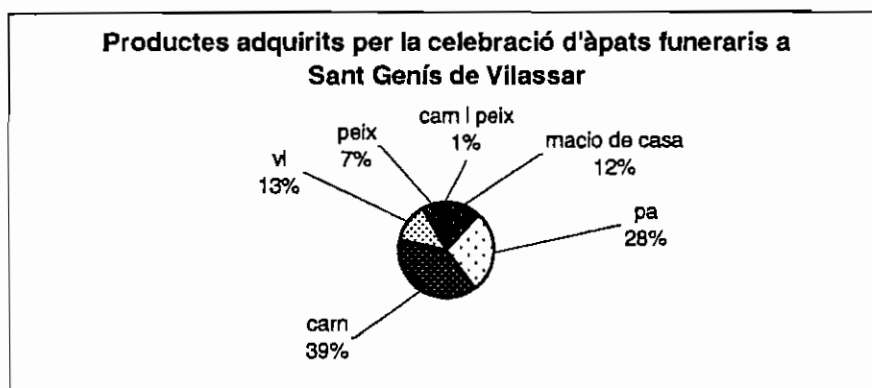
¹⁵¹⁴ Una situació similar s'observa amb el baix percentatge d'adquisició de vi. Malgrat el seu gran consum quotidià, apareix com un dels ingredients menys adquirits. Creiem que la major part del vi, consumit en aquests àpats, procedeix dels cellers del grup familiar.

¹⁵¹⁵ MARIE-THÉRÈSE LORCIN: "Vivre et mourir en Lyonnais à la Fin du Moyen Age", pàg.173.

compte el dejuni, que han de practicar els cristians durant alguns períodes de l'any¹⁵¹⁶. Marie-Térèse Lorcin, que compta amb escriptures testamentàries en les quals el testador preveu una alternativa al consum de carn "si dies non est carnalis", afirma que aquests productes acostumen a ser el peix, el formatge, llegums fresques o seques en forma de sopa o el consum de pa i vi. La majoria d'aquests testadors, però, deixen en mans dels hereus i dels marmessors el menú d'aquest tipus d'àpats¹⁵¹⁷.

Gràfic núm.34.-

¹⁵¹⁶ "Es dejunava tots els divendres i dissabtes, tota la Quaresma, des del Dimecres de Cendra fins a Pasqua, tot l'Advent i per les Quatre Tépores. Les Tépores eren quatre dates, al llarg de l'any, en les quals l'Església conferia el sagrament de l'Ordre sacerdotal. Les esmentades dates anaven precedides de tres dies de preparació en què els fidels practicaven l'oració i el dejuni, per tal que els nous sacerdots fossin dignes ministres de l'altar, i corresponien als dimecres, divendres i dissabtes de la tercera setmana d'Advent, de la segona de Quaresma, de la setmana següent a la Festa de la Pentecosta i a la festa de l'Exaltació de la Santa Creu en el mes de setembre. Els dies de dejuni i d'abstinència passaven de 160 a la Corona Catalano-aragonesa. El dejuni era molt rigorós, ja que no es podia menjar res fins a les sis de la tarda, es a dir, a l'hora de vespres", a JOSEFA MUTGE i VIVES: "L'Abastament de peix i carn a Barcelona", dins de Alimentació i societat a la Catalunya Medieval. Barcelona, Consell Superior d'Investigacions Científiques, Institució Milà i Fontanals i Unitat d'Investigació d'Estudis Medievals ("Anuario de Estudios Medievales. Anex 20"), 1988, pàgs.109 i 110.

¹⁵¹⁷ MARIE-THÉRÈSE LORCIN: "Vivre et mourir en Lyonnais à la Fin du Moyen Age", pàg.175 i 176.

Alguns autors, com Marie-Claude Marandet, efectuen una lectura dels diversos significats simbòlics d'aquestes cerimònies de dinars de difunts¹⁵¹⁸. En canvi d'altres, com Jacques Chiffolleau, passen de puntetes sobre aquest tema i ho simplifiquen amb l'explicació de la necessitat de reconstituir la cohesió de la comunitat davant la pèrdua del finat¹⁵¹⁹. Per la nostra banda, creiem que cada grup familiar celebra aquests àpats de difunts, seguint el costum de l'indret i que talment poca cosa es deuen plantejar.

De la mateixa manera que, després dels soterraments, hi haurà misses durant un cert període de temps en commemoració dels finats, també ens consta que es realitzen d'altres àpats amb els familiars i els amics. Aquestes celebracions es realitzen com a colofó de la celebració del cap d'any de l'òbit, que temporalment correspon a l'acabament de l'any de dol familiar. Una mostra del que estem dient, ens l'ofereixen les despeses escripturades dels marmessors de Bernat Isern, de Vilassar. Durant el cap d'any del finat, en Pere Pons i Guillem Bergai de Vilassar, ofereixen per a menjar als amics una quartera de forment a mesura de Barcelona, que val 15 sous i 6 diners, acompanyada de carn, per la qual es paguen 10 sous i 6 diners, i de dos quarteres de ví a 4 sous per quartera¹⁵²⁰. Un altre exemple, el trobem a la celebració del cap d'any de l'òbit de Jaume Estrany. En aquest cas, s'escriptura el pagament de 8 sous i 6 diners per pa i carn¹⁵²¹. I ja com a darrer exemple, podem esmentar el referent a la commemoració del cap d'any de l'òbit de

---

¹⁵¹⁸ Aquesta autora assenyala, els possibles següents significats: reminiscències dels àpats pagans oferts als difunts; reforçament del grup que es modifica amb el traspàs d'un dels seus membres (la cohesió subsisteix malgrat la desaparició); símbol dels lligams de parentiu, de veinatge i d'amistat que uneixen als participants; manera de recompensar als que s'han desplaçat per assistir a les exèquies i als que hi han participat, ostentació de la riquesa del grup familiar del finat i, finalment, l'objectiu de rebre pregàries en honor del difunt dels participants, MARIE-CLAUDE MARANDET : Le souci de l'au-delà. La pratique testamentaire dans la région Toulousaine (1300-1450), pàg.224.

¹⁵¹⁹ "Le passage d'un monde dans l'autre ne se réalise pas seulement grâce au cortège. Après la séparation il faut que les vivants reconstituent la cohésion de la communauté, le plus souvent par un repas, et s'assurent du départ définitif du défunt dans le monde des morts par une série de rites commémoratifs", a JACQUES CHIFFOLEAU: La comptabilité de l'au-delà. Les hommes, la mort et la religion dans la région d'Avignon à la fin du Moyen Age (vers 1320-vers 1480), pàg.143.

¹⁵²⁰ Fol.56bis Manual 3 APSGVD.

¹⁵²¹"Item enfre carn e pa e per fer le mecio als amichs VI sous VI diners" (1426, 1, 16 Fol.146 Manual 3 APSGVD).

Margarida, muller de Pere Verívol, on s'ofereix un resum de tots els àpats realitzats:

"Item per la daspesa en case per los parents e amichs entre la sepultura e cors present e cap d'any entre carn e pex pren en suma tot XXX sous"¹⁵²².

De manera similar als àpats funeraris, aquests refrigeris commemoratius tampoc són acceptats per l'aparell eclesiàstic. Tanmateix, perviuen en el temps. Joaquim M. Puigvert, que ha estudiat una consuetud del segle XVIII de Riudellots de la Selva, constata la diferencia existent entre els oficis, realitzats com a novena i cap d'any en commemoració dels finats, segons vagin acompanyats o no d'àpat. D'aquesta manera, es diferencien les honres "magres" de les "grasses"¹⁵²³.

---

¹⁵²² 1484,10,24 Fol.17v Manual d'Òbits APSGVD.

¹⁵²³ Volem destacar els comentaris de l'esmentat historiador sobre les impressions del sagristà de Riudellots, qui l'any 1763 es mostra contrari a la celebració dels esmentats banquets. Entre aquests, transcrivim els que apareixen a continuació. "Les justificacions que dona Joan Calderó per estar en contra d'aquests banquets fúnebres són d'un gran interès, ja que es recolzen en diferents aspectes i ens mostren uns criteris per una banda racionalitzadors i per l'altra, de tipus moralitzant : és qüestionada la utilitat d'aquests àpats pels difunts; creu que són una font de despeses innecessàries; presenta com un problema el desplaçament del clergat a la casa del difunt per les inclemències del temps; i també parla de possibles transtorns en les persones pobres que assisteixen en aquets banquets, en els quals mengen desmesuradament.... Advertim que el nostre clergue sagristà de Riudellots, una disposició contrària i vigilant envers tot allò que vagi acompanyat de menjar i beure. Joan Calderó vol un clergat allunyat de l'univers màgic tradicional, de la vida quotidiana, de les festes públiques i de banquets familiars;..La consuetud de Riudellots del 1763 ens mostra encara la seva vitalitat (l'autor es refereix a la celebració dels banquets fúnebres, que resisteixen els atacs de les disposicions episcopals a partir de la celebració del Concili de Trento), malgrat l'actitud contrària del seu redactor", a JOSEP M. PUIGVERT i SOLÀ: Una parròquia catalana del segle XVIII a través de la seva consuetud (Riudellots de la Selva). Barcelona, Editorial Rafael Dalmau (Premi Francesc Carreras i Candi XI edició), 1986, pàgs.158 a 160.

Taula núm.55.-

ÀPATS FUNERARIS I DONACIONS DE BEURE I MENJAR SATISFETS PELS MARMESSORS DELS TESTADORS DE SANT GENÍS DE VILASSAR			
Testador/a	Destinatàris	Ingredients	Import
Guillem Aroles (1362,3,9)	No s'especifica	Menja de casa	11 sous i 6 diners, comptant (deixes d'església i almoines).
Guillem des Pont, prevere i beneficiat de l'altar de Sant Nicolau de Sant Genís de Vilassar (1372,6,9)	No s'especifica	Pa i carn	27 sous
Sança, muller de Joan d'Autovara (1375,8,24)	No s'especifica	Pa, vi i carn	60 sous
Gaicerà Martí, donat de la capella de Sant Salvador (1377,6,10) ¹⁵²⁴	"Item boura, que dona als promens, qui lo dugueren, et aquells lacompanyaren et aquells, qui anaren pendra l'entany com lo cos fo soterrat, qui foren VIII o X, qui hi tomaren per pendra l'entany"	Vi	7 sous
Saurina, muller de Bonanat Canal (1379,8,8)	No s'especifica	Pa Carn	13 sous 7 sous i 8 diners
Sança, muller de Pere Morell, àlies Vilarrasa (1379,8,22)	No s'especifica	Menja de casa	63 sous i 2 diners, comptant misses, almoines, unció, drets d'església i deixes.
Salvadora Armengola (1379,11,29)	No s'especifica	"Mació de casa"	19 sous
Francesca, muller de Simó de Crosanyes, d'Argenton (1381,5,15)	No s'especifica	"Mació de casa" Pa, vi i carn "en mació de casa"	5 sous i 6 diners, s'inclou el toc de campanes 35 sous
Alamanda, muller d'Alernany Eimeric (1382,6,1)	No s'especifica	Moltó	14 sous
Guillem Morell (1383,6,14)	No s'especifica	carn ("mació de casa") vi	7 sous 20 sous
Berenguer Toxoner, àlies Salvà (1384,1,11)	No s'especifica	« Mació de casa »	44 sous, s'inclou: misses, almoines, deixes, marmessors, cera i tocs de campana
Sança, vídua de Bernat Riera (1385,10,29)	No s'especifica	Pa i vi	29 sous
Jaume Flor (1387,3,13)	No s'especifica	pa	20 sous i 2 diners
Saurina, muller de Bernat Isem (1387,10,7)	No s'especifica	Vi Carn « Item salsa que compraren »	8 sous i 4 diners 15 sous i 1 diner 1 sou

¹⁵²⁴ Aquest testador mor el 4 de febrer de 1386 (Fol.45v Manual 3 APSGVD).

**ÀPATS FUNERARIS I DONACIONS DE BEURE I MENJAR
 SATISFETS PELS MARMESSORS DELS TESTADORS DE SANT GENÍS DE
 VILASSAR**

Testador/a	Destinataris	Ingredients	Import
Francesca, orfe de Pere Banyeres (1387, 11, 16)	No s'especifica	Pa	4 sous i 6 diners
Sança, vídua de Guillem Palou, àlies Ferran (1388, 1, 5)	No s'especifica	"Mació de casa"	40 sous i 8 diners
Sança, muller de Pere Lladó (1388, 3, 2)	No s'especifica	Pa i carn (mació de casa)	17 sous i 4 diners
Bonanat Canal (1388, 4, 7)	"Item macio de casa, que faem a casa de Bosca as sos amichs, lo die de la sua sepultura et sendema a les mises"	Pa i sens especificar -carn -1 pollastre -1 pollastre -2 gallina -1 gallina -1 gallina -cigrons -"salssa"	25 sous 2 sous i 8 diners 1 sou 1 sou 4 sous 3 sous 2 sous i 6 diners 2 sous 1 sou
Guillem Vidal (1388, 6, 27)	No s'especifica	Pa	5 sous
Guillema, muller de Guillem Vives (1388, 6, 28)	amics	Carn	11 sous
Francesca Juliana, vídua de Pere Julià (1389, 11, 28)	No s'especifica	Pa i peix	5 sous i 6 diners
Guillem Flor, batlle de Vilassar (1390, 2, 16)	No s'especifica	Pa Peix « que compraren ops de casa »	6 sous 7 sous
Bemat Isern (1390, 7, 15)	No s'especifica	Pa	12 sous
Jaume Grau, fill de Pere Grau (1390, 8, 7)	No s'especifica	Pa i vi ("mació de casa") carn	25 sous 22 sous
Jaume Martí, de Girona (1390, 10, 7)	"Item que donam a boura aquells, qui el materen al drap, el dugueren a la fossa, costa pa et vi et companatja V sous" clergues, familiars, amics i veïns, assistents a les exèquies	Pa, vi i acompanyament Pa, vi i carn	5 sous 10 sous
Pere Bonary (1391, 4, 28)	Pobres, familiars, amics i veïns	"mació de casa"	10 sous, inclou almoïna
Pere Mayol, àlies Barrasa (1391, 5, 17)	Amics	"mació de casa"	10 sous
Antònia, muller de Bernat Ferrer, àlies Estruch (1391, 9, 11)	Amics	Carn	11 sous
Pere Diurner (1396, 6, 13)	Amics	Pa, vi i carn	65 sous
Bemat Roudor, de Barcelona (1393, 7, 27)	Amics	Pa i carn	35 sous

**ÀPATS FUNERARIS I DONACIONS DE BEURE I MENJAR
 SATISFETS PELS MARMESSORS DELS TESTADORS DE SANT GENÍS DE
 VILASSAR**

Testador/a	Destinataris	Ingredients	Import
Pere Colomer, de Premià (1395, 1, 15)	Familiars i amics	Carn Pa 8 quarteres de vi	22 sous i 4 diners 14 sous 12 sous
Peregrí Catà, donat de la capella de Sant Cristòfol (1395, 1, 22)	No s'especifica	"macio de casa"	11 sous i 6 diners
Francesca, muller de Pere Pons (1395, 10, 18)	No s'especifica amics	Pa per "macio de casa" Carn de moltó	12 sous 14 sous i 9 diners
Saurina, muller de Guillem Aroles (1396,2,20)	Amics	"macio de casa"	36 sous
Francesca, muller de Pere Roig (1397,6, 30)	No s'especifica	Pa Carn	4 sous i 6 diners 6 sous i 4 diners
Jaume Orihac, sastre i habitant de Vilassar (1399,11,8)	Assistents al sepell	Pa, vi i carn	5 sous i 7 diners
Bernat Colomer (1399, 12, 10)	Amics	Pa Carn	5 sous 5 sous i 6 diners
Alamanda, vídua de Bernat Morera (1400, 2, 22)	"Item macio que feu aquell qui vallaren lo cors et leydaren a sotarar enfra pa et vi et companya.."	Pa, vi i acompanyament	6 sous i 6 diners
Guillem Deuiofeu, de Sant Cristòfol de Folgars (1401, 12, 31)	Amics per la sepultura i les misses de l'endemà	Pa Pa i vi	8 sous i 7 diners 7 sous
Sança, vídua de Guillem Morea (1402, 3, 2)	Familiars Amics	"mació de casa" pa i carn	8 sous, inclou almoïna de pa. 10 sous
Francesca, vídua de Pere Palau, de Mataró (1411, 10, 21)	Amics	Carn	19 sous
Francesca, vídua de Pere Bonanat (1415, 4, 7)	Amics	Carn	3 sous i 6 diners
Constança, vídua de Pasqual, d'Argentona, i filla de Pere Diurner, de Vilassar (1416, 1, 30)	Amics	"macio pels amichs"	40 sous i 6 diners
Bernat Tolrà (1417, 1, 19)	3 preveres	Menjar sens especificar	8 sous i 8 diners
Pere Riera (1418, 2, 20)	No s'especifica	Carn	5 sous
Ròmia, muller de Pere Riera (1418, 9, 8)	No s'especifica	"carn per macio"	6 sous
Benvinguda, vídua de Francesc Riera (1419, 6, 24)	Amichs	Peix	8 sous
Almanda, muller de Salvador Serè (1419, 6, 24)	No s'especifica	Peix	4 sous
Constança, muller d'Antoni Tolrà (1420, 4, 19)	Amics	"macio pels amichs"	16 sous i 4 diners
Eulàlia, muller de Guillem Rafart (1421, 8, 10)	Amics	Carn	18 sous i 6 diners

ÀPATS FUNERARIS I DONACIONS DE BEURE I MENJAR SATISFETS PELS MARMESSORS DELS TESTADORS DE SANT GENÍS DE VILASSAR			
Testador/a	Destinataris	Ingredients	Import
Salvador Serè (1421, 9, 5)	No s'especifica	Carn	6 sous
Bernat Marc (1422, 1, 24)	No s'especifica	Carn	13 sous i 2 diners
Bernat Soler, de Mataró (1422, 10, 21)	No s'especifica	"Item per mecio et despesa"	12 sous
Eulàlia, muller de Bernat Tolrà (1423, 9, 24)	Amics	Carn	12 sous
Francesca, muller de Bartomeu Marc (1424, 12, 3)	Amics i pobres	Pa	18 sous, inclou almoina de pa
Jaume Estrany (1426, 1, 16)	Amics	carn	18 sous
Guillem Duran (1426, 8, 23)	Amics	Carn	16 sous i 6 diners
Guillem Duran (1426, 8, 23)	Amics	Peix	15 sous
Constança, muller d'An- toni Veil (1430, 1, 13)	No s'especifica	Carn	14 sous
Bernat Flor, àlies Sagi (1430, 2, 15)	Assistents a la vetlla	Carn i peix	1 lliura i 22 sous
Berenguer Marquès (1431, 5, 19)	No s'especifica	" macio "	4 sous i 8 diners
Francescaca, muller d'Antoni Campins (1441, 12, 19)	Parents i amics	"Item despeneren an compa- natge per parents et amichs"	14 sous
Joan Camps (1451, 11, 16)	Amics	Carn	10 sous i 6 diners
Salvador Armengol (1459, 9, 20)	Parents	Peix	No consta

5.2.3.- LES CERIMÒNIES DE COMMEMORACIÓ

En aquests moments, al món rural, la visió predominant de la mort encara percep aquest fenomen com un lent viatge, que el finat ha de realitzar entre el món dels vius i el dels morts. És un pas progressiu al més enllà, que no finalitza fins a l'any de l'òbit del difunt. Aquesta visió popular de la mort, basada en anteriors creences paganes, està en contradicció amb la idea de la immediata separació del l'ànima del cos, que defensa l'Església Catòlica. Així doncs, la població rural Baix Medieval de la zona estudiada considera que els difunts es troben dins d'un estat de trànsit i, per tant, no estan del tot morts.

Són éssers mig-materials, mig-immaterials, que pul.lulen per la Terra¹⁵²⁵. Aquesta visió de la mort incomoda als vius. Per això, aquests darrers intenten facilitar-los el trànsit envers el món d'ultratomba, mitjançant la celebració de diferents cerimònies de commemoració. Des de finals del segle XII, l'Església Catòlica intenta recuperar aquests espectres o ànimes en pena, mitjançant la incorporació d'un nou espai o estat, que minimitza la dualitat existent entre els regnes d'ultratomba existents: el regne del Cel i el regne de l'Infern. La concepció teològica i dogmàtica del Purgatori comporta la introducció dins de l'imaginari col·lectiu d'un lloc o espai d'expiació de caràcter temporal. En aquest, abans de l'entrada definitiva dins del regne del Cel, algunes ànimes han d'acabar de purificar-se. Així doncs, l'aparell eclesiàstic intenta armonitzar aquesta nova visió de l'anomenat "tercer espai" amb la manera tradicional de concebre la mort¹⁵²⁶.

Jacques Le Goff situa els orígens del Purgatori a finals del segle III, qualifica aquest nou espai com un instrument eclesiàstic per a lluitar contra els moviments herètics i observa una expansió geogràfica desigual d'aquesta nova creença a partir del segle XIV. De fet, ens mostra com a les regions meridionals de França "subsistent des réticences, sinon de résistences, au jugement particulier et au troisième lieu". Le Goff també assenyala la importància, que el Purgatori va adquirint dins de la cristiandat. Mentre que les ànimes dels difunts poden aspirar a escurçar el temps de Purgatori, els vius poden veure's assistits pels difunts, si aquests es troben envoltats d'intercessors més importants. Aquesta situació assegura la reversabilitat dels merits, així com un sistema de

---

¹⁵²⁵ En relació aquest punt, volem incidir en les aportacions de JOAN AMADES, qui recull tota mena d'informacions referents a la mort de diferents punts del nostre País. En aquesta síntesi, podem observar la influència d'alguns costums i creences d'èpoques anteriors a la que estem tractant en aquesta investigació, així com notícies d'època medieval i d'èpoques posteriors. Algunes d'aquestes pràctiques encara són vigents, com és el cas de la Castanyada i la celebració de Tots Sants. JOAN AMADES : La Mort. Costums i Creences. Tarragona, Edicions El Mèdol ("Biblioteca de Tradicions Populares Joan Amades ", núm.11), 2001. Edició Facsímil.

¹⁵²⁶ MARIE-CLAUDE MARANDET : Le souci de l'au-delà. La pratique testamentaire dans la région Toulousaine (1300-1450), pàg.288. Martí Luter fou el primer que identifica el Purgatori com a "tercer espai". L'objectiu d'aquest reformista és desprestigiar aquest concepte, inventat per Roma, que no apareix a les Sagrades Escripures, JORDI CERDÀ SUBIRACHS : Misses de Sant Amador. Purgatori i cultura popular. Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat ("Biblioteca de Cultura Popular Valeri Serra i Boldú", 17), 2006, pàg.18.

solidaritat entre els vius i els morts, que Le Goff defineix com una cadena circular sense fi i un corrent de reciprocitat perfecte¹⁵²⁷.

D'altres investigadors han analitzat la influència d'aquest nou espai o estat, el Purgatori, en relació les disposicions testamentàries Baix Medievals. Jacques Chiffolleau, que centra el seu estudi en la zona urbana d'Avignon, distingeix dues maneres de materialitzar la visió del més enllà. És tracta de la "lògica de la repetició" i de la "lògica de l'acumulació". La primera, intenta enquadrar el temps annual amb el temps ritual. D'aquesta manera, es tanca el cicle de pas entre els dos mons del difunt. Dins d'aquesta visió del més enllà, l'esmentat autor situa tant les novenes o novenaris, com els caps d'any i les misses de caràcter perpetu. Quan observa aquest fet, Chiffolleau ens mostra l'existència d'una contradicció evident, que el fa exclamar: "Tandis en effet que la messe de neuvaine et de bout-de-l'an cherche a encadrer le temps annuel et rituel, encore a moitié terrestre, du passage dans l'autre monde, les messes perpétuelles reposent...sur deux conceptions eschatologiques: il s'agit d'attendre la Fin du Temps. Les unes se focalisent sur le 'passage' ou le jugement individuel, les autres sur le Jugement Dernier... Les contradictions ne sont pas vraiment perçues par les testateurs qui, en faisant appel aux deux systèmes, essaient à la fois de se ménager un bon 'passage' et la clémence de Dieu au Dernier Jour"¹⁵²⁸. Així doncs, entre els segles XIV i XV, amb la introducció de la "lògica de l'acumulació" s'intenta minimitzar la contradicció existent, combinant ambdós sistemes rituals. Amb la "lògica de l'acumulació" els testadors expressen el desig de la realització d'un gran nombre de misses en un temps limitat amb l'objectiu d'accelerar el pas d'expiació del Purgatori al regne del Cel. Amb l'eliminació progressiva dels sufragis perpetus dels beneficis, s'observa la incorporació dels més humils dins dels rituals commemoratius, ja que les misses repetitives dels beneficis, només se les

---

¹⁵²⁷ "Voici assurée la réversibilité des mérites dont on doutait au XIIe et XIIIe siècles et qui était alors le plus souvent niée. Le système de la solidarité entre les vivants et les morts à travers le Purgatoire est devenu une chaîne circulaire sans fin, un courant de réciprocité parfaité. La boucle est bouclée", a JACQUES LE GOFF: La naissance du purgatoire, Sarthe, Éditions Gallimard ("Collection Folio/ Histoire", 31), 1981, pàg.482. Altres fulls als quals ens referim en aquest paràgraf corresponen a les pàg.48, 436 i 483.

¹⁵²⁸ JACQUES CHIFFOLEAU: La comptabilité de l'au-delà. Les hommes, la mort et la religion dans la région d'Avignon à la fin du Moyen Age (vers 1320-vers 1480), pàg.339.

poden permetre els més adinerats. Seran els ritus de l'any de dol els que inicien el punt de partida de les misses d'acumulació. El pas d'un tipus de misses a l'altre és lent i progressiu. En un principi, es multiplica l'oficialització de misses durant les exèquies, l'endemà i el novè die, amb la qual cosa s'observa una ampliació dels ritus més antics. Aquest fet comporta que materialment no es pugui acomplir la demanda dels testadors i, en conseqüència, aquella es va ampliant fins l'any de dol. D'altres testadors reparteixen les misses entre els 2 i els 20 anys, apareixent amb més freqüència els espais temporals entre 4 i 6 anys. Malgrat que la visió de l'acumulació va prenent força davant de la repetició, aquest sistema no desapareix. En ambdós sistemes, la celebració de la missa es converteix en el viàtic per excel·lència, així com el darrer mitjà de comunicació amb els difunts.

Des de finals del segle XII, la població cristiana de la Baixa Edat Mitjana també compta amb un altre espai, on poden anar a parar les ànimes dels difunts. Es tracta del "limbus puerorum". En un principi, el limb té per objectiu consolar el neguit d'aquells grups familiars, que havien hagut d'enterrar fora del fossar parroquial aquells infants, que no havien estat batejats. Fins aquella centúria, a aquestes criatures se les condemna a l'Infern, encara que no hagin pogut ni tenir l'oportunitat de pecar, perquè els seus progenitors no havien pogut anul·lar l'empremta del pecat original¹⁵²⁹. L'aparició d'aquest nou espai, també ha de contemplar-se com una altra de les estratègies eclesiàstiques per a lluitar contra l'heretgia, que no accepta el pecat original i bateja als infants, quan són més grans¹⁵³⁰. Segons Didier Lett, a finals de l'Edat Medieval, quan s'insisteix en la idea de la salut espiritual a partir de la pregària, es desenvolupa una certa "purgarització" del "limbus puerorum"¹⁵³¹. Amb aquesta transformació,

---

¹⁵²⁹ DIDIER LETT: "De l'errance au deuil. Les enfants morts sans bapteme et la naissance du limbus puerorum aux XIIè-XIIIè siècles", a ROBERT FOSSIER (Editeur): La petite enfance dans l'Europe Medievale et Moderne. Actes des XVIèes Journées Internationales d'Histoire de l'Abbaye de Flaran Septembre 1994. Universite de Toulouse-Le Mirail, Presses Universitaires du Mirail, 1977, pàgs.77 a 92.

¹⁵³⁰ PIERRE RICHE et DANIELE ALEXANDRE-BIDON: "L'enfant au Moyen Age : Etat de la question", a ROBERT FOSSIER (Editeur): La petite enfance dans l'Europe Medievale et Moderne. Actes des XVIèes Journées Internationales d'Histoire de l'Abbaye de Flaran Septembre 1994. Universite de Toulouse-Le Mirail, Presses Universitaires du Mirail, 1977, pàgs.7 a 29.

¹⁵³¹ DIDIER LETT: "De l'errance au deuil. Les enfants morts sans bapteme et la naissance du limbus puerorum aux XIIè-XIIIè siècles", pàgs.91 i 92.

s'observa com la població no accepta el limb com un espai definitiu per a les ànimes dels seus nadons difunts. Per aquesta raó, la percepció popular modifica el concepte d'aquest espai i el converteix en provisional¹⁵³².

A la parròquia de Sant Genís de Vilassar, durant el període 1353-1486, el 51% dels testadors especifiquen el tipus d'oficis que volen. Els altres testadors deixen aquesta iniciativa en mans dels seus marmessors. D'entre les demandes efectuades, amb un percentage d'un 33%, figuren la demanda de trentenaris, també coneguts com a misses de Sant Amador¹⁵³³. Alguns

---

¹⁵³² Com hem comentat en un altre moment, les darreres aportacions bibliogràfiques sobre la infància a l'època medieval ha matitzat i, fins i tot en alguns casos, ha contradit les aportacions de Philippe Ariès (*L'enfant et la vie familiale sous l'ancienne regime*. Paris, Plom, 1960). Per tant, s'ha realitzat un canvi de visió important. La negació de la presència d'aquesta etapa s'ha transformat en una acceptació àmpliament generalitzada d'una certa ambivalència de sentiments i actituds dels adults envers els infants. DANIELE ALEXANDRE-BIDON i DIDIER LETT: *Les enfants au Moyen Age*. Paris, Hachette, 1997. MARIA DEL CARMEN GARCIA HERRERO: "Elementos para una historia de la infancia y de la juventud a finales de la Edad Media", pàgs.223 a 252. TERESA-MARIA VINYOLES i ANTONI RIERA i MELIS: "Les pautes dels comportaments", a *Història. Política, Societat i Cultura dels Països Catalans*. Volum 3 Barcelona, Enciclopèdia Catalana, 1996, pàgs.116 a 121.

¹⁵³³ Els trentenaris corresponen a la lògica de l'acumulació, proposada per Chiffolleau. Malgrat utilitzar-se el mot trentenari, per analogia amb les trenta misses de Sant Gregori, es tracta d'un conjunt de trenta-tres misses. Els trentenaris o 33 misses de Sant Amador poden ser oberts o tancats. Els primers han d'oficiar-se durant el mes següent a la mort del testador i els segons es realitzen seguits. Aquest fet comporta conflictes d'ordre dins de les esglésies, així com prohibicions per part dels bisbes que no accepten que alguns clergues mengin, dormin i juguin a cartes o a daus, per distreure's dins d'un recinte sagrat, JORDI CERDÀ SUBIRACHS: *Misses de Sant Amador. Purgatori i cultura popular*, pàgs.58 i 75. Per a ANTONI MARIA PARRAMON DOLL aquest conjunt de misses es gestaren quan sant Amador, bisbe de Girona, va tenir una visió, en la qual va veure a la seva mare al Purgatori. Amb la celebració de 33 misses, va alliberar-la, *El trentenari de Sant Amador*. Lleida, Institut d'Estudis Ilerdencs, 1977. Separata de "Ilerda", XXXVIII, pàgs.75 i 76. GABRIEL LLOMPART transcriu dues versions de la llegenda de sant Isidor. L'escripturació de la primera d'elles l'atribueix a Eiximenis i pot consultar-se a la Biblioteca de Catalunya ("Questions sobre els novissims" Bon 6-V-II, fol.48-50v BC). La segona versió és del segle XVI, a *Religiosidad popular. Folklore de Mallorca, folklore de Europa*. Miscelanea de estudios de Gabriel Llobart. Palma de Mallorca, José J. Olañera ("Colección Archivo de tradiciones populares", 341), 1982.

PAULINO RODRÍGUEZ BARRAL relaciona la divulgació de la idea del Purgatori per part de l'Església amb els sermons dels frares predicadors i amb la iconografia de certs sants, com són sant Amador, sant Nicolau de Torentino, sant Gregori Magne i sant Miquel, a "Purgatorio i culto a los santos en la plástica catalana bajomedieval". *Locus Amcenus*,7, 2004, <http://dd.uab.es/pub/locus/11359722n7p35.pdf>, pàgs.1 i 3. Segons MARIA DEL CARMEN GARCÍA HERRERO i MARIA ISABEL FALCÓN PÉREZ, aquestes misses apareixen a la Corona d'Aragó, malgrat que no es coneix la localització exacta del sant patró, l'evolució cronològica, el ritual ni la seva expansió, "En torno a la muerte a finales de la Edad Media aragonesa", a *En la España Medieval*, 2006, pàgs.153 a 186.

www.ucm.es/BUCM/revistas/ghi/02143038/articulos/ELEM0606110153A.ADF.

Entre els testadors, que només efectuen la demanda d'aquesta tipologia de misses, podem esmentar: Sança, muller de Pere Roig (1389, 2, 12 Fol.89v Manual 3 APSGVD), Margarida, muller de Bernat Guardia, de Barcelona (1399, 1, 18 Fol. 75 Manual 3 APSGVD). Guillem Aroles (1404, 6, 5 Fols.87 i 88 Manual 3 APSGVD). Bernat Isern, fill de Salvador Isern (1410, 4, 13 Fol.99v Manual 3 APSGVD). Guillemona, muller de Bernat Ferrer (1417, 1, 2 Fol.108v

d'aquests testadors fins i tot indiquen on volen que es realitzin: al fossar "sobre el seu vas"¹⁵³⁴, "ante sepultura mea"¹⁵³⁵, tal i com és acostumat¹⁵³⁶. Amb un percentatge d'un 17%, s'escriptura la demanda de 6 misses, que acostumen a concretar-se en els tres altars de l'església parroquial i en els altars de les tres capelles de Vilassar¹⁵³⁷. La suma dels percentatges esmentats, el que correspon a la demanda de trentenaris i de 6 misses, ens aporta un resultat d'un 50% de les demandes realitzades. La resta de testadors efectuen una gran diversitat de peticions, que s'inicien amb l'encàrrec d'una missa i finalitzen amb la de 100 misses¹⁵³⁸. Dins d'aquests encàrrecs, es diferencien clarament, la petició d'oficis simples dels que es combinen amb trentenaris. Així, s'observa com la petició fins a les 10 misses, sense incloure el percentatge del 17% referent a les de 6 misses, ascendeix a un 30'1%. Si afegim el percentatge, que havíem deixat de banda, ens trobem amb el d'un 47'1 %. Ambdós percentatges superen la demanda de les diverses misses, que es combinen

---

Manual 3 APSGVD). Bernat Soler, de Mataró (1422, 10, 21 Fols.139v i 140 Manual 3 APSGVD). Eulàlia, muller de Pere Pracoll (1430, 1, 18 Fol. 47 Manual 8 APSGVD). Guillem Sagi (1438, 11, 15 Fols. 43v Manual 8 APSGVD) i Bartomeua, muller de Joan Estrany (1453, 8, 12 Fols. 99 a 100 Manual 7 APSGVD).

¹⁵³⁴ Testament de Bernat Avella, de Vilassar (1422,5,22 Fol.133 Manual 3 APSGVD).

¹⁵³⁵ Testament de Margarida, muller de Miquel Casals, de Vilassar (1448,7,4 Fol.162 Manual 3 APSGVD).

¹⁵³⁶ Testament d'Eulàlia, muller de Bernat Tolrà, de Vilassar (1423,9,24 Fol.141 Manual 3 APSGVD).

¹⁵³⁷ Testament de Sança, vídua de Pere Morell, àlies Vilarrasa (1379, 8, 22 Fol.14 Manual 3 APSGVD). Testament d'Alamanda, muller d'Alemanys Eimeric (1382, 6, 1 Fols.34v i 35 Manual 3 APSGVD). Testament de Sança, vídua de Bernat Riera (1385, 10, 29 Fols.44v i 45 Manual 3 APSGVD). Testament de Pere Ferrer (1402, 4, 20 Fol.94bisv Manual 3 APSGVD). Testament de Pere Vives (1408, 6, 26 Fols.99v i 100 Manual 3 APSGVD). Testament de Bernat Serra (1429, 2, 13 Fols.41 i 41v Manual 8 APSGVD). Testament de Pere Lladó (1432,8, 25 Fols. 22v a 23v Manual 6 APSGVD). Testament d'Angelina, muller d'Antoni Tolrà (1452, 7, 22 Fols.97v a 98v Manual 7 APSGVD). Testament de Blanca, muller de Pere Parera (1462, 4, 29 Fol.173 Manual 3 APSGVD). Testament de Salvador Diumer (1477, 4, 22 Diversorum 133 APSGVD). Testament de Marc Rahull (1483, 11, 2 Fol. 2 i 2v Llibre d'òbits APSGVD).

¹⁵³⁸ Com a exemples de testadors que només demanen una missa, entre d'altres, podem esmentar els següents: Nicolau, fill d'Arnau Castellar, àlies Mir, i de Constança, difunta. La demanda es de realitzar l'ofici a la capella de Sant Salvador (1388, 10, 18 Fol.54 Manual 3 APSGVD); Salvador Mataró, fill de Guillem Mataró (1397, 7, 3 Fols.72 i 72v Manual 3 APSGVD); Alamanda, muller de Salvador Pons (1430, 1, 3 Fol. 129 Manual 8 APSGVD) i Bernat Vidal de Gordey (1441, 12, 1 Diversorum 31 APSGVD). Només comptem amb dos casos de demanda de 100 misses: testament de Sança Marquesa, vídua de Berenguer Marquès, àlies Flor, de Vilassar (1381,2, 28 Fols. 26v i 27 Manual 3 APSGVD) i testament de Pere Vail, de Vilassar (1397,6, 7 Fol.68v Manual 3 APSGVD).

amb els trentenaris o misses de Sant Amador¹⁵³⁹. Les novenes¹⁵⁴⁰ només apareixen documentades pel segle XV i representen un percentatge poc representatiu, ja que només són demanades per 8 testadors¹⁵⁴¹. Dins dels aniversaris, que apareixen amb un percentatge d'un 14'7%, predominen els aniversaris de caps d'any. És a dir, les misses que finalitzen amb el dol familiar i que es realitzen a l'any de la mort del testador¹⁵⁴². A continuació i amb una representativitat d'un 3'9%, situem la demanda d'aniversaris a perpetuitat, als quals se'ls designa una determinada quantitat de numerari per a sufragar-los¹⁵⁴³. També hi ha testadors, que adrecen una quantitat determinada de

---

¹⁵³⁹ Francesca, òrfena de Pere Banyeres, de Vilassar, demana 39 misses: una a cada altar de la parròquia més les del trentenari (1387, 11, 16 Fol. 49v Manual 3 APSGVD). Pasquala, muller de Salvador Pons, de Vilassar, vol que es celebrin 40 misses. En aquest cas, el muntant es degut a que la testadora demana dues misses a la capella de Sant Salvador (1397, 6, 29 Fols. 70v i 71 Manual 3 APSGVD). Eulàlia, muller de Raimon Vidal, de Vilassar en demana 46: les corresponents als altars de Sant Nicolau i de Santa Maria, les de les tres capelles de la parròquia, una missa a la capella de Santa Margarida, així com una missa durant 8 dissabtes (1404, 5, 30 Fol. 86 Manual 3 APSGVD). Constança, muller d'Antic Pons, de Vilassar, ens mostra una altra modalitat. Les 40 misses demanades per la testadora segueixen la fórmula de les 6 misses més el trentenari, al qual s'afegeix el cap d'any (1468, 6, 2 Fol. 3 Llibre d'òbits APSGVD). En canvi, Francesc Duran, de l'esmentada localitat, inicia una altra modalitat (1483, 6, 19 Fol. 8 Llibre d'Òbits APSGVD) al demanar 7 misses en honor de la Verge Maria. A aquestes li hem de sumar els oficis del trentenari i les 6 misses dels diferents altars de la parròquia.

¹⁵⁴⁰ La novena és la realització de nou misses seguides. L'objectiu és que les ànimes dels difunts, alliberades de les penes, assoleixin els nou ordres dels àngels, a MARIE-CLAUDE MARANDET: *Le souci de l'au-delà. La pratique testamentaire dans la région Toulousaine (1300-1450)*, pàg. 237.

¹⁵⁴¹ El percentatge al quals ens referim és el d'un 3'4%. Alguns dels testadors que les demanen són els que assenyalen a continuació: Elisenda, vídua de Bernat Agell, combina una novena amb un trentenari (1408, 4, 10 Fol. 98 Manual 3 APSGVD); Bernat Vidal, de Vilassar, demana un "ofici de prevere", un trentenari i una novena (1417, 6, 8 Fol. 109 Manual 3 APSGVD) i Caterina, vídua de Bartomeu Marc, de Vilassar, escriptura la petició de la realització de 6 misses i d'una novena (1467, 6, 2 Fol. 134v Manual 7 APSGVD).

¹⁵⁴² Testament de Pere Morot, de Vilassar (1353, Fol. 63 Manual 3 APSGVD). Testament de Raimon Claramunt, prevere i beneficiat de l'altar de Sant Nicolau de l'església de Sant Genís de Vilassar (1395, 11, 6 Fols. 66v i 67 Manual 3 APSGVD). Pere Bonivern, de Vilassar (1419, 5, 4 Fol. 121 Manual 3 APSGVD). Testament de Jaume Serra (1483, 5, 15 Fol. 4 Llibre d'òbits APSGVD).

¹⁵⁴³ Al Testament d'Agnès, muller de Francesc Riera, de Vilassar, podem observar com la testadora adreça per a la celebració de misses d'aniversari mitja quartera de forment anyal, que va comprar amb el seu marit a l'hereu del mas Canal, de Vilassar (1368, 3, 17 Fol. 28 Manual 3 APSGVD). A les darreres voluntats de Guillem Puig, prevere i beneficiat de l'altar de Sant Nicolau de SGV Vilassar, apareix com el beneficiat de l'altar de Sant Nicolau de l'església parroquial de Sant Genís de Vilassar haurà d'oficiar dos aniversaris amb tres preveres. Un serà durant l'aniversari de l'òbit del testador; l'altre, per Sant Nicolau. Per a pagar aquestes cerimònies, el testador hi adreça el cens d'una femada comprada a Pere Bonivern i el beneficiat rebrà un sou (1372, 6, 9 Fols. 31v i 32 Manual 3 APSGVD). Per una altra banda, també hem de recordar que al capítol, adreçat a les relacions que giren al voltant de la terra,

numerari per a la realització d'aquests aniversaris, sens concretar res més¹⁵⁴⁴. Mentre que n'hi ha d'altres, que especifiquen exhaustivament aquestes demandes¹⁵⁴⁵ o que ofereixen més referències i, per tant, ens han facilitat el recompte de misses a oficiar¹⁵⁴⁶. Des de la segona meitat del segle XV, les nostres fonts no ens documenten la realització d'aniversaris a perpetuitat. Per tant, al Maresme observem una certa evolució de la lògica de la repetició a la

---

hem observat l'existència de revessejats, o sigui, la compravenda del domini útil de peces de terra aloueres. Aquest és el cas de Raimon Claramunt, prevere i beneficiat de l'altar de Sant Nicolau de l'església parroquial de Sant Genís de Vilassar, qui escriptura les seves darreres voluntats el dia 6 de novembre de 1395 (Fols.66v i 67 Manual 3 APSGVD). Dos mesos més tard, concretament el 25 de gener de l'any 1396, els seus marmessors compren el domini útil d'una peça alouera a Galcerà Colomer, de Cabrera, àlies Lladó, pare i administrador dels béns del seu fill, Pere Colomer, i vidu d'Alamanda, i Pere Colomer de Premià. Aquests venedors es comprometen a tenir com a senyor directe l'aniversari instituit i satisfer-li anyalment un cens: "quod nos et mei de cetero habeamus, teneamus et possideamus dictum campum cum suis pertinentis pro dicto aniversario perpetuo...solvamus nos et mei vobis et dicto aniversario scilicet in proximo festo omnium sanctorum tunc primo venturum et de inne annis singulis perpetuo in eode termino sive festo dictum unum morabatinum alodiale" (Fols.23v i 24 Llibre del Baixell APSGVD).

¹⁵⁴⁴ Com ja hem comentat amb anterioritat, en Bonanat Canal, de Vilassar, recorda al seu testament que els hereus de Bernat Duran, de Premià, si no han complet el pacte de maridatge, han de satisfer la quantitat de 40 lliures. D'aquest numerari s'ha de satisfer el pagament de misses d'aniversari per tots els difunts del mas Canal (1388,4,7 Fol51 Manual 3 APSGVD).

¹⁵⁴⁵ Al testament de Guillem des Pon, prevere i beneficiat de l'altar de Sant Nicolau de SGV Vilassar, podem llegir: "Item volo et mando, quod unus ortus, quem ego emi per liberum et francum alodium, vendatur per manumisores cum consensu rectoris dicte ecclesie de Vilassario et medietatis precisit dicte domine Sancie Riera, amore Dei, et de alia medietate, volo quod ematur medium morabatinum in puro et tuto alodio de quo fiat quolibet anno in prima die veneris quadragesime unum aniversarium in dicta ecclesia de Vilassario trium presbitorum et beneficiatus Sancti Nicolay accipiat dictum medium morabatinum et faciat fieri aniversarium et habeat pro suo labore VI denarios" (1372,6,9 Fols.31v i 32 Manual 3 APSGVD). En canvi, a la Consueta de la parròquia de Sant Genís de Vilassar, es consigna la celebració de tres aniversaris: "Item los tres aniversaris den Guillem des Pou, quondam prevere e lavors beneficiat en lo dit altar de Sant Nicolau, los quals se fan, so es, lo primer dimecres de Coresma; lo segon a XXV de juny; lo tercer lo dia de Sant Nicolau. Et assignali als dos primers X lliures, que en Bonyvern li fa pel tros de terra de la sua quintana pagadas a la festa de la Nativitat de Nostro Senyor. El tercer aniversari es de mix morabati que en Colom li fa per hun ort, qui es prop la sagrera devant la casa de Pere Ferrer e fas lo dit mix morabati a la dita festa de la Nativitat de Nostro Senyor y es ne patro Sant Nicolau", a BENET OLIVA i RICÓS: El plet de l'escó, pàgs.329 i 330.

¹⁵⁴⁶ A les darreres voluntats de Simó Agell, de Vilassar, trobem: "Item dimito quindecim solidos quos accipio quolibet anno per for de violari et est debitum C solidos den Saura de Sent Crist, dicte parrochie, pro anima mea et quod celebretur mice quolibet anno ad cohnitionem manumisorum meorum in die quo ego obiero. Item X solidos quod facit nalamany asmerich et est debitum LXVI solidos VIII denarios volo quod dentur in misis per similem modum" (1366,4,11 Fols. 29v i 30 Manual 3 APSGVD). El dia 2 d'octubre de 1425, Antoni Parera, de Vilassar, demana al seu testament la realització de misses d'aniversaris. Per aquest concepte hi adreça 60 sous. Cada missa d'aniversari es valorada pel testador en 4 sous. En conseqüència, els aniversaris que se li podran dedicar seran 15 (Fol.148 Manual 3 APSGVD).

de l'acumulació, plantejada per Jacques Chiffolleau. Malgrat això, la segona no es desenvolupa amb la pompositat i hipertrofia, que constata Jacques Le Goff¹⁵⁴⁷. Per a les zones rurals de Lyon, durant el període 1300-1450. Marie-Thérèse Lorcin també observa un augment del nombre de misses. Malgrat això, la quantitat de misses demanades pels testadors no acostuma a superar el nombre de 11, mentre que a la ciutat de Lyon, en general, es supera el centenar¹⁵⁴⁸.

A les escriptures testamentàries, també s'escriuren peticions de misses, dedicades a familiars difunts concrets. Segurament, algunes d'aquestes misses ja havien estat encarregades per aquests familiars i els testadors volen assegurar-se'n de la seva realització¹⁵⁴⁹. En canvi, en d'altres ocasions, quan es realitzen per les ànimes dels parents difunts, creiem que reflecteixen la iniciativa del testador¹⁵⁵⁰. Per a la zona de Lyon, Marie-Thérèse Lorcin constata, que les dates escollides per a la realització d'aquestes misses i per a distribuir les almoines, sovint estan relacionades amb els temps forts del calendari agrícola i litúrgic. Per tant, després de les collites i de la verema, és a dir, a la tardor, arriba l'hora de satisfer els deutes, les almoines dels pobres i les misses pels difunts familiars¹⁵⁵¹. Malauradament, les nostres fonts no ens indiquen cap tipus de data.

---

¹⁵⁴⁷ JACQUES LE GOFF: "Preface", dins de JACQUES CHIFFOLEAU: La comptabilité de l'au-delà. Les hommes, la mort et la religion dans la région d'Avignon à la fin du Moyen Age (vers 1320-vers 1480), pàg.VIII.

¹⁵⁴⁸ MARIE-THÉRÈSE LORCIN: "Trois manières d'enterrer à Lyon de 1300 à 1500", pàg.11.

¹⁵⁴⁹ Bernat Casals, de Vilassar, encarrega una missa d'aniversari per a Constança, la seva primera muller (1367, 8, 25 Fols.114v i 115 Manual 3 APSGVD). Benvinguda, vídua de Pere Serra, adreça 12 sous per a misses en commemoració de les ànimes de na Rosa, la seva mare, i dels seus ascendents (1368, 1, 16 Fols.30v i 31 Manual 3 APSGVD). Bernat Tolrà, de Vilassar, encarrega al seu testament la realització de 2 trentenaris. Un serà per l'ànima del seu avi, en Bernat Tolrà, i l'altre, per la del seu pare, en Pere Tolrà (1417, 1, 19 Fols.114v i 115 Manual 3 APSGVD).

¹⁵⁵⁰ Guillem des Pont, prevere i beneficiat de l'altar de Sant Nicolau de l'església de Sant Genís de Vilassar, aporta 50 sous per a la celebració de misses dels difunts familiars. La meitat d'aquests oficis s'oficiaran a Vilassar, l'altra meitat, als indrets on siguin enterrats (1372, 6, 9 Fols.31v i 32 Manual 3 APSGVD). Sança, vídua de Bernat Riera, de Vilassar, vol que amb el numerari procedent de la venda d'un llençol es satisfacin misses per a ella i els seus pares (1385, 10, 29 Fols.44v i 45 Manual 3 APSGVD). Els marmessors de Bernat Ferrer, de Vilassar, hauran de satisfer 20 sous per la realització de 20 misses pels parents del testador (1409, 10, 28 Fol.106 Manual 3 APSGVD).

¹⁵⁵¹ MARIE-THÉRÈSE LORCIN: "Le temps chez les humbles : passé, présent et futur dans les testaments foréziens (1300-1450) ", pàg.332.

Taula núm.56.-

Demanda de misses dels testadors de Sant Genís de Vilassar (1353-1486)	
Tipologia	Percentage
Sens especificar	9'3 %
1 missa	7'7 %
2 misses	3'6 %
3 misses	5'1 %
4 misses	4'6 %
5 misses	1 %
6 misses	17 %
7 misses	3'6 %
8 misses	3'1 %
9 misses	0'5 %
10 misses	1 %
33 misses	31'6%
34 misses	5'6 %
35 misses	1 %
36 misses	1 %
37 misses	0'5 %
39 misses	6'7 %
40 misses	5'1 %
41 misses	0'5 %
46 misses	0'5 %
48 misses	0'5 %
100 misses	1 %
Altres	2'5 %

Taula núm.57.-

DEMANDES DE MISSES DELS TESTADORS DE SANT GENÍS DE VILASSAR (1353-1486)									
Testador/ a	Església parroquial			Capelles			Tren te na ri	Ani ver sa ris	Altres
	Altar Ma jor	Altar Santa Maria	Altar Sant Nico lau	Santa Creu	Sant Cris- tòfol	Sant Salva dor			
Pere Morot (1353)	---	---	---	---	---	---	---	1 (6 s)	---
Simó Agell (1366, 4, 11)	---	---	---	---	---	---	---	Misses (25 s censal mort)	---
Bernat Casals (1367, 8, 25)	---	---	---	---	---	---	---	---	Missa aniver- sari : Constan ça, primera muller.
Benvinguda, vídua de Pere Serra (1368, 1, 16)	---	---	---	---	---	---	---	---	Misses : àni- mes de na Ro sa, la seva mare i ascen- dents (12 s)

DEMANDES DE MISSES DELS TESTADORS DE SANT GENÍS DE VILASSAR (1353-1486)									
Testador/ a	Església parroquial Capelles						Tren te na ri	Ani ver sa ris	Altres
	Altar Ma jor	Altar Santa Maria	Altar Sant Nico lau	Santa Creu	Sant Cris- tòfol	Sant Sal va dor			
Agnès, muller de Francesc Riera (1368, 3, 17)	---	---	---	---	---	---	---	2 (1/2 quarta forma)	---
Elisenda, muller de Pasqual Bonany (1368, 8, 18)	---	---	---	---	---	---	---	misses	---
Pere Castellar (1371, 8, 2)	---	---	Aniver- sari (quarta forma)	---	---	---	---	---	---
Guillem des Pont, prevere i beneficiat de l'altar de Sant Nicolau de l'església parroquial de Sant Genís de Vilassar (1372, 6, 9)	---	---	2 aniver- saris (venda hort/ cens fama- da)	No s'esp	No S'es pec.	No s'esp	---	A Sant Nicolau	Misses pels seus difunts (1/2 a Sant Ge- nís de Vi- lassar i 1/2 on siguin enterrats, 50 s).
Galcerà Martí, donat de la capella de Sant Salvador (1377, 6, 10)	---	---	---	---	---	4 anys (vinya)	---	---	---
Guillema d'Aulovara, vídua de Benat d'Aulovara (1377, 8, 24)	---	---	Aniver- saris (350 sous, a 10 an- yals)	---	---	---	---	---	---
Bernat Flor, àlies Marques (1377, 11, 10)	---	---	---	---	---	---	---	---	Misses per a ell i els seus parents (50 s del mas Flor)
Sança, muller de Pere Morell, àlies Vilarrasa (1379, 8, 22)	1 (1 s)	1 (1 s)	1 (1 s)	1 (1 s)	1 (1 s)	1 (1 s)	---	---	---
Sança Marquesa, vídua de Berenguer Marquès, àlies Flor (1381, 2, 28)	---	---	---	---	---	---	---	---	Misses per a ella i els di- funts (100 s)
Alamanda, muller d'Alemanys Eimeric (1382, 6, 1)	1 (1 s)	1 (1 s)	1 (1 s)	1 (1 s)	1 (1 s)	1 (1 s)	---	---	---
Bernat Serra (1385, 1, 8)	---	3	---	---	---	Misses	---	---	---
Sança, vídua de Bernat Riera (1385, 10, 29)	1	1	1	1	1	1	---	Misses (1/2 merave di en franc alou d'un hort)	Misses pels seus pares i ella (venda d'un llen- çol)

**DEMANDES DE MISSES DELS TESTADORS DE SANT GENÍS DE VILASSAR
 (1353-1486)**

Testador/ a	Església parroquial			Capelles			Tren te na ri	Ani ver sa ris	Altres
	Altar Ma jor	Altar Santa Maria	Altar Sant Nico lau	Santa Creu	Sant Cris tòfol	Sant Salva dor			
Sança, vídua de Bernat Riera (1385, 10, 29)	1 (1 s)	1 (1 s)	1 (1 s)	1 (1 s)	1 (1 s)	1 (1 s)	---	---	Missa a la capella de Sta Anastàsia de Premià
Sança, muller de Guillem Mataró (1387, 1, 13)	---	---	---	---	---	1	---	---	---
Jaume Flor (1387, 3, 13)	1	1	1	1	1	1	---	---	---
Constança, muller de Guillem Grau (1387, 4, 28)	1 (4 d)	1 (4 d)	1 (4 d)	1 (4 d)	1 (4 d)	1 (4 d)	---	---	---
Francesca, òrfena de Pere Banyeres (1387, 11, 16)	1	1	1	1	1	1	1	---	---
Saurina, muller de Pere Andreu (1388, 3, 2)	1	1	1	1	1	1	---	---	---
Sança, muller de Pere Lladó (1388, 3, 2)	1	1	1	1	1	1	---	---	---
Bonanat Canal (1388, 5, 7)	1	1	1	1	1	1	---	Misses (pacte venda mas Canal)	---
Guillem Vidal (1388,6, 27)	1	1	1	1	1	1	---	---	---
Guillema, muller de Guillem Vives (1388, 6, 28)	1	1	1	1	1	1	---	---	---
Bartomeua, muller de Bernat Soler (1388, 11, 30)	1	1	1	1	1	1	---	---	---
Nicolau, fill d'Arnau Castellar, àlies Mir, i de Constança, difunta (1388, 10, 18)	---	---	---	---	---	1	---	---	---
Sança, muller de Pere Roig (1389, 2, 12)	---	---	---	---	---	---	1	---	---
Bernat Isem (1390, 7, 15)	---	---	Aniver saris (quarte ra for ment)	---	---	---	---	Misses a Sant Nicolau	---
Jaume Martí, de Girona (1390, 10, 7)	1	1	1	1	1	1	1	---	10 misses per les ànimes dels seus pares
Pere Bonany (1391, 4, 28)	---	---	---	---	---	---	---	---	Misses per a la seva ànima i la dels seus difunts (50 s)
Bernat Soler (1393, 4, 1)	---	---	---	---	---	2	---	---	---
Eiisenda, muller de Bernat Tolrà (1394, 7, 27)	---	---	---	---	---	---	1 (41 s i 3 d)	---	---
Benvinguda, muller de Pere Boscà àlies Dor (1394, 9, 7)	1	1	1	1	1	1	1 (45 s)	---	---
Peregrí Catà, donat de la capella de Sant Cristòfol de Vilassar (1395 1, 22)	1	1	1	1	1	1	---	---	---
Raimon Claramunt, prevere i beneficiat de l'altar de Sant Nicolau de l'església de Sant Genís de Vilassar (1395, 11, 6)	---	---	---	---	---	---	---	Cap d'any (1 meravedí) Aniversaris	Missa a Sant Quintí de Mediona (per a la seva ànima, la dels seus difunts parents i tots els creients)

DEMANDES DE MISSES DELS TESTADORS DE SANT GENÍS DE VILASSAR (1353-1486)									
Testador/ a	Església parroquial			Capelles			Tren te na ri	Ani ver sa ris	Altres
	Altar Ma jor	Altar Santa Maria	Altar Sant Nico lau	Santa Creu	St Cris Tò fol	Sant Sal va dor			
Saurina, muller de Guillem Aroles (1396, 2, 20)	3 (3 sous)	1	1	1	1	1	---	---	---
Pere Veil (1397, 6, 7)	---	---	---	---	---	---	---	---	Misses durant 1 any (100 s)
Constança, muller de Bartomeu Tria (1397, 6, 23)	---	---	---	---	---	---	1 (33 s)	Aniver sar is (1/2 qu rte ra for ment : hort alodi al)	---
Angelina, muller de Bernat Ferrer (1397, 6, 28)	2 (1 s)	---	---	---	---	---	---	---	---
Pasquala, muller de Salvador Pons (1397, 6, 29)	1	1	1	1	1	2	1	---	---
Guillemona, muller de Berenguer Riera (1397, 6, 30)	2	1	1	1	1	1	---	---	2 misses a Sta. Maria de Montserrat i 1 a Sta. Maria de Bellunya
Elisenda, muller de Francesc Pi (1397, 7, 2)	3	---	---	---	---	2	---	---	---
Francesc Pi (1397, 7, 2)	---	---	---	---	---	10	---	---	---
Salvador Mataró, fill de Guillem Mataró (1397, 7, 3)	1 (1 s)	---	---	---	---	---	---	---	---
Salvadora, muller de Berenguer Amat (1397, 7, 18)	1	1	1	1	1	1	---	---	---
Antoni Aulovara, fill de Joan Aulovara (1398, 8, 2)	6	---	---	---	---	---	---	---	---
Francesca Saura (1398, 1, 6)	5	1	1	1	1	1	---	---	Misses durant 10 anys (10 quateres de forment)
Margarida, muller de Bernat Guardia, de Barcelona (1399, 1, 18)	---	---	---	---	---	---	1	---	---
Saurina, muller de Raimon Amat (1399, 6, 16)	1	1	1	1	1	1	---	---	---
Francesca, muller de Pere Cuquet (1401, 6, 16)	1 (1 s)	1 (1 s)	1 (1 s)	1 (1 s)	1 (1 s)	1 (1 s)	---	---	---
Bernat Cartet, de Molló (1401, 10, 6)	1	1	1	1	1	1	---	---	---

**DEMANDES DE MISSES DELS TESTADORS DE SANT GENÍS DE VILASSAR
 (1353-1486)**

Testador/ a	Església parroquial			Capelles			Tren te na ri	Ani ver sa ris	Altres
	Altar Ma jor	Altar Santa Maria	Altar Sant Nico lau	Santa Creu	Sant Cris- tòfol	Sant Salva dor			
Pere Ferrer (1402,4,20)	1	1	1	1	1	1	---	---	---
Antoni Alzina (1402,9,16)	1	1	1	1	1	1	---	---	---
Francesca, vídua de Francesc Vidal (1402,11,6)	1	1	1	1	1	1	---	---	---
Sança, muller de Jaume Estrany, àlies Soler (1403,9,3)	---	---	---	---	---	1	---	Aniver sarís (Quar tera anyal)	---
Guillema, vídua de Bartomeu Serra (1403,9,28)	---	1	1	---	---	---	---	---	---
Eulàlia, muller de Raimon Vidal (1404,5,30)	1 missa durant 8 dissabtes amb 4 preveres	1	1	1	1	1	1	---	missa a cape lla de Sta. Margarida i portar-hi cera (1 sou)
Sabça, vídua de Guillem Geronella, de Cabrera (1404,6,5)	1	1	1	1	1	1	---	---	---
Guillem Aroles, de Vilassar (1404, 6,5)	---	---	---	---	---	---	1	---	---
Simó Isern (1404,12,14)	1	1	1	1	1	1	---	---	---
Elisenda, muller d'Arnau Castellar (1405,3,8)	1	1	1	1	1	1	---	---	---
Alamanda, muller de Guillem Carbonell (1406,5,18)	1	2	1	1	1	1	---	---	---
Constança, muller de Bernat Colomer (1406,10,10)	1	1	1	1	1	1	1	---	---
Bartomeu Torner, de Mataró (1407,1,25)	1	1	1	1	1	1	---	---	---
Joan Perelló (1408,1,20)	1	1	1	1	1	1	---	---	---
Elisenda, vídua de Bernat Agell (1408,4,10)	---	---	---	---	---	---	1	---	Novena
Pere Vives (1408,6,26)	1	1	1	1	1	1	---	---	---
Constança, muller de Bernat Galcerà (1408,10,25)	---	---	---	---	---	---	1	---	---
Bernat Ferrer (1409,10,28)	---	---	---	---	---	---	---	---	20 misses per parents di- funts (20 s)
Bernat Isern, fill de Salvador Isern (1410,4,13)	---	---	---	---	---	---	1	---	---
Pasquala, muller de Salvador Isern (1410,4,27)	---	1	---	---	---	---	1	---	---
Angelina, muller de Miquel Casals (1410,5,2)	1	1	1	1	1	1	---	---	missa Sta. A nastàsia i de la Cisa, de Premià
Jaume Casals, fill de Pere Casals (1410,5,12)	---	---	---	---	---	---	1	---	---
Miquel Casals, fill de Pere Casals (1410,5,17)	---	---	---	---	---	---	1	---	---
Francesca, muller de Pere Boniverm (1410,5,30)	---	1	1	---	---	1	1	---	---
Guillem Rafart (1410,7,28)	---	---	---	---	---	---	1	---	---
Francesca, vídua de Pere Palau, de Mataró (1411,10,21)	---	---	---	---	---	---	1 (1/2)	---	Trentenari (1/2 a Mataró i 1/2 a esglési- es de SGV)
Jaume Roudor (1412,5,8)	---	---	---	---	---	---	1	---	---
Sança, muller de Pere Sabater (1413,10,23)	---	---	---	---	---	---	1	---	---
Pere Sabater (1413,10,29)	---	---	---	---	---	---	1	---	---

**DEMANDES DE MISSES DELS TESTADORS DE SANT GENÍS DE VILASSAR
 (1353-1486)**

Testador/ a	Església parroquial			Capelles			Tren- te- na- ri	Ani- ver- sa- ris	Al- tres
	Àltar Ma- jor	Àltar Santa Maria	Àltar Sant Ni- co- lau	Sant a Creu	St Cris- tò- fol	Sant Salva- dor			
Margarida, muller de Salvador Colom i filla de Bernat Riera (1413,11,25)	---	---	---	1 (12 d)	1 (12 d)	1 (12 d)	---	---	---
Francesca, vídua de Pere Bonanat (1415,4,7)	---	1	1	1	1	1	1	---	---
Sança, vídua de Bernat Julià (1416)	---	---	---	---	---	---	1	---	---
Constança, vídua de Pasqual, d'Argentona i filla de Pere Diumer, de Vilassar (1416,1,30)	---	---	---	---	---	---	1	---	---
Guillemona, muller de Bernat Ferrer (1417,1,2)	---	---	---	---	---	---	1	---	---
Bernat Soler, de Mataró (1422,10,21)	---	---	---	---	---	---	1	---	---
Antònia Diuiera, orfe d'Antoni Diumer (1422,10,25)	---	---	---	---	---	---	1	---	---
Jaume Roudor, fill de Jaume Roudor (1423,7,10)	---	---	---	---	---	---	1	---	---
Eulàlia, muller de Bernat Tolrà (1423,9,24)	---	---	---	---	---	---	1	Cap d'any Aniver- saris	---
Benvinguda, muller de Guillem Morot (1424,3,12)	---	---	---	---	---	---	1	---	6 mis- ses per na- Tol- rana
Francesca, muller de Bartomeu Marc (1424,12,3)	2 (2 s)	1 (16 d)	1 (16 d)	1 (16 d)	1 (16 d)	1 (16 d)	---	---	---
Valençó, muller de Bernat Casals (1425,1,17)	---	---	---	---	---	---	1	---	---
Alamanda, muller de Guillem Abnì (1425,7,8)	---	---	---	---	---	---	1	---	---
Antoni Parera (1425, 10,2)	---	---	---	---	---	---	1	Aniver- sari anyal de 4 s (fins a 60 sous).	---
Salvador Riera, àlies Botey (1425,10,16)	---	---	---	---	---	---	1	---	---
Bernat Carbonell (1425,11,4)	1 (4 d)	1 (4 d)	1 (4 d)	1 (4 d)	1 (4 d)	1 (4 d)	1	---	---
Bernat Colomer (1425,12,6)	---	---	---	---	---	---	1	---	---
Jaume Estrany (1426,1,16)	---	---	---	---	---	---	1	---	---
Bernat Rafart (1426,3,10)	1 (15 d)	1 (15 d)	---	---	---	---	1	---	---
Guillem Duran (1426,8,23)	1	1	1	---	---	1	---	---	---
Constança, muller de Guillem Duran (1427,1,6)	1	--	1	1	---	---	---	---	---
Eulàlia, muller d'Antoni Vidal de la Penya (1427,1,19)	---	---	---	---	---	---	1	---	---
Salvador Julià (1427,4,5)	---	---	---	---	---	---	1	---	---
Berenguer Amat (1427,6,8)	1	1	1	1	1	1	---	---	---

**DEMANDES DE MISSES DELS TESTADORS DE SANT GENÍS DE VILASSAR
 (1353-1486)**

Testador/ a	Església parroquial			Capelles			Tren te na ri	Ani ver sa ris	Altres
	Altar Ma jor	Altar Santa Maria	Altar Sant Nico lau	Santa Creu	Sant Cris tòfol	Sant Salva dor			
Antònia,muller de Berenguer Tria, de Vilassar, i filla de Pere Torra, d'Alella (1427,11,11)	---	1 (1 s)	1 (1 s)	1 (1 s)	1 (1 s)	1 (1 s)	1	---	---
Bartomeu Tria (1427,11,28)	1	1	---	---	---	---	1	Aniversaris anyals (ànima seva i difunts parents, ½ quar-tera forment)	---
Francesca,muller de Bartomeu Fomelet (1427,12,27)	---	---	---	---	---	---	1	---	---
Berenguer Pons (1428,3,1)	---	---	---	---	---	---	1	---	---
Alamanda,vídua de Bernat Avella (1428,4,15)	---	---	---	---	---	---	1	---	---
Bernat Tolrà (1417,1,19)	1 (2 s)	1 (6d)	1 (6d)	1 (6d)	1 (6d)	1 (6d)	1	---	2 trentenaris : 1.-ànima de Bernat Tolrà, avi (33 s). 2.-ànima de Pere Tol rà, pare (33 s)
Sança, muller de Pere Pi (1417, 1,22)	---	---	---	---	---	---	1	---	---
Bernat Morot (1417,4,22)	---	---	---	---	---	---	1	---	---
Bernat Vidal (1417,6,8)	---	---	---	---	---	---	1	---	Ofici de pre-vere Novena
Caterina,muller d'Antoni Parera (1417,12,28)	2 (2 s)	1 (12 d)	1 (12 d)	1 (6 d)	1 (6 d)	1 (6 d)	1	---	1 missa a Sta. Maria de Mont serrat (2 s)
Agnès, muller de Pere Serena (1418,7,22)	---	---	---	---	---	---	1	---	---
Caterina,muller d'Antoni Parera (1417,12,28)	2 (2 s)	1 (12 d)	1 (12 d)	1 (6 d)	1 (6 d)	1 (6 d)	1	---	1 missa a Sta. Maria de Mont serrat (2 s)
Agnès, muller de Pere Serena (1418,7,22)	---	---	---	---	---	---	1	---	---
Pere Riera (1418,2,20)	---	---	---	1 (12 d)	---	---	---	---	---
Constança, muller d'Alemany Ei-meric (1418,4,7)	---	---	---	---	---	---	1	---	---
Ròmia,muller de Pere Riera (1418,9,8)	---	---	---	---	---	---	1	---	---
Pere Sagalar (1418,10,11)	---	---	---	---	---	---	1	---	---
Pere Bonivern (1419,5,4)	---	1 (12 d)	1 (12 d)	1 (12 d)	1 (12 d)	1 (12 d)	1	Cap d'any	---
Benvinguda, vídua de Francesc Riera (1419,6,24)	---	---	---	---	---	---	1	---	---
Constança, muller de Nicolau Co lomer (1420,4,22)	---	---	---	---	---	---	1	---	---
Francesca,vídua de Berenguer Saura (1421,5,24)	---	---	---	---	---	---	1	---	---
Eulàlia,muller de Guillem	---	---	---	---	---	---	1	---	---

Rafart (1421,8,10)									
DEMANDES DE MISSES DELS TESTADORS DE SANT GENÍS DE VILASSAR (1353-1486)									
Testador/ a	Església parroquial			Capelles			Tren te na ri	Ani ver sa ris	Al tres
	Altar Ma jor	Altar Santa Maria	Altar Sant Ni co lau	Santa Creu	St Cris tò fol	Sant Salva dor			
Salvador Serè (1421,9,5)	---	---	---	---	---	---	1	Aniver saris (mare, pare i difunts parents 9 s del mas Ca nal)	---
Salvador Colom, àlies Agell (1421,9,30)	---	1 (15 d)	1 (15 d)	1 (15 d)	1 (15 d)	1 (15 d)	1	---	---
Bernat Avella (1422,5,22)	---	---	---	---	---	---	1	---	---
Eulàlia, muller de Miquel Casals (1422,7,24)	15	---	---	---	---	---	1	---	---
Saurina, muller de Pere Lladó (1422,8,13)	---	---	---	---	---	---	1	---	---
Joan Aulovara (1422,8,28)	---	---	---	---	---	---	1	---	20 mis ses (pare/ mare) 11 misses (Boscà de Bar celo na/11s)
Salvadora, muller de Sal vador Pi (1422,9,8)	2 (4 s)	2 (4 s)	1 (12 d)	1 (12 d)	1 (12 d)	1 (12 d)	---	---	Trente nari (pa re)
Bernat Serra (1429,2,13)	1 (1 s)	1 (1 s)	1 (1 s)	1 (1 s)	1 (1 s)	1 (1 s)	---	---	---
Francesca, muller de Francesc Riera (1429,3,23)	---	---	---	---	---	---	1	---	---
Constança, muller de Nicolau Co-lomer (1429,4,22)	---	---	---	---	---	---	1	---	---
Pere Serena (1429,6,26)	---	---	---	---	---	---	1	---	---
Atamanda, muller de Sal vador Pons (1430,1,3)	1	---	---	---	---	---	---	---	---
Eulàlia, muller de Pere Pracoll (1430,1,18)	---	---	---	---	---	---	1	---	---
Martina Bartomeua, muller de Feliu Estrany (1430, 2,9)	---	---	---	---	---	---	1	---	---
Margarida, muller de Pere Veil (1430,2,15)	---	---	---	---	---	---	1	---	---
Margarida Marquesa, vídua de Bernat Marquès (1430,2,24)	1 (1 s)	1 (1 s)	---	---	---	---	---	---	Trentenari (pares)
Bartomeua Juliàna, ví dua de Salvador Julià (1430,4,18)	1	1	1	---	---	---	1	1 ani versari a Aielia	---
Pere Bonivern (1430,4, 20)	---	---	---	---	---	---	1	---	---
Nicolaua, àlies Agella, muller de Bernat Teixi dor, àlies Agell (1430,4, 20)	1 (1 s)	---	---	---	---	---	1	---	---

EL BAIX MARESME A L'ÈPOCA BAIX MEDIEVAL (1348-1486)
 Montserrat Richou i Llimona

DEMANDES DE MISSES DELS TESTADORS DE SANT GENÍS DE VILASSAR
 (1353-1486)

Testador/ a	Església parroquial			Capelles			Tren te na ri	Ani ver sa ris	Altres
	Altar Ma jor	Altar Santa María	Altar Sant Nico lau	Santa Creu	Sant Cris- tòfol	Sant Salva dor			
Miquel Andreu, de Xàtiva (1430,5,11)	---	---	---	---	---	---	1	---	---
Jaume Julià (1430,5,18)	1 (1 s)	---	---	---	---	---	1	---	---
Joana, muller de Pere Sabater (1430,7,3)	---	---	---	---	---	---	1	---	---
Bernat Campins (1431,3,6)	1 (1 s)	---	---	1 (1)	---	---	---	---	---
Bernat Bonivern (1431,3,7)	---	---	---	---	---	---	1	---	Novena
Francesca, muller de Salvador Isern (1431,4,8)	---	---	---	---	---	---	1	---	Novena
Pere Serra (1432,8,19)	1 (1 s)	1 (1 s)	1 (1 s)	1 (1 s)	1 (1 s)	1 (1 s)	1	---	---
Pere Lladó (1432,8,25)	1 (12 d)	1 (12 d)	1 (12 d)	1 (1 s)	1 (12 d)	1 (1 s)	---	---	---
Bartomeua, muller de Feliu Estrany (1432,10,16)	---	---	---	---	---	---	1	---	Misses per a la seva ànima (15 lliures del dot. El seu marit havia comprat una peça de terra a Vallmorena)
Margarida, muller de Narcís Riera (1433,8,20)	---	---	---	---	---	---	1	---	---
Bartomeua, muller de Jaume Rovira, de Teià, i vídua de Salvador Serra, de Vilassar (1434,2,14)	---	---	---	---	---	---	1	---	---
Bernat Verivol (1434,6,19)	1	---	---	---	---	---	---	---	---
Bartomeua, vídua de Salvador Serra (1434,2,14)	---	---	---	---	---	---	1	---	---
Bartomeua, muller de Feliu Estrany (1434,2,22)	---	---	---	---	---	---	1	---	---
Francesca, muller de Berenguer Amat (1434,4,4)	1 (1 s)	1 (1 s)	1 (1 s)	1 (1 s)	1 (1 s)	1 (1 s)	---	---	---
Berenguer Amat (1434,7,4)	1 (1 s)	1 (1 s)	1 (1 s)	1 (1 s)	1 (1 s)	1 (1 s)	---	---	---
Valençó Veil, muller de Guillem Veil (1434,12,8)	---	---	---	---	---	---	1	---	---
Blanca, muller de Pere Parera (1434,12,24)	Misses (2 s)	---	---	---	---	---	---	---	---
Antoni Veil (1435,12,31)	1 (1 s)	1 (1 s)	1 (1 s)	1 (1 s)	1 (1 s)	1 (1 s)	1	---	---
Antígona, muller de Gabriel Carbonell (1437,11,29)	1 (1 s)	1 (1 s)	1 (1 s)	---	---	1 (1 s)	---	---	---
Constança, filla de Bonanat Grau i muller de Morell (1438,8,5)	---	---	---	---	---	---	---	---	novena
Guillem Saçí, àlies... (1438,11,15)	---	---	---	---	---	---	1	---	---
Constança, muller de Ramon Torra (1439,1,8)	---	---	---	Trente- nari	---	---	---	---	---
Bartomeua, vídua de Bernat Colom, àlies Lladó (1441,8,5)	1	---	---	---	---	---	---	---	---
Bernat Teixidor, àlies Agell (1441,8,16)	1	---	---	---	---	---	---	---	---
Joan Veil, de Coneza (1441,9,1)	---	---	---	---	---	---	---	---	Missa a l'altar major de la parròquia on morí

DEMANDES DE MISSES DELS TESTADORS DE SANT GENÍS DE VILASSAR (1353-1486)									
Testador/ a	Església parroquial			Capelles			Tren te na ri	Ani ver sa ris	Altres
	Altar Ma jor	Altar Santa Maria	Altar Sant Ni co lau	Sta Creu	S. Cris tò fol	Sant Sal va dor			
Bernat Vidal de Gordey (1441,12,1)	1	---	---	---	---	---	---	---	---
Francesca,muller d'Antoni Campins (1441,12,19)	1	---	---	---	---	---	1	---	---
Salvador Pons (1444,3,2)	1 (1 s)	1 (1 s)	1 (1 s)	1 (1 s)	1 (1 s)	1 (1 s)	1	---	---
Bernat Mas, fuster (1444, 11, 19)	---	---	---	---	---	---	1	6 mis ses (cap d'any)	---
Margarida,muller de Mi quel Casals (1448,7,4)	1 (1 s)	1 (1 s)	---	---	---	---	1	---	---
Francesc Roudor (1449, 2,15)	1 (2 s)	1 (1 s)	1 (1 s)	---	---	---	1	---	---
Margarida,muller de Sa lvador Colomer (1449, 7,14)	1 (1 s)	---	---	---	---	---	---	Cap d'anys	---
Salvadora,muller de Pere Morot (1449,7,14)	1 (1 s)	1 (1 s)	1 (1 s)	---	---	---	---	---	---
Antoni Tolrà (1449,7,25)	1 (1 s)	1 (1 s)	1 (1 s)	1 (1 s)	---	---	---	Cap d'any	Novena
Antònia,muller de Barto meu Casals (1449,7,28)	---	---	---	---	---	---	1	---	---
Francesca,muller de Ber nat Tolrà (1449,7,28)	---	---	---	---	---	---	1	Cap d'any	---
Rafaela,muller de Gaspar Vicenc (1449,8,14)	2 (2 s)	1 (1 s)	1 (1 s)	1 (1 s)	1 (1 s)	1 (1 s)	1	---	---
Pere Pons, àlies Tria (1449,8, 16)	---	---	---	---	---	---	1	Cap d'any	---
Angelina, muller de Nico lau Gener àlies Vilar (1449,8,17)	1 (1 s)	---	---	---	---	---	1	Cap d'any	---
Antònia,muller de Pere Sabater (1449,8,21)	---	---	---	1 (1 s)	1 (1 s)	1 (1 s)	1	Cap d'any	---
Pere Lana, de Bigorra (1449,8,27)	---	---	---	---	---	---	---	---	Missa (al tars de parrò quia, on sigui en terrat a 1 s cada una)
Avinent,muller de Salva dor Pi (1450,5,18)	2 (1 s)	1 (1 s)	1 (1 s)	1 (1 s)	1 (1 s)	1 (1 s)	---	---	---
Caterina,vidua de Salva dor Mas (1450,10,30)	1 (1 s)	---	---	---	---	---	---	---	---
Eulàlia, muller de Salva dor Colomer (1450,11,22)	1 (1 s)	---	---	---	---	---	---	---	---
Bernat Serra (1451,6,13)	1 (1 s)	---	---	---	---	---	---	Pobres i missa anyal (quarte ra for ment neta)	---
Salvadora,muller de Salvador Abril (1451, 7,19)	---	---	---	---	---	---	---	Novena al cap d'any	---

EL BAIX MARESME A L'ÈPOCA BAIX MEDIEVAL (1348-1486)
 Montserrat Richou i Llimona

DEMANDES DE MISSES DELS TESTADORS DE SANT GENÍS DE VILASSAR (1353-1486)									
Testador/ a	Església parroquial			Capelles			Tren te na ri	Ani ver sa ris	Altres
	Altar Ma jor	Altar Santa Maria	Altar Sant Nico lau	Santa Creu	Sant Cris- tòfol	Sant Salva dor			
Guillem Abril (1451,8,22)	2 (2 s)	1 (1 s)	1 (1 s)	---	---	---	---	---	---
Salvador Abril (1451,8,26)	1	1	1	---	---	---	---	---	---
Joan Camps (1451,11,16)	1 (1 s)	---	---	1 (1 s)	1 (1 s)	1 (1 s)	---	---	Missa altars de S Pere de Premià i a ca- pelles de Pre- mià (1 s cada una)
Joana,muller de Bernat Diumer (1451,12,29)	1 (1 s)	1 (1 s)	---	---	---	1 (1 s)	---	---	---
Nicolaua, muller de Bartomeu Co- lomer (1452,4,4)	1 (1 s)	---	---	---	---	---	1	---	---
Bartomeua,vidua de Bernat Vidal del mas Gordey (1452,5,22)	1 (1 s)	---	---	---	---	---	---	---	---
Angelina, muller d'Antoni Tolrà (1452,7,22)	1 (1 s)	1 (1 s)	1 (1 s)	1 (1 s)	1 (1 s)	1 (1 s)	---	---	---
Bartomeua, muller de Joan Es- trany(1453,8,12)	---	---	---	---	---	---	1	---	---
Francesca Tolrana, muller de Be- mat Tolrà (1454,12,12)	---	---	---	---	---	---	1	---	---
Pere Pons, de Cabrera(1459,6,28)	---	---	---	---	---	---	1	Cap d'any	2 misses al- tars de Sant Feliu de Ca- brera i de Sta Maria (12 d cada una)
Bianca, muller de Pere Parera (1462,4,29)	2 (4 s)	1 (1 s)	1 (1 s)	1 (1 s)	1 (1 s)	1 (1 s)	---	---	---
Antoni Carbonell (1462,8,26)	1 (12 d)	1 (12 d)	1 (12 d)	1	1	1	---	---	---
Gabriel Carbonell (1463,6,13)	1 (12 d)	1 (12 d)	1 (12 d)	1	1	1	---	---	---
Jaume Parera, fill de Pere Parera (1464,2,25)	2 (4 s)	2 (4 s)	1 (1 s)	1 (1 s)	1 (1 s)	1 (1 s)	1	Cap d'any	---
Antic Serra (1465,2,12)	1 (1 s)	1 (1 s)	1 (1 s)	1 (1 s)	1 (1 s)	1 (1 s)	1	---	---
Constança,muller d'Esteve Vidal (1465,11,4)	1 (1 s)	1 (1 s)	1 (1 s)	1 (1 s)	1 (1 s)	1 (1 s)	1	---	---
Joana, filla de Salvador Colomer de Munt (1466,1,9)	1 (1 s)	1 (1 s)	1 (1 s)	---	---	---	---	---	---
Antònia,muller de Jaume Roudor (1466,1,16)	1 (1 s)	1 (1 s)	1 (1 s)	---	---	---	1	Cap d'any	---
Caterina, vidua de Bartomeu Marc (1467,6,2)	1 (1 s)	1 (1 s)	1 (1 s)	1 (1 s)	1 (1 s)	1 (1 s)	---	---	Novena
Constança,muller d'Antic Pons (1468,6,2)	1 (1 s)	1 (1 s)	1 (1 s)	1 (1 s)	1 (1 s)	1 (1 s)	1	Cap d'any	---
Francesca Rafarda (1470,7,18)	---	---	---	---	---	---	---	---	Missa (1 s)
Jaume Roudors (1471,2,4)	1 (1 s)	1 (1 s)	1 (1 s)	1 (1 s)	1 (1 s)	1 (1 s)	1	---	---
Caterina,vidua de Salvador Mas (1474,3,1)	1 (1 s)	1 (1 s)	1 (1 s)	1 (1 s)	1 (1 s)	1 (1 s)	---	---	---
Salvador Diumer (1477,2,16)	1 (1 s)	1 (1 s)	1 (1 s)	1 (1 s)	1 (1 s)	1 (1 s)	---	---	---
Joana,muller de Salvador Campins (1477,4,22)	---	---	---	Trentena ri	---	---	Sta Creu	Cap d'anys	---
Blai Mas (1478,5,1)	1 (1 s)	1 (1 s)	1 (1 s)	1 (1 s)	1 (1 s)	1 (1 s)	---	Cap d'any	---
Angelina,muller de Salvador Cuquet (1478,5,6)	1 (12 d)	1 (12 d)	1 (12 d)	---	1 (12d)	1 (12 d)	---	---	---

DEMANDES DE MISSES DELS TESTADORS DE SANT GENÍS DE VILASSAR (1353-1486)									
Testador/ a	Església parroquial			Capelles			Tren- te- na- ri	Ani- ver- sa- ris	Altres
	Altar Ma- jor	Altar Santa Maria	Alta- r San- t Nic- o- lau	Santa Creu	Sant Cris- tòfol	Sant Salva- dor			
Pere Pons, fill d'Antoni Pons (1479,3,22)	1 (1 s)	1 (1 s)	1 (1 s)	1 (1 s)	1 (1 s)	1 (1 s)	1	Cap D'any	---
Pere Ferrer (1480,3,25)	1 (12 d)	1 (12 d)	1 (12 d)	---	---	---	---	---	---
Pere Veil de la Serra (1480, 10,3)	1 (12 d)	1 (12 d)	1 (12 d)	1 (12 d)	1 (12 d)	1 (12 d)	1	---	---
Jaume Serra (1483,5,15)	1 (1 s)	1 (1 s)	1 (1 s)	1 (1 s)	1 (1 s)	1 (1 s)	1	Cap d'any	---
Antònia, muller d'Amador Boni-ven (1483,5, 22)	1 (1 s)	1 (1 s)	1 (1 s)	1 (1 s)	1 (1 s)	1 (1 s)	1	---	---
Antònia, muller de Miquel Carbo-nell (1483,6,1)	3	3	3	1	1	1	1	Cap d'any	Misses de terç
Francesc Duran (1483,6,19)	1 (6 d)	1 (6 d)	1 (6 d)	1 (6 d)	1 (6 d)	1 (6 d)	1	---	7 misses en honor de la Verge Maria
Amador Bonivern, vidrier (1483,9,8)	---	---	---	---	---	---	1	---	7 misses a les capelles de la parròquia
Eulàlia, muller de Pere Mar- quès (1483,11,16)	---	---	---	---	---	---	1	---	7 misses a les capelles de la parròquia
Marc Rahull (1483,11,2)	1 (1 s)	1 (1 s)	1 (1 s)	1 (1 s)	1 (1 s)	1 (1 s)	---	---	---
Antònia, muller de Salvador Veri-voí (1486,12,2)	---	---	---	---	---	---	1	---	7 misses a les capelles de la parròquia

Les escriptures testamentàries de la parròquia de Sant Pere de Premià, ens informen del període comprés entre els anys 1462 i 1488. En aquesta ocasió, el 87'7% dels testadors efectuen demandes de misses concretes. Dins d'aquestes peticions, amb un percentatge d'un 18'6%, predominen les 40 misses. A continuació, amb un de 13'99%, els trentenaris i, amb un 11'6%, 38 misses. Per tant, a la parròquia de Sant Pere de Premià, s'observa en comparació a les peticions de Vilassar, un augment de la demanda de misses generalitzada. En aquests encàrrecs, es combina la petició de trentenaris sols amb la demanda d'aquests, acompanyats d'un nombre determinat de misses. Aquestes misses es distribueixen entre els diferents altars de l'església

parroquial i els altars de les capelles de la parròquia. No es celebren aniversaris perpetuus, els novenaris i els caps d'any gairebé són absents¹⁵⁵². Tampoc ens contenen demandes de celebració d'algunes misses simples (una, tres i cinc misses). Aquests resultats ens permeten ratificar la idea que presentàvem, quan hem comentat el cas de la parròquia de Sant Genís de Vilassar: la tendència creixent vers la concreció de la demanda de misses a mesura, que ens anem endintant al llarg del segle XV, la petició poc important de les novenes, la minva dels aniversaris perpetuus a partir de principis del segle XV i la importància dels trentenaris o misses de Sant Amador, que apareixen sols o combinats amb d'altres misses als diferents altars de les parròquies. Al maresme, la celebració dels trentenaris o misses de Sant Amador comencen a celebrar-se al mateix moment, que a la ciutat comtal, i molt abans, que a d'altres zones properes. Segons Mercè Aventin, al Vallès Oriental, l'aparició del trentenari es situa a partir de l'any 1490. L'esmentada historiadora també constata la seva progressiva desaparició a la meitat del segle XVI¹⁵⁵³. L'església de la Contrareforma no accepta l'ús supersticiós de les candeles ni les actuacions d'alguns clergues, que afirmen haver tingut visions del més enllà i haver contactat amb les ànimes dels difunts durant la celebració dels trentenaris tancats¹⁵⁵⁴. Malgrat que el Concili de Trento contempla aquestes cerimònies com a superxeria, els trentenaris continuen celebrant-se al Maresme¹⁵⁵⁵. Per a la ciutat de Girona, aquestes cerimònies estan documentades fins el 1829¹⁵⁵⁶.

---

¹⁵⁵² De fet, només Guillem Pujol, de Premià, combina la demanda d'un trentenari amb la realització de novenaris i cap d'any (1463, 4, 19 Fols.44v a 45v Manual 3 APSPPD).

¹⁵⁵³ MERCÈ AVENTIN i PUIG : La societat rural a Catalunya en temps feudals, pàg.579. D'aquesta mateixa investigadora, també volem assenyalar "Mercat de rendes, mercat de salvació", dins de MANUEL SANCHEZ MARTÍNEZ (comp.): Estudios sobre renta, fiscalidad y finanzas en la Cataluña Bajomedieval. Barcelona, Consejo Superior de Investigaciones Científicas/ Institució Milà i Fontanals i Unidad Estructural de Investigación de Estudios Medievales ("Anuario de Estudios Medievales", Anejo 27), 1993, pàgs.133 a 151.

¹⁵⁵⁴ JORDI CERDÀ SUBIRACHS : Misses de Sant Amador. Purgatori i cultura popular, pàgs.16 i 17.

¹⁵⁵⁵ OLGA LÓPEZ i MIGUEL : Actituds col·lectives davant la mort i discurs testamentari al Mataró del segle XVIII.

¹⁵⁵⁶ JORDI CERDÀ SUBIRACHS : Misses de Sant Amador. Purgatori i cultura popular, pàg.17.

Taula núm.58.-

Demanda de misses dels testadors de Sant Pere de Premià (1462-1488)	
Tipologia	Percentage
Sens especificar	6'9 %
2 misses	4'6 %
4 misses	6'9 %
7 misses	4'6 %
8 misses	2'3 %
33 misses	13'99%
35 misses	11'6 %
36 misses	2'3 %
37 misses	6'9 %
38 misses	11'6 %
40 misses	18'6 %
41 misses	6'9 %
42 misses	2'3 %

Taula núm.59-

Testador/ a	Església parroquial				Capelles			T r e n t e n a r i
	Altar Major	Altar Sant Antoni	Altar Sant Nasari	Altar Sant Rrafaal	Santa Anastàsia	Santa Maria de la Cisa	Sant Salvador	
Antònia, muller de Bernat Macià(1462, 11, 14)	1 (1 s)	1 (1 d)	---	1 (1 d)	---	---	---	-
Clara, muller de Salvador Calbús, àlies Folgueres (1462, 11, 14)	2 (2 s)	1 (1 s)	1 (1 s)	1 (1 s)	1 (1 s)	1 (1 s)	---	+
Guillem Pujol (1463, 4, 19)	---	---	---	---	---	---	---	+
Margarida, vídua de Pere Boter (1463, 5, 27)	2 (2 s)	1 (1 s)	1 (1 s)	1 (1 s)	1 (1 s)	1 (1 s)	1 (1 s)	-
Antònia, muller de Guillem Castellar (1463, 12, 8)	2 (2 s)	1 (1 s)	1 (1 s)	1 (1 s)	1 (1 s)	1 (1 s)	1 (1 s)	+
Guillem Castellar (1464,8,7)	---	---	---	---	---	---	---	+
Bonanat Partella (1464,12,13)	---	---	---	---	---	---	---	+
Bartomeu Perdal (1466, 1, 14)	2 (2 s)	---	---	---	---	---	---	-
Bartomeu Riera (1466, 1, 20)	2 (2 s)	---	---	---	1 (1 s)	---	---	-
Joana, muller de Bernat Macià (1466,2,22)	---	---	---	---	---	---	---	+
Bartomeu Botey (1466, 2, 28)	1 (1 s)	1 (1 s)	1 (1 s)	---	---	---	---	+
Pere Fàbregues, àlies Dorca (1466, 3, 1)	2 (2 s)	1 (1 s)	1 (1 s)	1 (1 s)	1 (1 s)	1 (1 s)	1 (1 s)	+
Clara, muller de Joan Castellar (1466, 4, 13)	2 (2 s)	1 (1 s)	1 (1 s)	1 (1 s)	1 (1 s)	1 (1 s)	1 (1 s)	+
Joan Vidal, fill d'Antoni Vidal, de Vilassar (1466, 4, 22)	1 (1 s)	1 (1 s)	1 (1 s)	1 (1 s)	1 (1 s)	2 (2 s)	---	-
Bartomeu Boter (1466, 5, 16)	2 (2 s)	1 (1 s)	1 (1 s)	1 (1 s)	1 (1 s)	1 (1 s)	---	+

EL BAIX MARESME A L'ÈPOCA BAIX MEDIEVAL (1348-1486)
 Montserrat Richou i Llimona

Testador/ a	Església parroquial				Capelles			T r e n t e n a r i
	Altar Major	Altar Sant Antoni	Altar Sant Nasari	Altar Sant Rafael	Santa Anastàsia	Santa Maria de la Cisa	Sant Salvador	
Gabriela, filla de Salvador Bassa, difunt d'Orrius, i de Nadala (1466, 5, 17)	2 (2 s)	1 (1 s)	1 (1 s)	1 (1 s)	---	---	---	+
Antoni Colomer (1466, 9, 10)	1 (1 s)	1 (6 d)	1 (6 d)	1 (6 d)	---	1 (1 s)	---	+
Bartomeu Robí, sastre habitant de Premià (1466, 10, 24)	1 (1 s)	1 (3 d)	1 (3 d)	1 (3 d)	---	---	---	-
Rafaela, muller de Salvador Pi, de Vilassar (1466, 11, 4)	2 (2 s)	1 (1 s)	1 (1 s)	1 (1 s)	1 (1 s)	1 (1 s)	---	+
Clara, muller de Bernat Cisa (1467, 12, 31)	1 (1 s)	---	---	---	---	1 (1 s)	---	+
Miquel Soler (1468, 2, 29)	1 (1 s)	1 (6 d)	1 (6 d)	1 (6 d)	1 (6 d)	1 (6 d)	1 (6 d)	+
Berenguer Tay (1468, 6, 21)	---	---	---	---	1 (1 s)	1 (1 s)	---	-
Antoni Cases (1470, 1, 9)	1 (1 s)	1 (1 s)	1 (1 s)	1 (1 s)	---	---	---	+
Narcissa, vídua de Bartomeu Botey (1471, 6, 16)	---	---	---	---	1 (12 d)	1 (12 d)	---	+
Jaume Ferrer, fill dels difunts Pere Ponç Ferrer i Eulàlia (1471,10, 14)	---	---	---	---	---	---	---	+
Pere Macià (1473, 8, 9)	---	---	---	---	---	---	---	+
Antònia Cases, vídua de Bernat Cabús (1473, 12, 26)	1 (12 d)	1 (12 d)	1 (12 d)	1 (12 d)	---	---	---	+
Jaume Font (1476, 6, 15)	2 (2 s)	1 (1 s)	1 (1 s)	1 (1 s)	---	---	---	+
Mateu Bayó, sastre (1476, 6, 18)	---	---	---	---	---	---	---	+
Antoni Colomer (1476, 6, 19)	2 (2 s)	---	---	---	---	1 (1 s)	1 (1 s)	+
Berenguer Partella (1476, 6, 20)	2 (1 s)	1 (1)	1 (1 s)	1 (1 s)	1 (1 s)	1 (1 s)	1 (1 s)	+
Pere Libra, de Mataró i habitant de Premià (1476, 7, 1)	---	---	---	---	1 (1 s)	1 (1 s)	---	+
Andreu Torrents, fill de Joan Torrents, de Vic (1476, 7, 11)	2 (1 s)	1 (1)	1 (1 s)	1 (1 s)	1 (1 s)	1 (1 s)	1 (1 s)	+
Eufrasina, vídua de Berenguer Partella (1476, 7, 15)	1 (1 s)	---	---	---	1 (1 s)	1 (1 s)	1 (1 s)	+
Margarida, muller de Salvador Triador (1477, 1, 18)	1 (1 s)	1 (1)	1 (1 s)	1 (1 s)	1 (1 s)	1 (1 s)	1 (1 s)	+
Bartomeua, vídua de Bartomeu Boter (1482, 7, 22)	2 (1 s)	1 (1)	1 (1 s)	1 (1 s)	1 (1 s)	1 (1 s)	1 (1 s)	+
Isabel, muller de Rafael Costa (1482, 7, 27)	1 (1 s)	1 (1)	1 (1 s)	1 (1 s)	1 (1 s)	1 (1 s)	1 (1 s)	+
Bernat Cisa (1482, 8, 8)	2 (1 s)	1 (1)	1 (1 s)	1 (1 s)	1 (1 s)	1 (1 s)	1 (1 s)	+
Francesca, muller de Pere Andreu Rosselló (1483, 9, 19)	---	---	---	---	---	---	---	+
Antoni Folgueres (1485, 3, 1)	1 (1 s)	1 (1)	1 (1 s)	1 (1 s)	1 (1 s)	1 (1 s)	1 (1 s)	+
Joan Rossell d'Avall (1485, 8, 1)	1 (1 s)	1 (1)	1 (1 s)	1 (1 s)	1 (1 s)	1 (1 s)	1 (1 s)	-
Antònia, vídua d'Antoni Orriols (1488, 6, 27)	---	---	---	---	---	---	---	+

A les taules que hem exposat, corresponents a les diferents demandes de misses dels testadors de les parròquies de Sant Pere de Premià i de Sant Genís de Vilassar, constatem la importància del ritus eucarístic¹⁵⁵⁷, així com el pagament predominant d'un sou¹⁵⁵⁸. L'abonament de la resta de misses funeràries oscil·len entre els quatre diners i els dos sous¹⁵⁵⁹. La majoria dels testadors d'aquestes parròquies no ofereixen una categorització de les misses, mitjançant els imports, que adrecen a les misses funeràries encarregades. És a dir, presenten una uniformització dels pagaments: els diferents altars rebran el mateix import per a la missa funerària, que es celebrarà a la mort del testador. En canvi, una minoria de testadors diferencien econòmicament les misses, segons siguin celebrades en uns altars o en uns altres. Com és lògic, l'altar més ben remunerat sovint és el principal o major de l'església parroquial, l'altar dedicat al sant protector de la població¹⁵⁶⁰. Una minoria de testadors, però, afavoreixen econòmicament algun altar de les capelles de la seva localitat. D'aquesta manera, es reflecteix mostres de devocions concretes, que s'expressen via testamentària¹⁵⁶¹.

---

¹⁵⁵⁷ La importància de la celebració de l'Eucaristia s'extén a partir del segle XIII. A partir de l'any 1264, quan el Papa Urbà IV institucionalitza la celebració del Corpus Christi. Més tard, l'any 1311, el papa Climent IV en decreta la seva obligada celebració.

¹⁵⁵⁸ La bibliografia consultada també ens mostra com aquest import és el més habitual.

¹⁵⁵⁹ Constança, muller de Guillem Grau, vol que es celebri una missa a tots els altars de la parròquia de Sant Genís de Vilassar. La quantitat a satisfer per aquestes misses funeràries serà la de 4 diners per a cada una (1387, 4, 28 Fol. 66 Manual 3 APSGVD). Aquesta mateixa petició, l'expressa al seu testament en Bernat Carbonell, de l'esmentada parròquia (1425, 11, 4 Fols. 153v i 154 Manual 3 APSGVD). En canvi, en Bernat Tolrà, de Vilassar, adreça 2 sous per a la missa funerària, que ha de realitzar-se a l'altar de Sant Genís de l'església parroquial. Els imports de la resta de misses funeràries ascendeixen a 6 diners cadascuna (1417, 1, 19 Fols. 114v i 115 Manual 3 APSGVD).

¹⁵⁶⁰ Blanca, muller de Pere Parera, de Vilassar, expressa a les seves darreres voluntats l'encàrrec de 7 misses funeràries: dues a l'altar major o de Sant Genís i la resta als diferents altars de la parròquia. Mentre que les commemoracions, que es celebraran a l'altar principal percebran 2 sous per missa, la resta de celebracions en rebran 1 (Fol. 173 Manual 3 APSGVD 1462, 4, 29). Una situació semblant l'observem amb Miquel Soler, de Premià, qui adreça 1 sou per l'altar major, dedicat a Sant Pere, i 6 diners per a la resta d'altars parroquials (1468, 2, 29 Fols. 62v a 63v Manual 3 APSPPD). En canvi, Salvadora, muller de Salvador Pi, de l'esmentada parròquia, no diferencia la quantitat a percebre entre l'altar major i el dedicat a Santa Maria, mentre que sí que ho fa envers la resta d'altars. Pels primers es satisfaran 2 sous per cada missa i pels segons, la quantitat que s'entregarà serà la de 12 diners (1422, 9, 8 Fol. 137 Manual 3 APSGVD).

¹⁵⁶¹ Per a la parròquia de Sant Genís de Vilassar i en relació a l'altar de Sant Nicolau de l'església parroquial, podem esmentar a: Pere Castellar, de Vilassar, demana la celebració d'un aniversari, que es pagarà amb la satisfacció d'una quartera de forment (1371, 8, 2 Fol. 4 Manual

Malgrat l'opinió d'alguns erudits, com Chiffolleau, considerem que l'import satisfet pel pagament d'aquestes misses funeràries és força elevat¹⁵⁶². Evidentment és un numerari inferior a les xifres que es constitueixen a favor dels beneficis o per la instauració d'aniversaris perpetuus¹⁵⁶³, però malgrat això, ens resistim a percebre com a barates les misses funeràries. Si tenim en compte que hi autors com Jaume Codina, que demostren que l'alimentació diària d'un adult és equivalent a la xifra de dos sous¹⁵⁶⁴ i, a més, comparem

---

3 APSGVD); Guillema d'Aulovara, vídua de Bernat d'Aulovara, qui reserva 350 sous per a la realització de misses d'aniversari durant 35 anys (1377, 8, 24 Fols.19v a 20v Manual 3 APSGVD); Bernat Isern també adreça una quartera de forment per a la celebració d'un aniversari (1390, 7, 15 Fol.56bis Manual 3 APSGVD) i els aniversaris que, ja hem comentat en d'altres ocasions, de Guillem des Pont, prevere i beneficiat de l'esmentat altar (1372, 6, 9). En quan a l'altar de la capella de Sant Salvador de l'esmentada localitat: Pasquala, muller de Salvador Pons, demana dues misses en aquest altar. Per als altres, només en demana la celebració d'una (1397, 6, 29 Fols.70v i 71 Manual 3 APSGVD); Francesc Pi demana la celebració de 10 misses. Totes elles s'han d'oficiar a l'altar d'aquesta capella (1397, 7, 2 Fol.77v Manual 3 APSGVD). En referència a la capella de la Santa Creu: Constança, muller de Ramon Torra, i Joana, muller de Salvador Campins sol·liciten la celebració d'un trentenari. (1439, 1, 8 Diversorum 11 APSGVD i 1477, 4, 22 Fol.141 Manual 7 APSGVD).

¹⁵⁶² Quan JACQUES CHIFFOLEAU comenta l'extraordinària diversitat en el progrés de les misses acumulatives tan entre zones com entre testadors, a més de reflexionar sobre la mutació de les funcions del clergat i dels laïcs, explica que el seu éxit també pot explicar-se pel seu baix preu, que oscil·la entre un i dos sous, *La comptabilité de l'au-delà. Les hommes, la mort et la religion dans la région d'Avignon à la fin du Moyen Age* (vers 1320-vers 1480), pàg.343.

¹⁵⁶³ Per aquesta raó, observem la presència d'escriptures de revessejats. L'objectiu d'aquesta tipologia contractual és l'assegurar la percepció del numerari estipulat a l'escriptura de compra-venda. Com hem vist en un altre capítol, l'import que els venedors del domini útil pagaran en concepte de cens, el percebrà el rector, encarregat d'oficiar els aniversaris. Com a exemple del que estem comentant, podem esmentar: La compra del domini útil d'un camp aloer, el dia 11 de setembre de 1368, a Bernat Julià, àlies Sala, i Francesca pubilla mas Julià, de Vilassar, per part de Pere de Coromines, de Barcelona, i Jaume Corts, de Badalona, marmessors de Pere Raimon de Milans, de Sant Feliu de Pallerols. Aquests darrers satisfant la quantitat de 400 sous. A canvi, els venedors es comprometen a satisfer 9 sous al rector Santa Maria de Mataró (Perg.222 APSMM). Un altre tipus de contracte que també contempla la finalitat de poder assegurar el pagament dels aniversaris perpetuus, el trobem amb la venda de béns alouers, que obliguen al comprador a satisfer un cens anyal, adreçat al pagament de l'aniversari pertinent. Amb aquest tipus de contracte els venedors institueixen com a detentor del domini útil l'aniversari i, per tant, només alienen el domini directe. Aquest és el cas d'un document datat el dia 25 d'abril del 1370. Mitjançant aquesta escriptura, Pere Morot, fill i hereu de Ferrer Morot i hereu de Pere Morot, avi, de Vilassar, ven el domini directe de dues cases de Vilassar, a favor de Bernat Eimeric i Sança, de l'esmentada parròquia. Aquests darrers satisfant per l'adquisició d'aquests dos immobles 760 sous i cada any hauran d'entregar al rector 6 sous per l'ànima Pere Morot: "sub tali pacto et condicione, quod vos et vestri solvatis rectori dicte ecclesie per aniversario fiendo pro anima Petri Morot quolibet anno sex solidos, quos dictus Petrus Morot accepit pro anime sua super olocuim suum et dictas domos. Tamen quod dictus rector no possit petere intrata nec exita ni laudimium nisi tantum dictos sex solidos quolibet anno. Tamen si vos nolebatis solvere dictos VI solidos quod rector dicte ecclesie possit vobis claudire...dictarum domorum" (Fols.122 a 123 Llibre del Baixell APSGVD).

¹⁵⁶⁴ JAUME CODINA: *A Sant Boi de Llobregat* (segles XIV-XVII), pàg.222.

aquest import amb el preu d'alguns productes alimentaris¹⁵⁶⁵ i tenim en compte les mesures d'alguns municipis davant les crisis de subsistències d'aquests moments¹⁵⁶⁶, aquestes dades només fan que reafirmar el que estem dient: les misses funeràries són cares per a la major part de la població. És a dir, per a la pagesia. En aquest sentit, també es manifesta Àngel Rodríguez Sánchez. Per aquest historiador l'Església és una empresa, que negocia amb la mort, que utilitza una reglamentació del trànsit, que autoritza i desenvolupa la desigualtat, reproduint les jerarquies terrenals amb les atencions espirituals¹⁵⁶⁷.

Jacques Chiffolleau considera, que amb el desenvolupament de les misses d'acumulació, apareix una organització de les exèquies més lliure, més relacionada amb l'arbitri del testador. Per a Chiffolleau aquest fet és una mostra del progrés de la cristianització, davant de la pèrdua de cert poder del clergat¹⁵⁶⁸. En canvi, d'altres historiadors minimitzen aquesta visió. Així Marie-Claire Marandet defensa encara un cristianisme força salvatge en relació a la

---

¹⁵⁶⁵ TERESA MARIA VINYOLES: "El pressupost familiar d'una mestressa de casa barcelonina per l'any 1401", a La societat barcelonina a la Baixa Edat Mitjana. Barcelona, Departament d'Història Medieval/Institut d'Història Medieval de la Facultat de Geografia i Història de la Universitat de Barcelona (Acta / Mediaevalia. Annexos d'Història Medieval. Annex 1), 1982-1983, pàgs.101 a 111. JOSEFINA MUTGÉ i VIVES: "L'abastament de peix i carn a Barcelona, en el primer terç del segle XIV", pàgs.109 a 136. TERESA MARIA VINYOLES: "El rebost, la taula i la cuina dels frares barcelonins al 1400", dins de Alimentació i societat a la Catalunya Medieval. Barcelona, Consell Superior d'Investigacions Científiques/Institució Milà i Fontanals/Unitat d'Investigació d'Estudis Medievals (Anuario de Estudios Medievales. Anex 20), 1988, pàgs.137 a 166. VERA-CRUZ MIRANDA MENACHO: "Algunos aspectos de la economía del monasterio de Pedralbes a través del manual (1414-1419) y del Capbreu (1414-1418) de Gabriel de Forest". Barcelona, Consejo Superior de Investigaciones Científicas (Anuario de Estudios Medievales, 33/1), 2003, pàgs.171 a 190.

¹⁵⁶⁶ JOSEFINA MUTGÉ i VIVES: "L'abastament de peix i carn a Barcelona, en el primer terç del segle XIV", pàgs.109 a 136. EVA SERRA i PUIG: "Els cereals a la Barcelona del segle XIV", dins de Alimentació i societat a la Catalunya Medieval. Barcelona, Consell Superior d'Investigacions Científiques/Institució Milà i Fontanals/Unitat d'Investigació d'Estudis Medievals (Anuario de Estudios Medievales. Anex 20), 1988, pàgs.71 a 108. ALBERT CURTO i OMEDES: La intervenció municipal en l'abastament de blat d'una ciutat catalana: Tortosa, segle XIV. Barcelona, Fundació Vives Casajuana ("Premi Francesc Carreras Candi" XII edició), 1988. ANTONI RIERA i MELIS: "Panem nostrum quotidianum da nobis hodie. Los sistemas alimenticios de los estamentos populares en el Mediterráneo noroccidental en la Baja Edad Media".

¹⁵⁶⁷ ÀNGEL RODRÍGUEZ SÁNCHEZ: "La muerte en España: del miedo a la resignación", a ELISEO SERRANO MARTÍN (editor): Muerte, religiosidad y cultura popular. Zaragoza, Institución Fernando el Católico, 1994, pàgs.35 a 52.

¹⁵⁶⁸ JACQUES CHIFFOLEAU: La comptabilité de l'au-delà. Les hommes, la mort et la religion dans la région d'Avignon à la fin du Moyen Age (vers 1320-vers 1480), pàg.343.

moral oficial, el culte i els sacraments¹⁵⁶⁹. Jean-Claude Schmitt, quan inicia la seva disertació sobre la creença a l'època medieval, assenyala els diferents objectes d'aquella: "la définition des objets de croyance (christianisme), l'obligation de croire (l'orthodoxie), (i) la pédagogie de la croyance (l'apostolat)"¹⁵⁷⁰. Per a Schmitt, els pensadors escolàstics de l'Època Medieval distingeixen entre la creença explícita del clergat i la implícita dels laïcs. Mentre que el clergat està preparat per a entendre i comentar els misteris divins de la religio cristiana, els laics només han de poder demostrar el recitat d'una sèrie d'oracions: el Credo, el Pare Nostre i l'Ave Maria. Per tant, es deixa de banda si aquests cristians ignoren els continguts fonamentals d'aquestes oracions. La creença implícita també comporta l'acceptació dels conceptes de la unitat i Trinitat de la Divinitat, de l'Encarnació, de la Passió i de la Resurrecció¹⁵⁷¹. Per a Schmitt la facultat d'adaptació de l'aparell Eclesiàstic és un dels secrets que explica la força i la perennitat de l'Església¹⁵⁷². En aquest sentit, podríem recordar que el Llibre Vermell de Montserrat fou elaborat, l'any 1400, pels monjos d'aquest monestir. La intenció d'aquest cançoner era la divulgació d'una sèrie de cançons, que suplissin les cançons irreverents dels peregrins¹⁵⁷³. També cal mencionar les aportacions de Michael Mullet. D'entre aquestes, volem assenyalar-ne dues: la utilització per part dels predicadors de tècniques superficials i teatrals amb l'objectiu de popularitzar i estendre el cristianisme, així com l'existència de corrents anticlericals selectius, dirigits

---

¹⁵⁶⁹ "Nous avons l'impression que, pour une grande partie du peuple, comme le dit Jean Delumeau pour le période précédant à la Réforme, le type de christianisme est assez sauvage, très libre par rapport à la morale officielle, au culte et aux sacrements", MARIE-CLAUDE MARANDET: Le souci de l'au-delà. La pratique testamentaire dans la région Toulousaine (1300-1450), pàg.561.

¹⁵⁷⁰ JEAN-CLAUDE SCHMITT: Le corps, les rites, les rêves, le temps. Essais d'anthropologie médiévale, pàg.79.

¹⁵⁷¹ JEAN-CLAUDE SCHMITT: Le corps, les rites, les rêves, le temps. Essais d'anthropologie médiévale, pàg.103.

¹⁵⁷² "Loin d'être un système de croyance clos et fixé une fois par toutes, le christianisme médiéval n'a jamais cessé de se modifier, d'innover (en inventant entre autres la croyance au purgatoire), et d'adapter et de retrancher", JEAN-CLAUDE SCHMITT: Le corps, les rites, les rêves, le temps. Essais d'anthropologie médiévale, pàgs.85 i 86.

¹⁵⁷³ Dins del Llibre Vermell, s'hi pot trobar una composició per a ser ballada, "Ad mortem festinamus". Aquesta peça està il·lustrada amb la imatge d'un esquelet, que es troba dins d'un taüt, HIGINIO ANGLÉS: El 'Llibre Vermell' de Montserrat y los cantos y la danza sacra de los peregrinos durante el siglo XIV. Anuario Musical, 10, 1955, pàgs.45 a 70.

contra alguns alts dignataris eclesiàstics. En front d'aquests moviments, també es constata que la pobresa del baix clergat i el control de la castitat clerical és un dels elements que millora les relacions entre el clergat i els laics¹⁵⁷⁴. De fet, a pàgines anteriors ja hem comentat les queixes, que alguns parroquians presenten durant les visites Pastorals, així com l'aliança que s'observa en alguns indrets entre el rector i els seus parroquians davant del visitador.

---

¹⁵⁷⁴ MICHAEL MULLETT: La cultura popular en la Baja Edad Media. Barcelona, Editorial Crítica ("Crítica / Historia Medieval"), 1990, pàgs.59, 60, 66 i 67.

5.3.-CONCLUSIONS

En aquest darrer capítol de la nostra investigació, hem dedicat els nostres passos, des d'una perspectiva àmplia i integradora, a l'anàlisi del fenomen de la mort a la zona del Baix Maresme durant els darrers segles medievals. Per aquest motiu, a més d'utilitzar el mètode històric, ens hem recolzat en d'altres disciplines, que també han tractat la mort com a objecte d'estudi. Així, hem observat com les escriptures, que ens mostren les darreres voluntats dels testadors són els testaments i hem constatat, que hi ha una part de la població, que no és apte per a testar. Ens estem referint als menors, a algunes dones solteres, als malalts mentals i als pobres. Un fet que ens ha cridat força l'atenció ha estat la constatació que, aquestes darreres voluntats s'escripturessin en el darrers moments de vida del testador. D'aquesta manera, hem observat com la majoria dels testadors estan malalts o molt malalts i que l'òbit acostuma a presentar-se en el període dels dos mesos a l'any, després d'haver testat. Així, podem afirmar que la població estudiada deixa per al darrer moment l'acte de testar. No és un acte que es desenvolupa amb previsió, sinó que es porta a terme, quan realment el testador es troba a les portes de la mort. Aquesta circumstància explica la poca presència de codicils, que modifiquin substancialment el testament. Com en d'altres indrets, aquesta escriptura apareix estructurada en tres apartats: el protocol inicial, les disposicions i el protocol final o escatocol.

També hem comentat com, en aquests moments, l'escripturació dels testaments es desenvolupa en companyia. Es tracta d'una cerimònia pública, on hi assisteixen a més del notari, familiars, veïns i amics. Per aquest motiu, hem defensat la idea de que els testaments són unes escriptures força mediatitzades, ja que el producte resultant ha hagut de passar pel sedàs de diferents elements socials. El testament ha estat anotat i posteriorment, reescripturat pel notari, que ha incorporat les fòrmules notariales pertinents. És

una escriptura, que recull els consells del rector, qui ha recordat al testador els llegats que es poden adreçar a l'Església i als seus beneficiats, així com ha tingut en compte les opinions de familiars i amics en relació als llegats civils. D'aquí bé, els comentaris que hem adreçat envers les diverses funcions del testament. Mentre els testadors arreglen les seves qüestions espirituals i materials, els vius intentaran superar la pèrdua, provocada per la mort del finat, mitjançant diferents cerimònies, que demostren la pràctica dels llaços de solidaritat existents. Aquesta solidaritat s'efectuarà entre el viu i també envers els morts.

De manera similar a d'altres zones del nostre País, hem observat com en general, els hereus formen part dels executors testamentaris. Amb aquesta estratègia, el testador ha volgut assegurar-se el pagament de les diferents quantitats escripturades via testamentària. La resta de marmessors acostumen a ser familiars i amics del testador. D'igual manera, hem comentat la importància per a tots els testadors de poder assegurar la restitució del numerari degut, així com de la importància que té per a tota la població, quan la majoria és analfabeta, de la documentació escrita.

L'elecció del cementiri no ens ha aportat cap tipus de sorpresa: cada testador demana ser enterrat al fossar de la parròquia on viu, a excepció dels testadors que poden escollir entre diferents fossars, com es el cas dels de la parròquia de Sant Genís de Vilassar. En quan a l'elecció del vas o túmul, en general, aquesta decisió es deixa en mans dels marmessors, que segueixen l'aplicació del costum: es soterra al lloc on reposen els avantpassats, els parents o al túmul del mas. Per aquest motiu i malgrat això, un petit nombre de testadors expressen la voluntat d'esser enterrats amb llur cònjuge.

Els parents més esmentats a les disposicions testamentàries són els fills i les filles dels testadors, amb la qual cosa hem ratificat la idea que l'estat ideal pels laics és el matrimoni. Alguns d'aquests descendents acostumen a ser els hereus testamentaris de llurs progenitors. Mitjançant aquesta elecció, hem pogut observar com aquest fet ens mostra tres actituds diferents envers les donacions inter vivos. En la primera, observem com amb aquest acte testamentari es ratifica aquella donació anterior. Amb la segona, com s'efectua l'elecció d'un altre hereu universal i, amb la tercera, com s'escull com hereu un fill o filla, que encara ha de néixer. És a dir, que les circumstàncies trasvalsen i

capgiren l'escripturació documental. Per una altra banda, també hem observat com per alguns testadors el fet de comptar amb un elevat nombre de fills, els facilita la concreció dels substituïts de l'hereu universal escollit. Aquest procedir ha ratificat altres estudis, que han remarcat la importància de la verticalitat de l'estructura familiar pagesa. Malgrat això, també hem vist com aquesta estructura consuetudinària, s'adapta a les condicions de cada llar. Així doncs, quan el que hauria de ser el capdavanter (l'hereu o la pubilla) no hi és, perquè ha mort, perquè viu en un altre indret i no vol fer-se càrrec de l'heretat, la plasticitat del grup familiar aconsegueix l'aportació de nous substituïts. Per a la resta de fills i filles, si han rebut llurs llegítimes i, per tant, ja han maridat, els acostuma a pertocar una quantitat de cinc sous. Als fills i filles sense maridar se'ls assegura la percepció de la legítima i, si són menors, se'ls posa sota la tutela de tutors. També amb la lectura d'alguns testaments es percep l'aplicació dels diferents contractes d'esposalles, en el que fa referència a la figura de l'úsdefruit i l'exigència de la pràctica de la castitat. Com hem vist, aquest deure depassa la barrera, que classifica els descendents en hereus i cabalers i, en algunes ocasions, també l'apliquen algunes pubilles. La poca confiança que poden tenir alguns testadors envers els seus hereus, també pot entreveure's en les donacions, que aquests endeguen: una cambra per allotjar a les vídues.

La inserció de l'individu dins de les comunitats rurals estudiades comporta l'execució d'una sèrie de pràctiques consuetudinàries, que com és lògic també es reflecteix en l'àmbit mortuori. Alguns d'aquests rituals han estat integrats i adaptats per la religió cristiana, que és l'hegemònica en aquests moments. D'altres, els que no són acceptats per l'aparell eclesiàstic, són menyspreats i, fins i tot, censurats per algunes autoritats civils. Dins d'aquest apartat, hem reflectit diferents posicions historiogràfiques davant la postura, que la població medieval adopta vers la mort. A continuació, ens hem referit a l'economia de la mort. És a dir, al paper que juga el fet mortuori dins l'economia del període analitzat. Per tant, hem analitzat com l'esdeveniment d'una mort comporta unes despeses per al grup familiar, així com uns guanys per altres elements socials, com poden ser els notaris i l'aparell eclesiàstic.

Dins de les disposicions de caràcter religiós, hem destacat l'organització de les exèquies i dels sufragis, així com les donacions pietoses. En general, les quantitats globals, que s'adrecen per aquests tres conceptes són de 100 a 200

sous. També hem constatat la inexistència d'una relació directa entre l'import general previst i el nombre de llegats realitzats. Els beneficiaris d'aquests llegats són les esglésies parroquials, les capelles de cada parròquia, els bacins propis i els acostumats, així com les noies pobres a maridar i els pobres. Com en d'altres indrets, aquests pobres es classifiquen segons siguin pobres vergonyants o pobres. Amb la distribució d'aquests llegats, hem vist com l'Església intenta ser un element cohesionador i uniformitzador de les diferents comunitats tant en la vida com en la mort. També és important assenyalar que, a diferència d'altres zones, no hem observat un descens dels llegats a mesura que es concreta l'elecció de les misses a celebrar en commemoració dels testadors ja finats.

D'entre el conjunt de cerimònies funeràries, hem assenyalat la importància de l'extremunció, la pràctica de la vetlla, així com el rentat del cos del difunt i el seu embolcallament dins d'un sudari. També hem constatat com la utilització de caixes mortuories és un fet aïllat, que ens indica les diferències socials existents dins de la comunitat rural pagesa. Hem incidit en el llenguatge visual, sonor i olfactiv de les processons i les exèquies, així com en la pervivència en l'àmbit domèstic de l'àpat de difunts, malgrat les reticències eclesiàstiques. En aquesta celebració hem destacat la importància del pa, del vi i de la carn, així com l'avituallament de part d'aquests productes per part de la família del finat. A partir del registre de despeses de diferents testaments, hem enunciat la possibilitat de l'existència de diferents tipus de refrigeris funeraris, depenent dels ingredients i dels comensals. D'aquesta manera hem classificat aquests àpats en dos. En el primer, trobem els mateixos ingredients per a tots els assistents. En el segon, aquells es diferencien, segons s'adrecin als familiars que conviuen amb el finat o als de fóra de casa. És a dir, a la resta de familiars i als amics.

Les cerimònies de commemoració ens mostren, que la població del Maresme manté la creença, que equipara la visió de la mort amb un viatge. Com és un viatge, que es realitza per etapes, la presència immaterial dels finats atemoritza a la població. Si en principi, aquesta visió entra en contradicció amb la doctrina eclesiàstica, que defensa la immediata separació entre l'ànima i el cos, l'aparició del concepte de Purgatori i del "limbus

puerorum" intenta conciliar les ensenyances eclesiàstiques amb les creences populars.

L'ofici de la missa es converteix en la cerimònia viàtica per excel·lència. Per aquesta raó, la concreció de la demanda de misses augmenta amb el pas del temps. Aquestes commemoracions acostumen a desenvolupar-se a tots els altars de la parròquia i algunes es combinen amb els trentenaris. Al llarg del segle XV, les formes més tradicionals de commemoració (les novenes i els aniversaris perpetuus) pràcticament han deixat de demanar-se. També hem considerat que l'import de les misses funeràries són cares per a la major part de la població. És una intercessió espiritual, que ha de satisfer-se amb béns materials, que comporta importants despeses per als familiars dels finats. Davant d'això, també hem contemplat l'existència de diferents postures historiogràfiques, que han tractat el tema de les creences o la devoció cristiana. D'aquesta manera, hem constatat com hi ha una disparitat d'opinions. Mentre uns autors defensen un avenç de la cristianització, d'altres defineixen aquesta religiositat com a superficial i molt influida per pràctiques paganes. També n'hi ha uns darrers que, fins i tot, argumenten el terrorisme exercit per l'aparell eclesiàstic.

